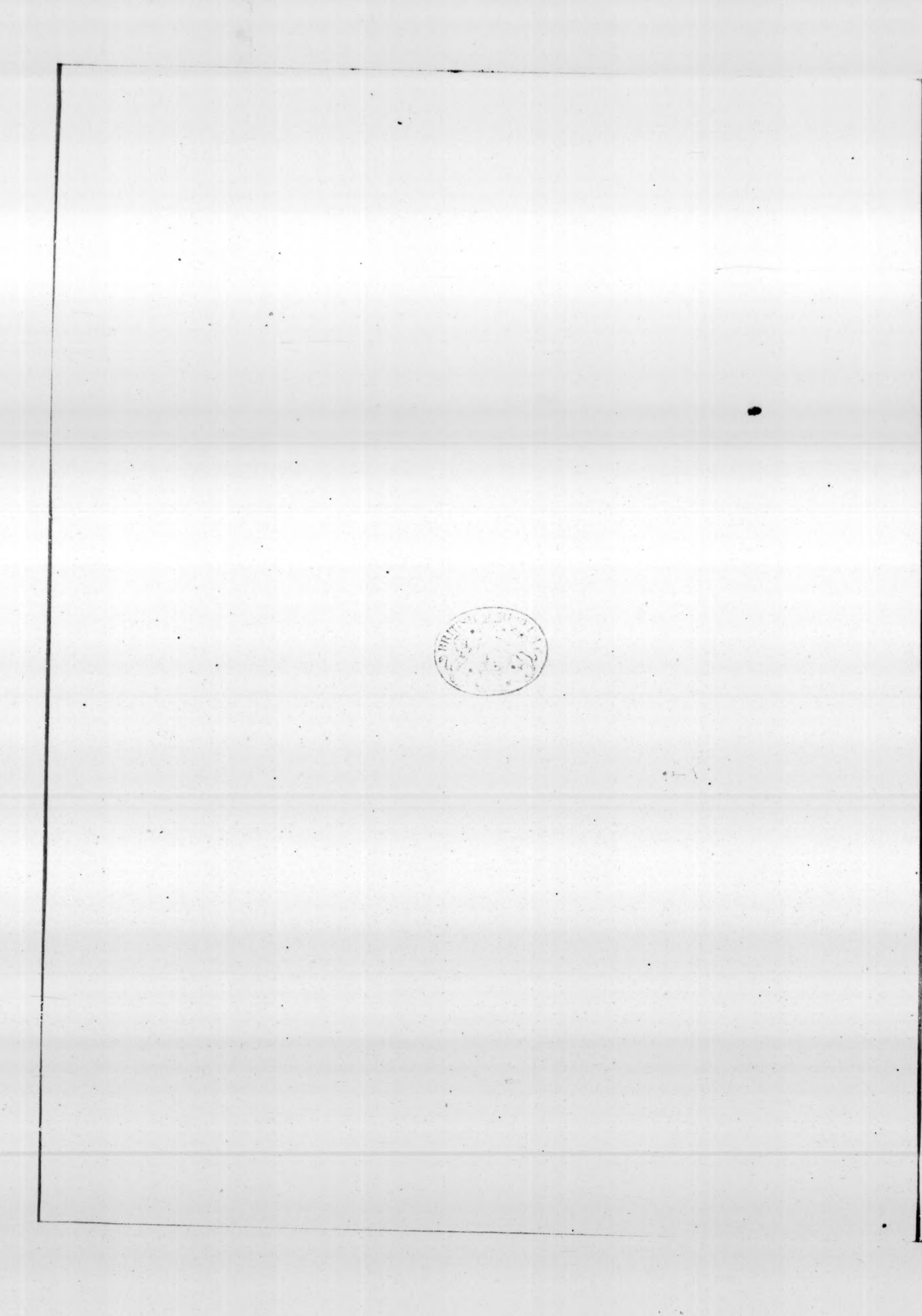
ACTA UNIVERSITATIS LUNDENSIS.

LUNDS UNIVERSITETS ÅRS-SKRIFT.

TOM. XXV.

1888—89.

LUND, 1888—89.
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.
DISTRIBUERAS GENOM C. W. K. GLEERUPS FÖRLAGSBOKHANDEL, I LUND.

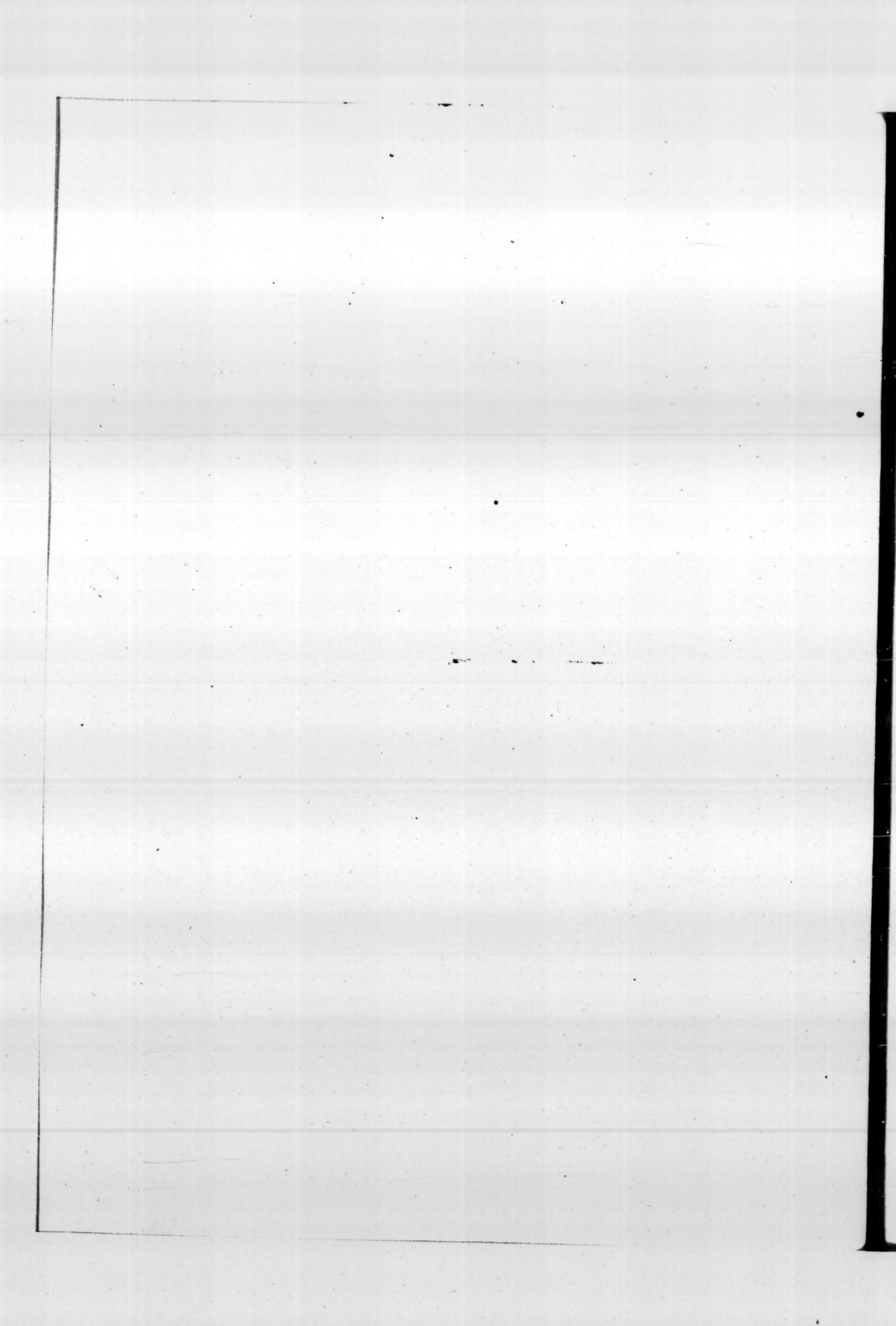
LUNDS UNIVERSITETS ÅRS-SKRIFT.

TOM. XXV.

FÖR LÄSÅRET 1888—89.

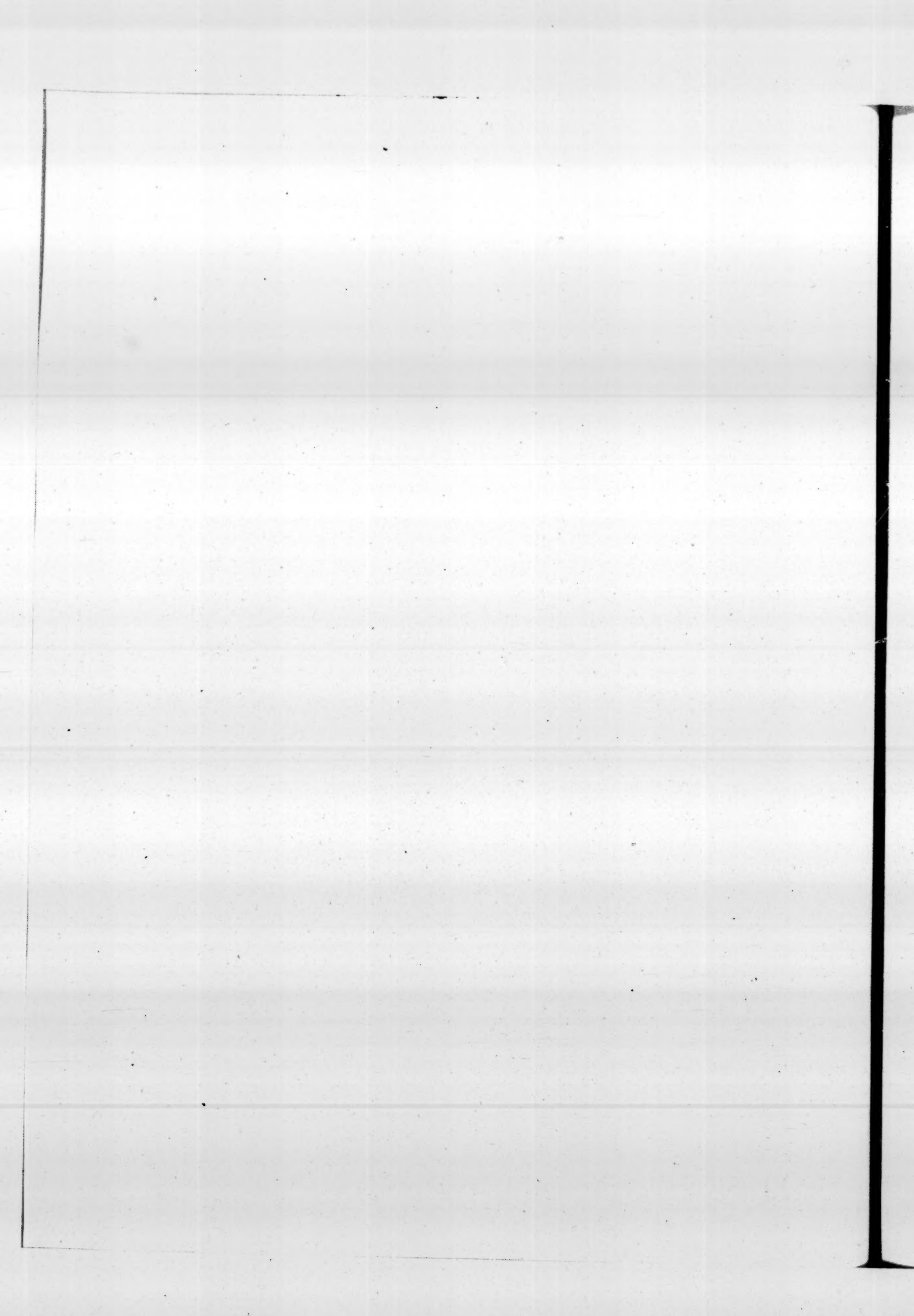
I.

THEOLOGI.

Innehåll:

(Afdelningen för Theologi).

Den Lutherska Ordinationen

af

OLOF HOLMSTRÖM.

Inledning.

Att en redogörelse för ordinationen icke blott eger samma intresse, som den vetenskapliga behandlingen af hvilken annan kyrklig lifsverksamhet som helst, utan med än större nödvändighet kräfves, det torde icke bestridas af någon, som tagit kännedom om de vidt skiftande, ja motsatta meningar, som inom lutherska kyrkan blifvit uttalade och ännu ofta uttalas, då det blifver fråga om att bestämma hvad som för den lutherska ordinationen är utmärkande. Detta intresse och behof blifva så mycket mer inlysande, som en sådan olikhet i uppfattning icke blott framträder såsom en gifven följd af den olika dignitet, som åt det kyrkliga embetet såsom sådant tillerkännes, utan äfven mången gång visar sig hos dem, hvilka åtminstone i alt väsentligt derom hafva samma mening.

Denna differens kan visserligen i någon mån bero deraf, att den praktiska teologien, som först i senare tider utvecklat sig till en sjelfständig lem i de teologiska vetenskapernas system, ännu icke hunnit fullt genomarbeta sitt område. Äfven om der icke numera finnas några helt ouppodlade fält, gifves det dock många, der hon väl röjt marken men icke hunnit draga nödiga gränslinier, der hon icke uppvisat det inre nödvändiga sammanhanget eller den grundväsentliga åtskilnaden mellan de olika arterna af kyrklig verksamhet, som falla under den ena eller andra praktiska disciplinens domvärjo. Så har det ju icke kunnat undgå att öfva ett mycket stort inflytande på uppfattningen af ordinationen, om man i första hand eller nära nog uteslutande betraktat henne såsom en kyrkorättslig handling eller man i henne velat se en kultiskt-

liturgisk akt. I förra fallet har hon blifvit blott en offentlig bekräftelse af den förut skedda lagenliga kallelsen till det kyrkliga embetet. I senare fallet är hon deremot en gudstjenstlig handling, genom hvilken Herren sjelf icke blott kallar till embetet utan äfven insätter i detsamma, visserligen icke på ett omedelbart sätt, men dock så, att de förmedlande personerna dervid handla icke blott i kyrkans utan i Guds eget namn, på det gudomliga ordets grundval, såsom icke blott kyrkans utan kyrkans Herres tjenare och redskap.

Men den djupast liggande och egentliga orsaken till de mer eller mindre divergerande uppfattningarna af ordinationen torde dock ligga i det obestridliga men icke alltid nog beaktade sakförhållandet, att lutherska kyrkan till följd af hvarjehanda, lätt begripliga tidsomständigheter vid sin reformation hvarken genom sine reformatorers mun eller i sina bekännelseskrifter hann uttala en fullt afslutad eller positiv bekännelse om sin ordination. Det som för dem var hufvudsaken och som onekligen också var det vigtigaste, det var att, då ingenting annat blef möjligt, så helt bryta med den romerska kyrkans starkt sammanfogade hierarkiska byggnad, att en rätt nådemedelsförvaltning kunde komma till stånd i st. f. det medlande offerprestadömet med dess många mer eller mindre farliga utsprång.

Och då nu denna byggnad på visst sätt både baserades på och kulminerade i den romerska ordinationens grundsakrament, var deraf en gifven följd, att den skarpa protest, som måste inläggas gent emot detta hierarkiens grundfäste, mot ordo, ofta nog vändes och mången gång måste vändas äfven mot ordinationen såsom sådan.

Häri ligger då ock den enda rigtiga förklaringen till de ofta förekommande, starkt eller hufvudsakligen negativa utsagorna om ordinationen, hvilka i teoretiskt afseende gifvit skenbart berättigande åt den uppfattning, som äfven icke så sällan gjort sig gällande, att ordinationen såsom sådan vore för lutherska kyrkan umbärlig eller åtminstone i öfverensstämmelse med genuint luthersk åskådning icke kunde få sig någon större, sjelfständigare betydelse tillerkänd, och i praktiskt afseende gifvit anledning till att ordinationen icke blott förvexlats och sammanblandats med utan äfven ersatts af installationen eller introduktionen. Och att den liturgiska anordningen af endera eller bådadera akterna till följd af sådan förvexling måste blifva mycket lidande såväl som mycket varierande, ligger i så öppen dager, att det blott behöfver påpekas.

Men huru olika än de liturgiska gestaltningar äro, under hvilka ordinationen möter oss inom olika lutherska kyrkoordningar eller olika skeden af den lutherska kyrkans historia, torde dock vid en närmare granskning en gemensam typ kunna uppvisas hafva legat till grund för och gifvit sig ett mer eller mindre tydligt afpregladt uttryck i dem alla, så att man redan af denne, i och för sig betraktad, skulle kunna något så när sluta sig till hvad som för den lutherska ordinationen är det mest utmärkande. Och det låter icke förneka sig, att, ifall dessa gestaltningar alltid framgått af ett lika klart fattadt lutherskt medvetande eller hvar och en på sitt sätt gifvit det lika rigtiga, om än icke lika fullständiga, uttrycket åt flera eller färre af de olika moment, som af detta medvetande fattas såsom tillhörande ordinationen, skulle en undersökning på denna historiska väg, från rent empirisk utgångspunkt, lättast och säkrast komma till det mest fullständiga resultat för hvad som med luthersk ordination menas.

Men då nu denna förutsättning icke är för handen och då det dessutom icke helt saknas positiva utsagor eller åtminstone sådana, ur hvilkas negation i det sammanhang, der den förekommer, ett positivt innehåll lätt nog framgår både i kyrkoordningarna och än mer i bekännelseskrifterna, så torde bästa sättet vara att först söka utreda och uppsamla hvad i sådant afseende kan vara till finnandes, för att tillse huruvida icke dermed en fast grundval är lagd för ordinationens historiska gestaltning och bestämda gränslinier uppdragna för denna gestaltnings vidare historiska utveckling. Ifall en sådan grundtyp blifvit funnen och denne sedan användes till måttstock eller norm för bedömandet af de olika liturgiska formationer, som under den historiska utvecklingen framkomma i sammanhang med och såsom uttryck för ordinationen, så torde ur denna kritiska skärskådning med säkerhet resultera icke mindre ordinationens väsen och fulla betydelse för lutherska kyrkan än den liturgiska anordning, hvilken fullt motsvarar detta väsen.

Vid sökandet efter en grundval sådan som den nämnde, kan man emellertid icke blifva stående vid lutherska kyrkans symboliska böcker och kyrkoordningar, då dessa sjelfva visa tillbaka till den gamla kyrkans och framför alt den apostoliska kyrkans ordination såsom den förebild för en "rätt kristlig ordination", hvilken de i motsats till den romerska vilja efterfölja och upprätta. Utgångspunkten måste sålunda tagas i det Nya Testamentets heliga skrifter från sådana ställen, som antingen direkt omtala ordinationen, sådan hon i apostoliska tiden förekommer, eller för henne kunna vara förebildande.

Undersökningens gång skulle då blifva den, att vi först söka redogöra för a) ordinationens bibliska begrundning och sedan för b) dess symboliska grundval, c) dess historiska gestaltning och utveckling, d) dess väsen och betydelse samt e) dess liturgiska anordning.

I.

Ordinationens bibliska grundläggning.

Hvad menas med biblisk grundläggning.

Då lutherska kyrkan för att få en "rätt kristlig ordination" känner ett behof att gå tillbaka till den heliga skrift, så gör hon det icke i den mening, att hon der söker uppleta eller väntar finna någon af Kristus sjelf eller hans apostlar gifven föreskrift eller utförd handling, som en gång för alla bestämt huru ordinationen skulle gestaltas och utföras. Lika litet som hon i öfrigt betraktar Kristus såsom en ny lagstiftare eller Nya Testamentet såsom en ny lagkodex, lika litet väntar hon att der finna några detaljerade bestämmelser om hvarken huru ordinationen skall gestaltas eller hvilka olika konstituerande moment, som deri nödvändigt under alla förhållanden måste ingå. Hvad hon deremot känner sig behöfva, det är att tillse huruvida der i Kristi eget lif och än mer i den apostoliska, nybildade och normgifvande kyrkans lif förekomma sådana ord, handlingar och förhållanden, att de i något afseende kunna vara förebildande eller derur några principer kunna härledas för hvad som med kristlig ordination skall menas och uträttas. Och af det hon så söker och känner sig behöfva, finnes der, såsom en närmare betraktelse skall visa, i sjelfva verket så mycket, att knappast med afseende på någon annan kyrklig handling, ej ens sakramenten undantagna, fullt motsvarande är till finnandes.

Ordinationens objektiva förutsättningar.

Då vi nu gå att i angifvet syfte närmare skärskåda den bibliske grundvalen för ordinationen, så kunna vi visserligen till att börja med hänvisa till sådana ställen, der Herren utväljer och utsänder sina lärjungar såsom apostlar med uppdraget att predika evangelium eller att förbereda och fortsätta hans påbegynta frälsningsverk. Och dervid måste vi i synnerhet stanna vid *Joh. 20: 21—23,* Luc. 24: 47—50 och Matth. 28: 18—20. På det förstnämnda stället träder han såsom den uppståndne in i sina lärjungars midt för att öfvertyga dem om att döden icke mer hade magt öfver honom och, sedan han med sin frid stillat deras hjertan och sagt till dem: såsom Fadren hafver mig

sändt, så sänder ock jag eder, blåste han på dem och sade: tagen den helige Ande, hvilken I förlåten synderna, dem förlåtas de o. s. v. Utan att nu närmare ingå på frågan om sättet för denna andemeddelelse eller i hvad förhållande denna andemeddelelse står till andeutgjutelsen, som på pingstdagen egde rum, framgår häraf ovedersägligen att Herren genom en särskild handling, utförd af honom sjelf personligen, meddelar dem såsom en Andens förstling en särskild karismatisk begåfning, som skulle fullt förvissa dem om att de af honom blifvit sände och fortfarande voro ämnade till att utföra det uppdrag, han sedan gifver dem [1]).

Men att det icke blott var han sjelf utan också Fadern, som dertill ville sända och utrusta dem, det gifver han tillkänna före himmelsfärden, då han, *Luc. 24: 49*, lofvar att öfver dem sända sin Faders löfte och uppmanar dem att stanna i Jerusalem, tilldess de varda beklädde med kraft af höjden. Först då detta löfte på pingstdagen öfver dem gick i uppfyllelse, erhöllo de all den kraft af höjden, hela den Andens fullhet af gåfvor och krafter, som för dem var behöflig till fullgörandet af deras apostoliska kall, hvarför de också först då begynte utföra detsamma.

Men då apostlarnes förhållande till Herren och deras ställning till den på deras grundval uppbyggda Herrens församling var alldeles enstående, så var ock den utrustning, de genom denna andemeddelelse undfingo, utan någon motsvarighet i den följande kyrkans historia. Omedelbart hade de af Herren sjelf blifvit kallade och ur den stora lärjungahopen utkorade till apostlar. Omedelbart hade de ock af honom blifvit dertill förberedde.

De hade från begynnelsen vandrat med honom, hört hans ord och sett hans frälsningsgerningar. De kunde derför såsom åsyna vitnen på ett sätt, som inga andra, vitna om och förkunna den frälsningens salighet, det eviga lif, som var hos Fadren och för dem blifvit uppenbaradt men som nu för all verlden skulle uppenbaras. Och derför kan icke heller afslutningen på denna förberedelse, hvarken andeutgjutelsen på pingstdagen eller den andemeddelelse, som egde rum derigenom, att Herren blåste på dem eller öfver dem upplyfte sina händer och välsignade dem (Luc. 24: 50), betraktas såsom ordination i samma mening eller blifva förebildande för hvad man sedermera kallar invigningen till det kyrkliga embetet [2]).

---

[1]) Jemför Meyers Kommentar, Zweite Abtheilung, Fünfte Auflage, sid. 655—7.

[2]) Jfr. Fr. Vilh. Andersen, Embede og Ordination, Kjøbenhavn 1880, sid. 44—51.

Detta var, såväl det ena som det andra, en utomordentlig, en gång för alla af Herren sjelf utförd handling, genom hvilken han lade grundvalen till sin kyrka och församling. Han insatte derigenom de pelare, som skulle uppbära hela byggnaden. Han skaffade sig i dem de vise byggmästare, som på den i och af honom sjelf lagde grundvalen skulle icke blott begynna sjelfva byggandet, lägga de första och svåraste grund- och hörn-stenarne, utan äfven uppgöra en ofelbar grundritning, att sedan hela byggnaden derefter kunde fullbordas, såsom Herren sjelf tänkt sig den och genom sin Andes upplysande, nyskapande kraft delgifvit dem densamma.

Men att de icke skulle vara de ende, som i det arbetet skulle deltaga, utan att de fasthellre blott skulle begynna och för fortsättningen med sig förena, till sig upptaga andre, det framgår redan af Luc. 24: 47, der Herren säger att bättring och syndernas förlåtelse skulle i hans namn predikas ibland alla folk, fastän först i Jerusalem. Men ännu tydligare framgår detta af *Matth. 28: 19—20*, der det stora, alla jordens folk och alla kyrkans tider omfattande missionsbudet och ordinationslöftet gifves: gån fördenskull ut och gören alla folk till lärjungar, döpande dem till Fadrens, Sonens och den helige Andens namn, lärande dem att hålla alt det, jag har befalt eder; och se, jag är när eder alla dagar intill verldens ände. Lika vidsträckt och omfattande som budet och befallningen är, lika vidsträckt och innehållsrikt är det löfte, som dermed förenas och som ensamt möjliggör och garanterar uppdragets slutliga fullbordan. Det sträcker sig till och lofvar Herrens närvaros alsmägtiga bistånd åt alt, hvad de såsom hans lärjungar gjorde för att göra folken till hans lärjungar. Men det går icke, såsom missionsbudet och den deri ingående dopets instiftelse, in i några närmare detaljer. Det öfverlemnas åt lärjungarne sjelfve, att deraf göra tillämpning på och hemta tröst och kraft i alla lifvets förhållanden, fastän det tydligen i alldeles särskild mening och i första hand refererar sig till de båda nämnda, i missionsuppdraget ingående handlingarna, döpandet och lärandet.

Och då detta uppdrag till hela den omfattning, i hvilken det här gifves, omöjligt på annat vis kunde fullgöras än derigenom, att apostlarne åt andre öfverlemnade samma uppdrag och på det sätt, som de funno lämpligt, insatte dem till att fortsätta och fullborda, hvad de sjelfve begynt, så gäller tydligen också i samma särskilda mening löftet om Herrens närvaro den akt, genom hvilken ett sådant öfverlemnande och insättande eger rum. Det förtjenar der-

för väl kallas ett ordinationslöfte i den mening, att Herren derigenom lofvar att med sin nådesnärvaro, i sin öfver jord och himmel sig sträckande magt understödja och stadfästa först och främst hvad hans förste lärjungar, men sedan ock hans lärjungar, hans församling i alla tider göra för att till sådant döpande och lärande såväl som till andra, dermed i sammanhang stående kyrkliga embeten insätta och inviga lämpliga personer.

Det löftet sträcker sig sålunda vida längre än det Fadrens löfte, som på dem skulle fullbordas i Jerusalem. Det afser icke blott eller icke så mycket den utomordentliga nådesnärvaron och nådesmeddelelsen, hvilken för kyrkans grundläggning behöfdes, som fastmer den ständiga "ordinära" närvaro, hvilken för kyrkans fortfarande uppbyggelse och slutliga fulländning var behöflig och hvilken skulle förmedlas genom de ordinarie nådens medel och den ledning af sanningens Ande, som intill dagarnas ände i allting skulle komma Kristi församling till del.

Och att denna ordinära, medelbara närvaro icke var mindre rik på nåd eller förlänade mindre kraft än Herrens personliga närvaro och den omedelbara andeutgjutelsen, åtminstone under den apostoliska tiden, det framgår utom af mycket annat, som vi här icke kunna inlåta oss på, isynnerhet af de båda märkliga ställena i Pauli bref, *1 Kor. 12: 28* och *Efes. 4: 11—13.* Inom den korintiska församlingen hade en sådan fullhet af Andens gåfvor framträdt, att aposteln kunde tacka sin Gud för, att denna församling framför många andra hade i alla stycken blifvit så rikt lottad. Men denne rikedom hade icke blifvit rätt använd. I stället för att lända till församlingens uppbyggelse, hade han ländt till dess nedrifvande, till ett församlingslifvets sönderslitande genom partibildningar och allehanda kärlekslöshet. Orsaken dertill var dels ett öfverskattande af vissa utomordentliga nådegåfvor på bekostnad af andra, mindre i ögonen fallande men icke desto mindre för församlingens uppbyggelse vida nödvändigare, dels en sjelfförhäfvelse af enskilde, mera begåfvade kristne, hvilka föraktade andre, i deras ögon mindre begåfvade, och ansågo sig hafva rätt till att sätta sig öfver den från aposteln sjelf, åtminstone delvis, härstammande gudstjenst- och församlings-ordningen.

Sedan aposteln derför i det 11:te kapitlet strängt bestraffat detta, visar han i det 12:te kapitlet huru den rika mångfalden af andliga gåfvor icke upphäfde enheten och samhörigheten dem emellan. Vore än gåfvorna mångahanda, så voro de dock alla gifna af den ene, samme Anden för det ena

och samma ändamålet, att de skulle lända församlingen till gagn och en så mycket rikare, allsidigare uppbyggelse. Men skulle detta mål uppnås, så måste nödvändigt alla gåfvor komma till användning och det just en sådan, som aposteln afsett. Ingen annan åtskilnad finge mellan dem göras än den, Anden sjelf gjort, då han så utdelat gåfvorna, så sammanfogat kroppen, att han ofta gifvit den ringare lemmen större kraft och dermed också en centralare plats eller större betydelse för kroppen i sin helhet. De öfrige lemmarne eller i andra afseenden framstående kristne borde då tillerkänna en sådan lem större heder, på samma gång de läto sig angeläget vara att åt honom såväl som åt alla bereda det understöd och utrymme, den plats och det embete, som hans särskilda begåfning och kroppens eller församlingens i sin helhet behof betingade. De borde besinna att, om än kraftverkningarna och embetena voro mångahanda, så var dock Herren densamme, så var det dock samme Gud, som verkade alt i alla.

Och, tillägger aposteln, v. 28, i det han från den korintiska församlingen blickar ut öfver kyrkan i sin helhet, Gud har satt i församlingen först somlige till apostlar, för det andra profeter, för det tredje lärare, sedan kraftverkningar, sedan helbregdagörelsegåfvor, hjelpbevisningar, styrelser, flerehanda tungomål. Såsom det här säges att Gud, Fadren, har insatt i församlingen dessa mångahanda gåfvor och embeten, så heter det i *Efes. 4: 11*, att Herren Kristus, som uppfarit i höjden, på det han skulle uppfylla alt, har ock satt eller gifvit somlige till apostlar, somlige till profeter, somlige till evangelister och somlige till herdar och lärare för de heliges fullkomnande till embetets verk, till Kristi kropps uppbyggelse.

Utan att nu ingå på den svåra, mycket omtvistade frågan, när och hvarigenom dessa gåfvor blifvit gifna eller dessa embeten upprättats, hvarom för öfrigt här ingenting als nämnes, framgår af båda dessa ställen först och främst, att aposteln icke gör någon skilnad mellan de gåfvor, som gifvits af Anden, Kristus och Fadren, eller af Kristus före och efter hans upphöjelse. Lika litet göres någon skilnad mellan de embeten, som af Kristus omedelbart blifvit instiftade och sådana, som af apostlarne, deras ställföreträdare och församlingarna under Andens ledning blifvit upprättade, eller mellan dem, som för Kristi församlings uppbyggelse voro oumbärliga och derför för alla tider beståndande och sådana, som för sin tillkomst hade att tacka mer tillfälliga behof och särskilda, för enstaka församlingar egendomliga omständigheter. Alla voro de af

Gud gifna och den genom dem upprättade och faststälda ordningen borde derför såsom gudomlig respekteras och af alle, enskilde såväl som församlingar, användas efter Guds vilja till Kristi kropps uppbyggelse. Men likväl hade de icke alle fått samma gåfvor och kunde derför icke heller alle till samma tjenst användas. Deras tjenst och embete såväl som ställning i församlingen skulle derför bestämma sig efter gåfvans storhet och beskaffenhet.

Något som vidare framgår af dessa ställen, för att icke tala om att detsamma visar sig ur hela den apostoliska missionshistorien, det är, att Andens gåfvor och kraftverkningar såväl som deraf betingade embeten icke voro mindre eller färre utan snarare vida större och mångfaldigare i de af hednaaposteln organiserade församlingarna än i de af de öfrige apostlarne stiftade, ej ens moderförsamlingen i Jerusalem undantagen, som var den omedelbara frukten af Herrens egen verksamhet och den första stora andeutgjutelsen på pingstdagen. Utom mycket annat, som härför kunde anföras, är detta ett bevis för att aposteln Paulus, lika väl som de öfrige af Herren sjelf korade apostlarne, fått erfara uppfyllelsen af det samma löftet, som åt dem blifvit gifvet, och att den utkorelse, kallelse och invigning till apostlaembetet, som han erhållit, varit lika omedelbart gudomlig som de öfriges, då den, såsom han sjelf i inledningen till Galaterbrefvet säger, "icke kommit hvarken från menniskor eller genom någon menniska utan genom Jesus Kristus och Gud Fader".

Lika litet som vi derför kunde betrakta de öfrige apostlarnes välsignande af Herren, då han öfver dem upplyfte sina händer eller blåste på dem och meddelade dem den helige Ande, såsom ordination i egentlig mening, lika litet kunna vi gifva detta namn åt den handpåläggning eller andemeddelelse, som Paulus genom Ananias fick mottaga, *Ap. 9: 17*. Detta så mycket mindre, som den egde rum före hans dop och enligt Herrens egen tillsägelse hade ett helt annat syfte, att nämligen återgifva honom hans syn, som han vid Herrens uppenbarelse på vägen till Damaskus hade förlorat.

De första förebilderna till egentlig ordination.

Snarare skulle vi såsom en sådan ordination eller åtminstone i viss mening för henne förebildande kunna räknaden handpåläggning under fasta och böner, genom hvilken Paulus och Barnabas afskildes för det missionsverk, hvartill de blifvit kallade (*Ap. 13: 2—3*). Onekligen var detta en formlig invigning till ett särskildt embete och för ett särskildt ändamål, såsom det ock uttryckligen säges, att de dertill af den helige Ande utkorades och utsändes. Här förekomma icke blott fasta, bön och handpåläggning utan ock ett profe-

tians ord, en gudstjenstlig handling, under och genom hvilken det nämnda afskiljandet egde rum. Så nämnes det ock uttryckligen, att det var lärarne och profeterne, som både erhöllo Andens tillsägelse eller anvisning och lade händer på de utkorade.

Men då och just derför, att denna handpåläggning med alt, hvad dertill hörde, egde rum i följd af en sådan Andens omedelbara tillsägelse, för ett så utomordentligt och särskildt ändamål, att det sedermera icke i samma mening kan förekomma, torde det vara säkrast och rättast att hänföra också denna handpåläggning till den omedelbart gudomliga och utomordentliga kallelse, som endast kunde komma en apostel till del. Vill man derför fatta den, såsom man till följd af de deri ingående momenten förvisso kan och måste göra, såsom i någon mån förebildande för ordinationen af kyrklige embetsbärare, måste man alltid hålla i sigte detta omedelbart gudomliga och enstaka, som i en följande tid, den historiska utvecklingens eller menskliga förmedlingens tid, icke utan undantagsvis kan förekomma.

En handling, som deremot i egentlig och fullaste mening kan sägas vara för den kyrkliga ordinationen förebildande, är den i *Apg. 6: 6* omtalade invigningen af de sju s. k. diakonerne till det nyupprättade församlingsembetet. Visserligen är det ingalunda en så lätt afgjord sak, som det ofta antages, att säga hvad detta var för ett embete. Så mycket måste emellertid medgifvas, att, om det än icke fullt motsvarade hvad vi senare kalla för diakonembete, än mindre var identiskt med det senare presbyteratet, så var det dock ett kyrkligt embete, som dittils varit såsom alla andra inneslutet i apostolatet och af apostlarne utöfvats, men som nu till följd af församlingens tillväxt och dermed sammanhängande omständigheter kräfde sine särskilde bärare, hvilka skulle vid det dagliga betjenandet af församlingens fattige, sjuke och nödstälde göra alt sådant, som apostlarne icke hunno med eller som förhindrade dem att egna sig åt ordet och bönen. Det fordrades ock vissa qvalifikationer hos dem, som skulle bekläda detsamma. Det ansågs icke vara nog med, att dessa behof och kraf blefvo af apostlarne angifna och af hela församlingen antagna, icke heller att män med erforderliga qvalifikationer utsågos, utan desse skulle framställas för apostlarne och af dem, vederbörligen godkände, särskildt invigas till embetet eller, såsom det heter, anställas för det nämnda behofvet. Denna invigning beskrifves helt enkelt så, att "de framstäldes för apostlarne. Och de bådo

och lade händerna på dem, eller kanske ännu rättare: sedan de bedt, lade de händerna på dem".

Då här ingenting vidare nämnes, efter som vi icke gerna kunna antaga att den Guds ords tillväxt och lärjungarnes förökelse, som i följande versen omtalas, var en omedelbar frukt af invigningen utan fast hellre af andra, dermed i sammanhang stående omständigheter, kunna vi icke här inlåta oss på den allmänna betydelsen och verkan af denna handpåläggning. Blott det vilja vi nämna, att handpåläggning icke var något för denna invigning särskildt utmärkande eller något, som först här förekom. Hon går tvärtom tillbaka till gamla testamentets äldsta dagar och förekommer såväl i det dagliga lifvet vid särskildt högtidliga tillfällen, såsom då en fader välsignar sitt barn, som framför alt i det gudstjenstliga lifvet, vid offer, vid välsignelse och vid allehanda invigningar till någon särskild tjenst eller för något särskildt behof. Så är hon ock i nya testamentets heliga skrifter på ett eller annat sätt förenad med de mest olika handlingar, exempelvis med dop, välsignande, botande af sjukdomar, meddelande af en eller annan Andens gåfva o. s. v.

Men dock framträder hon vid alla dessa tillfällen mera såsom ett plastiskt beledsagande moment, såsom en individualiserande och applicerande tillegnan af det innehåll, som i och genom den i fråga varande handlingen eller bönen och ordet gifves. Här såväl som på flera andra ställen (Apg. 13: 3, 2 Tim. 1: 6), der det är tal om invigning till ett embete, tyckes hon deremot utgöra ett särskildt, sjelfständigt framträdande moment, som eger rum först efter bönen eller vid sidan om den dervid uttalade profetian [1]). Ja, hon intager dervidlag en så framskjuten och dominerande ställning, att hon redan i den apostoliska tiden (1 Tim. 5: 22) och än mer i den efterapostoliska får gifva sitt namn åt det hela, så att ἐπίθεσις χειρῶν eller "impositio manuum" rent af blifver synonymt med ordination.

De första konkreta gestaltningarna af ordinationen.

Vända vi oss då till den närmast följande tiden för att härtill finna någon förklaring i det, som vidare berättas om ordinationen, så finna vi väl icke någon direkt utsaga om, hvarken huru länge "de sju", diakonerne, räckte till att i den jerusalemitiska församlingen ersätta apostlarnes befattning med den dagliga tjenstens kärleksverk eller på hvad sätt de nye ersättningsmän invigdes till sitt embete, som blefvo nödvändige äfven i ordets tjenst, då apost-

[1]) Jfr Meyers Kommentar, Dritte Abtheilung, Vierte Auflage. pag. 152.

larne för missionens fullbordan eller andra angelägenheters skull icke mer eller i tillräckligt antal befunno sig i Jerusalem. Blott så mycket framgår af *Apg. 11: 30*, att, då icke så många år derefter Paulus och Barnabas från församlingen i Antiokia sände en undsättning till moderförsamlingen i Jerusalem och bröderne i Judéen, så var det hvarken apostlarne eller diakonerne, som mottogo denna, utan i stället s. k. "äldste", hvilka derför då helt säkert både med afseende på den dagliga kärlekstjensten och ordets tjenst voro de förnämste i församlingen eller voro hvad man kallat församlingsföreståndare.

Och att de af apostlarne lika väl som diakonerne blifvit till detta embete invigde, ligger i sakens egen natur. Men det var icke blott i Jerusalem, som sådane församlingsföreståndare eller πρεσβύτεροι insattes, utan i hvarje nybildad församling, så snart hon vunnit någon stadga eller af apostlar och missionärer lemnades. Det säges uttryckligen i *Apg. 14: 23* åtminstone om Paulus och Barnabas. Väl är det blott i förbigående som detta omnämnes och väl är det ett mycket omtvistadt ord, som här användes för att beteckna tillsättningen. Men vare sig man fattar χειροτονήσαντες i betydelsen af: välja genom att räcka upp handen eller i allmänhet tillsätta, så är dock obestridligt att apostlarne icke blott ledde valet och tillsättningen utan derpå öfvade det bestämmande och bekräftande afgörandet. Och derifrån ligger det antagandet icke så synnerligen långt borta, att, äfven om χειροτονία icke är detsamma som χειροθεσία, så är det dock valdt med särskild hänsyftning till den handpåläggning, som derpå följde eller dermed stod i sammanhang.

Detta antagande vinner ytterligare bekräftelse, då vi i *Apg. 20: 28* se huru högt aposteln uppskattar den invigning, som vid tillsättningen till embetet kommit presbytererne till del. Fastän han sjelf eller hans medhjelpare helt säkert på öfligt sätt invigt äfven presbytererne i Efesus, uppmanar han dem i sitt afskedstal att, då han nu skildes ifrån dem, "hafva akt på sig sjelfve och på hela hjorden, i hvilken den helige Ande satt dem till biskopar att vårda Guds församling". Det är sålunda icke nog med att de såsom Stefanus och de öfrige diakonerne varit fulle med den helige Ande och af honom blifvit begåfvade med sådan vishet och duglighet för öfrigt, att de kunde anses ämnade och lämplige till ett så vigtigt embete; icke nog med att de såsom Paulus och Barnabas genom Andens tillsägelse eller af hans tillskyndelse och verksamma inflytande kallades dertill. De sattes dertill eller gjordes till tillsyningsmän och herdar af Anden sjelf. Paulus eller hvem det nu varit, som Anden dertill an-

vändt såsom det närmaste redskapet, såsom sin hand och mun, träder nu för apostelns, af ögonblickets vigt skärpta, siareblick så helt i skuggan, att det föreföll honom, som hade de aldrig funnits.

Men ingalunda var detta en blott profetisk hänryckning, som kom honom att se saken annorlunda än hon i verkligheten gestaltade sig, icke heller ett blott poetiskt, hyperboliskt uttrycks-sätt, som personifierar de krafter, hvilka dervid varit verksamma eller öfverhoppar mellanorsakerna, lika litet som skulle det först eller blott i det ögonblicket för aposteln hafva tett sig så. Nej, det var just densamma uppfattningen, han städse haft, som han redan i brefvet till Efes. framhållit, men som han nu i afskedets stund vill för sine älskade underherdar än ytterligare i hela sin kraft framhålla för att derigenom låta dem se hvad han sett och komma dem att desto allvarligare besinna helgden och vigten af det embete, som de af ingen mindre än Anden sjelf fått mottaga. Detta var så mycket nödvändigare, som icke blott ibland dem svåre ulfvar skulle uppträda och söka förderfva hjorden, utan ock af dem sjelfve, som Anden så insatt till herdar, skulle några begynna tala sådant, som förskingrade i st. f. uppbyggde hjorden, då de sökte draga lärjungar efter sig i stället för att föra dem till och behålla dem hos Herren.

Huru magtpåliggande än det embetet var, till hvilket Anden insatt dem, huru djup och rik än den ande- och gåfvoutrustning var, som dervid kommit dem till del, så var hon dock icke större, icke djupare, än att hon genom deras eget förvållande kunde missbrukas och förderfvas samt derigenom bereda förderf icke blott åt dem sjelfve, i deras eget inre, utan i hela deras lif, också åt andre rundt omkring dem. Det var sålunda icke någon "character indelebilis", som de genom Andens insättning i embetet erhållit, så mycket framgår obestridligen ur denna apostelns förmaning och framtidsutsigt. Den var tvärtom sådan, att den för att bibehållas hade behöft och än ytterligare behöfde deras ihogkommelse af att aposteln i tre års tid natt och dag icke låtit af att under tårar förmana hvar och en af dem. Detta dock tydligtvis icke så att förstå, som skulle det varit apostelns förmaning och tårar eller deras egen vaksamhet och åminnelse, som ersatt hvad Anden icke sjelf förmått gifva, eller uppehållit hvad han gifvit, utan så, att Andens gåfva var så stor, embetet så högt och uppgiften så omfattande, att för dess bevarande och fyllande behöfdes både det ena och det andra. Ja, äfven detta alt sammanlagdt räckte icke till. Det erfordrades en ännu högre kraft, en ännu säkrare garanti. Men då denna

fans, kunde och måste aposteln afsluta sin förmaning, såsom han gör, med att hänvisa till denna. Han anbefaller dem såsom sine bröder åt Gud och hans nåds ord, som förmådde både uppbygga dem sjelfve och gifva dem kraft till att uppbygga Guds församling, att i apostelns efterföljd icke blott arbeta på denna uppbyggelse i allmänhet, utan att särskildt åtaga sig de svage, ihogkommande Herrens Jesu ord, som han sjelf sade: saligare är gifva än taga.

I och dermed att han så för förblifvandet i och fullbordandet af deras höga embetes uppgift hänvisar till Guds nåds ord såsom den enda outtömliga källan och säkra garantien, har han indirekt gifvit en antydan om att detta samma Guds nåds ord också var den källa, från hvilken deras embete ledde sitt första ursprung, och än mer den kanal, det medium, Anden använde för det första öfverbringandet af sin nåd, då han insatte dem i embetet.

Ordinationens väsentliga moment, i kardinalställena.

Att detta nya moment, som här blott antydes eller slutledningsvis låter sig hänföra till ordinationen, icke för denna är något blott tillfälligt eller oväsentligt utan fast hellre något mycket väsentligt, ja är bland det mest konstitutiva, då det är frågan om ordination i egentlig mening eller invigning till det heliga prediko- och nådemedels-embetet, det framgår tydligen af det bekanta stället i *1 Tim. 4: 14,* som tillsammans med parallelen i *2 Tim. 1: 6* måste sägas utgöra grund- och kardinalställena för nya testamentets lära om ordinationen. Bland de många och mångahanda förmaningar, aposteln der gifver sin älskade lärjunge angående skötandet af hans heliga kall såsom en evangelii predikare och apostelns ställföreträdare, förekommer äfven denna: "försumma icke den nådegåfva, som är i dig, hvilken gafs dig genom profetia med presbyteriets händers påläggning".

Ordinationens karisma.

Innan vi närmare ingå på betydelsen af denna profetia, som här anföres såsom det närmsta mediet, vilja vi fästa uppmärksamheten på den *karisma,* hvilken uttryckligen nämnes såsom gifven åt Timoteus på ett sådant sätt, att hon ännu fans hos honom, i hans eget inre. Detta ord, *χάρισμα*, är ett både ofta och i olika betydelser förekommande ord, som egentligen betyder: det skänkta eller en genom Guds nåd förlänad gåfva. Dels brukas det i den allmänna betydelsen af: det hos de trogne genom den helige Ande verkade nya andelifvet i allmänhet eller dess begynnande och fortfarande bestånd i och genom rättfärdiggörelsen (Rom. 5: 15). Dels betecknar det en mera särskild, närmare angifven nådegåfva eller hvarje till en kristlig verksamhet meddelad duglighet och skicklighet. Hvad detta är för en gåfva och skicklighet, det

angifves för hvarje gång af det sammanhang, i hvilket hon omnämnes. Då det nu här är fråga om Timotei embetsverksamhet, såsom han i den närmast föregående versen blifvit uppmanad till att egna sig åt föreläsande, förmanande och undervisande, så måste χάρισμα beteckna den duglighetens och skicklighetens gåfva, han för detta embetes skötande särskildt behöfde och genom ordinationen erhållit.

Visserligen har man från många håll och på många sätt sökt antingen inskränka eller utvidga detta begrepp, så att man fattat det blott om sjelfva läran eller lärogåfvan eller ock om embetet i allmänhet eller om den i embetet liggande, i och genom embetet gifna rättigheten till att lära (Så Hofman och Otto). Men först och främst måste det här tagas i samma mening som i parallelstället, der det icke als är fråga om undervisning utan om frimodighet och kraft att aflägga ett godt vitnesbörd om Kristus och att fullborda den heliga kallelse, till hvilken Timoteus i likhet med aposteln blifvit kallad. Icke heller kan det fattas såsom en beteckning för embetet sjelft, då det icke på något annat ställe förekommer i denna betydelse, och det dessutom här säges vara i honom (ἐν σοὶ), något som ju omöjligt kan sägas om embetet såsom sådant. Med denna närmre bestämning läte väl lättare den af Otto föreslagna modifierade betydelsen af embetsrätt förena sig. Men till det begreppet passar icke den i parallelstället förekommande uppmaningen, att uppväcka eller uppelda densamma. Ty så länge en person har ett embete och icke på något sätt förverkat detta, förblifver också hans embetsrätt oförsvagad; han behöfver icke genom sitt personliga förhållande uppväcka den, då den är oskiljaktigt förenad med embetet och med personen blott så vidt, som han har embetet [1]).

Om vi sålunda med urgerande af ἐν σοὶ förblifva vid den af sammanhanget gifna betydelsen: nådegåfva eller skicklighet till utöfvandet af embetets gerning i allmänhet, och påstå att denna efter apostelns uttryckliga ord gafs Timoteus genom ordinationen på ett sätt, som icke tillförene, så att hon i vida fullare och kraftigare mått än förut kom att vara i eller hos honom, så hindrar eller utesluter detta tydligtvis icke i ringaste mån att denna gåfva redan förut eller snarare anlag till och förutsättningar för densamma funnits hos honom, för så vidt som hos honom funnits både naturanlag och ett kristligt lif, en oskrymtad tro, och han från barndomen blifvit undervisad i den heliga

---

[1]) Jfr Meyers Kommentar, Eilfte Abtheilung, 4:de Aufl. pag. 184—8.

skriften. Vid ett närmare besinnande af den organiskhetens lag, som i Guds rike råder, af huru nära den andra skapelsen sammanhänger med den första, huru Anden meddelar sina gåfvor, uppbygger sitt tempel i anslutning till och på grundvalen af, hvad Fadren förut fått förbereda och Sonen gifva, finna vi det icke blott förklarligt utan rent af nödvändigt, att både Timoteus och alle, som till samma embete skola invigas, måste förut hafva egt både den skicklighet att undervisa och öfriga personliga förutsättningar eller etiska qvalifikationer, som i 1 Tim. 3: 2—7 och andra ställen nämnas.

Så uppmanade ju apostlarne, då det var fråga om att utse medhjelpare åt dem för den dagliga tjensten, att dertill välja sådane, som icke blott hade godt rykte om sig utan också vore fulle med den helige Ande och med visdom. Och dock hade de de utvalde fram för sig, bådo och lade händerna på dem, tydligtvis i det syftet och med den verkan, att de skulle erhålla nya särskilda andegåfvor eller att de redan befintliga skulle helgas åt och vidare lämpas på det nya uppdrag och embete, som blifvit dem ålagda. På samma sätt hade tydligen äfven Barnabas och Paulus långt förut blifvit uppfylde med den helige Ande, då de på Andens tillsägelse dock skulle afskiljas och ytterligare särskildt utrustas för det verk, hvartill han kallat dem. Och gälde detta om diakonerne, behöfdes det för apostlarne, så behöfdes det naturligtvis ännu vida mer för Timoteus och för alle, som skola inträda i det lika vigtiga men för dem ännu svårare prediko- eller nådemedels- och kyrkostyrelse-embetet. Och oafsedt hvad som då behöfdes eller ännu behöfves, står det här med uttryckliga ord sagdt, att Timoteus vid ordinationen erhöll en sådan nådegåfva.

Hvaruti denna gåfva bestod eller huru hon var beskaffad, angifves väl icke närmare på detta ställe. Blott så mycket framgår af sjelfva förmaningen att icke försumma den, att hon kunde försummas, att det sålunda berodde på Timoteus sjelf eller på hans förhållande i allmänhet, som mottagit gåfvan, huruvida hon kom till sin fulla utveckling och dermed sammanhängande gagn. Det var sålunda långt ifrån nog med att han fått mottaga henne, så att hon fans hos honom. Han måste också troget och flitigt använda henne till det ändamål, hvarför hon blifvit honom gifven. Då Paulus skref sitt första bref till Timoteus, hade visserligen ingen särskild anledning från denne senares sida gifvits till framställande af denna förmaning annorlunda än på det sätt, som en sådan kan sägas ligga hos hvarje menniska, äfven en pånyttfödd och högt betrodd Guds tjenare, i den synd, som låder vid honom och gör honom trög eller lik-

giltig för det värf, hvartill han blifvit kallad och utrustad. Något tadel eller någon tillrättavisning ligger sålunda icke i denna förmaning, som i stället afser att förebygga hvarje fara för och behof af en sådan.

Då Paulus deremot skrifver sitt andra bref till Timoteus, tyckes denne hafva gjort sig skyldig till en uraktlåtenhet, som väl förtjenade och behöfde en tillrättavisning eller åtminstone kraftigare påminnelse om hans pligt. Sedan aposteln gifvit uttryck åt sin längtan efter att personligen få sammanträffa med honom och med tacksam glädje erinrat om den oskrymtade tro, som helt visst ännu fans hos honom, sådan den funnits hos hans moder och mormoder, tillägger han nämligen: "för denna orsaks skull påminner jag dig att upplifva den Guds nådegåfva, som är i dig genom mina händers påläggning". Trots den olikhet, som mellan detta ställe och det förut betraktade finnes, och till hvilken vi senare skola återkomma, kan det icke gerna med några giltiga skäl bestridas, att det på båda ställena är fråga om samme ordinationsakt och följaktligen äfven om samma gåfva i det stora hela, fastän det här närmast gäller en annan sida utaf densamma.

Såsom motiverande grund för sin förmaning anför aposteln att Gud icke har gifvit oss försagdhetens ande utan kraftens och kärlekens och tuktens. Deraf kunna vi förstå att i den gåfva, som Timoteus undfått och som ännu fans hos honom, fastän hon behöfde åter upplifvas, innefattats äfven en sådan frimodighet och kraft, en sådan kärlekens ifver i och till den embetsverksamhet, till hvilken han invigts. Och det ligger i öppen dager, att, ifall en sådan frimodighet till och ifver i embetets gerning icke finnas eller gifvas, så är det icke mycket med eller blifver det åtminstone snart icke mycket med dugligheten och skickligheten till embetet, framför alt icke vid ett sådant embete, som det här är fråga om, af en så alt igenom personlig art. Lika litet som en menniska sjelf kan gifva sig eller förskaffa sig den egentliga skickligheten och dugligheten, lika litet kan hon sjelf förvärfva sig denna ifver och frimodighet. Den ena är lika mycket som den andra en Guds nådeskänk. Aposteln har derför också här uttryckligen tillagt att det är Guds nådegåfva. Men det fortfarande egandet af denna frimodighet, det ständiga upplifvandet af detta mod och denna ifver kan tydligtvis icke ega rum utan menniskans eget åtgörande och allvarliga bemödande. Det synes, säger Bengel, som hade Timoteus under apostelns långa frånvaro blifvit något slapp och efterlåten (ty äfven de bäste behöfva ett pådrifvande), åtminstone sporras han här till större och driftigare

verksamhet [1]). Vare sig det, såsom Bengel antager, blott varit apostelns frånvaro, som framkallat en sådan slapphet, eller det var Pauli lidande och utsigten att såsom apostelns efterföljare få dela hans lott, blifva förföljd och fängslad för evangelium, hvilka försvagat hans frimodighet och kommit hans föregående ifver att svalna, (så Meyer); alt nog, den Guds nådegåfva, som ännu fans hos honom, behöfde upplifvas eller uppeldas, om hon skulle blifva honom och Guds församling till något gagn.

Detta uttryck, "ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα", är i högsta grad beaktansvärdt. Det gifver oss i sin pregnans en klarare upplysning om gåfvans beskaffenhet än långa beskrifningar. Det visar att denna gåfva, som i ordinationen gifvits, kunde finnas hos den, som mottagit densamma, utan att dess befintlighet märktes, alldeles på samma sätt som i ett skenbart utslocknadt kol eller under en stor och tjock askhög ännu en gnista kan finnas, som ligger der och glöder lång tid, efter det menniskor trodde henne vara helt utslocknad. Denna gnista kan blott då flamma upp till låga eller åter blifva synlig och märkbar, om en stark, utifrån kommande flägt eller en blåsbälg åter blåser bort askan och upptänder eller åter till lif uppväcker den eld, som i gnistan finnes och som genom förkolnandet eller till följd af askan varit så godt som död och förr eller senare, utan flägtens eller blåsbälgens mellankomst, måst helt utslockna.

Kunde nu detta hända med en Timoteus, var den gåfva, som i honom fans till följd af ordinationen, sådan, att hon behöfde ett dylikt uppväckande och upplifvande för att kunna utveckla sin egen inneboende kraft och blifva fullt verksam och uppenbar, så ligger det i öppen dager, hvilka konseqvenser häraf måste följa med afseende på den gåfva, som senare i den kyrkliga ordinationen i allmänhet meddelas. Ifall vi, såsom blott alt för ofta händer, hos månge af desse kyrklige embetsbärare icke mycket eller icke als något förmärka af en sådan Andens eld och gåfva, böra vi väl taga oss till vara för att deraf sluta, att en sådan icke finnes eller en gång blifvit dem gifven. Hon ligger kanske endast förkolnad och behöfver blott ett trons och kärlekens uppeldande för att bevisa sig fullt verksam.

Denna karisma meddelas genom profetian, o. Guds ord.

Då vi nu sett hvad det var för en gåfva, som hos Timoteus fans, och huru beskaffad hon var, åligger det oss närmast att tillse, *huru och hvarigenom denna gåfva i ordinationen meddelades* Derom heter det på det första stäl-

---

[1]) Gnomon, öfvers. af Ternström, II. sid. 935.

let: ”genom profetia med presbyteriets händers påläggning”, och på det andra, mera summariskt, blott: ”genom mina händers påläggning”. Så godt som allmän är den meningen, att här är fråga om samma handling på båda ställena. Man har derför på olika sätt sökt förklara eller komma från den differens, som onekligen finnes, ity att på det ena stället gåfvan säges vara gifven genom profetian (med handpåläggning) och på det andra genom handpåläggning.

Det vanligaste sättet är att man fattar διὰ προφητείας i betydelsen af: för profetians skull, såsom den der gifvit anledning till att Timoteus blifvit ordinerad, och sedan låter gåfvan på det ena stället som på det andra förmedlas genom handpåläggningen. Man har då ofta, såsom Hofman [1]), antagit att detta profetians ord skulle hafva hänvisat på Timoteus, såsom den der borde insättas till apostelns medhjelpare ungefär på samma sätt, som (Apg. 13: 2) aposteln sjelf jemte Barnabas på Andens omedelbara tillsägelse genom profeterne afskildes till missionstjensten. Och det låter sig icke förneka, att man på det sättet lätt nog kommer från hvarje svårighet med den nämnda differensen, på samme gång som Timotei ordination genom en sådan tolkning ryckes upp i jemnbredd med aposteln Pauli till en Andens, så att säga, omedelbara utkorelse.

Men först och främst vore det en mycket tvifvelaktig fördel, som dessutom ej låter sig fasthållas. Och vidare måste ett sådant sätt att lösa differensen betraktas såsom en yttersta nödfallsutväg, hvilken först får tillgripas, då andra visat sig vara omöjliga. Men det är något, som långt ifrån här kan sägas vara fallet. Tvärtom faller just genom denna differens i uttryckssättet nytt ljus öfver ordinationen, ifall hon får säga alt, hvad aposteln dermed säger och som tydligen ligger i orden.

Då samma preposition, διὰ, på båda ställena användes såsom styrande samma kasus af olika ord, bör den tydligtvis på båda ställena fattas i samma mening, och det, såvidt det annars är möjligt, i sin vanliga, oförsvagade betydelse af: genom, såsom förmedlande och kauserande. Men då nu på det ena stället blott handpåläggningen nämnes såsom ”pars pro toto” förmedlande och på det andra, såsom mera koncist och detaljeradt, profetian framställes såsom närmast kauserande och handpåläggningen mera såsom en beledsagande eller i andra hand förmedlande, så tyckes häraf framgå att båda visserligen äro för-

---

[1]) Der Schriftbeweis, Zweite Hälfte, Zweite Abth. s. 256.

medlande och vid ordinationen förekommit men att profetian der intager en mera primär eller, om man så vill, mera central plats och derför har en mer konstitutiv betydelse, under det att handpåläggningens plats och betydelse är mera sekundär och konsekutiv. Profetian såsom det omedelbara Guds ord eller det egentliga nådemedlet är den källa eller kanal, ur och genom hvilken nådegåfvan flödar fram, då hon från den helige Andes lika outtömliga som outgrundliga nådesdjup utgjutes öfver och meddelas åt ordinanden. Det är profetian, som konstituerar nådegåfvan till en ordinationsgåfva eller förlänar henne den karakter, som skiljer henne från alla andra nådegåfvor. Handpåläggningen är sedan en omedelbar följd af profetian och förmedlar den genom profetian framsprungna gåfvan åt den person, som är i fråga att ordineras. Hon lägger denna gåfva på ordinanden, så att hon kan blifva hans egen personliga tillhörighet.

Detta antagande vinner ytterligare bekräftelse vid ett närmare skärskådande af båda deras natur och väsen. Visserligen nämnes här på båda dessa ställen ingenting vidare om hvarken handpåläggningen eller profetian. Men låta vi dessa båda ställen, såsom tillbörligt är, belysas af andra skriftens ord, der det tydligare talas om endera, kunna vi åtminstone få någon närmare upplysning om deras innehåll och betydelse. Ett sådant ställe är *1 Tim. 1: 18*, der aposteln så säger: "detta bud anbefaller jag åt dig, min son Timoteus, enligt de föregående profetiorna öfver dig, att du strider den goda striden enligt dem (eller inom deras skrankor, så att du icke öfverskrider dem)". Af de utan jemförelse fleste uttolkare antages det såsom obestridligt, att aposteln med dessa profetior menar dem, som vid Timotei ordination förekommo.

Häraf framgår att denna profetia, som i 4 kapitlet vid ordinationen nämnes, ingalunda var något blott tillfälligt, som blott för det särskilda fallet eller blott för Timoteus sjelf och hans personliga förhållande hade sin stora betydelse, icke heller en profetia i detta ords inskränkta betydelse af förutsägelse eller den Andens utomordentliga nådegåfva, som bestod i förmåga att skåda in i Guds annars fördolda djupheter och med hänryckt sinne deröfver förkunna antingen särskilda Guds rådslut eller allmänna Guds rikes sanningar. Tvärtom var denna profetia något så väsentligt och för Timotei hela embetsverksamhet så betydelsefullt, att han endast genom att förblifva inom dess skrankor, endast genom att i öppet hjerta mottaga och med outtröttlig trohet begagna sig af och fullt realisera dess innehåll kunde genomkämpa den strid

eller fylla det värf, som hans embete och ställning ålade honom. Bland de många fiender och svårigheter, han här hade att bekämpa och genomkämpa, föranledes man särskildt af 3:dje versen att tänka på de mänge ἑτεροδιδασκαλοῦντες, som just varit anledning till att Paulus bjudit Timoteus stanna qvar i Efesus. Detta så mycket mer, om vi, såsom Wiesinger och Meyer antaga, i 18 versen hafva en om icke formel, så materiel eftersats till den i 3:dje versen begynte, anakolutiske förSatsen. Men i hvilketdera fallet som helst, kunde den profetia, som skulle blifva en skranka, sporre och stöd, icke gerna vara något annat än ett Guds ord, som visserligen i första hand talade om den höga uppgift, Herren satt för honom och den rika välsignelse, han ville gifva genom embetet, men sedan ock om de högheliga förpligtelser, detta samma embete ålade.

Huruvida detta var något ordagrant citat ur Herrens egna ord, genom den lefvande traditionen fortplantadt, eller det af profetians Ande då för första gången lades på profeternes läppar, är visserligen icke heller på detta ställe sagdt och vore för oss blott af underordnad betydelse att veta. Icke heller säges det väl uttryckligen på det först betraktade stället, 1 Tim. 4: 14, af hvem denna profetia uttalades. Till följd af sjelfva det begagnade ordet och den mening, i hvilken man tagit detsamma, har man oftast antagit att det uttalats af några vid tillfället närvarande, egentlige s. k. profeter, af hvilka det, som bekant, i den första kristna församlingen fans ett icke så litet antal. Men äfven om det icke går an att, såsom Bengel[1]), hänföra genitiven πρεσβυτερίου blott till προφητείας och icke till ἐπιθέσεως χειρῶν, bredvid hvilken han står och till hvilken han onekligen närmast hör, så är det dock mera sannolikt, att genitiven hör till båda orden och att profetian följaktligen uttalades af samme män, som verkstälde handpåläggningen, presbytererne. Och för så vidt annars den uppfattning, vi ofvan sökt göra gällande af profetian, är den rigtiga, blifver detta antagande det enda möjliga, då profetian icke var något för ordinationen tillfälligt och såsom sådant oberäkneligt utan grundläggande och väsentligt.

Detta utesluter naturligtvis icke att en eller flere medlemmar af det presbyterkollegium, det här är fråga om, kunnat vara begåfvade med profetians gåfva eller varit profeter i detta ords specifika mening. Tvärtom är detta så mycket antagligare, om den gammalkyrkliga traditionens påstående är rigtigt, att det varit i Efesus, som Timoteus blifvit ordinerad, och det sålunda varit

---

[1]) O. o. a. II afd:s 925 sida.

det efesinska presbyterkollegiet, som vid handpåläggningen fungerat, om hvilket aposteln, såsom vi ofvan sett, sagt att det af Anden sjelf var insatt i sitt embete.

I alla fall räknar Paulus sig sjelf med till detta presbyterium och intager, såsom naturligt var, en så dominerande och öfverordnad plats, att den nådegåfva, som här säges vara gifven med presbyteriets handpåläggning, på det andra stället, 2 Tim. 1: 6, härledes ur hans egen handpåläggning. Det kunde derför icke annat vara än att, då profetians och profeternes andar i allmänhet äro profeterne underdånige (1 Kor. 14: 32), också denna profetia kom att röna inflytande af aposteln, som icke blott var den förnämste bland desse utan stod öfver dem alle. Detta tydligtvis dock icke så att förstå, som skulle profetians innehåll blifva ett annat eller profetian rätta sig efter menniskovilja, utan så, att det af Guds helige Ande gifna innehållet rättade sig efter och lämpades på det särskilda ändamål, som aposteln med ordinationen afsett, att Timoteus icke blott insattes i det embete, som aposteln här funnit behöfligt, utan ock erhöll den särskilda gåfva, den vägledning, tröst och uppmuntran, som han för det embetets skötande behöfde.

Handpåläggningens betydelse.

Det återstår oss nu att något närmare tillse, *hvilken betydelse som tillkommer det andra förmedlande momentet i ordinationen, handpåläggningen.* Vi ha förut antydt att hon icke är något blott för ordinationen såsom sådan egendomligt utan vid flera andra tillfällen förekommer och att hon här visserligen framträder såsom ett så sjelfständigt moment, att hon kunnat gifva hela ordinationshandlingen sitt namn, men dock i förhållande till profetian eller Guds ord är af en mera sekundär och konsekutiv art. Skola vi derför kunna för oss klargöra handpåläggningens egendomliga betydelse i och för ordinationen, kunna vi icke blifva stående vid en betraktelse blott af de nytestamentliga ställen, der ordinationen omtalas eller en handpåläggning förekommer.

Vi finna i hela nya testamentet icke ett enda ställe, der det uttryckligen säges, än mindre gifves någon befallning om att embetet genom handpåläggning skall öfverlemnas åt någon eller att i ordinationen en sådan handling skall ingå. Hvarken Herren sjelf eller hans apostlar yttra derom ett enda ord, lika litet som Herren sjelf öfverlemnade apostlaembetet åt apostlarne genom någon sådan handpåläggning hvarken vid det första förberedande utsändandet eller vid den sista afslutande välsignelsen och andemeddelelsen. Men så snart apostlarne skola inviga "de sju" till den dagliga tjensten eller några andre till

sine efterträdare och medhjelpare i ordets tjenst, så sker det alltid under bön och händers påläggning. Och denna apostoliska praxis utbildar sig redan under den första delen af det apostoliska tidehvarfvet till en så allmän sedvänja och fast ordning, att kyrkan sedan dess aldrig tänkt sig, än mindre utfört någon ordination utan handpåläggning och snart nog på många sätt och ställen så godt som identifierade handpåläggningen med ordinationen sjelf. Detta tyder på att handpåläggningen icke blott särskildt väl måtte lämpa sig till att gifva uttryck åt och förmedla det, som derigenom skall förmedlas, utan ock genom den förberedande gammaltestamentliga frälsningsekonomien så ingått i det allmänna medvetandet, att det liksom föll af sig sjelf, att dertill intet annat kunde användas.

Vända vi oss då till den gammaltestamentlige urkunden, finna vi att der handpåläggning förekommer vid flera olika tillfällen, för så olika ändamål och med så olika betydelse, att vid första påseendet knappast någon enhetlig betydelse eller för alla gemensam och allmän grundtanke derur låter härleda sig. Dock låta de alla sammanföra sig till tre skilda grupper, hvilka med all sin olikhet likväl hafva så mycket gemensamt, att det tydligt framträder och derigenom erhåller en så mycket klarare och mångsidigare belysning.

Till första gruppen måste då hänföras alla sådana ställen, der välsignelse uttalas eller någon annan, särskildt nämnd gåfva meddelas under och genom handpåläggningen, såsom 1 Mos. 48: 14, 3 Mos. 9: 22—23, 4 Mos. 6: 23—27, 2 Kon. 4: 34. Det är der fråga om att meddela välsignelsen åt folket i sin helhet eller på ett mera individuelt sätt tillegna en enskild den gåfva och plats, honom enligt Guds vilja tillkommer. Men i hvilketdera fallet som helst, är det något, som icke blott med Guds vilja är öfverensstämmande utan som den välsignande antingen redan eger, såsom af Gud förut meddeladt, eller också genom bönen nedkallar och mottager. Bön och förbön, grundad på Herrens löfte, eller redan mottagen välsignelse och bönhörelse äro sålunda den nödvändiga förutsättningen för handpåläggning af denna art. Men der denna förutsättning finnes, der är handpåläggningen den naturliga, för att icke säga naturnödvändiga åtbörd, som bättre än någon annan handling förmår gifva tydligt uttryck åt och påtaglig förvissning om att bönhörelse gifves, välsignelsen och gåfvan meddelas åt och läggas på den, som derför är objekt. Handpåläggningen är, såsom man sagt, "välsignelse och förbön i kroppslig" eller förkroppsligad gestalt.

En helt annan betydelse har handpåläggningen på alla de ställen, som måste hänföras till den andra gruppen, der den offrande lägger sin hand på det djurs hufvud, som är ämnadt till offer. Detta eger rum, såväl då det är fråga om syndoffer (2 Mos. 29: 10 f.; 3 Mos. 4: 4; 15: 24; 29: 33; 3 Mos. 16: 21 f), som om bränneoffer (3 Mos. 1: 4) och tackoffer (3 Mos. 3: 2). Visserligen äro meningarna mycket delade om, huru denna handpåläggning vid offren skall uppfattas, huru mycket som deri skall inläggas. Men de fleste ena sig derom, att genom handpåläggningen djuret på något vis sättes i stånd till att träda i den offrandes ställe antingen till försoning af hans skuld eller till uttryck af hans tacksamhet [1]). Det är ock något, som obestridligen framgår af 3 Mos. 16: 22, der just såsom åsyftad verkan af den med syndabekännelse förbundna handpåläggningen uttalas att bocken skall på sig bära hela syndaskulden, och af 3 Mos. 1: 4, der det på samma sätt såsom en följd af handpåläggningen anföres, att det varder tacknämligt och försonar honom, som såsom offrande lägger handen på offerdjurets hufvud. På ett ideelt sätt utrustar han djuret, så att det för ett bestämdt, tänkt eller uttaladt, ändamål kan träda i hans ställe. Och emedan Gud sjelf anordnat sådant offer och genom sitt eget ord föreskrifvit sådan handpåläggning, rättar sig också dess verkan efter dens intention, som verkställer handpåläggningen, så att, då djuret offras och dess rök uppstiger i synd- bränne- eller tack-offer, Gudi till en söt lukt, så blifver också den offrandes synd förlåten, hans personlighet och tacksamhet af Gud mottagna, såsom hade de sjelfva offrats åt honom.

Till samma grupp eller åtminstone med den närmast beslägtad måste levitinvigningen räknas (4 Mos. 8: 10). Ty då församlingen eller samtlige Israeliterne lägga sina händer på leviterne, så sker det, på det att de genom denna handpåläggning skola göras till ett offer för hela det israelitiska folket. Såsom ställföreträdare för alle de andre, blifva de af Gud antagne och skola såsom sådane i all sin tjenst framträda såsom medlande mellan folket och Gud. För så vidt det är en invigning till ett embete, står emellertid denna handpåläggning på gränsen till och förmedlar öfvergången till den tredje gruppen.

Det är der fråga om invigningen till ett särskildt embete (4 Mos. 27: 18, 5 Mos. 34: 9). Då Josua skall öfvertaga ledningen af Israels barn och insättas till Mose efterträdare, sker det på Herrens befallning genom handpå-

---

[1]) Jfr v. Zezschwitz: System der Katechetik, I: 650.

läggning. Det är då icke nog med att derigenom samma embete varder honom gifvet, som Moses haft. Det tillägges uttryckligen, att derjemte gafs honom Mose härlighet, till följd hvaraf hela menigheten af Israels barn skulle vara honom lydig, samt att han uppfyldes af vishetens ande, så att han både förstod befalla, hvad som var rätt, och i öfrigt kunde uträtta, hvad embetet af honom kräfde. Och såsom skäl dertill angifves att det var efter Guds eget uppdrag, på hans särskilda befallning, i och genom Herrens ord, som Moses lade händerna på honom.

Söka vi nu framhålla den grundtanke, som är gemensam för dessa olika slag af handpåläggning, så torde det vara den, att dermed först och främst personen i fråga, som förrättar handpåläggningen, gifver till känna och fullbordar sin intention, att på något sätt från andre utmärka och för ett särskildt ändamål bestämma den, som blifver objekt för handpåläggningen, samt att, der detta ändamål är med Guds vilja öfverensstämmande, på hans löfte eller uppdrag grundadt, och i öfrigt nödiga förutsättningar finnas, der meddelas också den gåfva, der fylles det löfte och uppnås det ändamål, som med handpåläggningen afsågs och i Guds ord och vilja innehölls. Många och olika kunna dessa förutsättningar vara, som vid olika tillfällen, för olika ändamål måste vara för handen och såsom sådana föregå handpåläggningen. Men der de äro till finnandes och handpåläggningen med angifna, fullt medvetna och öppet uttalade intention eger rum, der är det ett gifvet tecken till att handlingen anses afslutad och intentionen fullbordad.

Häraf förstå vi då också lätteligen hvarför handpåläggningen, såsom det afslutande och fullbordande momentet vid ordinationen, kunnat gifva hela handlingen sitt namn; detta så mycket mer, som vid invigningar till embetet i gamla testamentet och vid vigningar i allmänhet blott handpåläggningen förekommit, då den gudomliga befallningen och uppdraget gått förut. Men å andra sidan framgår också häraf helt tydligt, hvad vi menade med och huru befogadt det var, att kalla handpåläggningen en handling af blott sekundär och konsekutiv art. Det är icke handpåläggningen, som primo momento, än mindre ensam eller i och för sig, såsom katolska kyrkan håller före, meddelar den för embetet nödiga nådegåfvan eller konstituerar embetet, utan det är profetian eller Guds ord och Kristi löfte, att, lika visst som han vill att ett nådemedelsembete skall finnas till och gifvit sin församling uppdrag att derom

föranstalta, lika visst skall han också meddela de derför erforderliga gåfvorna och krafterna.

Bönens betydelse såsom ett i ordinationen ingående moment.

Af de tre moment, vi hittils funnit ingå i ordinationen, är sålunda Guds ord eller Kristi löfte det mest centrala och för ordinationen konstituerande momentet, det som både föranleder och sätter aposteln såväl som Kristi församling i sin helhet i stånd till att företaga någon ordination eller genom ordinationen åt någon öfverlemna embetet. Dernäst kommer *bönen*, såsom det mellan Guds ord och handpåläggningen förmedlande momentet. Hon är för handpåläggningen en lika nödvändig förutsättning, som hon af Guds ord är en gifven följd. Bönen, såsom ingående i ordinationen, är nämligen icke blott uttryck för att man ställer sig på Guds ords faste grund och vill rätta sig efter dess tillsägelser utan ock genom honom väntar uppfyllelsen af dess löften, så att man både nedkallar och öppnar sitt hjerta för, ja ur Guds nådeshand mottager den gåfva eller kraft, som i löftet innehålles och som sätter en i stånd till att rätt fullgöra Guds ords uppdrag. Genom handpåläggningen appliceras och öfverflyttas så detta genom Guds ord gifna och genom bönen mottagna innehåll på den, som derför blifver objekt.

Subjektiva förutsättningar hos ordinanden.

Men innan handpåläggningen, såsom det afslutande momentet, applicerar hela detta rika innehåll på den enskilde ordinanden, måste denne tydligtvis förut hafva visat sig ega de *förutsättningar, som för dess mottagande erfordras.* Dertill hör icke blott att, såsom Timoteus, "från barndomen hafva kunnat den heliga skrift eller genom denna hafva blifvit undervisad till salighet och hafva kommit till en oskrymtad tro", som vunnit stadga i hjerta och lif (2 Tim. 1: 5, 3: 15), utan ock egandet af sådana personliga, intellektuelt-etiska qvalifikationer och öfriga, rent naturliga relationer, hvilka af en sådan tro kunna göras fruktbringande för och tagas i tjenst af det embete, som genom ordinationen gifves (1 Tim. 3: 2—7, Tit. 1: 6—9.). Detta alt är något, som före ordinationen måste vara ådagalagdt. Men under densamma måste ordinanden icke blott genom egen bön öppna sitt hjerta och på sig tillämpa de löften och den välsignelse, som i instiftelse- och ordinationsordet i allmänhet innehållas, utan ock på något sätt gifva till känna att han detta gör, att han är villig både att åtaga sig embetet och ikläda sig de förpligtelser, som embetet ålägga honom. Detta är något, som faller så af sig sjelft, att aposteln icke på något af de anförda ställena derom nämner något, detta så mycket mindre som han långt ifrån afsåg att der gifva några detaljerade bestämmelser öfver alt, hvad

vid ordinationen borde förekomma, utan blott framhåller sådana moment, af hvilka han ville göra någon särskild tillämpning och användning.

Det är denna omständighet, som lemnar förklaringen till den förut något berörda differensen, att aposteln på det ena stället blott nämner sin egen handpåläggning såsom förmedlande och på det andra stället presbyteriets. I 2 Tim., der han mera talar om sitt rent personliga förhållande till Timoteus och särskildt (8 v.) vill uppfordra denne att låta den hos honom befintliga gåfvan blifva verksam för aposteln sjelf, [1]) framhåller han derför att det är genom apostelns egen handpåläggning, han erhållit densamma. I det första brefvet deremot, det egentliga pastoralbrefvet, der det är fråga om pastorala åligganden i allmänhet och särskildt om det kyrkliga presbyter- och biskops-embetets höga uppgift och "goda verk", der framhåller han också derför att det är genom presbyteriets handpåläggning, som denna samma gåfva blifvit åt Timoteus gifven.

Ordinandens tro och trosbekännelse.

Men just derför talar han ock på ett ställe om en Timotei bekännelse, som vi icke kunna underlåta att anföra såsom antingen tillhörande ordinationen eller åtminstone förebildande för den bekännelse, som der måste förekomma. Det är *1 Tim. 6: 12*, der han gifver denna förmaning: "Kämpa trons goda kamp, till hvilken du ock kallad är och bekänt hafver den goda bekännelsen inför många vitnen". Hvad som här är oomtvistadt och säkert, det är att aposteln syftar på ett bestämdt, högtidligare tillfälle i Timotei lif, då han inför många vitnen aflade den goda eller sköna bekännelse, som svarade emot och nödvändigt måste höra till den härliga kallelse, som till honom utgått, att kämpa trons goda kamp. Väl ligger det kanske närmast, att här (med Chrysostomus, Bengel, Meyer m. fl.) tänka på den bekännelse, som egde rum vid dopet och som för alla trogna var gemensam, efter som i detta sammanhang icke särskildt talas om Timotei kallelse till eller invigning i embetet och den särskilda kamp, han derigenom infördes i. Men då det lika litet säges, att det var vid dopet som vid ordinationen, och då Paulus redan i första kapitlet och sedan genomgående i hela brefvet betraktar och uppmanar Timoteus att bruka sig såsom en god Jesu Kristi stridsman i den kamp, der han genom sitt embete blifvit ställd i främsta ledet samt fått vida svårare och flere fiender att bekämpa, är det ingenting, som hindrar utan fast hellre vida mer, som talar för att, såsom också de fleste uttolkare göra, fatta detta om den *bekännelse, han vid sin ordination aflade.* (Jfr äfven *2 Tim. 2: 2.*)

[1]) Meyer, Kommentar, Eilfte Abtheilung, Vierte Auflage, sid. 253.

I hvilketdera fallet som helst, var det en bekännelse, som af aposteln karakteriserades såsom den goda eller sköna bekännelsen, emedan hon fullt motsvarade det ändamål, hvarför hon aflades. Det var icke nog med att hon vid det tillfälle, hon aflades, vitnade om att Timoteus då var villig att hörsamma kallelsen, att hon gaf uttryck åt den oskrymtade tro, den vissa tillförsigt och det allvarliga uppsåt, som då bodde i hans hjerta, att åt den nya kallelsen egna alla krafter. Hon var på samma gång ett för all framtid bärande stöd, ett för hela hans lif bindande löfte, som ständigt påminde honom om och sporrade honom till fortfarande samma trohet. Hon kunde och skulle, äfven då trostillförsigten begynte vackla eller försvagades af oförutsedda, mötande svårigheter, äfven då försagdhet och klenmod trängde sig in på honom, med sitt sköna, uppmuntrande vitnesbörd ånyo intala honom frimodighet och hopp, samt upptända den Guds nådegåfva, som ännu fans hos honom, till densamma nitälskans glöd och kärlekens eld, som en gång framkallat och gifvit sig uttryck i densamma.

Och det var icke blott bekännelsen sjelf, som åt Timoteus skulle gifva ett sådant stöd och en sådan kraft. Äfven de många vitnen, som dervid varit närvarande, skulle i sin mån bidraga dertill. Och detta icke blott så, att de vid det i fråga varande tillfället med sitt hjertas lifliga deltagande följde honom, utan äfven så, att de fortfarande med sina böner understödde honom och, närhelst de kommo för hans tankar och ögon, kunde påminna honom om, hvad de en gång bevitnat och måste vitna emot honom, om han icke hölle fast vid sin inför dem uttalade bekännelse.

Men hade bekännelsen en sådan bärande kraft och vidt omfattande betydelse, så förstå vi också hvarför hon vid ordinationen måste förekomma och hvarför hon af aposteln här omnämnes, då han ville göra sin uppmaning rätt kraftig och inträngande. Timoteus ställes här, så väl som vid sin ordination, icke blott fram inför Guds eget ansigte, sådant det i och genom hans ord framlyser, icke heller blott fram för Paulus, Herrens apostel och presbytererne, som på honom lägga sina händer, utan ock fram för de många vitnena, fram för hela församlingen, som icke blott i det högtidliga ögonblicket ser hans åtagande och hör hans bön utan följer honom derifrån ut i hans kallelses hvardagliga värf, möter honom i hans lifs mest olika förhållanden och sjelf skall i sine enskilde medlemmar blifva vitne till och föremål för den herdatrohet

och omvårdnad, han i de mest kritiska lägen skall ådagalägga. Om något, så bör väl detta alt verka både väckande, upplyftande och bevarande.

Lätt nog inses det att, om icke en sådan bekännelse finge något uttryck i ordinationen, skulle ett mycket väsentligt moment, det subjektiva, der saknas. Man hade då ingen garanti eller, derest det motsvarande sinnelaget, tron, villigheten och uppsåtet, icke heller funnes, ens någon möjlighet för att den genom Guds ord, bön och handpåläggning gifna kraften och välsignelsen kunde varda mottagna. Det funnes ju då ingen hand, som kunde mottaga eller hålla qvar, hvad som gåfves. Hjertat vore tillslutet och dermed en fallucka eller tillriglad bom skjuten för, som måste tillstoppa äfven den största nådesström, göra det alsmägtigaste Guds ord och den kraftigaste förbön eller handpåläggning overksamma. På en medvetet lefvande och fri personlighet kan aldrig någon subjektiv verkan ega rum ex opere operato utan att på något sätt förmedlas af hans eget medvetande, utan att i sista hand bestämmas af subjektet sjelft.

Ordinators uppgift.

Det skulle derför vara icke blott en brist utan ett svårt försyndande mot Herren, ifall icke vid hvarje ordination, der Guds nåds ord och kraft genom bön och handpåläggning meddelas, en sådan bekännelse förekomme eller ett sådant allvarligt uppsåt och inre sjelfbestämmelse ens hos ordinanden vore till finnandes. Det vore synd icke blott af ordinanden utan äfven af ordinator, af alle, som togo del i ordinationen, ifall han och de icke, hvar och en i sin stad, gjort alt, hvad i deras förmåga stått, för att undanrödja eller förekomma sådant. Detta framgår deraf, att Paulus ibland andra förmaningar, han har att åt Timoteus gifva, äfven framställer denna: "Lägg icke för hastigt händerna på någon, och såsom grund derför särskildt angifver, att han icke skulle göra sig delaktig i andras synder utan hålla sig sjelf ren". (1 Tim. 5: 22).

Äfven om det här icke uteslutande är fråga om handpåläggning vid ordination utan om handpåläggning i allmänhet, så har dock förmaningen sin alldeles särskilda tillämpning på ordinationen. Här, om någonsin, behöfdes det en *κρίσις*, en dom, ett sorgfälligt ransakande och bestämdt afgörande, som icke fick inskränka sig till sådant, som förut varit eller lätt nog blefve uppenbart, såsom för allas ögon framträdande gerningar eller en blott munnens bekännelse, utan måste gå vida djupare och sträcka sig äfven till det, som till en början och för den stora mängden var fördoldt (v. 24). Hvad som måste undersökas och ligga till grund för afgörandet, det nämnes visserligen icke på

detta ställe. Dels var det redan förut temligen omständligt angifvet, isynnerhet i det 3:dje kapitlet. Dels måste det blifva beroende af sådana särskilda omständigheter, som vid hvarje enskildt fall yppade sig, der en ordination skulle ega rum, att derför inga allmänna grunder kunde angifvas eller några detaljerade beskrifningar räcka till. Dervidlag måste det mesta individuelt bestämmas och kunde derför blott af ett genom den helige Ande sjelf upplyst öga och skärpt sinne afgöras. Men så mycket oumbärligare blefve då ett sådant afgörande och dömande, så mycket omsorgsfullare måste det bepröfvandet blifva, som föregick handpåläggningen eller ordinationen. Och detta desto mer, ju mer Anden drog sig tillbaka från det jemförelsevis omedelbara förhållande, hvari han ännu stod till apostlarne och hela den apostoliska kyrkan.

Förhållandet mellan den apostoliska kyrkans ordination och den efterapostoliska.

Man har, och det på goda grunder, kallat *det apostoliska tidehvarfvet* eller hela det första århundradet för ett den omedelbara inspirationens tidehvarf eller den *egentliga skapelseperioden* och dervid jemfört denna tid med den första skapelsetiden, då Anden ännu sväfvade öfver djupen och i dem nedlade de lifvets och ljusets krafter, som sedan förmådde sätta i rörelse och upplysa de otaliga, derur framgående individuela skapelserna. Så länge nyskapelsens Ande ännu var inbegripen i att så sväfva öfver menniskohjertans djup, för att der framkalla icke blott nytt lif utan ock sådana eviga sanningens ord, att de, såsom uppsamlade i en helig skrift, kunde blifva det stora ljus, som regerade och tillräckligt tydligt angaf både större och mindre tidsskeden af den nyskapade församlingens långe lefnadsdag, så länge voro Andens gåfvor af alla slag vida rikare och fullare än sedermera. Men i all synnerhet var inspirationens, andeutgjutelsens och andefullhetens gåfva, såväl som den dermed sammanhängande förmågan att pröfva andarne, att fälla en i allo rätt dom, både vida större och allmännare än under något följande tidsskede af kyrkans lif. Ingalunda var det blott åt apostlarne eller deras medhjelpare, apostlalärjungarne, och öfrige, sedan till embetsbärare kallade och upptagne, som en sådan inspiration och andefullhet meddelades. Den sträckte sig i stället ut öfver och hvilade öfver hela den kristna församlingen. Hon kom i större eller mindre mått alle församlingens medlemmar till del, fastän, såsom vi förut sett, alltid det större måttet utdelades åt dem, som af Anden voro ämnade till något högre och derför mest skulle bidraga till hela församlingens eller Kristi kropps uppbyggelse.

Vi måste derför väl *skilja mellan den apostoliska och efterapostoliska kyrkan, äfven med afseende på ordinationen*, ej blott då det är fråga om den Andens gåfva, som der meddelades, utan ock då det gäller den profetia, det Guds ord och den pröfning eller ofelbara dom, som dervid kunde förekomma. Det är ett misstag, som icke blott den katolska kyrkan utan ock den reformerta, fastän på motsatt vis, och äfven månge enskilde inom lutherska kyrkan gjort sig skyldige till, att utan vidare identifiera dessa. Detta sker antingen så, att man antager det den apostoliska inspirationen och andefullheten i oförminskad grad och klarhet städse fortlefva inom kyrkan (den katolska) och derför äfven den katolska ordinationen, der den annars företages i vederbörlig ordning efter apostolisk succession, meddelar samma Andens fullhet och skapande förmåga att "efficere corpus Christi etc.", som den apostoliska; eller också håller man på reformert sätt före, det man genom en omedelbar återgång till den apostoliska kyrkans bruk och ordning kan återvinna äfven dess andefullhet och gåfvor.

Man förbiser dervid helt och hållet den store skilnaden, som finnes och måste finnas mellan skapelse och uppehållelse, lika väl på den andra som på den första skapelsens område, mellan den första, ur Andens gudomsdjup och omedelbara beröring framsprungna, lifskraftiga begynnelsen och den derur framgångna historiska utvecklingen, som, lika mycket den förmedlas genom och bestämmes af mensklig frihet, är blottstäld för det motstånd, det missbruk och den förändring, hvilken derifrån är oskiljaktig. Nej, lika nödvändig en sådan historisk utveckling och fritt mensklig förmedling är för ett fullt tillgodogörande af nyskapelsens nåd, lika nödvändigt är det också, att begynnelsen dertill sättes, ljuset deröfver framkallas och uppgår genom en Andens omedelbart gudomliga skapareakt, hvilken, vare sig den eger rum i ett ögonblick, på en dag eller under en menniskoålder, är specifikt skild från dess deraf framkallade verkan i den derpå följande historiska utvecklingen.

Men å andra sidan måste vi, sedan detta är medgifvet, lika mycket framhålla att *dock samme Ande*, äfven sedan han dragit sig tillbaka från den skapande inspirationen och omedelbara beröringen, *leder och måste leda Kristi församling i sin sanning alla tider.* Äfven sedan det gudomliga andelifvet i hela sin fullhet sänkt sig ned i menniskohjertat och derur låtit framväxa nya Guds menniskor, de der efter Gud sjelf blifvit skapade i sannskyldig rättfärdighet och helighet, äfven sedan den gudomliga sanningens ljus koncentrerats i en

helig skrift och såsom det stora ljuset satts upp på ljusastaken eller fästats på himmelens fäste, så att det kunde skina ned på hela jorden och med sitt sken leda Kristi församling fram till dess saliga slutmål, får dock denna församling trygga sig vid och bygga på sin Herres löfte, att han ännu skall vara med henne alla dagar intill verldens ände. Äfven om Anden icke på samma omedelbara sätt och i samma utomordentliga rikedom meddelar sina gåfvor, kan denna församling icke ett ögonblick lefva af och på den fullhet, som i begynnelsen sänktes ned öfver henne och sedan inom henne sjelf fortplantats, utan behöfver ständigt af Anden förses med nya, efter hennes särskilda läge och behof afpassade men dock i hufvudsak, till sin väsentliga beskaffenhet, samma gåfvor som i begynnelsen.

Detta obestridliga förhållande gör att, äfven om den efterapostoliska kyrkan i många afseenden, ja till hela sitt fenomenella framträdande måste gestalta sig annorlunda än den apostoliska, och detta desto mer, ju längre afståndet från denna blifver, ju högre kyrkans tempel uppbygges, så *kan dock denna kyrka aldrig växa från eller umbära sådana medel, organ och åtgärder, som redan den apostoliska kyrkan behöfde för att mottaga och försäkra sig om Andens gåfvor och ett rätt användande af dessa.* Bland dessa medel och åtgärder intaga onekligen Guds eget ord, det af Kristus sjelf instiftade embetet och Guds ords användning derpå, sådan vi sett den i ordinationen, ett mycket framstående rum. Det kan derför icke annat vara än att kyrkan i alla tider på något sätt måste göra bruk af dessa och att hon bör kunna vara förvissad om att deraf hemta så mycket större välsignelse, ju bättre hon följer de af apostoliska kyrkan gifna typerna och för sitt särskilda behof bepröfvar och använder alt, hvad af dem kan användas. Men derför fordras då ock att hon för en sådan användning gör bruk af en vida omsorgsfullare pröfning, ett vida omständligare och noggrannare bedömande än det, apostoliska kyrkan behöfde och Paulus särskildt anbefalde Timoteus.

Det dröjde derför icke länge, förr än kyrkan såg sig nödsakad att föreskrifva och såsom lag fastställa en mängd detaljerade bestämmelser, icke mindre för sjelfva bepröfvandet, valet och afgörandet, som måste föregå ordinationen, än för de särskilda moment och ceremonier, som måste räknas till och anses konstituera ordinationen såsom sådan, ifall hon skulle anses vara kraftig och rättsgiltig. Det skulle nu varit lika intressant som lärorikt, att i detalj följa den historiska utvecklingen af dessa olika moment och bestämmelser.

Men dels skulle det för vår afhandling blifva alt för vidlyftigt att derpå inlåta oss. Dels hör det — och det är detta, som blifver det afgörande — strängt taget, icke till vårt ämne, såsom vi begränsat detsamma. Detta så mycket mindre, som snart nog denna utveckling leddes in i och kom att bestämmas af samma förytterligande, lagiskt-hierarkiska rigtning, som för katolska kyrkan på alla områden är utmärkande och som inom kort nödvändiggjorde och i sinom tid äfven framkallade reformationen. En sådan historisk redogörelse för ordinationens gestaltning och utveckling inom gamla och medeltids-kyrkan skulle derför icke heller förmått gifva någon klarare belysning åt den lutherska ordinationen annorlunda än genom att ytterligare ådagalägga den lutherska reformationens nödvändighet.

Ordinationens vanställande inom katolska kyrkan nödvändiggör en återgång till den apostoliska.

Vi kunna och måste derför nöja oss med att, såsom mera allmänt bekant, förutsätta det ordinationen redan i andra århundradet, eller så snart den bestämde skilnaden mellan biskop och presbyter genomfördes, måste förrättas af en biskop och att dervid den biskopliga handpåläggningen, grundad på den "apostoliska successionen", vida mer än det apostoliska ordet fattades såsom det konstituerande momentet. Länge dröjde det icke, förrän ordinationen ansågs, såsom ett sakrament, "ex opere operato" meddela en "character indelebilis", hvilken, i mån som nådemedelsembetet förvandlades till ett medlande offerprestadöme, också tänktes sätta ordinanden i stånd till att, såsom upptagen i ordo, "offerre placabiles hostias pro peccatis atqve offensionibus populi omnipotenti Deo" [1]). I sammanhang dermed fick det hela en mera gammaltestamentligt levitisk karakter än nytestamentligt kristlig. Derför trädde också ordet, Andens medium och gåfva, alt mer tillbaka för yttre ceremonier, tonsur, investitur, smörjelse etc. Detta alt gjorde att reformatorerne icke längre kunde i den katolska ordinationen se en "rätt kristlig ordination" utan ansågo sig behöfva gå tillbaka till den heliga skrift för att söka förebilden till den ordination, de åter ville upprätta och till hvilken de i bekännelseskrifterna lägga grundvalen. Vi vilja derför nu öfvergå till att betrakta denne.

---

1) Jfr Daniel, Codex liturgicus I. pag. 218 not. et 240—242.

II.

Den lutherska ordinationens symboliske grundval.

Då vi tala om en symbolisk grundval för ordinationen och nu vända oss till den lutherska kyrkans symboler för att finna en sådan, måste vi förutskicka den anmärkning, att dermed icke kan menas en ifrån reformationens början bestämdt fixerad eller ens klart fattad och uttalad grundsats om, huru ordinationen nödvändigt skulle gestaltas. Någon sådan fans icke, när lutherska kyrkan framlade sin första konstitutiva bekännelse, och kunde i öfverensstämmelse med de principer, som der gjorde sig gällande, icke heller sedermera komma att uppställas. Fast hellre mena vi med denne grundval sådana positiva och negativa utsagor om ordinationen och hvad dermed står i sammanhang, hvilka framkommo med anledning af den alt större och mer uteslutande motsats, i hvilken den romerska kyrkan stälde sig till den lutherska kyrkan, en motsats, som å andra sidan tvang lutheranerne att så småningom, alt efter som det blef nödvändigt, utdraga konseqvenserna af den förut intagne, principielt så olike ståndpunkten.

Den djupaste grunden till denna olikhet ligger tydligtvis i den lutherska kyrkans nya tros- och lifserfarenhet af menniskors rättfärdiggörelse på grund af Kristi förtjenst allena genom tron. Det var visserligen en lifserfarenhet af sådant djup och sådan omfattning, att, i mån som hon genomfördes på lifvets alla periferiska områden, måste hon ock undergräfva den romerskt-katolska kyrkans grundvalar eller åtminstone omgestalta hennes lifsformer till större motsvarighet med det nya lifsinnehållet. Men å andra sidan var denna lifserfarenhet af en sådan central karakter, af så djupt religiös och innerkyrklig art, att hon dels kunde förvärfvas och bevaras under mycket olika och omotsvariga yttre lifsformer, dels kräfde en längre tid, innan hon kunde hinna med en omgestaltning af sådana yttre lifsformer, till hvilka ordinationen, trots sin stora betydelse, måste räknas.

En följd deraf var att, då lutherska kyrkan framlade sin första bekännelse i Augsburgska Konfessionen, nämndes icke ett enda ord om, att hon beträffande ordinationen hade en annan mening än den romerska kyrkan eller ens ville hafva henne annorlunda gestaltad. Dock skulle det vara en förhastad och ohåll-

bar slutsats, ifall man till följd af detta förhållande ville påstå att den lutherska kyrkan ännu hade eller kunde hafva samma uppfattning af ordinationen, som den romerska. Detta var en omöjlighet redan till följd af det olika embetsbegrepp, som lutherska kyrkan såsom konseqvens af, eller rättare såsom förutsättning för, fasthållandet af sin rättfärdiggörelselära framstält.

Det är i *Augustanas V artikel* bekännelsen om detta embete framlägges. Redan ur sjelfva benämningen på embetet, sådan den i öfverskriften förekommer, framskymtar en sådan differens, då det der kallas för predikoembetet eller "ministerium ecclesiasticum" i st. f. det inom romerska kyrkan mera brukliga namnet "ordo" eller "sacerdotium". Men ännu tydligare och skarpare framträder motsatsen till den romerska kyrkans uppfattning af embetet, då såsom dess funktioner blott nämnas evangelii predikan och sakramentens förvaltning eller framräckande åt andra ("porrigere" i latinske texten). Om man jemför dessa funktioner och särskildt benämningen af den sista, sakramentförvaltningen, med den, som inom romerska kyrkan nämndes såsom den förnämsta, att frambära messoffret ("efficere sacramenta l. corpus Christi eller offere sacrificia l. placabiles hostias"), finner man att motsatsen mellan den lutherska och romerska kyrkans embetsbegrepp funnit ett temligen motsvarande uttryck i de olika men karakteristiska namnen: prediko- eller nådemedels-embete och prestembete eller medlande offerembete. Om det enligt romersk uppfattning var embetet, som gjorde nådemedlen till hvad de voro, och genom sin förvaltning trädde medlande in mellan församlingen och dess Herre, så var det enligt luthersk uppfattning nådemedlen, som gjorde embetet till hvad det var. Det skulle blott vara tjenare till eller förvaltare af nådemedlen, som visserligen för att vara verksamma måste förvaltas men i sig sjelfva, genom Guds egen instiftelse förmådde sätta i förbindelse med och meddela nåd ifrån honom, som instiftat dem. Men det är icke nog med att verkan af nådemedlen och embetets funktioner eller förvaltningen af desamma härledas från Gud ensam och hemställas åt hans visdoms och kärleks magt ("ubi et quando visum est Deo"), utan ringaste hänsyn till någon embetsbärarens intention, att åt nådemedlen förläna deras kraft, än mindre förmåga att göra dem till nådemedel. För att ytterligare urgera åtskilnaden framhålles vidare, att denna verkan är beroende af och måste förmedlas genom tron hos dem, som höra evangelium eller mottaga sakramenten, samt att hufvudinnehållet af evangeliet och det utmärkande för

Uppfattningen af ordinationen baseras på och modifieras af embetsbegreppet.

denna tro just är, att menniskan utan all egen förtjenst varder rättfärdiggjord för Kristi skull allena.

Dock är det icke blott eller ens hufvudsakligen emot den romerska kyrkan, Aug:s bekännare i V art. vända sig, utan äfven emot vederdöparne och andre "svärmare", som icke ville veta af något kyrkligt embete eller yttre ordning utan ansågo sig, alt sådant förutan, kunna erhålla den helige Ande och hans gåfvor genom sina egna förberedelser. Gent emot dem bekännes det, att det kyrkliga embetet, hvars funktioner vi nyss angifvit, icke blott är ett särskildt, från alla andra embeten åtskildt embete, genom en särskild anordning upprättadt ("institutum est"), utan af Gud sjelf insatt (jfr tyske texten) till att förvalta hans nådemedel, på det att han genom deras förvaltning skulle kunna gifva sin helige Ande, hvilken ensam förmådde verka tron i menniskors hjertan [1]).

Embetet är sålunda enligt denne V art. grundadt på en så fast basis, som Guds egen instiftelse, lika väl som nådemedlen och särskildt sakramenten äro det. Visserligen har man, särskildt i nyare tider, sökt fatta denna bekännelse så, som skulle den gudomliga instiftelsen gälla blott de embetets funktioner, som sedan nämnas, men icke embetet sjelft, emedan den omedelbart gudomliga instiftelsen af ett särskildt embete skulle vara en romerskt-katolsk villfarelse, som icke läte sig förenas med den lutherska kyrkans lära om alle trognes andliga prestadöme. Och det är, som bekant, en så vidt omfattande och omtvistad fråga, att vi omöjligt här kunna inlåta oss på henne annorlunda än i förbigående och största korthet. Blott det vilja vi påstå, att det åtminstone icke kan sägas vara den närmast liggande meningen af orden eller en tolkning, som utan våld mot den klare texten kan fasthållas, då man, såsom Höfling [2]), påstår att den gudomliga instiftelsen af embetet skett blott och redan derigenom, att han gifvit evangelium och sakrament till förvaltning, att det således blott varit funktionerna eller förvaltningen, som af Gud blifvit instiftade. I den latinske texten omtalas nämligen blott en handling, en gudomlig instiftelse. Men det är icke nådemedlens instiftelse eller gifvande, som i sig skulle involvera embetets stiftelse och gå före detta såsom ett kauserande prius, utan i stället tvärt om, instiftelsen af embetets och förvaltningens tjenst. ("Institutum est mi-

---

[1]) Jfr Vilmar, Die Augsburgische Confession erklärt, pag. 73—77.

[2]) Grundsätze evangelisch-lutherischer Kirchenverfassung, Dritte Aufl. pag. 41, 223.

nisterium docendi evangelii et porrigendi sacramenta".) I den tyske texten omnämnas deremot två särskilda handlingar; men af dessa är den första den, att Gud insatt predikoembetet, och den andra den, att han gifvit evangelium och sakrament för att genom dem såsom medel förläna den helige Ande.

Och ännu omöjligare, ja i rak motsats till, hvad i V art. bekännes, är denna uppfattning, då man påstår att embetet, hvarom här är fråga, blott skulle vara de trognes andliga prestadöme, hvarigenom det tillkom alle sådane att utöfva dessa funktioner, hvilka endast för ordningens skull blifvit öfverlåtna åt särskilde embetsbärare, och att, för så vidt man ville tala om en gudomlig stiftelse af embetet, så vore det blott en medelbar, som genom nådemedlens bruk förmedlades och för vederbörlig ordnings skull upprättats. Ty först och främst talas här icke om något sådant andligt eller allmänt prestadöme. Och för så vidt som tron kan sägas konstituera ett sådant och det derför vid trons omtalande kunde tänkas derpå, så framställes denna tro såsom kauserad af embetet, i stället för att det efter nämnda uppfattning skulle förhållit sig alldeles tvärt om, att tron eller det andliga prestadömet framkallat och organiserat embetet. "För att uppnå eller erhålla en sådan tro, d. v. s. på det att ett sådant andligt prestadöme skall komma till stånd, har Gud insatt predikoembetet, heter det i början af art., och gifvit de nådemedel, evangelium och sakrament, genom hvilka han gifver sin helige Ande". Det är sålunda icke blott tron och det deraf framkallade s. k. andliga prestadömet, som äro af Gud sjelf bundna vid nådemedlens förvaltning. Äfven den helige Ande sjelf, som ensam framkallar denna tro, hafva vi icke att vänta oss gifven genom några andra medel eller på några andra vägar än den här angifna nådemedelsförvaltningen. Detta tydligtvis dock icke så att förstå, som skulle den helige Ande eller Gud sjelf vara bunden vid nådemedlen eller vid någon embetsmessig förvaltning af desamma, utan blott så, att vi sjelfve icke kunna komma till tron eller erhålla den helige Andes gåfva, om icke nådemedlen funnos och på något sätt förvaltades [1]).

Nu har man visserligen från samma håll sökt i någon mån försvaga eller i ett annat ljus framställa denna Aug:s bekännelse om embetets gudomliga instiftelse derigenom, att man hänvisat till det kända förhållandet, att Melanchton varit den egentlige författaren och till följd såväl af hans ireniska tendens i allmänhet, som de särskilda tidsförhållanden och förhoppningar, under hvilka

[1]) Jfr Billing, Lutherska Kyrkans bekännelse, sid. 256—8.

bekännelsen författades, skulle dess här uttalade uppfattning vida mer närma sig den romerska kyrkans, än som var med Luthers egen och den lutherska kyrkans annars framlagda åskådning öfverensstämmande. Och sant är visserligen att Luther icke blott i sin "Sturm- und Drang-period" utan ock sedermera på mångfaldiga ställen fäller yttranden, som, då de lösryckas ur sitt sammanhang eller då de tagas för att uttrycka hela sanningen, tyckas gå i den rigtningen, att han omöjligt skulle kunna erkänna ett särskildt, på gudomlig instiftelse hvilande och åt vissa personer anförtrodt, embete, till skilnad från och i motsats till det andliga eller s. k. allmänna prestadömet.

Men först och främst måste man noga skilja mellan Luthers mer eller mindre privata eller åtminstone polemiska skrifter och lutherska kyrkans bekännelseskrifter samt sedan noga akta sig för att identifiera det embete, mot hvilket han så skarpt polemiserar, det romerska, mot den hel. skrift stridande medlare- och offerembetet, med det lutherska skriftenliga nådemedelsembetet. Och att Luther här fullt delade Melanchtons uppfattning och formulering, sådan den i Aug:s V art. föreligger, det framgår icke blott deraf, att det första utkastet öfversändes till honom i Coburg och af honom godkändes utan ännu tydligare af Marburger- och Schwabacherartiklarne, som året förut af Luther sjelf uppsattes och som icke blott legat till grund för utan i det väsentligaste öfverensstämma med Confessio Augustana. Så lyder den VII Schwabacherart. nära nog ordagrant lika med Aug:s V.: "Solchen Glauben zu erlangen oder uns Menschen zu geben hat Gott eingesetzt das Predigtamt oder mündlich Wort, nämlich das Evangelium" etc. [1])

Men just den närmare bestämningen, "oder mündlich Wort", visar att det icke var embetet, skildt ifrån funktionen, som af Gud var instiftadt, så att embetet eller det embetsmessiga utöfvandet af funktionen skulle åt denna förläna dess kraft, utan embetet såsom fungerande eller tillsammans med, i och med dess funktion [2]). Huruvida nu också verkan af embetets funktion eller af nådemedelsförvaltningen blef den i V art. uttalade och af Gud åsyftade, att den rättfärdiggörande tron deraf framkallades, det berodde således icke, såsom katolska kyrkan höll före, blott derpå, att nådemedlen förvaltades af det dertill instiftade embetet, än mindre på någon embetsbärarnes förmåga eller intention

[1]) Plitt: Einleitung in die Augustana II, sid. 184.
[2]) Jfr v. Scheurl, Sammlung kirchenrechtlichen Abhandlungen, Dritte Abth. sid. 352.

att åt dem förläna sådan verkan. Fast hellre berodde detta i första hand derpå, om nådemedlen förvaltades inom Kristi kyrka och församling, i öfverensstämmelse med evangelium och Kristi egen instiftelse.

Det är i *Aug:s VII och VIII artt.* bekännelsen derom framlägges.

Embetsbegreppet baseras på och modifieras af kyrkobegreppet.

Då det i den förstnämnde art. säges vara bekännarnes lära och tro, att en helig kyrka ständigt skall fortfara att finnas på jorden, kan det tydligtvis icke vara deras mening, att de först nu ville upprätta en sådan helig kyrka. En sådan hade alltid funnits och skulle alltid vara till finnandes, så länge annars nådemedlen förvaltades och finge framkalla den tro och trons gemenskap, som nådemedlens Herre med deras instiftande åsyftat. Men väl kunde denna nådemedelsförvaltning så försummas eller vanställas och förderfvas, att kyrkans både enhet och helighet och framför alt dess tro lede skada deraf. Och den skadan kunde hvarken förminskas eller häfvas genom ett, än så sorgfälligt, iakttagande af hvilka som helst menskliga traditioner eller lika rituela bruk och af menniskor instiftade ceremonier. Det var derför icke heller nödvändigt att öfver alt hålla fast vid sådana. Tvärtom kunde ett sådant fasthållande, ifall man dermed afsåge trons upprättande eller ifall dessa menskliga stiftelser och bruk skymde undan eller förhindrade Kristi egna stiftelser, blifva skadligt, såsom stridande mot evangelium. För bevarande af kyrkans sanna enhet såväl som för trons uppkomst och tillväxt var det nog med, men också nödvändigt, att evangelium rätt, d. v. s. rent och oförfalskadt predikades, och sakramenten rätt, d. v. s. i enlighet med evangelium eller i öfverensstämmelse med Kristi instiftelse förvaltades. Der detta egde rum, der fans icke blott en kyrka eller församling af trogna, heliga menniskor utan ock en Herre, en tro, ett dop etc.

Af denna bekännelse framgår såsom den närmaste konseqvensen med afseende på vårt ämne, att ordinationen såsom en kyrklig ritus visserligen icke öfveralt nödvändigt behöfde vara lika men att deremot ordinationen, så väl som andra kyrkliga handlingar och bruk, bäst motsvarade sitt eget begrepp och bidroge till kyrkans uppbyggelse eller trons framkallande och bevarande, i samma mån som en stiftelseenlig nådemedelsförvaltning derigenom framkallades och befrämjades. Det var det enda osvikliga kännetecknet på Kristi kyrka, det ena stora och högsta ändamål, hvartill kyrkan kunde komma och med alt sitt arbete borde syfta. Det var ett mål och en norm, som i sig innefattade alla andra. Derigenom bereddes plats och organ för Herrens egen verksamhet.

Och der denna blott obehindradt finge fortgå, der förmådde, enligt VIII art., hvarken de månge notoriske syndarnes och skrymtaktige åhörarnes inblandning i de troendes samfund eller embetsbärarnes ondska och bristande intention eller kraft att göra om intet nådemedlens verkan, trons uppkomst och tillväxt. Det heter härom uttryckligen: "propter ordinationem et mandatum Christi sacramenta et verbum sunt efficacia, etiamsi per malos exhibeantur". I och dermed, att kyrkan tagit dem i sin tjenst för att genom dem utföra sin Herres befallning, hade de icke blott blifvit gjorde till kyrkans redskap och organ, de der kunde och skulle fullborda hennes intention, utan till Herrens egne tjenare. Ja, i Apol. öfver denne samme art. säges det t. o. m. att de "propter vocationem ecclesiæ", så snart de äro stadde i embetets utöfning eller en stiftelseenlig nådemedelsförvaltning, icke mer representera sina egna personer utan i stället Kristi person, så att de icke blott i hans namn utan i hans stad och ställe framräcka sakramenten och förkunna evangelium. Såsom bevis och bibliskt stöd härför anföres, äfven med afseende på i och för sig ovärdige, Luc. 10: 16: Den eder hörer, han hörer mig [1]).

Detta alt är utsagor, som i mycket tyckas öfverensstämma med, ja nästan öfverträffa den romerska kyrkans högst uppdrifna embetsbegrepp. Den enskilde embetsbäraren framställes här på visst sätt såsom en Kristi vikarie, något som ju romerska kyrkan i egentlig mening endast tillskrifver sitt högsta öfverhufvud, påfven, och de öfrige embetsbärarne, biskoparne och presterne, blott för så vidt som de representera påfven eller äro hans ställföreträdare. Men dock är det den store grundåtskilnaden, att det här, i den lutherska kyrkans bekännelse, är nådemedlens egen kraft eller snarare Herrens egen vilja, som i och genom sin instiftelse i dem nedlagt den kraften, att deras förvaltare kunna och måste framträda i hans egen stad och ställe, under det att det inom den romerska kyrkan är ordinationens och embetsbärarnes derigenom förmedlade embetskarakter, som dertill sätter dem i stånd. Men just derför att så är förhållandet, måste det för den lutherska kyrkan ligga vida större vigt uppå, att nådemedlen varda förvaltade i öfverensstämmelse med Kristi instiftelse och att de, som skola förvalta dem, både varda insatte i sitt embete och sköta detsamma på ett sätt, som, så vidt möjligt är, erinrar om och motsvarar den höga bestämmelsen. Det kunde derför icke annat vara, än att lutherska kyrkan i

---

[1]) Müller, Symbol. Bücher, Sid. 158: 28.

sin konstitutiva bekännelse också måste, om än i största allmänhet, uttala sin mening om, hvilka som finge bekläda detta embete.

Ordinationen såsom förutsättning för embetets utöfning.

Detta sker i den *XIV art.*, som nära sammanhänger med och innehåller en komplettering till den V.

Sammanhanget är detta, att det i båda artt. är tal om det kyrkliga embetet. Men under det att V art. framhåller detta embetes gudomliga instiftelse och för trons uppkomst nödiga funktioner, är det i XIV art. fråga om de personer, som i församlingen hafva rätt att bekläda detta embete och utöfva dess funktioner. Då vi på annat ställe [1]) sökt utreda betydelsen och konseqvenserna af denne artikels öfverskrift i förhållande till det der förekommande bekännelseinnehållet, kunna vi här nöja oss med att såsom resultat deraf framhålla det denne art. icke tillåter någon annan att i församlingen offentligen lära och förvalta sakramenten än den, som dertill blifvit på öfligt sätt, i öfverensstämmelse med den kyrkliga ordningen kallad, "rite vocatus".

Denne ritus kan, såsom alla andra, gestalta sig olika efter olika förhållanden, liksom också kallelsen kan tagas i både vidsträcktare och inskränktare mening. I denna kallelse kunna flere eller färre deltaga, alt efter som öfligt varit eller särskilda behof föranledt. Men den kallelse, som här åsyftas och som just afser sjelfva upptagandet i "ordo", sådant det sker genom ordinationen, kunna och böra i regel inga andra utöfva än de, som sjelfve redan äro deri upptagne och sjelfve icke blott blifvit ordinerade utan genom egen embetsförvaltning satts i stånd till att bilda sig ett något så när riktigt och sjelfständigt omdöme om den duglighet, som för en rätt förvaltning af det embetet är oumbärlig. Detta var icke blott lutheranernes lära utan allmän praxis i sådana lutherska länder, der man efter Speier-riksdagen 1526 varit i tillfälle att genomföra reformationens grundsatser i det kyrkliga lifvet [2]).

Men jemföra vi härmed, hvad i den närmast följande *XV art.* bekännes om kyrkoordningar att sådana ritus böra iakttagas och bevaras, som utan synd kunna behållas och som bidraga till frid och god ordning i församlingen, och än mer hvad som i *Apologien till desse samme artt.* säges, så måste vi gå ett steg längre och (med Vilmar) säga att reformatorerne här tänkt på ordinationen såsom biskoplig ordination, sådan hon inom romerska kyrkan ständigt utförts, såsom den, de helst önskade bibehålla, ifall det annars kunde ske utan

[1]) Om kyrkostyrelsen inom Lutherska kyrkan, Lund. 1886, sid. 14–15.

[2]) Jfr Plitt o. a. a. sid. 379—80.

synd och utan uppgifvande af det bekännelseinnehåll, som i V och VII artt. var uttaladt. Då nämligen Aug:s XIV art. blifvit af konfutatorerne godkänd med det enda vilkor och tillägg, att den kanoniska ordinationen användes, blifver det i Apol:s XIV art. flere gånger upprepadt, att lutheranerne af innersta hjerta ("summa voluntate, magnopere, libenter") önskade bibehålla både den kanoniska eller biskopliga ordinationen och öfriga dermed i sammanhang stående ordningar och gradationer. Vilkoret derför var blott det enda men också oeftergifliga, att biskoparne och den romerska kyrkan tålde deras lära och ville antaga deras prester eller tillåta dem, de ordinerat, att i sin embetsförvaltning blifva vid Guds ord eller predika ett rent evangelium och utdela sakramenten i öfverensstämmelse med Kristi instiftelse.

Men då detta vilkor icke uppfyldes utan tvärtom biskoparne, enligt Apol:s ord, dels tvungo presterne att bortkasta och fördöma den lära, som lutheranerne bekänt, dels med oerhörd grymhet dödade de olycklige och oskyldige, så hade lutheranerne mot sin vilja blifvit nödsakade att upplösa den ordning och afstå från den ordination, de annars så gerna velat behålla. Skulden dertill, att lydnad måste förvägras biskoparne, och den biskopliga ordinationen, så godt sig göra lät, måste ersättas af någon annan, låg hos motståndarne allena. De borde derför väl tillse huru de inför Gud skulle kunna svara för att de så söndersleto och upplöste hans församling. Sjelfve tvungos Aug:s bekännare af sina samveten, som inför Gud öfvertygat dem om deras bekännelses sanning och katolicitet, att mer lyda Gud än menniskor och att derför, trots splittringar och biskoparnes förföljelse, hålla fast vid sin skriftenliga lära. Detta så mycket mer, som ingenting i verlden kunde rubba deras öfvertygelse om att den sanna, kristliga kyrkan funnes hos dem och alltid hos dem komme att förblifva, hvilka rätt lärde Guds ord och efter Kristi instiftelse förvaltade hans sakrament, men deremot icke hos dem, hvilka med sina stadgar sökte förstöra Guds ord och t. o. m. icke ryggade tillbaka för att förfölja och döda dem, som lärde rätt och sant.

Visserligen nämnes här ännu icke ett enda ord om, huru reformatorerne tänkt sig den ordination eller ens möjligheten af en sådan, som skulle kunna träda i stället för den biskopliga. Och detta derför, att de ännu hoppades det biskoparne skulle besinna sig och åtminstone företaga eller tillåta sådana ändringar, som Guds ords rena förkunnelse kräfde såsom oundgängliga. Men i det upprepade och starka accentuerandet af såväl den rena lärans och den stif-

telseenliga nådemedelsförvaltningens, som den gammalkyrkliga, kanoniska ordningens stora betydelse, hafva vi utan tvifvel rätt att se ett tydligt bevis för att de i den senare icke ville företaga flera eller större förändringar, än som nödvändigt kräfdes af den förra. Den lutherska ordinationen skulle, så snart man kunde tala om och måste skrida till upprättande af en sådan, i likhet med alla andra kyrkliga ritus och anordningar, som blefve nödvändiga, till högsta mål för sin utveckling och till bestämmande norm för sin gestaltning göra gällande den grundsatsen, att framför alt Guds egna stiftelser, nådemedlen med deras förvaltning och det dertill hörande embetet, respekterades och just derigenom befrämjades.

I hvilken mening kan det talas om en ordinationens sakramenterliga karakter.

En ytterligare bekräftelse erhåller denna uppfattning af det, som i den närmast föregående *Apologiens XIII art.* säges om ordinationen. Och detta är ett ställe, som väl må sägas vara både det tydligaste och det egentliga locus classicus i de lutherska symbolerna för, hvad lutherska kyrkan tänker om ordinationen, emedan der å ena sidan fälles den skarpaste förkastelsedom öfver den romerska ordinationen och prestadömet, såsom oförenliga med hela nya testamentets nådeshushållning och evangeliets centralsanning såväl som lutherska kyrkans djupaste lifserfarenhet, och å andra sidan ett mera positivt innehåll än någon annanstädes der inlägges i ordinationen, så vidt den fattas i skriftenlig mening och så, att lutheranerne med sin uttalade uppfattning af embetet kunna godkänna den. Art. handlar, som bekant, *om sakramentens antal och bruk.* Anledningen till att Melanchton här närmare ingår på ordinationen är den, att de romerske konfutatorerne visserligen hade godkänt den i Aug:s XIII art. uttalade bekännelsen om sakramentens bruk men begärt en närmare upplysning om antalet af de sakrament, som af lutheranerne godkändes. Sedan Apol:s författare i inledningen framhållit att det icke hade så myeket att betyda, huru många sakrament man räknade, som fast hellre att tillse det de af Gud, i och genom hans ord, instiftade heliga handlingar och ceremonier bevarades och stiftelseenligt förvaltades, uppställer han först den definition på sakrament, att dermed menas sådana ritus eller yttre tecken och ceremonier, som hafva Guds befallning och ett vid sig fästadt gudomligt löfte om nåd.

Med utgångspunkt från detta sakramentbegrepp, påstås det icke vara förenadt med någon svårighet, att säga hvilka af de kyrkliga handlingarna, som förtjenade att i egentlig mening kallas för sakrament. Lika oförbehållsamt

som dop, nattvard och absolution räknas till denna kategori, såsom grundade på gudomlig befallning och i egenskap af "verba visibilia" förstärkande eller åtminstone bekräftande det med ordet förenade löftet, lika bestämdt uteslutas derifrån konfirmationen och sista smörjelsen, såsom sådana ritus, som blott af fäderne blifvit accepterade, utan både "mandatum Dei" och "clara promisso gratiæ", ja utan att ens den romerska kyrkan sjelf fordrat dem såsom nödvändiga till saligheten.

Då det deremot blifver fråga om ordinationen, är svaret icke så lätt att gifva. Det beror då först och främst på, i hvilken mening detta ord tages eller hvad ändamål, man med ordinationen åsyftar. Då man, såsom romerska kyrkan, med ordinationens sakrament och det derigenom uppståndna presterskapet icke förstår prediko- och sakrament- eller nådemedelsembetet utan ett prestadöme, som såsom det levitiska presterskapet skall offra för folket och med sitt offrande förtjena syndaförlåtelse, så är detta icke blott utan någon Guds befallning utan i uppenbar strid emot alt Guds ord. Det åsyftar då ett upphäfvande af, eller vill åtminstone upprepa och kommer derigenom att träda i stället för, Kristi, en gång för alla framburna och evigt gällande, försoningsoffer. Att på det sättet kalla prester till att frambära några för synden tillfyllest görande offer är icke blott en gräslig villfarelse och gruflig synd utan en afskyvärd styggelse, som öfver Kristi församling neddragit fruktansvärda straffdomar och inom kyrkan framkallat de mest ödesdigra missbruk, tvister och slitningar [1]).

Men om ordinationen fattas om predikoembetet och sålunda användes till att kalla personer till evangelii predikan och sakramentens förvaltning inom Kristi församling, så hafva Apol:s författare och Aug:s bekännare ingenting emot att kalla ordinationen och handpåläggningen för ett sakrament. Och detta först och främst på den grund, att kyrkan har Guds egen uttryckliga befallning att anställa eller i embetet insätta sådane Guds tjenare. Det bör för kyrkan och alle hennes medlemmar innebära en så mycket större tröst och skyldig gärd af tacksamhet att göra det, som de veta att Gud icke blott godkänner sådant embete utan sjelf är närvarande och verksam i detsamma ("adesse in ministerio"), ja vill predika genom menniskor och dem, som äro valde af menniskor. Det kan derför icke annat än lända Kristi församling till stort gagn och rik välsignelse, att hon så mycket som möjligt framhåller och med

[1]) Müller o. a. a. sid. 51—52. Jfr dessutom sid. 93, 205, m. fl. st., exempelvis 259.

alt slags beröm förhärligar ordets tjenst eller predikoembetet, isynnerhet gent emot anabaptisterne och svärmare, som inbilla sig att den helige Ande icke gifves genom ordet utan genom omedelbar upplysning och derför förakta predikoembetet och det yttre, "kroppsliga" ordet.

Men äfven det andra vilkoret för, att ordinationen skulle kunna kallas sakrament, är i sjelfva verket för handen, då predikoembetet icke blott är af Gud befaldt utan ock har härliga löften ("magnificas promissiones"). Såsom bibliskt bevis derför anföres Rom 1: 16: "evangelium är en Guds kraft till salighet för alla dem, som tro, och Jes. 55: 11: mitt ord, som af min mun utgår, skall icke återvända till mig fåfängt utan göra det mig täckes". Då det emellertid tillägges ett etc., angifves dermed att Apol. icke här velat inlåta sig på en fullständig bibelbevisning eller gifva en närmare utredning af dessa löftens innebörd och betydelse för ordinationen. Det var något, som dessutom i ett försvar för Augustana gent emot romerska kyrkan minst af alt behöfdes. Det var icke mellan dem någon tvist eller olika mening om, att Gud var både villig och mägtig att hålla de löften, han gifvit, icke heller derom, att dessa löften voro rikare och härligare än att de på en gång kunde uppfyllas och derför intill dagarnes ände i sig inneburo och meddelade samma kraft, som då de af Guds mun utgingo. Men deremot gälde striden sättet för tillgodogörandet och medlet för öfverbringandet af dessa löftens kraft. Här utgjorde evangeliet, det hela och fulla evangelium om Guds oförtjenta frälsningsnåd i Kristus Jesus, sådant det först af lutheranerne blifvit fattadt, dessa löftens rikaste innehåll och innersta kärna. I och genom detta evangelium meddelades också denna Guds kraft i all sin härlighet, men endast åt dem, som med tron omfattade detsamma. Dock uteslöt tydligtvis icke detta att alt Herrens ord, som af hans mun utgått, utöfvade den kraft och verkan, som han dermed åsyftat, och detta oberoende af, ja äfven i motsats till menniskors tankar och vägar, hvilka voro och äro så mycket lägre än Herrens tankar, som jorden är lägre än himmelen.

Då detta är innehållet i och sammanhanget mellan de anförda skriftställena, finna vi lätt nog hvarför Apol. bland de många skriftställen, som här kunde anförts, väljer just dessa två. Det fans i sjelfva verket knappast några andra, som förmådde kasta ett så koncentreradt och klart ljus öfver, hvad lutherska kyrkan menade med ordinationen, då den jemfördes med den romerska. Den Guds ords kraft, som här omtalas, är visserligen något, som

närmast ligger inneslutet i Guds eget omedelbara ord och evangelium. Men då det här tillämpas på predikoembetet och särskildt anföres såsom bevis för att ordinationen, sjelfva kallelsen till predikoembetet, kan kallas ett sakrament, lika väl som dop, nattvard och absolution, så visar detta att lutheranerne visserligen icke vilja förneka utan fast hellre hålla fast vid, att icke blott genom nådemedelsförvaltningen i allmänhet en Guds kraft och nåd meddelas utan ock särskildt genom ordinationen, för så vidt som der en nådemedelsförvaltning eger rum. Ja, det är icke blott ordinationen i sin helhet utan handpåläggningen, hvilken denna tillämpning gäller.

Såsom vi redan förut nämnt, ansågs nämligen handpåläggningen inom romerskt katolska kyrkan icke blott såsom det afslutande utan såsom nära nog det enda, eller åtminstone i hufvudsaklig grad, konstituerande momentet i ordinationen, såsom det ju redan i den närmast efterapostoliska tiden, för att icke säga den apostoliska, gifvit hela ordinationshandlingen sitt namn. Då nu äfven denna handpåläggning kallas för sakrament, kan icke gerna någon annan mening derur framgå än den, att också efter lutheranernes öfvertygelse derigenom någon gåfva eller Guds nåd varder gifven, som på ett eller annat sätt kan ställas vid sidan om den, som i de öfriga sakramenten meddelas. Så till vida är det altså ingen differens mellan lutheraner och katoliker, lika litet som en sådan fans, då det var fråga om embetets gudomliga instiftelse.

Men så mycket större är differensen, så mycket skarpare motsatsen, då det blifver fråga om att bestämma hvad det är för en gåfva, här gifves. Här hade romerska kyrkan af sine egne tankar förts till att antaga en character indelebilis, som genom handpåläggningen påtrycktes ordinanden och satte på honom en viss stämpel, liknande den, som genom handpåläggningen påtrycktes det levitiska presterskapet och gjorde det till ett slags medlare mellan Herren och det öfriga folket. Lutheranerne deremot ville här såsom annars böja sig för Herrens tankar, sådane de i hans ord uppenbarats. Derför kunde de icke tänka på eller antaga någon annan gåfva eller kraft än den, som i detta Guds ord utlofvades, d. v. s. den gåfva, som Herren sjelf ansåge behöflig för det af honom instiftade embetet, den kraft och duglighet, som behöfdes för att rätt, d. v. s. i öfverensstämmelse med hans vilja förvalta nådemedlen och framför alt rent predika hans ord, så att det obehindradt kunde få uträtta det, hvartill han utsändt det.

Men var detta den gåfva, som gafs genom handpåläggningen, stod hon i så nära sammanhang med och beroende af det i och genom Guds ord gifna löftet, så kunde det icke annat vara än att också detta eller något sådant Guds ord måste vid ordinationen förekomma och der utgöra det i första hand konstituerande momentet. Genom detta Guds ord, då det i Herrens namn och efter hans vilja användes, talade då Herren sjelf och bestämde derför ock den gåfva, nåd och kraft, som der skulle förlänas. Handpåläggningen kunde då blott kallas ett sakrament eller förläna någon gåfva, för så vidt som hon på ordinanden applicerade den i det gudomliga löftet inneliggande, genom Guds ord gifna gåfvan. Men alt det, som i detta ord innehölls, det gåfves, det tillämpades och liksom lades då också på ordinanden, för så vidt annars de förutsättningar voro för handen, som för honom voro nödvändiga för att mottaga och på sig tillämpa det. Ty dessa kunde visserligen icke sjelfva framkallas af handpåläggningen och det dermed förbundna Guds-ordet eller handlingen i sin helhet, som ju hade ett helt annat syfte. Ännu mindre kunde handpåläggningen redan ex opere operato, blott derigenom att hon i vederbörlig ordning, af rätt person utfördes, meddela desamma, såsom romerska kyrkan hållit före. Den innersta och djupaste af dessa förutsättningar vore tron och den hjertats mottaglighet, som endast af den helige Ande sjelf i och genom det predikade, gudomliga ordet kan verkas.

Men der denna vore för handen, der vore hvarken ordet eller den dermed följande handpåläggningens ritus overksam. Han verkade fast hellre i detta afseende detsamma, som om de öfriga sakramenten säges, då de här hufvudsakligen betraktas såsom synliga eller förstärkta och bekräftande ord ("verba visibilia"). Såsom ordet ingår i öronen för att slå eller träffa hjertat, så springer sjelfva ritus eller den yttre handlingen i ögonen eller uppfattas af öfriga sinnen för att röra eller ytterligare beveka och befästa hjertat ("Sicut autem verbum incurrit in aures ut feriat corda, ita ritus ipse incurrit in oculos ut moveat corda; oculis accipitur et est qvasi pictura verbi"). Augustini bekanta beskrifning på sakrament såsom ett synligt ord med samma verkan som ordet ("idem effectus est verbi et ritus"), eger på ordinationen sin alldeles särskilda tillämpning. Det är också det enda, det högsta, som om henne kan sägas efter lutherskt betraktelsesätt.

Långt ifrån således att, såsom romerska kyrkan håller före, ordinationen skulle vara det högsta, grundsakramentet, som åt de andra sakramenten och

framför alt åt ordet förlänade dess rätta frälsningskraft och saliggörande verkan, står ordinationen ett helt steg lägre, så att hon icke kan räknas till sakramenten i samma egentliga mening, som dop och nattvard. Visserligen gifves icke i denne art. något positivare innehåll eller någon närmare bestämning åt sakramenten än den, att vara synliga ord eller, såsom i Aug:s XIII, tecken och vitnesbörd om Guds nådevilja, som äro gifna för att väcka och befästa tron. Men det beror derpå, att de här sammanställas med de öfriga kyrkliga handlingarna, som af romerska kyrkan betraktades såsom sakrament, och att detta ord altså här tages i en vidsträcktare mening än den eljes inom lutherska kyrkan vanliga. Annars skiljas sakramenten, såsom bekant, alltid på det bestämdaste både från ordet och dessa kyrkliga handlingar, hvilka i motsats till sakramenten senare varda kallade "benediktioner". Då framhålles ett annat yttrande af Augustinus såsom lika betecknande: "accedat verbum ad elementum et fit sacramentum", såväl som Kristi egen uttryckliga, omedelbara instiftelse af dopet och nattvarden [1]) samt deras frälsningsnödvändighet för alla menniskor och deras tillräcklighet för erhållande af och befästande i den rättfärdiggörande nåden till evinnerligt lif [2]).

Intet af detta alt kan sägas om ordinationen och derför bör hon icke kallas, såsom hon ju icke heller inom lutherska kyrkan har blifvit kallad för sakrament utan blott en nådemedels-, en ordets förvaltning och tillämpning på det af Herren sjelf stiftade embetet. Men att hon är en sådan och derefter bör uppskattas, derefter gestaltas, så mycket framgår ovedersägligen deraf, att Apol. betraktar henne såsom sakrament. Huruvida ordinationen helt går upp uti detta ena, att vara en sådan ordets förvaltning, en sådan Herrens kallelse till och utrustning för embetet, eller deruti ingå flera andra, lika berättigade moment, derom yttrar sig icke Apol., derom få vi således söka upplysning från annat håll, der sådan kan vara till finnandes. Men då detta är det enda ställe i lutherska kyrkans symboler, der ordinationen i sitt sammanhang behandlas och någon positiv bestämning gifves åt densamma, under det att på alla andra ställen, der ordinationen omtalas, det sker blott i förbigående eller i polemisk motsats till den romerskt katolska kyrkans ordination, torde det vara skäl, att icke blott skarpare accentuera detta än som vanligtvis sker, så att det vid bestämmandet af den lutherska ordinationens begrepp kommer till

[1]) Müller o. o. a. Schmalkald. Art. Pars III, Art. V, sid. 320.
[2]) Aug:s IX art., Müller o. a. a. sid. 40.

sin fulla rätt, utan också låta de andra, mera lösryckta ställena och negativa utsagorna skådas i den belysning, som från detta ställe utgår, och sammanställas med det positiva innehåll, som här så tydligt träder i dagen.

I hvilket afseende håller luth. kyrkan på den biskopliga ordinationen.

Något sådant ställe, der ordinationen uttryckligen nämnes, finnes visserligen icke vidare hvarken i Apol. eller Aug. Dock hör hon onekligen med till den biskoparnes kyrkliga magt, som i *Aug:s XXVIII art.* utförligt behandlas. Det är der fråga om den egentliga kyrkostyrelsemagten, som har att upprätta och handhafva den kyrkliga ordning, hvilken för kyrkan är nödvändig i och för realiserandet af hennes lifsuppgift. Visserligen hade biskoparne inom den romerska kyrkan med denna sin styrelsemagt förenat och sammanblandat mycken rent verldslig magt och derigenom, i stället för att befrämja kyrkan, skadat henne samt genom förverldsligande rent af hindrat henne från att fylla sin kyrkliga uppgift. Lutheranerne hade derför känt sig förpligtade att till ängsliga samvetens tröst och till hela kyrkans båtnad skilja mellan den verldsliga och kyrkliga magten, som i deras kyrkostyrelse ingick. Den kyrkliga magten eller egentliga kyrkostyrelsen vore blott den, som vore grundad i nycklamagten och, såsom ett utflöde af denna, antingen hade att i enlighet med Guds befallning predika evangelium, förlåta eller behålla synder och förvalta sakramenten eller ock öfva den domsrätt och jurisdiktion, som är en nödvändig förutsättning för eller konseqvens af en rätt och fullständig nådemedelsförvaltning.

Såsom vi på annat ställe sökt visa[1]), indelas dessa kyrkostyrelsefunktioner i tre olika grupper, hvilka såsom tre koncentriska cirklar kretsa kring samme innerste medelpunkt, nådemedelsförvaltningen, och hafva en högre dignitet och nödvändighet, alt efter som de stå i närmare eller fjermare beröring med detta centrum för all kyrklig lifsrörelse. Så utöfvas de mest periferiska funktionerna, bland hvilka särskildt nämnas tionde- och äktenskapsmål, blott "jure humano" och kunna derför icke göra anspråk på någon högre dignitet och lydnad än alt annat, som jure humano framkommit i historien. En annan grupp af funktioner, som sammanfattas i rätten att stifta ceremonier, lagar och sådana anordningar, hvilka äro eller kunna blifva nödvändiga, på det att allting må i Herrens församling ordentligt och skickligt tillgå, utöfvas "jure ecclesiastico", på grund af kyrkans auktoritet, som visserligen icke är detsamma som

[1]) O. a. a. sid. 42—44.

"jus divinum" men för hvilken dock ett jus divinum ligger till grund och hvilken derför är något vida mer än blott jus humanum. Dessa anordningar kunna efter kyrkans egen bestämmelse, på grund af för handen varande olika förhållanden förändras och gestaltas olika, blott icke derigenom det jus divinum, hvarpå kyrkan såsom nådesanstalt hvilar, lider något intrång. De kunna derför icke göra anspråk på en under alla förhållanden nödvändig och oföränderlig lydnad utan blott en sådan, som kyrkans egen sanna uppbyggelse och kärlekens hänsyn till hennes lugna utveckling kräfva.

Den tredje och vigtigaste gruppen af kyrkostyrelsefunktioner utgöres af dem, som ligga centrum närmast och som derför äro under alla förhållanden oumbärliga, derest nådemedlen skola varda förvaltade stiftelseenligt. Dem tillerkännes jus divinum, lika väl som nådemedelsembetet och nådemedelsförvaltningen sjelf. Dem tillkommer derför också nödvändig, ovilkorlig lydnad under alla förhållanden från kyrkans i sin helhet såväl som från enskildes sida, lärares och församlingsföreståndares icke mindre än åhörares, församlingsmedlemmars, för så vidt annars ingenting mot evangelium stridande genom dem bestämmes. Till denna grupp räknas nu visserligen uttryckligen blott bedömande af den offentliga läran och förkastande af all mot evangelium stridande irrlära. Men att äfven ordinationen måste räknas hit, äfven om hon icke här nämnes, det framgår först och främst deraf, att före ordinationen ett bepröfvande och bedömande af ordinandens lära måste ega rum. Äfvenså garanterar ordinationen af trofaste lärare mer än något annat en offentlig rätt läras upprätthållande. Redan i Aug:s V och XIV artt. hade ju framhållits att icke blott embetet var af Gud instiftadt utan att en ordentlig kallelse fordrades för att offentligen bekläda detsamma. Och i Apol:s XIII art. förklaras det, att ordinationen icke blott var den ordentliga kallelse, genom hvilken prester kallats och fortfarande borde kallas till predikoembetet, utan ock kunde, såsom en sådan kallelse, sjelf anses grundad på gudomlig befallning och förenad med gudomligt löfte om att Herren sjelf dervid ville vara närvarande och verksam i och genom sitt ord.

Att en ordination egde rum måste sålunda efter denna bekännelse sägas bero på jus divinum, lika väl som trots någon af de här nämnda funktionerna. Hon vore ju sjelf en nådemedelsförvaltning, en förvaltning och tillämpning af det Guds ord, som handlade om predikoembetet, på den person, hvilken dertill skulle invigas. Men *huru* denna ordination vidare skulle gestaltas, af

hvem hon skulle utföras och hvilka öfriga moment deri möjligtvis skulle ingå, det var något, som föll inom den andra gruppen af kyrkostyrelsefunktioner. Deri kunde och måste sålunda af kyrkan sjelf en förändring företagas, ifall kyrkans sanna uppbyggelse eller sunda utveckling kräfde det, och denna icke på annat sätt, genom något kärlekens understöd eller hänsyn kunde vinnas. Hittils hade blott biskoparne förrättat ordinationen och ända från den äldsta kyrkans tid så godt som ensamme bestämt öfver, både hvilka som skulle ordineras och hvilka ceremonier eller anordningar i ordinationen skulle ingå. Och såsom vi redan af Aug. och Apol. sett, var det långt ifrån att lutheranerne derutinnan önskade någon förändring, så vida de icke tvungos dertill. Och att detta icke skulle ske utan att de fast hellre skulle få behålla den biskopliga ordinationen med hvad dertill hörde, det var en förhoppning, som ännu altjemt hystes, då Aug. och äfven Apol. framlades.

Då deremot *Schmalkalder-artiklarne* af Luther författades, hade förhållandet mellan den romerska och lutherska kyrkan utvecklats derhän, att det icke fans mycket qvar af detta hopp och, kunna vi väl tillägga, hos Luther åtminstone icke heller af den önskan, att det skulle förblifva vid det gamla. Visserligen bekännes äfven här, i den art., som handlar om ordinationen (Pars III: X [1]), att, om biskoparne ville rätt förvalta sitt embete samt åtaga sig kyrkan och evangelium, så kunde det tillåtas dem, att för kärlekens och enhetens eller lugnets skull men icke på grund af någon nödvändighet ordinera och i embetet bekräfta äfven lutheranernes prester. Men först och främst framställes detta såsom ett antagande mot verkligheten, som väl numera icke gerna kunde komma att inträffa. Och vidare uppställes derför, hvad aldrig förut omnämnts, det bestämda vilkor, att alla "masker och gyckelverk, alla dårskaper och skådespel af hednisk ståt" ifrån ordinationen aflägsnas.

Här fordras således en ordentlig och till grunden gående reformation af den romerska ordinationen, ett borttagande af dess många obibliska och okristliga utväxter, om hon af lutheranerne skulle kunna godkännas och behållas. Men en sådan förändring var visserligen under då varande förhållanden icke mycket att tänka på eller våga hoppas. De romerske biskoparne hvarken voro eller ville vara rätte biskopar utan verldslige herrar och furstar, som hvarken predikade, utdelade sakramenten eller bekymrade sig om något kyrkans verk och embete. Och hvad än värre var, de förföljde och fördömde dem, som der-

[1]) Müller, o. a. a. sid. 323.

till blifvit kallade och dermed voro upptagne. Men icke finge derför genom deras brott kyrkan öfvergifvas eller blifva utan sine tjenare. Tvärtom ville och borde lutheranerne just fördenskull, i enlighet med kyrkans och fädernes gamla föredöme, sjelfve ordinera dugliga personer till detta embete. Derutinnan kunde icke ens motståndarne enligt deras egen rätt hindra dem, då deraf framgick, att äfven sådane, som af hæretici blifvit ordinerade, erhållit en sann och verklig ordination, som icke borde förändras eller göras om igen. Såsom historiskt bevis härpå anföres ett yttrande af Hieronymus om den alexandrinska kyrkan, att hon i början utan biskopar varit styrd af prester och predikare tillsammans, hvilka då tydligen också förrättat ordinationen.

Af denna utförliga motivering och bevisning framgår att lutheranerne äfven då, när de nödgats bryta med den romerskt katolska ordningen, dock icke ville göra denna brytning större än nödvändigt var. De fordrade icke en omedelbar återgång till den apostoliska kyrkans ursprungliga och visserligen normativa men ännu outvecklade bruk och bestämmelser utan stälde sig på den gamla, katolska kyrkans grund. De ville taga med och bevara af den kyrkliga utvecklingen så mycket, som icke stred emot och omöjliggjorde tillgodogörandet af deras nyvunna lifserfarenhet. Och sjelfva den brytning, som till följd af den romerska kyrkans motstånd blef nödvändig, betrakta de långt ifrån såsom en fördel utan fast hellre såsom en mycket stor olägenhet. Ja, sjelfva ordinationen, som lutheranerne till en början nödgades företaga, uppfattades mera såsom ett nödfall och vägen, på hvilken de så småningom kunde komma till att åter få en fullt ordnad ordination, såsom en nödfallsutväg, hvilken icke kunde beträdas eller genomvandras utan den osäkerhet, det vacklande och tréfvande, ja väl stapplande och fall, som på en sådan äro oundvikliga.

Kyrkan såsom sådan är den som i första hand har rätt att ordinera.

Det är något, som uttryckligen säges i den af Melanchton författade och såsom bihang till Schmalk.-artt. bifogade *traktaten om påfvens magt och primat.* Men på samme gång framhålles här tydligare och bestämdare än på något annat ställe, huru lutherska kyrkan dock egde möjlighet att gå den svåra vägen, att få en fullt giltig såväl apostolisk eller kristlig, som katolsk eller allmän-kyrklig ordination, ifall hon annars följde den vägledning och gjorde bruk af de medel, som kyrkans Herre sjelf gifvit henne i och med sina egna stiftelser, det gudomliga ordet och det kyrkliga nådemedels- eller prediko-embetet.

Hvad först påfvens primat beträffar, så förklaras detta, såsom bekant, af romerska kyrkan så, att han "jure divino" är ställd öfver hela kyrkan såväl som alle biskopar och prester. Han är såsom Kristi eller Petri ställföreträdare ekumenisk biskop, d. v. s. den, af hvilken alle andre biskopar och prester skola begära ordination och bekräftelse, den ende sålunda, som har rätt att utvälja, ordinera och insätta såväl som afsätta biskopar. Han är äfven den ende, som åt biskoparne kan förläna samma rätt med afseende på presterne. Detta vederlägges nu med en mängd först bibliska och sedan historiska motbevis, hvilka alla tydligt ådagalägga att påfven icke jure divino kan hafva en sådan öfverhöghet utan blott genom den historiska utvecklingen erhållit den, och det icke blott i uppenbar strid emot Guds ord utan till stort men och förfång för hela kyrkan.

Af dessa bevis och ovederläggliga fakta framgår såsom resultat att man nödvändigt måste tillstå det nycklamagten, som i sig innesluter eller öppnar tillgång till och såsom ett utflöde ur sig frambringar all annan kyrklig magt, icke tillhör en menniska allena. Tvärtom har Kristus gifvit den i första hand och omedelbart ("principaliter och immediate") åt kyrkan i sin helhet [1]). Derför har äfven kyrkan i första hand rätt att kalla till embetet och af denna sin magt meddela så mycket, som för hennes sanna och fulla uppbyggelse är befrämjande åt den, som dertill är mest lämplig. Med kyrkan menas tydligtvis här detsamma, som i Aug:s VII: "congregatio sanctorum, in qva evangelium recte docetur et adminstrantur sacramenta", således icke en enskild lokalförsamling, icke heller flera eller färre sådana lokalförsamlingar i åtskilnad från eller i motsats till deras respektive embetsbärare utan i stället komplexen af församlingar såsom en organisk enhet af församlingsmedlemmar och församlingsföreståndare eller åhörare och bärare af prediko- eller nådemedels- och kyrkostyrelse-embetet. Vare sig dermed nu menas hela den allmänneliga kyrkan eller en större eller mindre del af densamma såsom konfessionskyrka eller landskyrka, hvilken för sig bildar en i relativ mening sjelfständig lem af den stora kyrkokroppen, så kan hon tydligtvis icke utöfva denna kallelserätt eller utföra någon annan yttre kyrkans handling såsom sådan utan genom ett enhetligt eller flera gemensamma organ, de der handla i kyrkans namn, å hennes vägnar och på hennes uppdrag. Det var just

[1]) Müller, o. a. a. sid. 333: 24.

denna rätt biskoparne af gammalt utöfvat, dels in corpore, då det gälde kyrkan i sin helhet, dels hvar och en i sitt stift, då de i hela kyrkans namn och med hennes auktoritet så godt som ensamme stiftat lagar, kallat, valt och ordinerat prester, öfvat domsrätt o. s. v. Isynnerhet hade ordinationen gält såsom en sådan handling, som i hela kyrkans namn och på grund af hennes fullmagt endast af en biskop kunde förrättas.

Såsom grund derför anfördes visserligen af romerskt katolska kyrkan icke blott deras biskopliga ordination utan ett jus divinum, som grundade sig på Kristi egen instiftelse och den dermed sammanhängande apostoliska successionen, hvilken ensam satte dem i stånd till att meddela den presterlige character indelebilis med ty åtföljande. Ohållbarheten af desse grunder hade nu redan i Aug. och Apol. blifvit uppvisad. Men tillika var der en ännu fastare och hållbarare grund anvisad eller åtminstone antydd. Det var den, som först och främst låg i deras embetes gudomliga instiftelse, såsom i första hand ett nådemedels- och såsom derifrån i viss mån oskiljaktigt kyrkostyrelse-embete, dels i kyrkans genom traditionen gifna och såsom nödvändig befunna kyrkostyrelsemagt i allmänhet.

Hvarför måste lutherska kyrkan återtaga sin rätt att ordinera.

I bihanget: "*De potestate et jurisdictione episcoporum*", upptages nu denna fråga till närmare behandling. Sedan det först blifvit upprepadt, att evangelium öfverlemnar åt dem, som stå i spetsen för församlingen, omnämnda nådemedels- och kyrkostyrelsefunktioner, säges det vara sjelfklart, att enligt allas bekännelse, äfven motståndarnes, denna magt efter gudomlig rätt är gemensam för alle, som förestå församlingar, vare sig de kallas pastorer eller presbyterer eller biskopar. Såsom stöd härför anföres Hieronymi tolkning af åtskilliga bibelställen, som äfven efter hans uppfattning identifiera biskop och presbyter. Derefter tilläгges det: "att en sedermera blifvit inom hvarje större församling utvald till att sättas öfver de andre, det har skett för att undvika söndring ("in remedium schismatis"). I Alexandria hade t. o. m. efter hans utsaga ända till Herakles och Dionysius presbytererne alltid utvalt en ur deras egen midt och kallat honom biskop. Han hade då också fått det särskilda uppdraget, som ingen af de öfrige presbytererne hade, att ordinera prester icke blott inom hans egen församling utan inom flera församlingar.

Denne åtskilnad mellan biskop och presbyter var sålunda, såsom af det anförda framgår, något som först senare under den historiska utvecklingen framkommit. Det var en kyrklig anordning ("institutum est"), som kyrkan sjelf

gjort för att förekomma söndring och för att derigenom befrämja sin egen uppbyggelse, hvilken visserligen såsom helhet betraktad, såsom ett samfund, också behöfde ett enhetligt samfundsorgan. Jure divino funnos icke några olika grader eller bestämda åtskilnader mellan biskopar och pastorer. Och derför är det tydligt, säges det uttryckligen, att om en pastor eller kyrkoherde i sin kyrka ordinerade några dugliga personer till det kyrkliga embetet, vore en sådan ordination efter gudomlig rätt kraftig och verkligt rättsgill ("manifestum est ordinationem a pastore in sua ecclesia factam jure divino ratam esse") [1]. Det är dock långt ifrån att detta framhålles såsom mönstergildt eller något, som skulle berättiga en enskild pastor eller kyrkoherde, hvilken som helst, att efter eget godtfinnande företaga någon sådan ordination. Det vore en sjelftagen rätt, som lutherska kyrkan lika litet kunde gilla, som hon kan vara med om att någon sjelf tager sig rätt att offentligen i församlingen predika evangelium utan att vara dertill vederbörligen kallad.

Det är tvärtom blott för att uppvisa möjligheten af, huru lutherska kyrkan kunde få och ville förskaffa sig en efter gudomlig rätt giltig ordination, då hon icke längre kunde få behålla den biskopliga, efter kyrkans rätt och ordning dittils ensamt giltiga, ordinationen. Då nämligen biskoparne, såsom de ordinarie innehafvarne af ordinationsrätten, blefvo kyrkans fiender och icke ville utdela ordinationen åt dugliga personer, måste kyrkan sjelf återtaga sin rätt att kalla, utvälja och ordinera kyrklige embetsbärare. Ty detta vore en rätt, som, då den såsom en gåfva blifvit i egentlig mening af kyrkans Herre skänkt åt kyrkan, af ingen mensklig myndighet kunde eller borde henne frånryckas. Derom vitnade aposteln Pauli ord till Efes. (4: 8), att han, som uppfarit i höjden, gifvit menniskorna gåfvor, då han ibland sådana, för kyrkan egendomliga gåfvor räknar kyrkoherdar eller pastorer och lärare samt tillägger att sådana gåfves till embetets gerning och Kristi kropps uppbyggelse. Då det nu var nödvändigt att, hvar helst den sanna kyrkan funnes, också evangelium predikades, och Herren sjelf för evangeliets predikande såväl som för sakramentens förvaltning instiftat ett särskildt embete; just derför var det också nödvändigt, att kyrkan gjorde bruk af sin rätt och fylde sin pligt att till sådant embete utvälja och ordinera lämplige tjenare eller förvaltare. En kyrka kunde icke finnas, tron icke uppkomma eller de heligas samfund lefva och

---

[1]) Müller, o. a. a. sid. 341, 63—65.

förkofras utan sådan evangelii predikan och kallelse till predikoembetet. Derpå att den rätten bevarades och den pligten uppfyldes, hängde sålunda ingenting mindre än kyrkans eget lif, hennes vara eller icke-vara såsom en sann Kristi kyrka och de heligas samfund.

Luthersk ordination, framkallad af ett nödfall, blifver lutherska kyrkans högsta pligt.

Det var altså en pligt, som måste gå före och tränga tillbaka alla andra, som under andra förhållanden kunde vara lika vigtiga eller ännu mer träda i förgrunden. Det var ett nödfall, ur hvilket man endast på en nödfallsutväg kunde reda sig; men der också nöden gjorde lag och anvisade det enda möjliga men också derför bästa medlet och utgången. Och huru allvarligt lutherska kyrkan tager det härmed, det framgår af den belysning och det sammanhang, hvari detta kyrkans återtagande af ordinationsrätten och det lutherska utöfvandet af densamma framställas. Det heter nämligen derom, omedelbart efter det nyss anförda: "såsom i nödfall äfven en lekman absolverar och blifver en annans pastor, såsom Augustinus berättar ett dylikt fall om två kristne, som varit tillsammans på ett skepp och af hvilka den ene först döpt den andre, som blott varit katekumen, och derefter af denne nyss döpte blifvit absolverad" [1]). Hvad som under andra ordinära förhållanden icke varit tillåtet eller kunnat ske, åtminstone icke utan kränkning af högre rätt, det blef i sådant nödfall icke blott rätt utan högsta pligt.

Men vilkoret för att den först omnämnda handlingen blef ett verkligt dop, var tydligtvis det, att Kristi egen instiftelse respekterades och uppfyldes, liksom vilkoret för att den andre lekmannens gerning skulle blifva en pastoral och såsom sådan kunna räknas för en verklig absolution, var den omständigheten, att dopet föregått eller att han dock vore en kristen. Då nu lutherska kyrkan genom de romerske biskoparnes fiendtlighet och halsstarrighet blifvit bragt i ett sådant nödfall, att hon lupe fara att icke få några kyrklige embetsbärare eller evangelii predikare och sålunda i längden riskerade sin egen tillvaro och sunda lifsutveckling, måste hon göra någonting liknande. Hon måste återtaga sin rätt att kalla, utvälja och ordinera prester och således sjelf föranstalta om att andre gjorde det, som de ordinarie innehafvarne af kallelse- och ordinationsrätten icke ville eller kunde förmås till att göra.

Hvem skall förrätta lutherska kyrkans ordination.

Men då hon detta skulle göra, kunde hon derför icke öfverlemna det åt hvem som helst, som dertill hade lust, än mindre kunde hon tillåta att de en-

---

[1]) Müller, o. a. a. sid. 341, 67.

skilda församlingarna och församlingsmedlemmarne samtlige togo del i eller hvar och en för sig utförde ordinationen eller den del af och förberedelse till densamma, som han kunde finna för godt. Vilkoret för att lutherska kyrkan skulle kunna återtaga sin rätt att ordinera prester var nu först och främst detta, att hon var en sann kyrka och såsom sådan hade en rätt nådemedelsförvaltning. Men då lutherska kyrkan sjelf i sin konstitutiva bekännelse framhållit att en sådan kyrka icke kunde finnas, lika litet som en sådan nådemedelsförvaltning kunde ega rum, utan att det dertill af Gud instiftade embetet finge göra sin af Gud befalda gerning, så var det andra, derifrån oskiljaktiga vilkoret detta, att den del af ordinationshandlingen eller kallelsen till predikoembetet, som fölle under och måste räknas tillhöra nådemedelsförvaltningen, af en sådan embetsbärare förrättades. Icke var det derför hvilken ordination som helst, som af lutherska kyrkan kunde anses giltig, än mindre jure divino göra anspråk på att vara det. Det var endast den, som af en pastor i hans kyrka och församling blifvit uträttad.

Men då nu lutherska kyrkan egde icke blott en utan månge sådane pastorer, hade hon också möjlighet till att verkställa en sådan, jure divino giltig ordination och således med lifvet rädda sig undan det nödfallets skeppsbrott, hvari de romerske biskoparnes fiendtlighet försatt henne. Men det egentliga nödfallet var långt ifrån häfdt dermed, att en eller flera sådana ordinationer blifvit utförda. Det fortvarade i sjelfva verket så länge, tilldess att ett nytt enhetligt kyrkans organ blifvit funnet eller en ny kyrkostyrelse upprättats, som kunde i hela kyrkans namn både besluta om och å hennes vägnar handlägga alla de ärenden, som med ordinationen stodo i något sammanhang. Nödvändigheten häraf framträdde icke blott, då det gälde att bestämma hvilka prester som skulle utföra ordinationen eller inom hvilka församlingar ordinationen skulle försiggå, utan äfven då det blef fråga om att afgöra, hvilka som skulle ordineras, och att sedan installera den ordinerade i den församling, der han skulle förvalta sitt embete.

Oaktadt dessa handlingar, såsom af sammanhanget framgår, tänkas inbegripna i eller vara nödvändig förutsättning för och konseqvens af ordinationen, äfven sådan hon af pastor utöfvas, kunna de dock icke såsom ordinationen sjelf härledas ur nycklamagten, som blifvit lemnad i hvarje pastors händer. Ty i denna innefattas blott rättigheten att sjelf offentligen predika evangelium, förvalta sakramenten och öfver hufvud utföra sådana kyrkliga och liturgiska

handlingar, som härmed kunna stå i sammanhang och som kyrkan i hans församling vill hafva utförda. Detta alt var något, som biskoparne dittils så godt som ensamme hade gjort, icke mindre installationen än den egentliga ordinationen och den derför förberedande kallelsen eller valet och utnämningen. Och hvilketdera eller huru mycket, de gjort såsom bärare af kyrkostyrelse-, nådemedels- och församlingsembetet, det är en rent kyrkorättsligt historisk fråga, på hvilken vi här icke kunna inlåta oss. Icke heller kunna vi vänta att i en lutherska kyrkans bekännelseskrift, som i fråga varande traktat är, finna en närmare utredning af, huru lutherska kyrkan tänkt sig ordnandet af alla dessa ärenden och mer eller mindre detaljerade bestämmelser om hvad som med ordinationen sammanhänger. Vi kunna derför icke heller inlåta oss derpå i detta sammanhang utan måste låta dermed anstå, tilldess vi i följande afdelning skola taga ordinationens historiska gestaltning i skärskådande.

Ordinationens förhållande till kallelsen och bekräftelsen.

Här vilja och kunna vi blott påpeka att det på de flesta ställen, der det i denne traktat är fråga om ordinationen, särskiljes icke mindre än tre eller t. o. m. fyra speciela akter såsom alla tillhörande eller ingående i ordinationen, såsom biskoparne utöfvat den: nämligen kallelse, val, ordination i inskränkt mening och konfirmation eller bekräftelse af den valde och ordinerade.

På hvad sätt och af hvem de två första akterna skola utöfvas säges visserligen icke uttryckligen. Det var en kyrkorättsfråga, som borde ordnas efter de historiska förhållandena och efter Aug:s VII och XV artiklar kunde utan något men för kyrkan besvaras på olika sätt. Men då det för kyrkans rätt att utdela och betrakta den af en pastor utförda ordinationen såsom jure divino giltig hemtas ytterligare bevis dels från flera nytestamentliga skriftställen, dels från den kyrkliga traditionen och den gamla kyrkans allmänna bruk, förekommer här ett yttrande, som ställer äfven denna frågan i en klar belysning. Ty då det der heter: "fordom valde folket eller församlingen prester och biskopar; sedan kom biskopen till, vare sig i densamma församlingen eller från den angränsande, och bekräftade den valde genom handpåläggning", så är detta en temligen genomskinlig antydan om att lutheranerne ansågo denna gammalkyrkliga ordning mer tillfredsställande än den då varande romerska och att de sålunda gerna ville tillerkänna församlingen en större, sjelfständigare andel i kallelsen och valet.

Men att de likväl voro långt ifrån att anse detta församlingens val och kallelse, äfven då deremot ingenting vore att invända, såsom den egentliga, rite

utförda kallelsen, den der kunde träda i stället för eller på något sätt ersätta ordinationen, det framgår tydligen deraf, att öfveralt ordinationen nämnes såsom särskild från kallelsen och endast af pastor kunde förrättas samt att här tilläggcs det biskopen kom efter och med sin handpåläggning bekräftade ("confirmabat") den valde. Hvad som med denna bekräftelse (confirmatio) skall menas i det sammanhang, hvari hon omtalas, är en fråga, som är ytterst svår att besvara. Närmast till hands ligger onekligen att till följd af det ord, som här är valdt (confirmare), fatta det om den kyrkorättsliga bekräftelse, som biskaparne meddelade och som dels kunde tänkas föregå ordinationen, såsom ett erkännande af församlingens val eller af den valde personens lämplighet för det kyrkliga embetet i allmänhet, dels måste tänkas följa efter eller åtminstone betraktas såsom en konseqvens af ordinationen, för så vidt som den valde och ordinerade installerades eller bekräftades i sitt embete inom den bestämda församlingen. Confirmatio är nämligen den vanligaste beteckningen derför och i synnerhet i äldsta tider så godt som den tekniske termen. I hvilketdera fallet som helst, vare sig den tänktes föregå eller följa efter ordinationen eller, såsom väl oftast var fallet, till tiden sammanfalla med denna, så var det dock en bekräftelse, som biskoparne utdelade såsom bärare af kyrkostyrelseembetet, det der närmast i kyrkans namn och å hennes vägnar skänkte sitt erkännande åt den valde och meddelade honom sin fullmagt att offentligen i församlingen förvalta hennes embete.

Men då det omedelbart derefter tillägges, att ordinationen icke var något annat än en sådan bekräftelse ("nec aliud fuit ordinatio nisi talis comprobatio"), så tyckes det onekligen, som skulle med denna bekräftelse, hvilken dessutom uttryckligen säges ske genom handpåläggning, menas ordinationen sjelf. Och för så vidt som den nyss nämnda kyrkorättsliga bekräftelsen meddelades icke blott samtidigt med utan oftast i och genom sjelfva ordinationen, har det i och för sig icke mycket att betyda, hvilketdera man antager vara det närmast åsyftade. Men då man af det sist anförda yttrandet dragit den slutsatsen, att traktatens författare och till följd deraf en luthersk kyrkans bekännelseskrift med luthersk ordination icke menat, eller i denna icke velat se, något annat än ett sådant kyrkorättsligt erkännande, så att hon blott skulle vara en offentlig och högtidlig bekräftelse af den förut skedda kallelsen såsom i allo lagenlig och "ordentlig", så anse vi oss nödsakade till att deremot inlägga en bestämd protest.

Ifall man blott ser på sjelfva ordalydelsen och derjemte lösrycker stället ur sitt sammanhang utan att taga någon hänsyn till hvad som dermed skall bevisas, så medgifves villigt att stället tyckes tala för en sådan uppfattning, ja göra hvarje annan uppfattning af dessa ord omöjlig. Det förklaras då ock lätt huru icke blott alla de, som på grund af andra skäl hafva denna uppfattning af lutherska ordinationen, komma till att såsom ett ovederläggligt bevis för sin mening anföra detta ställe, utan äfven de, som i ordinationen vilja se något mera, icke annorlunda anse sig kunna reda sig med detta ställe än (såsom Lechler [1]) med den förklaringen, att det hör till de ställen och ord af reformatorerne, som man icke får taga så strängt efter ordalydelsen.

Men att man icke behöfver taga sin tillflykt till en sådan nödfallsutväg, som dessutom onödigtvis skulle nedsätta värdet af en kyrkans bekännelseskrift eller åtminstone öfver den kasta en tvetydig belysning, det framgår ur en närmare betraktelse af sammanhanget. Det gälde här att uppvisa möjligheten af en luthersk ordination, som jure divino var giltig. Den låg, såsom vi sett, deruti att lutherska kyrkan var en sann kyrka, hvilken inom sig egde icke blott en nådemedelsförvaltning i öfverensstämmelse med Kristi instiftelse och dermed sammanhängande rätt till att dertill kalla ordinarie embetsbärare utan ock sådane embetsbärare, som faktiskt förvaltade nådemedlen, som kunde i Herrens namn, å hans vägnar, tala och tillämpa hans ord, såsom han sjelf talat det. Ty att detta egde rum och skulle i ordinationen ega rum, det var tydligtvis förutsättningen för och meningen dermed, att ordinationen skulle vara grundad på gudomlig rätt.

Men för så vidt som nu den äldsta kyrkans bruk skulle kunna tjena till bevis och stöd för lutheranernes uppfattning, måste den bekräftelse, som biskoparne meddelade och om hvilken det här är fråga, vara icke blott en kyrkorättslig bekräftelse, som i kyrkans namn och å hennes vägnar meddelades, utan äfven och i första hand en sådan gudomlig bekräftelse, som de i egenskap af Guds ords tjenare utdelade. Annars hade ju den äldsta kyrkan sjelf saknat en jure divino giltig ordination. Annars hade detta den gamla kyrkans bruk omöjligt kunnat anföras såsom en ny bevisningsgrund för giltigheten af den lutherska ordination, som af en pastor i hans kyrka utfördes.

---

[1]) Die neutestamentliche Lehre vom heiligen Amte, Stuttgart 1857, sid. 337.

Väl kan det vid första påseende förefalla underligt, att man med en sådan tanke inlagd i confirmatio, säger att "ordinationen icke var något annat än en sådan bekräftelse (eller comprobatio)". En gudomlig bekräftelse tyckes ju vara det högsta, som gerna kunde om ordinationen utsägas, och i alla fall vida högre, vida mer nödvändig än den kyrkliga eller kyrkorättsliga. Och i sjelfva verket är hon äfven det. Men vi få väl komma ihog att det städse gäller motsatsen till den romerska ordinationens sakrament. Och i jemförelse dermed kan och måste väl äfven en sådan gudomlig bekräftelse eller tillämpning af de genom ordet gifna löftena på den enskilde embetsbäraren sägas vara något mindre, om man så vill, eller i alla fall något helt annat. Långt ifrån att vara ett sådant sakrament, var hon "icke något annat än en sådan stadfästelse". Men att hon var den ursprungliga och högsta stadfästelsen, den som visserligen minst af alt kunde ersättas af några kyrkliga ceremonier eller af den kyrkorättsliga bekräftelsen, lika litet som hon gjorde denna senare öfverflödig, det framgår af det tillägg, som derpå följer. Det säges nämligen att sedermera altjemt nya ceremonier tillkommit, af hvilka Dionysius beskrifver en del. Men fastän denna Dionysii skrift var ett falsarium, lika väl som åtskilliga Clemens skrifter, och således tillkommit på en långt senare tid än namnet angaf, så nämndes der dock intet om offer och offerförmåga. Det var först i senare tid af de nyare (recentiores) tillagdt till ordinationsformeln: jag gifver dig magt att offra för lefvande och döda [1]).

Resultatet af den lutherska kyrkans bekännelse i denne traktat torde följaktligen med afseende på ordinationen kunna sammanfattas sålunda. Fastän lutherska kyrkan hvarken hade alla dessa, senare tillagda, ceremonier eller kunde acceptera det sista tillägget, den för romerska kyrkan mest karakteristiska förläningen af "potestas sacrificandi", så hade hon dock en efter gudomlig rätt giltig och sant kristlig ordination. Det var den, som förrättades af hvilken som helst pastor eller Guds ords tjenare i enlighet med detta Guds ord och den apostoliska kyrkans, för alla tider förebildande, bruk, så snart annars denne blifvit dertill på vederbörligt sätt kallad. Såsom vilkor för att denna, efter gudomlig rätt giltiga, ordination också efter kyrklig rätt skulle blifva giltig eller för att lutherska kyrkan skulle komma ut ur det nödfall, hvari de romerske biskoparne försatt henne, fordrades det nu blott att lutherska kyrkan

Resultat.

---

[1]) Müller, o. a. a. sid. 342: 70—1.

gick samma väg, som den gamla kyrkan gått, att hon för att undvika eller förebygga söndring föranstaltade om att en eller flere af desse pastorer erhöllo samma rätt och pligt som biskoparne förut haft, att i kyrkans namn, å hennes vägnar handla, således också meddela den kyrkliga och kyrkorättsliga bekräftelse, som ordinanden behöfde för att blifva kyrkans tjenare.

Men att detta efter lutheranernes mening dock icke var så lätt gjordt eller ens kunde göras öfveralt utan mycken splittring och dermed följande stor våda och skada för kyrkans endrägtiga, allsidiga uppbyggelse, det framgår deraf, att de ännu en gång, innan de lemna detta ämne, framhålla att icke de utan de romerske biskoparnes gudlösa lära och tyranni äro skulden till det förderf, som deraf blifver en oundgänglig följd. Ty redan Paulus hade (Gal. 1: 7 f.) bjudit och förmanat att alle biskopar, eller hvilka det vara månde, som antingen sjelfve lärde orätt eller försvarade gudlös lära och falsk gudstjenst, skulle vara förbannade och anses för straffvärda menniskor. De sjelfve såväl som alle, hvilka ville tillhöra Kristi sanna kyrka, voro inför Gud skyldige att efter gudomlig rätt, så godt sig göra lät, ordinera prester och kyrkotjenare, som kunde fullgöra det kyrkliga embetets nödvändiga tjenst till Kristi församlings uppbyggelse [1]).

Denna fruktan för kyrklig söndersplittring och oordning med deraf följande vådor, som gjorde lutheranerne så angelägne om att skjuta skulden från sig och lägga den motståndarne på hjertat, det var en farhåga, som tyvärr blott i alt för hög grad besannades. Det var en fara, för hvilken lutheranerne sjelfve icke alltid lika väl sökte taga sig till vara, som man häraf kunde vara berättigad att vänta, då de nödgades skrida till förverkligande af sin i bekännelsen uttalade grundats och föranstalta om en luthersk ordination. Derom vitnar redan den stora mångfald af historiska gestaltningar för lutherska ordinationen, hvilken visserligen är vida större än nödvändigt var till följd af romerska kyrkans motstånd och fiendtligheter.

Det är något, hvarom vi ytterligare blifva öfvertygade, då vi nu öfvergå till att betrakta denna.

---

[1]) Müller, o. a. a. sid. 342, 72.

III.

Den lutherska ordinationens historiska gestaltning och utveckling.

Grunden till och konsekvensen af ordinationens många olika gestaltningar.

Den väg, på hvilken vi närmast och säkrast kunna hoppas finna huru luthersk ordination gestaltat sig, der den fått utveckla sig såsom en fullmogen frukt af lutherska kyrkans uppfattning, är tydligen den, att gå till den lutherska kyrkans eller snarare till de många lutherska, vi kunna icke säga national- utan lokal-kyrkornas särskilda kyrkoordningar och agendor. Det är nämligen blott i den skandinaviska norden, Sverige, Danmark och Norge, som man kan tala om en nationalkyrka eller en för hela nationen gällande kyrkoordning och gemensam agenda. I Tyskland deremot och hela norra och mellersta Europa hafva icke blott de många större och mindre furstendömena utan ock de flesta större städer, åtminstone alla s. k. riksstäder, hvar sin särskilda, efter de historiska förhållandena mer eller mindre modifierade kyrkoordning.

Grundvalen dertill lades, som bekant, på den i så många afseenden betydelsefulla riksdagen i Speier 1526, der hvarje riksstånd erhöll laglig rätt att i saker, som af Wormserediktet berördes eller angingo reformationen och religionen i allmänhet, "så lefva, handla och bestämma, som det inför Gud och det kejserliga majestätet tilltrodde sig kunna ansvara för". Och det var en rätt, som kanske oftare än nödvändigt var, uppfattades som en pligt att inom hvarje sådant område, på ett från alla andra särskildt sätt, gestalta de kyrkliga lifsformerna. Detta så mycket mer som, såsom vi redan sett, äfven i den gemensamma bekännelsen ganska stort utrymme måst vindiceras åt en sådan frihet och olikhet i alla yttre lifsformer, blott derigenom det högsta och ena nödvändiga, den stiftelseenliga nådemedelsförvaltningen med deraf följande uppbyggelse i tron och kärleken, icke hämnades utan i stället befrämjades.

En följd häraf blef att dels flera förändringar med afseende på ordinationen företogos än som betingades af någon i den lutherska uppfattningen af ordinationen liggande nödvändighet, dels ock att icke alla för ändringar genast eller ens någonsin utfördes, som motsvarade denna uppfattning och kanske t. o. m. i inledningen till en kyrkoordning förordats eller motiverats. Men häraf blif-

ver då ock en nödvändig följd, att vi dels icke kunna taga hänsyn till alla dessa blott lokala olikheter eller behöfva anföra prof af alla lutherska kyrkoordningar, för att ådagalägga hvad som för den lutherska ordinationen är utmärkande, dels ock dertill kunna sluta lika mycket af inflätade motiveringar, som af detaljerade utföranden.

Och hvad som härmed nära sammanhänger, det är att vi icke i den närmaste tiden efter reformationen utan först längre fram kunna vänta att finna några utförligare framställningar eller konseqvent genomförda liturgiska formationer af ordinationen. Det är, med ett ord, att lutherska ordinationen har en verklig historia, som utvecklar sig från sina första, mer rudimentära element till en alt fullkomligare lifs- och uppenbarelseform, hvilken alt mer motsvarar sitt eget begrepp samt alt bättre förverkligar och gifver uttryck åt sitt eget lifsinnehåll. Vi vilja derför äfven i vår framställning följa och söka gifva uttryck åt denna historiska utveckling.

Ordinationens första rudiment i Hamburger-k:o af 1529.

Vi måste då börja med *Hamburger-kyrkoordningen af 1529*, hvilken innehåller den första agendariska form för ordinationen, som blifvit tillämpad. Blott i förbigående kunna vi nämna det ordinationsformulär, som förekommer i den af Lambert författade *Hessiska k:o. af 1526* [1]). Det är anmärkningsvärdt derför, att det bibehåller den katolska och gammalkyrkliga eller bibliska uppmaningen att mottaga den helige Ande ("accipe Spiritum sanctum"), med lutherska kyrkan låter ordinationen försiggå på modersmålet inför hela församlingen, som deri deltager, och såsom ett af de förnämsta, för att icke säga det enda momentet, använder bön och handpåläggning samt med reformerta kyrkan äfven låter de äldste eller lekmän vara med om handpåläggningen. Men då denna kyrkoordning på grund af Luthers bestämda afrådan aldrig kom till användning och sålunda icke kan anses gifva något tydligare uttryck åt luthersk åskådning, vilja vi icke närmare inläta oss på hvad som deraf kunde vara att lära utan blott i förbigående hafva nämnt den såsom i sitt slag mycket märklig.

Den *af Bugenhagen författade Hambugerk:o.* deremot har en vida större och varaktigare betydelse. Det är icke nog med att den i Hamburg tillämpades och till väsentliga stycken återfinnes i flera andra, lutherska kyrko[illegible]

[1]) Richter, Die evangelischen Kirchenordungen des sechzehnten Jahrhunderts, Weimar 1848, sid. 56 och 65—66.

gar, den Braunschweigska af 1528, den Schleswig-Holsteinska af 1542 och den Hadelerska af 1544. Dess ordinationsritus är för den lutherska ordinationen vägrödjande, äfven om han icke kan sägas vara fullt utvecklad såsom sådan. Sedan XI art. bestämt huru lärare eller predikanter, superattendent, pastorer och kapellaner skola väljas, handlar *XII art. "Van der Annehminge solcher denere des Wordes in der Kercken"*.

I inledningen säges det först, att alle sådane utvalde ordets tjenare skola, vare sig de äro "smorde" eller icke, om söndagen i kyrkan inför församlingen ordineras eller mottaga "den geistliken Orden", så att de kunna heta "Ordinati ad ministerium spiritus non literæ". (2 Cor. 3). De skola derigenom förordnas till evangelium och sakramenten, icke för att göra eller frambringa utan för att utdela dem (1 Cor. 4). Character indelebilis är nämligen en dikt. Olja och tonsur ("schmeeren und scheeren") hjelpa icke till detta embete. Endast Guds gåfvor förmå sätta en ärlig och duglig man i stånd till att med Guds ord lära och värja mot fienden, såsom Paulus (1 Tim. 3) beskrifver de gåfvor, som gifvas sådane predikanter. Ordinationen efter de förste kristnes bruk sker med bön och händers påläggning, såsom af Apg. och Pauli bref framgår. Hos oss skall den vara "kort und christlick" på detta sätt:

Då episteln blifvit läst, skall en predikant eller kapellan på predikstolen så förmana: Käre vänner i Kristo. I veten att vi offentligen hafva bedt att Gud för Kristi skull ville skicka oss en god supperattendent, pastor eller kapellan. Sedan hafva de, hvilka det blifvit befaldt, äfven användt sin tjenst och flit dertill samt utvalt N. N., hvilken de, så vidt efter menskligt omdöme och förstånd är möjligt, hafva funnit ärlig, redlig och duglig. Bedjen derför att Gud genom Jesus Kristus vår Herre ville gifva honom nåd att oss till salighet sköta detta embete. Han skall nu inför altaret med sång, bön och handpåläggning framställas för eder kärlek, så att vi på det sättet, i detta embete anbefalle honom åt Guds nåd; och denna församling må veta att denna person hos oss har fått sig detta embete anbefaldt. Derpå sjunga barnen i koret Halleluja, Veni sancte Spiritus etc.

Derunder träda pastorerne med ordinanden i sin midt fram för altaret. Efter en tyst bön lägga de alle sina händer på ordinandens hufvud, som dervid blifver sittande. Den främste ibland dem, som står framför altaret, skall, vänd åt folket, läsa denna kollekt: Laht uns beden: "Allmechtige ewige Vader, de du heffst dorch unsen einigen Meister Jesum Christum uns also

geleret dat de Erne groht is, auerst wenig der Arbeiders, darum biddet den Heren der Erne, dat he Arbeider in sine Erne sende, welcke worde gude Arbeiders, dat sint Prediger, van diner gnade mit ernstlikem gebede tho foerderende uns vermahnen. Wy bidden dyne grundlose Barmhertigkeit, dat du machst ein gnedig upsehent hebben, upp diszen deinen Knecht unsen erwehleden Prediger, dat he flitig sy mit dynem Worde, Jesum Christum unse einige Sahlicheit tho predigende, de Conscientien tho underrichtende, und tho troestende und tho straffende, tho bedrauwende und tho formahnende mit aller langmœdicheit und lehre, dat yo dat hillige Evangelium rein ahne thodonde minschliker lehre, stedes by uns bliue und frucht bringe der ewigen Sahlicheit manck uns allen, dorch densuluen unser Heren Jesum Christum. Amen". Församlingen sjunger derpå: Nu bidde wy den hilligen Geist. Pastorerne falla derunder på knä och anbefalla denna sak åt Gud genom Jesum Kristum. Dermed är ordinationsakten slut. Presterne gå ifrån altaret och efter sången predikar man samt fortsätter gudstjensten.

Hvilken betydelse kyrkoordningen sjelf tillskrifver denne ordinationsakt, det framgår, om möjligt, än tydligare af det tillägg, som såsom en afslutning göres i samme art. Der heter det nämligen: särskilda kläder eller prakt behöfva vi icke till denna sak. Vid närmare efterseende står föreskrifna antagande allena på dessa två nödiga stycken, det första, att vi med vår bön anbefalla saken åt Gud; det andra, att församlingen ser och erkänner den, som är vald till predikoembetet, så att hon håller honom för sin själasörjare. Altså gäller denna förordning för Gud och menniskor till salighet [1]). Detta tillägg, såväl som hela akten för öfrigt, visar att det här är fråga om en bekräftelse af det förut skedda valet, hvarigenom den valde installerades eller insattes och stadfästes i embetet inom den i fråga varande församlingen. Men detta var icke alt eller ens det första utan blott det andra och sekundära. Det första var att denna sak genom bön anbefaldes åt Gud. Och än mer, det som hjelpte till embetet eller gjorde ordinanderne till "ordinati ad ministerium Spiritus", det var icke messkläder eller tonsur och krisma, ej ens församlingens bön och val utan allenast Guds gåfva, hvilken skickliggjorde dem till all embetets gerning. Det var sålunda med ett ord den egentliga ordinationen.

---

[1]) Richter, o. a. a. I. sid. 129—130.

Men här möter oss den egendomligheten, att dessa gåfvor och det Guds ord, som derom talar, väl nämnas i inledningen men icke i sjelfva ordinationsakten komma till något bestämdt, sjelfständigt uttryck eller direkt tillämpning på ordinanden. Väl kan det i någon mån ersättas eller åtminstone förklaras derigenom, att ordinationen sjelf i sin helhet är inordnad i gudstjensten såsom ett deri ingredierande moment. Och denna gudstjenst kunde ju onekligen med lektioner och predikan läggas eller ordnas så, att bristen icke så mycket märktes. Men då derom ingenting nämnes och dessutom andra berättigade kraf genom en sådan anordning icke alltid lika lätt kunde tillgodoses, måste det erkännas vara en brist, som sammanhänger med förstlingsarbetet och som derför snart nog afhjelpes.

Luthers Forma Ordinationis, grundvalen för alla gestaltningar af luth. ordination.

Detta sker redan i den af *Luther sjelf författade*, eller åtminstone efter honom benämnda, *Form der Ordination*, som i en mängd kyrkoordningar förekommer oförändrad och utgör grundvalen till alla ordinationsformulär, som vilja gälla och kunna varda ansedda för att vara lutherska. Detta tydligen icke i den mening, som skulle Luther eller någon kyrka, som nämnes efter hans namn, hafva velat fastslå någon form eller formel såsom nödvändig och ensam giltig, utan så, att detta formulär innehåller alla de moment, mer eller mindre utvecklade, som, på ett eller annat sätt gestaltade, i en luthersk ordination gerna kunna komma i fråga. Att detta ordinationsformulär äfven af alle de förnämste bland reformationens män ansågs mönstergildt, det framgår deraf, att det ordagrant anföres i den af *Melanchton författade* eller åtminstone starkt påverkade *Mecklenburger-k:o. af 1552.* Likaledes i den af *Bugenhagen författade Braunschweiger-k:o. af 1543* m. fl. a.

Att det mellan Bugenhagen och Luther skulle hafva rådt en så stor divergens i uppfattningen af ordinationen, som i en afhandling anförts [1]), att Bugenhagen skulle hafva så godt som identifierat den gudstjenstliga ordinationen med introduktionen och yrkat på att ordinationen derför skulle förrättas i den församling, der presten skulle tjenstgöra, derom ha vi nämligen icke kunnat öfvertygas, då vi icke varit i tillfälle att taga kännedom om det bref, hvarpå detta antagande säges stödja sig. Icke heller hafva vi påträffat den Hildesheimska-k:o., der ett sådant yttrande skulle förekomma. Men

---

[1]) Luther och Ordinationen, af G. Rietschel, införd i Theol. Tidskrift 1885, sid. 187.

i Braunschweiger-k:o. af 1543, som också anföres till stöd för denna uppfattning, förekommer först och främst Luthers egen ordinationsformel. Dessutom finnas just i denna k:o. två utsagor, som stå i rak motsats till ett sådant antagande och visa att Bugenhagen då fullt hyllat Luthers mening.

Den ena, i inledningen till ordinationen, lyder så: "Den erweleden Predicanten schal men senden thom Superintendenten, alse thouorne gesecht is, da schal he examinert werden vnd so he düchtich bevunden werd, schal he dar vam Superintendenten na der predike vnd latinischen Litania, also vor dem Altare geordineret werden, (na dem alse men vor en, vam Predikestole gebedet hefft)". Den andra förekommer i art.: "Van den Predicanten och har följande lydelse: De Pastor in den Flecken vnd Steden schal vorschaffet vnd angenamen werden, van dem Rade vnd Kastenheren, de scholen en dem Superattendentem vorantwerden tho examinerende, vnd tho ordinerende, so he nicht thouorne geordineret is, Van dar schal he apenbare schrifftlike tüchnisse tho syner Kercken bringen, dat he düchtich befunden vnd geordineret is, Ouerst de neuen Predicanten edder Cappellane scholen angenamen vam Parheren vnd den Borgermesteren vnd dem Superattendenten tho ordinerende gepresenteret werden etc. Vp den Dörpern scholen de Lehnheren den Kerckheren dem Superattendenten presenteren, De Superattendent schal nemand bestedigen, de nicht thom ampte düchtich is" [1]).

Att Luthers uppfattning delas af Bugenhagen visar danska ordinantian.

Och att Bugenhagen icke ens 1537, då ordinationen såsom fullt herrskande sed infördes i Wittenberg, derom hade en annan mening, det framgår ovedersägligen af den *k:o.*, han *för Danmark* författade, och som samma år såsom *Den rette Ordinants* blef antagen på herredagen i Ottense. Detta framträder här så mycket tydligare, som det närmast är icke biskopen eller superintendenten och den kyrkliga myndigheten, som förlänar den kyrkorättsliga bekräftelsen, utan i stället konungens förtroendeman, den s. k. Lensmanden. Det heter nämligen härom att, då den af församlingen valde eller af patronus och råd presenterade blifvit af superattendenten förhörd och befunnen "skickelig vdi lerdomen", Da skal denne forscriffue hannē til Lensmandē offuer samme sted / at hand hannem annammer oc stadfester paa vore vegne". I den ed, som presten inför honom skall aflägga för att erhålla denna stadfästelse, förekommer visserligen först löfte om trohet mot konungen men sedan ock löfte om att såsom "vduold

---

[1]) Richter, o. a. a. II, sid. 57 och 60.

Sogneprest til den Kircke N. vare flittig vdi det Embede, som honom befales saa lenge som hand bliffuer der ved". Slutet af eden lyder så: Der som jeg enten wforseendis eller aff menniskelig skrøbelighed noget forsømmer / da forlade mig det Gud ved sin Søn vor Herre Jesum Christum / Men her emod vil jeg aff ret foract inted gøre saa sandelige hjelpe mig Gud met sit hellige Evangelio".

Att det dock är en kyrklig bekräftelse och icke blott en verldslig, i statens namn gifven, det framgår deraf, att, då det förbjudes Lensmanden att derför taga någon ersättning och dymedelst göra sig skyldig till simoni, han dervid jemföres med de katolske biskoparne, som ensamme meddelade sådan konfirmation. "Saa kand det nu icke sømme vore Lensmend / som her til dags icke sømmede Pawens Bisper / vden de ville io alsomhøyeste lastes for Tyrannii oc Simoni" [1]).

Med skrifvelse eller konfirmationsbref skickas han så till biskopen för att ordineras. "Siden naar hand kommer igen til Superattendenten met breff / skal hand tage hannem ind i Kircken der vdi Byen som hand bor / oc faar Alteret befale hannem sit Embede met saadan en fadson oc skick. Først skal en aff Præsterne naar Epistelen er lest i Messen / stige op vdi predickestolen oc sige saa: Denne dannemand N. haffuer denne Kircke vduold oc kaldet til at Tjene sig i det hellige Evangelio / aff hvilcken hand haffuer it gaat vitnesbyrd om sit leffnet. / Och er aff Bispen offuerhørt at være skickelig i sin forstand oc retskaffen Lerdom / Saa skal hand nu til samme embede ordineris oc til skickes faar Alteret / med hellige ordz. opløsning formaninge / henders paaleggelse / oc en gudelig bøn til Gud / Thi formaner hand oc beder / at huer Christen vilde bede at Gud vilde lade sine Tienere met hans tieniste vere sig behagelig / Oc den maatte kom̃e til Guds ære oc mange Menniskers salighed / Oc saa skulle i gierne tacke Gud ved Jesum Christum / at hand saa verdis til at sende sin hellige Kircke Predicanter / Thi sandelige disse ere de gaffuer hvilcke Christus opfarendis til Himmelen / gaff sin Kircke som screffuet staar / Ephe. iiii etc.

Saa skal da hand som Embedet är anammendis / met nogre andre Prester som der hoss kunde være / falde paa knæ faar Alteret den stund Peblingene

---

[1]) Den rette Ordinants som paa Herredagen i Ottense bleff offuerseet oc beseglet. Københaffn M. D. LIII. Det XXXVII Blad.

siunge paa latine / Veni sancte Spiritus. / Saa skal Superattendenten staaendis faar Altered / lesse den Collect / Deus qui corda fidelium etc.

Siden skal hand vende sig om til folcket / oc paa Danske lesse / den hellige Lectie som liuder om Bisper / vddaff den Epistel til Titum etc. / Der nest skal hand ligge hannem faare som Kircken skal anamme / en befalning om Evangelio retsindelige at predicke / Oc Sacramenternes børlig vddelelse . . . . Til hvilcket altsammen hand met liudelig røst suare skal faar alt folcket / At hand met Gudz naadelig hjelp det flittelig gøre vil ect. Saa skal da Bispen met de Præster der hoss ere / legge hendre paa hannem / oc paa Danske bede met liudelig røst / Pater noster. Oc en Collect / som der til skal være giort. Saa skal man da siunge / Nu bede vi den Hellig Aand etc. met alle sine verss". Derefter följer kommunion, till hvilken ordinatus först går fram. "Saa skal da den ganske handel met denne tilskickelse oc ordineringe fuld endis effter det ord Paulus siger: Creaturet helliges ved Ordet oc Bønen etc. Siden skal Superintendenten met sine beseglede breff forskicke hannē til Prousten oc tale hans beste hoss hannem / saa vel som hoss de andre Prester / Om der er nogre flere i samme by som hand er forordineret til att være Sognepræst. Desligest til Borgemestere oc Raad oc den hele mennighed at hand skal være deres Predicker vdi Guds ord Oc vddele dem Christi Sacramenter. Saa skal Prousten om Syndagen eller den neste hellige dag der effter / vdi predicken tale hans beste faar folcket / oc lesse Bispens breff at hand er rettelig kaldet / offuerhørt / oc til Embedet Ordineret" [1]).

Här följer sålunda introduktion eller installation af den ordinerade efter ordinationen såsom en sjelfständig, från ordinationen särskild akt. Under det att introduktionen utföres af prosten i den församling, der den ordinerade skall tjenstgöra, förrättar superattendenten eller biskopen ordinationen i den "by" eller kyrka, der han sjelf bor, sålunda i det kyrkliga centralsätet.

Reformatorernes uppfattning af ordinationen såsom nödvändigt gestaltande sig till en sjelfständig kultakt.

Öfvergå vi nu till betraktande af den uppfattning, *Melanchton och Luther* hade af ordinationen, sådan den i *Wittenbergeragendan af 1565* och *Mecklenburger-k:o. af 1552* såväl som ock i *Braunschweiger-k:o. af 1543* m. fl. framträder, så säges det visserligen i dem alla, att ordinationen är "ein öffentlich zeugnis bey der Kirchen, das diese Person beruffen sey, vnd befelh habe, das Euangelium zu predigen, vnd die Sacramenta zu reichen". Ordinationen är

[1]) Det XXXIX oc XXXX Blad.

slutstenen och höjdpunkten eller den högsta bekräftelsen af de många handlingar, kyrkan måste utföra för att kalla en person till eller åt honom öfverlemna det kyrkliga nådemedelsembetet. Detta är icke blott af Herren sjelf stiftadt utan uppehålles ock fortfarande af honom. Såsom Herren sjelf omedelbarligen kallade profeter och apostlar till detta embete, så kallar han ock ännu, ja intill dagarnes ände personer, som vilja och kunna åtaga sig detsamma; men han gör det nu medelbarligen: "durch gliedmas der Kirchen". Alla dessa handlingar, som ingå i denna medelbara kallelse, kunna och böra derför ock kallas gudomliga ordningar, hvilka alle kyrkans medlemmar hafva att såsom sådana respektera.

Härom heter det i Mecklenburgerk:o. "Denn warlich selig Kirchenregiment ist nicht ein werck menschlicher Weisheit oder macht, wie viel toller Reformatores gedencken, Sondern es ist des Herrn Christi werck, wie er selb spricht, Joh. 15. One mich könt jr nichts thun. Dabey sollen wir aber diesen gehorsam halten, das wir trewlich tüchtige Personen zum ampt suchen vnd welen. Darumb ist erstlich vnser ernstlicher wille vnd befehl, das man nicht gestatte, das vnberuffene vnd vnuerhörte Personen sich selbs ins Ampt eindringen. Vnd mag vns hie mit nicht vfferlegt werden, als machten wir Menschen gebot. Denn das ist gewislich war, das der beruff, verhör, öffentliche verkündigung bey der Kirchen, vnd gebet, Göttliche ordnungen sind" [1]).

Hvad kallelsen eller valet beträffar, så skulle dermed försiggå på sätt som öfligt varit, så att hvar och en blef bibehållen vid sina rättigheter. Förhöret skulle försiggå efter Melanchtons "Examen ordinandorum" och inskränkte sig icke till en undersökning om ordinandens kunskaper och bekännelsetrohet utan skulle omfatta äfven hans lif och vandel samt hans förmåga och vilja att rätt sköta det i fråga varande embetet. Ordinanden skulle för superattendenten förete vitnesbörd både om sin kallelse och sina seder. Vid den allvarliga granskningen derom skulle icke blott en förmaning ställas till honom att noga betänka vigten af det kall, han skulle åtaga sig, såväl som den erforderliga troheten och ståndaktigheten utan ock ett löfte ("eine christliche Zusage") tagas af honom, att han genom Guds nåd ville det troligen göra och hålla. Först den, som presterat detta alt på ett nöjaktigt sätt, finge blifva ordinerad. Dessa handlingar: kallelse, val, presentation, examen och förpligtelse, voro visserligen,

---

[1]) Richter, o. a. a. II sid. 117—119 och Daniel, o. a. a. II, sid. 517 och 518.

äfven de, gudomliga ordningar. Men de ansågos icke tillfyllestgörande för insättandet i embetet. De voro blott förberedelser för ordinationen.

Så heter det redan i Hamburgerk:o. af 1539: "Na deme der Biszschoppe Weihunge tho diszer tydt allene tho den afgödischen, papistischen Miszbrüken und allene thom godtlosen Denste gegeuen wert und doch einer ehrliken und gottliken Ordination und Institution nödig is, alsz de gegeuen hebben, und alse wente nuher in unser Kercken gewöhntlik isz gewest, Nemlik mit dem Gebede und Upleggings der Hände".

På samma sätt i *Brandenburgerk:o. af 1540:* "Ob auch jemands zum Kirchenampt beruffen, vnd noch nicht Ordiniret were, derselbig sol gebürlicher weise Ordinationem empfahen, eher er sich des beruffenen Amptes vnterwinde. Vnd wiewol St. Jeronymus an viel ortern aus der heiligen schrifft erweiset, das im anfang der Kirchen, kein vnterschied, vnter den Bisschoffen und Priestern gewesen, das anch vor alters die Ordination, durch die versamlung der Priester administriret per impositionem manuum, welchs denn offentlich aus den Actis Apostolorum, vnd der Episteln Pauli ad Timotheum auch erscheinet, Demnach so zu jtsiger zeit in etlichen Fürstenhumen, dieweil man on beschwerung der gewissen, die Ordination von den Bisschoffen nicht hat haben mögen, Haben solchs die Priester der örter wider angefangen, Weil aber gleichwol . . . diese Ordnung der Kirchen fast nutzbar, das die Ordination einem Bisschoff sonderlich vorbehalten sein solt . . ., so wollen wir in vnserm Lande jhe vngerne, solche gute Ordnung zerrütten lassen. Man sol die misbreuch vnterlassen, als furnemlich da (i romerska ordinationen) gesagt vird. Accipe potestatem legendi Epistolam uel Euangelium pro uiuis et defunctis etc. Welche den lebendigen zur lahr beschrieben, Vnd Accipe potestatem offerendi sacrificium pro uiuis et defunctis. Das dem haupt artickel vnserer Christl. Religion entgegen, An des stad sol jnen befolhen werden. Das h. Evangelium zupredigen, vnd die hochw. Sacramenta nach Christi einsetzung auszuteilen, Wie denn solche ordination mit gutem rath vnd fleis allenthalben gebessert werden solle, mit behaltung der substancialien, vnd sonst guten Christlichen, leidlichen Ceremonien" [1]).

I stället för att ytterligare uppräkna de mångfaldiga ställen ur olika k:oo., som härför kunde anföras [2]), nöja vi oss med att ännu citera ett enda ur

[1]) Richter o. a. a. I, sid. 317, 331—2.
[2]) Se Richter Ibm., sid. 176, 245, 285, 291.

Mecklenburger-superintendentordningen af 1571. "Was den beruff oder Vocation der Kirchendiener betrifft wollen wir keines weges gestadten, das in vnsern Landen, yemands für einen Pastor, oder Kirchendiener gefürdert, oder gedüldet werde, der nicht ordentlicher weise zum predigampt beruffen vnd eingesetz ist. Es gehört aber zu einem ordentlichen beruff, neben dem Christlichen gebet . . . erwelung der personen oder nomination, . . . præsentation vnd examen vnd das er, so fern er tüchtig befunden, vnd vorhin im ampt nicht gewesen, ordiniert vnd bestettiget, jhme auch dessen ein vhrkundt mit getailt werde. Wo er aber zuvor anderswo im ampt gewesen, soll er doch gleichwol ohn verhör vnd approbation des Superintendenten nicht angenommen werden, der dan auch von ihme seine kundtschafften der ordination vnd seines gefarten lebens vnd wandels fördern soll. Die einsetzung oder einweisung der Pfarherrn geburet ordentlicher weise vnd vermüge Göttliches Rechtens dem Superintendenten zu thun, vnd ist an jhr selbst sehr nützlich vnd hochnötig, Dan dadurch nicht allein der beruff vnnd bestettigung des Pfarherrn dem Kirchspiel angezaigt; Sondern auch jheme die gantze gemaine mit gesunder reiner lehre vnd Christlichen gutem Exempel zu weiden im nahmen Christi befholen" [1]).

I sista delen af detta citat tyckes det som vore det blott fråga om insättandet i embetet inom en bestämd församling eller om installationen och kommendationen för denna församling. Men då det säges, att denna handling tillkommer superintendenten enligt gudomlig rätt, kan härmed icke gerna menas något annat än en installation, som var förenad med ordinationen i en kultakt. Det skulle annars vara i strid med den lutherska bekännelsens lära i Schmalk. artt., att väl ordinationen, men icke den biskopliga ordinationen, eller den med ordinationen förenade kyrkliga konfirmationen, utöfvades jure divino. Men då gäller tydligtvis också det andra ledet, der det säges att en befallning i Kristi namn gifves att föda församlingen med ren lära, såsom det högre, om ordinationen, under det att det första, kallelsens och bekräftelsens offentliggörande för församlingen, sker genom introduktionen.

Denna uppfattning af ordinationen, såsom intagande en sjelfständig ställning och förlänande en högre bekräftelse än den kyrkorättsliga, framgår ock såsom resultat af den Fredérska ordinationsstriden. Såväl Wittenberger-fakultetens

[1]) Richter o. a. a. II. sid. 335, 336.

utlåtande som Greifswalder-synoden af 1556 förklarade att kallelsen enligt god kyrklig ordning ej var tillräcklig för öfvande af predikoembetet utan att dertill äfven erfordrades den apostoliska ordinationen med bön och handpåläggning.

Att sålunda ordinationen icke inskränker sig till att vara en sådan kyrkorättslig bekräftelse eller "öffentlich Zeugnis bey der Kirchen", det framgår utom af det nämnda särskildt af det, som i Wittenberger-agendan och Mecklenburger-k:o. säges om förberedelserna till och gestaltningen af sjelfva ordinationen. Det är icke nog med att ordinanden sjelf skall efter alla de föregående anordningarna ytterligare bereda sig till bön och kommunion före ordinationen. Äfven säges det vara rätt och tillbörligt "das die gantze versamlung, im anfang dieses grossen wercks, Gott anruffe, vnd fur diese Person, vnd in gemein vmb erhaltung des Ministerij, vnd erhaltung der Kirchen, ernstlich bitte. Dieses haben die Apostel auch also gehalten".

Men att det icke blott är ordinanden och församlingen utan ock Herren sjelf, som dervid är verksam, det påstås uttryckligen, då det omedelbart efter det predikoembetet säges genom bönen anbefallas åt i fråga varande person heter: "Vnd ist der Herr Christus auch krefftig durch sein Euangelium vnd Sacrament". Det framgår ock deraf, att i ordinationen ingå icke blott "gebet, vfflegung der hand vnd befehlung des Ministerij" utan i första hand såsom det primära och för hela handlingen konstituerande: "lectio".

Luthers Forma Ordinationis.

Sjelfva ordinationshandlingen gestaltar sig nu i *Forma der Ordination gestellet durch den Ehrnwirdigen Herrn Martinum Lutherum D.* på följande sätt:

Erstlich singet man, Veni sancte spiritus, Vnd wird die Collect gelesen. Darnach lieset der Superattendens diese folgende Text: So screibet S. Paulus 1 Tim. III: 1--7: Das ist je gewislich war . . . in die Schmach vnd Strick. So ermanet S. Paulus die Eltesten der gemeine zu Epheso: So habt nu acht vff euch selbst etc. Apg. XX: 28 -31. — Hie höret jr, das vns, so Bischoue, das ist, Prediger vnd Pfarherr beruffen sind, vnd sein sollen, nicht wird befolhen Gense oder Küe zu hüten. Sondern die Gemeine, so Gott durch sein eigen Blut erworben hat, Das wir sie weiden sollen, mit dem reinen wort Gottes, auch wachen vnd zusehen, das nicht Wolffe vnd Rotten vnter die armen Schafe einreissen, darumb nennet ers ein köstlich werck. Auch fur vnser Person, sollen wir züchtig vnd ehrlich leben, vnser Haus, Weib, Kind vnd Gesind, Christlich halten vnd ziehen. — Seid jr nu solches zu thun bereit, so sprecht Ja.

Da lege der Supperattendens, vnd die andern Diener des worts, so dabey sind, dem Ordinando die hend vff das heubt, Darnach spreche er: Lasst vns beten: Vater vnser, der du bist im Himel etc.

Barmhertziger Gott, himlischer Vater, du hast durch den mund deines lieben Sons, vnsers Herrn Jhesu Christi zu vns gesagt, Die Erndte ist gros, aber wenig sind der Erbeiter, Bittet den Herrn der Erndte, das er Erbeiter in seine erndte sende. Vff solchen deinen Göttlichen befelh bitten wir von hertzen, du wollest diesen deinen Dienern, sampt vns, vnd allen die zu deinem Wort beruffen sind, deinen heiligen Geist reichlich geben, das wir mit grossen hauffen deine Euangelisten sein, Trew vnd fest bleiben, wider den Teufel, welt vnd fleisch. Damit dein Name geheiliget, dein Reich gemehret, dein Will volbracht werde. Wollest auch dem leidigen grewel des Bapsts, vnd Mahometh, sampt andern Rotten, so deinen Namen lestern, dein Reich zerstören, deinem Willen widerstreben, endlich steuren vnd ein ende machen. Solch vnser gebet (weil du es geheissen, geleret vnd vertröstet hast) wollestu gnedichlich erhören, wie wir gleuben vnd trawen, durch deinen lieben Son, vnsern Herrn Jhesum Christum, Der mit dir vnd dem heiligen Geist lebt vnd herrschet in ewigkeit. Amen.

So gehet nu hin vnd weidet die Herde Christi, so euch befolhen ist vnd sehet wol zu, Nicht gezwungen, sondern williglich, Nicht vmb schendlichs gewins willen, sondern von hertzen grund, Nicht als die vber das Volck herrschen, sondern werdet furbilde der Herde. So werdet jr (wenn der Ertzhirte erscheinen wird) die vnuorwelckliche Krone der ehren empfahen. Benedicat uobis Dominus, ut faciatis fructum multum. Amen.

Folget die Communio. Vnd sollen ernach den Ordinatis, geschriebene oder gedruckte öffentliche Testimonia gegeben werden, Vnterschrieben durch den Superattendenten, vnd etliche mehr Personen. Das man wisse, das sie zum Predigampt zugelassen sind, vnd nicht falsche Lerer sind.

Reformatorernes ordinations-testimonier.

Af denna föreskrift om utfärdandet af ordinations-testimonier eller "prestbref" åt ordinati framgår att ordinationen var en handling för sig, skild från installationen. Den meddelades åt flere på en gång, vare sig nu desse voro valde till pastorer eller kyrkoherdar i en särskild församling och såsom sådane der skulle installeras, eller de blott voro utsedde till att såsom kapellaner eller nya predikanter vara biträden åt kyrkoherdar, såsom i Braunschweigerk:o. och

flera andra särskildt nämnes [1]). Och då man söker efter att få reda på hvilken betydelse ordinationen sjelf tillerkändes af reformatorerne, så kan derpå väl icke gifvas något mera autentiskt bevis än dessa ordinationstestimonier.

Vi anse oss derför böra citera ett par ställen af sådana, vi blifvit satta i tillfälle att taga någon kännedom om. Det ena är utfärdadt i Wittenberg den 7 Juli 1542 och undertecknadt af Martinus Luther, Caspar Cruciger och Johannes Bugenhagius. Det har till öfverskrift: Testimonium publicæ ordinationis qva commendatum est ei (Stephano Riccio) ministerium Euangelij.

Sedan det i inledningen talats om kallelse, val, presentationsbref, examen och förpligtelse, heter det: Quare ei iuxta doctrinam Apostolicam publica ordinatione commendatum est ministerium docendi Euangelij et sacramenta à Christo instituta administrandi iuxta uocationem. Cumque scriptum sit de filio dei, Ascendit, dedit dona hominibus, prophetas, Apostolos, pastores et doctores, precamur ardentibus uotis ut suae Ecclesiæ gubernatores det idoneos et salutares, ac efficiat, ut huius Stephani ministerium sit efficax et salutare.

Det andra är utfärdadt den 15 Juli 1546 för Gregorius Resemer, likaledes i Wittenberg, och undertecknadt af Johannes Bugenhagen, Caspar Creutziger, Gregorius Maior och Philippus Melanchton. Deri heter det: Deshalben ist bemelter Gregorius R. allhie offentlich nach befehl Göttliches Schriefft inn der Kirchen ordinirt, vnd im befolen das heilige Evangelium zu predigen, vnd die heiligen Sacrament, da er beruffen, zu reichen, vnd bitten von Hertzen, das der ewige Gott Vater vnsers Heilands Jhesu Christi seiner Kirchen tugliche lerer geben wolle, wie er befolen vns zu bitten vnd gnediglich zugeben zugesaget, vnd wolle also auch deisen Gr. R. seine gnade vnd heiligen Geist verleihen, das er zu Ehr vnd preis dem Heiland Christo vnd der Kirchen zur seligkeit dienen mage. Efter underskrifterna citeras sedan 1 Tim. 4: 13—16.

I ett annat af år 1554 finnes deremot mellan dateringen och underskrifterna inskjuten denna förmaning: Attende lectioni, adhortationi et doctrinæ. Ne negligas donum, qvod in te est. Quod datum est tibi per prophetiam cum impositione manuum cœtus seniorum [2]).

---

[1]) Richter o. a. a I. sid. 316—7, II: 57, 244—5. Norska Kircke-Ordinantzen af år 1607 sid. 44—46.

[2]) Drei wittenberger Ordinationszeugnisse, ausgestellet v. Luther, Mel. m. fl. etc., von G. Müller i Zeitschrift f. kirchl. Wissenschaft u. Leben, 1888, IX Heft. p. 472—5.

Inför sådana aktstycken tyckes det vara svårt eller omöjligt rent af, att förneka det reformatorerne ansågo att ordinationen, sådan hon af dem utfördes, såsom grundad på gudomlig eller åtminstone apostolisk anordning, ("nach befehl Göttlicher Schriefft") äfven medförde något analogt till det, som tillskrifves den apostoliska kyrkans ordination. Helt meningslös och oförklarlig skulle en sådan direkt tillämpning af 1 Tim. 4: 14 på den nyss ordinerade vara som denna: försumma icke den gåfva, som i dig är och som gafs dig genom profetian med händers påläggning, derest de icke hållit före att någon gåfva gifvits genom ordinationen. Det kan icke gerna fattas annorlunda än såsom ett otvetydigt uttryck för, att de fullt trodde på att Gud ännu bekände sig till sina i ordet gifna löften och derför äfven rikligen förlänade den hel. Andes gåfva, hvilken de i ordinationsbönen särskildt nedbådo öfver ordinanden. Och skulle denna gåfva gifvas genom ordinationen, så låg ju närmast till hands att antaga, att den gafs på samme gång, som embetet till honom öfverlemnades.

Denna uppfattning af ordinationen har också skaffat sig ett fullt motsvarande uttryck i ordinationsaktens gestaltning derutinnan, att han begynner med Veni Sancte Spiritus jemte kollekt och sedan fortsätter med lektion, förmaning eller tillämpning och fråga jemte svar samt slutar med handpåläggning, bön och uppmaning att gå till embetets gerning med välsignelse. Intet för en luthersk ordination väsentligt moment fattas här. Dock kan man vid en jemförelse med andra, senare framkomna lutherska ordinationsformulär icke gerna underlåta att anmärka och erkänna, det åtskilliga af dessa moment här blott äro stadda i sin första begynnelse och derför under den senare utvecklingen funnit en mot sitt innehåll mer svarande form och ofta äfven ett rikare innehåll. Isynnerhet gäller detta om lektionen.

Behof af vidare utveckling.

Här förekomma nämligen blott 1 Tim. III: 1—7 och Apg. XX: 28—31. Det sista talar visserligen om ett insättande i embetet af den helige Ande och nödvändigheten af att alt framgent hafva akt på både sig sjelf och hjorden. Men ifall detta skulle vara tillräckligt eller något så när motsvara, hvad dermed åsyftades, hade åtminstone 32 v. bort få vara med, der aposteln anbefaller dem åt Gud och hans nåds ord, hvilken ensam är mägtig uppbygga och gifva kraft dertill. Det första stället kan ju nog försvara sin plats i ordinationen, då det framställer de oundgängliga kraf, som Herren och hans församling ställa på hvarje biskop och rätt lärare. Men onekligen har det en ännu större betydelse för och tillämpning på den föregående examen och pröfningen än på ordinatio-

nen såsom sådan. Lämpligare hade det derför varit, att här, såsom sedermera blifvit fallet, förekommit ett annat Guds ord, som mera direkt talat om instiftelsen af embetet eller insättandet i detsamma.

Likaledes saknas här ock ett uttryckligt öfverlemnande af embetet eller insättande i detsamma, fastän otvifvelaktigt meningen är att det eger rum genom handpåläggningen och den beledsagande bönen, omedelbart efter det ordinanden förklarat sig villig att åtaga sig embetet och fullgöra dess pligter. Och att detta insättande i embetet var något annat och vida skildt ifrån det, som eger rum genom introduktionen i den särskilda församlingen, sålunda icke blott en offentlig bekräftelse af kyrkans förut skedda eller derigenom fullbordade kallelse, det framgår utom af det nämnda redan deraf, att ordinationen aldrig upprepades utan efterföljdes af en särskild akt i lokalförsamlingen, hvilken ock sedermera upprepades, hvarje gång förflyttning egde rum eller ett nytt embete skulle tillträdas [1].

Så heter det uttryckligen i Hamburgerk:o. af 1539. De Pastoren under dem Rade beseten schölen mit des Superintendenten Rahde in geliker Mahte in erem Kercken van twe nechtst by gesetenen Pastoren, in bywesende der Kerckschwaren deszuluigen Carspels institueret werden . . . De thovören . . . tho dem gödtlikem und christlikem Ampte düchtig erkandt, und geordineret sint, und eres Amptes recht gepleget, Gades Wordt trüwlick geprediget, und de Sacramenta recht verreket hebben, schölen thom andern Mahle mit Upplegginge der Hände nicht institueret werden, sundern schall ehn genog syn, dat se einmahl thom Ampte verordnet, und dar se sonst ordentlich thom Ampte gefordert, erwehlet und angenahmen syn [2].

Ordinationen förenad med installationen i Würtemberger- och Kursachsiska k:o.

Det var emellertid långt ifrån alltid fallet, att ordinationen till tid och ställe skildes från introduktionen, så att den senare hölls i den särskilda församlingen och den förra i domkyrkan eller den kyrkliga myndighetens centralplats, universitets- eller stifts-staden. Ofta förenades dessa två handlingar till en och samme akt, som då merendels förlades till den församlings kyrka, der ordinanden skulle tjenstgöra. Typisk för sådana ritual är *Würtembergerk:o. af 1559* och den dertill sig anslutande *Kursachsiska af 1580*. Akten börjar der med afsjungandet af: Nun bitten wir den heiligen Geist. Derpå skall su-

[1]) Jfr Richter, o. a. a. I. sid. 317, 318.

[2]) Jfr dessutom Richter, o. a. a. II, 244, 291, 300, 361—2 m. fl. andra ställen.

perintendenten eller hans adjunkt hålla en predikan om "Ministerio Verbi, oder sonst von einem Argument dahin dienlich, von wem es eingesetzt sey, vnd warzu est nutzt". Efter predikan sjunges tron. Derunder går superintendenten för altaret. Och sedan han kallat ordinanden till sig och låtit honom knäfalla till bön, håller han en kort förmaning till församlingen, deri han rekommenderar den valde och uppmanar till bön. Denna bön är af det innehåll, att Gud, som genom sin Son Jesus Kristus instiftat predikoembetet till menniskoslägtets tröst och salighet, måtte städse uppehålla detsamma och särskildt hålla sin gudomliga hand öfver denne sin tjenare, hvilken nu befalles att predika evangelium.

Derefter säger superintendenten: "Höret das heilig Euangelium welches vns beschreibet der h. Johannes: Der Herr sagt zu seinen Jüngern: Wie mich mein Himmelischer Vatter gesendt hat . . . behalten sein. Nach gelegenheit der Zeit vnd Kirchen vmb mehr Erinnerung wegen mag er auch nachfolgende Epistel lesen: 1 Tim. 3 och Apg. 20: 28. Derefter följer då antingen den i Luthers "Form" förekommande ordinationsbönen eller också en annan med det innehåll, att Gud, som genom sin apostel Paulus lofvat att genom korsets dåraktiga predikan frälsa dem som tro, nu också måtte med sin gudomliga nåd begåfva och förläna sin hel. Ande åt den tjenare, som han kallat till det så saliga predikoembetet, att han måtte, deraf styrkt, kunna föda och vårda Kristi hjord. Derefter heter det: Solches alles zu erlangen, sprecht mit mir von Hertzen das heilig Vatter vnser. (Es mag auch, wa Schuler vorhanden, als bald das Vatter vnser gesungen werden). Nach dem gebett oder Gesang des V. v. solle sich der Super., vor dem Altar gegen dem Volck wenden, vnd, wie nach Christlicher Freiheit, so von dem Herrn Christo der Kirchen in eüsserlichen, mittelmessigen Ceremonien gegeben, gebreüchlich, sein rechte Hand dem newer Pfarrer oder Diacon auff sein blosz Haupt legen vnd also sagen:

Dieweil Wir nun im hailgen gaist versamelt Gott unserm himlischen Vater durch Jesum Christum unsern Herrn vnd Hailand vber dich angeruffen und gebeten haben und deshalb nit zweifeln er werde uns lut seiner götlichen Zusagung gnediglihn erhört und gewert haben, Demnach so ordne, confirmier und bestetige ich dich aus beuelch des Almechtigen und unsers gnedigen Landsfürsten und Herrn als der ordenlichen und von Gott gegebnen Magistrats zu ainem Diener und seelsorger diser gemein hiezugegen mit ernstlichen beuelch, das du solcher Erlichen und on alle Ergernus mit höchstem vleis und trewen

vorsteen wöllest, wie du dann vor dem Gerichtsstuel unsers Herrn Jesu Christi an jenem Tag Red und Antwort geben must, dem Rechten Richter im Namen des Vaters und des Sons und des hailgen geists. Amen.

Daruf singe die Kürch Te deum laudamus Oder Grates nunc omnes teutsch und beschlies es der Dechan mit dem Segen" [1]).

Genast faller i ögonen att det, som hufvudsakligen skiljer detta formulär från det förut betraktade, är, utom i lektionsafdelningen Joh. XX, att handpåläggningen förekommer först efter Fader vår och beledsagar introduktionen i den särskilda församlingen eller insättandet i det lokalt bestämda embetet. Denna konfirmation, som så förenas med ordinationen, utdelas äfven mycket rigtigt på befallning af landsfursten eller i den kyrkliga och borgerliga myndighetens namn. Och ju mer detta betonades eller framträdde, desto mer fick hela handlingen utseende af att vara blott en sådan den kyrkliga myndighetens offentliga bekräftelse af den förut skedda lagenliga kallelsen och kommendation åt församlingen. Och detta så mycket mer, som äfven denne förenade ordinations- och installationsakt snart mera allmänt återflyttades till hufvud- eller universitetsstaden, der konsistoriet hade sitt säte. Efter utförande af akten utfärdades sedan blott ett konfirmationsbref till församlingen, der den ordinerade och installerade skulle tjenstgöra.

Det klagas derför af C. Gerber, i hans berömda och af Daniel i Codex liturg. anförda arbete, mycket öfver att i hela kurfurstendömet Sachsen denne akt blott förrättades i de tre hufvudstäderna Dresden, Leipzig och Wittenberg. Öfveralt funnos derför annanstädes många menniskor och församlingar, som aldrig i sitt lif sett någon ordination eller installation och derför icke visste hvad dermed menades eller hvilken stor betydelse den egde. Han yrkar emellertid ändå icke på att ordinationen skall förflyttas från metropolitankyrkorna men väl att installationen af dem, som förut blifvit kallade och ordinerade, alltid borde ega rum i lokalförsamlingen, på det att de, som aldrig varit eller kunde komma i tillfälle att öfvervara en ordination, ändock deraf måtte få någon föreställning om, hvad dermed menades.

I det ordinationsformulär, han der framställer, såsom då (1732) gällande för Kur-Sachsen, är visserligen en slags konfirmation eller installation förenad med ordinationen på samma sätt som i Würtemberger-k:o. Men denna bekräftelse meddelas icke på landsfurstens befallning blott och i hans namn utan

[1]) Richter, o. a. a. II, sid. 202,. 94—95.

"aus Göttlichen Befehl und Ordnung". Dessutom är i detta ritual ett nytt moment tillagdt, som förmedlar öfvergången från den egentliga ordinationen till konfirmationen och låter den förra komma till sin afslutning samt få sig en större rätt tillerkänd än i det annars lika Würtembergerformuläret.

Efter Fader vår heter det nämligen: Hierauf wendet sich der Superintendent zu seinen Collegen, deren drey zur rechten, und drey zur lincken Seiten des Altars stehen, und spricht: So ermahne ich euch nun, geliebte Brüder in Christo, ihr wollet nebenst mir nach alten Apostolischen Gebrauch diesem gegenwärtigen neuem Kirchen-Diener die Hände auflegen, und zum heiligen Predigt-Amte verordnen und bestätigen helffen. Der S. legt ihm zu erst die Hand aufs Haupt und spricht: Sis maneasque consecratus Deo! Desgleichen thun alle gegenwärtige Prediger und einer nach dem andern tritt herzu, und spricht eben dieselben Worte: Sis maneasque consecratus Deo. Das ist: Sey und bleibe Gott zu seinem Dienste geheiliget, und gewiedmet [1]).

På ett något liknande sätt heter det i *Oldenburger-k:o. af 1573* efter handpåläggningen: So ordne, konfirmire und bestätige ich euch aus göttlichen Befehl und Ordnung im Namen des Vaters und des Sohnes und des h. Geistes und aus christlichem Geheisz der ordentlichen Obrigkeit allhie laut eurer Bestellung zu einem Diener und Seelsorger dieser christlichen Kirche und Gemeine hie zugegen, dasz ihr weidet die Heerde Christi, so euch befohlen ist . . . [2]). Likaledes i *Nedersachsiska k:o. af 1585:* Demnach so verordne, konfirmire und bestätige ich aus göttlichem Befehl an Gottes Statt Dich, dasz Du dieser Deiner Gemeine ehrlich und ohne alle Aergernisse mit höchstem Fleisz und Treue fürstehen sollest und wollest.

Häraf framgår att, äfven då ordinationen var förenad med eller i sig innefattade ett slags introduktion eller offentlig kyrkans och statens bekräftelse af församlingens eller patroni val, ordinationen dock, såsom det primära och såsom en särskild handling, icke närmast utfördes i kyrkans utan i Guds eget namn, hvilken derför ock på helt annat sätt än de öfriga härtill hörande handlingarna kunde påräkna Guds nåds bistånd och Andes hjelp.

Originel fortbildning i Svenska kyrkans första ordinationsformulär af 1571.

Tydligare än kanske på något annat ställe säges detta med uttryckliga ord i vår äldsta *Svensk-lutherska kyrkoordning af 1571,* hvilken i flera andra afseenden intager en framstående plats och särskildt i fråga om ordinationen

[1]) Daniel, o. a. a. II, sid. 351—8.

[2]) Höfling, Liturgisches Urkundenbuch, Leipzig 1854, sid. 148—9.

ådagalägger lika stor sjelfständighet, som rikhaltigt innehåll. I art.: Ordning om Prester och Predicoembetet, framhålles först embetets gudomliga instiftelse och nödvändigheten af dess fortfarande bestånd samt öfverlemnande åt dugliga personer. Det var icke nog med att församlingen, då hon behöfde prest, flydde till Gud med bön och väl såg sig om vid valet; icke heller att biskopen granneligen förhörde och examinerade den valde samt i eget eller kyrkans namn bekräftade och installerade honom. Det behöfdes derjemte en ordination. Derom heter det så: "Icke skal heller någhor, som til Predicoembetet kallat, förhörd och examinerat är, tagha thet före, förr än han vppenbarligen j Församblingene genom henders ålegning och bönen ther til är stafest och confirmerat. Ty effter thet then helge Ande, vthan hvilken thetta embetet ingalund wel vthrettas kan, plägar genom sådana medhel giffuen warda, wore thet een stoor öffuerdådighet, hvar någor wille det förachta, synnerliga medan thet alt ifrå Apostlarnas tijdh så vthi Christenhetenne haffuer pläghat tilgå. Doch är icke aff nödhenne at man her til brukar olio eller annat sådant effter Påwiskligit sett, såsom thet icke heller j Apostlarnes tijd war j bruk, utan man skal ellies vthretta thenna sakena på förståndeligit mål j hela Församlingennes närwaro, med Psalmer, lecser och förmaningar aff Scrifftenne, Item böner och henders ålegning, såsom ock vtih förbemelta Apostlars tijdh war sedwenia. Och må ther medh thenna effterscreffna form hållen warda" [1]).

Itt sett til at ordinera Prester.

Först på någhon helgedag, tå folket är tilstädes, haffuer Ordinarius til them en liten förmaning om almenneligh förbön widh thetta settet.

Käre wener, thenne förestelte personer äro empnade och kallade til then Christeliga församblingennes tienst oc Prestaembete, äro oc så förhörde och bepröffuade, och så mykit som menniskiors förstånd kan om döma, äro befundne effter tiidzens lägenheet tienlige, Likwel medhan thetta ärendet är större och wightigare, än at någon menniskia skulle kunna thet vthan Gudz besynnerliga nådh och hielp wel förestå, För then skul är wel aff nödenne, thet her göra, som wår käre HERre Jesus Christus befalat haffuer, säyandes, Bedher Sädenas HERRA, at han sender arbetare j sina Sädh. Ty låter ock nu oss alla aff hiertat så göra etc.

Strax faller tå Ordinarius, Ordinandi oc alt folket neder på knän. Thesförinnan siunga twå små dieknar Litanien. Och effter henne läs Ordinarius först een aff the Collecter som effter Litanien

[1]) Kyrkoordningar och förslag dertill före 1686, Stockholm 1872, I, sid. 124—7.

fölia, och sedhan then som står j Handbokenne, för Lärarenar, nemligha thenna: O Alzmechtige ewighe Gudh . . . beståndigh j tinom kundskap. Genom Jesum Christum wår HERra. Amen [1]).

Vndertiden när så synes må man wel lata Litanien bestå, och j then staden siunga: O tw helghe Ande kom etc. medh then Collectan som ther til hörer. Och sedan then andra för Lärarenar [2]). När thetta är öffuerendt, skal en aff Presterna vprekna theras nampn som ordineras skola, gifuandes ther med ock så tilkenna Titelen, til huad Kyrkio eller sticht the skola ordineras, strax gå the tå alle ordentliga fram *in albis*, såsom settet är, eller ock vthi sijn egen doch höffueligh klädher, och falla ther nidh på knän för altaret, til hvilka Ordinarius så sägher:

Effter thet j ären kalladhe til thenna tiensten, som är Prestaembete, så hörer först her til, och giffuer acht på tesse ord, som Jesu Christi Apostel S. Paulus om samma tienst och embete schriffuit haffuer. Strax ther effter vpläs Ordinarius eller någor aff the Prester som när stå S. Pauli ord 1 Tim. 3. Item Titum 1. Item Acto 20. Härpå gör Ordinarius een liten förclaring, widh thetta settet, (i hufvudsaklig anslutning till Luther): Här hörer man, at oss som til Kyrkeheerdar oc Predicare kallade warde, befales een wact och wårdnat icke öffuer oskälig diwr, fåår eller fää, vthan öffuer leffuandes Gudz försambling, then han medh sitt eghit blod förwerffuat haffuer, at wij henne medh rena Gudz ord föda och regera skole, och fliteliga haffua acht vppå, at Vlffuar, thet är, falske Lärare icke giffua sig här in, och göra skadha, Therföre kallar han thet ock een god och herlig gerning. Så befales ock at wij för wår eghen person, föra skole itt tuchtigt och ährligit leffuerne, hålla wårt hws, hustru oc barn oc tienstafolk ährliga oc Christeliga.

---

[1]) Detta är samma bön, som med några få redaktionsförändringar ännu finnes i vårt ordinationsformulär och, så vidt vi efter Höfling kunna finna, original till eller åtminstone lika lydande med den i Straszburger-k:o. af 1598 och Nördlingen-k:o. af 1676 förekommande. Hon finnes redan i 1553 års sångbok och i 1557 års messbok efter kollekterna bland der förekommande öfriga böner, sid. 104.

[2]) Den kollekt, "som dertill hörer", är tydligen den, som i Luthers "Form der Ordination" och öfriga formulär förekommer och som lyder så: Deus, qui corda fidelium sancti spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodem spiritu recte sapere et de ejus consolatione semper gaudere. Per dominum nostr. J. C.

Detta sista alternativ, såsom det kortare, blef helt säkert det vanliga, så mycket mer som ju onekligen sången "Veni sancte" mycket bättre lämpade sig till inledning än litanien. Men efter alt hvad vi kunna finna följde också då den vanliga kollekten, som dertill hörde, med och ersattes icke, såsom Ulimans mening tyckes vara, utan efterföljdes af den svenska bönen eller kollekten för lärare. (Se hans Evangelisk-Lutherska Liturgik, Lund 1885, senare delen, 3 häftet, sid. 333). I detta afseende är sålunda icke vårt äldsta svenska ordinationsformulär enstående. På samma sätt följer i Coburger-k:o. af 1626 en längre kollekt eller bön omedelbart efter den vanliga inledningskollekten. Jfr Höfling, o. a. a., sid. 138. Originelt är deremot detta formulär i lektionsafdelningen både med afseende på det, som föregår och det, som följer efter densamma.

Sedan frågar Ordinarius them til, om thessa effterföliande stycker, säyandes. Wilien j (Wil tu) tå nu vti Gudh then helga Treefaldigheetz nampn tagha widh thenna tiensten oc Prestaembete? Ther til swara the medh clar ord säyandes: ja. Och wilien j winleggia ider ther om, at thet må rett och werdeliga, Gudhi til äro, och hans försambling til godho brukat warda? Respondetur. Ja. Wilien j ock altijd stadeliga bliffua wid rena Gudz ord, och flyy all falsk och kettersk lärdom? Resp. Ja. Wilien j teslikes så stella idart leffuerne, at j giffuen godh exempel ifrå ider, och ingen förarghen? Resp. Ja. Wilien j ock altijdh sökia almenne-lig landzfrid, och förskaffa lydno och hörsamheet emoot ordentligh öffuerheet, så mykit idher ståår til görandes? Resp. Ja. På thet sidsta later Ordinarius them för sigh swara in summa, läsandes thenna effterföliande orden vthaff bokenne öffuerliudt. Alt thetta wil iagh medh Gudz nådh och hielp gerna göra. Sedan säger Ordinarius til them. Gud tröste och styrke ider her til altijdh. Amen.

Ther effter befaler them Prestaembetet, medh thenna effterföliande ord, säyandes: Och iag aff then fulmacht, som mig på Gudz wegna vthi thetta ärendet aff hans försambling betrodd är, antwardar ider Prestaembete, I nampn Faders och Sons och thens helge Andes, Amen. Her legger strax Ordinarius allena eller ock sampt medh the andra Presterna som närstadde äro båda sina hender på theras hoffuud säyandes: Läter oss bidia: Fader wår som äst i himblom. Helghat etc. Effter F. w. läs han thenna efftersereffna Collecta. [1])

O ewige och barmhertige Gudh, käre himmelske Fader, tu som genom tin elskelige Sons wårs HERres Jesu Christi mun til oss sagdt haffuer, Säden är mykin, och arbetarena äro fåå, Bider för then skul Sädennes HERra, at han sender arbetare j sina Sädh. Med hvilken ord tu förstå later, at wij rettsinniga och trogna Lärare icke annars än allenast aff tinne milda hand bekomma kunne. Therföre bidie wij ock nu tigh aff alt hierta, at tu werdigas nådeliga see til thenna tina tienare, hwilka wij til tina tienst och Prestaembete vthwaldt och taghit haffue, giffuandes them then helgha Anda, at the troliga och kraffteligha vthretta måghe titt helgha werck, lära och straffa medh all sachtmodigheet och lärdom. På thet titt helgha Euangelium må bliffua ibland oss

---

[1]) Denna bön ansluter sig visserligen till den i Luthers "Form" förekommande ordinationsbönen; men hon är dock på ett sjelfständigt sätt bearbetad, så att icke blott Muhammed och påfven uteslutits utan äfven åtskilligt blifvit tillagdt. För jemförelses skull citera vi den derför i sin helhet.

ewinnerliga, reent och oförfalskat, och bära oss salighetennes och thes ewiga liffzens frucht, Genom tin Son Jesum Christum vår HERra. Amen.

Sidst til en beslutning giffuer Ordinarius Ordinatis före thenna S. Petri ord: Går och födher Christi hiord etc. (1 Pet. 5: 2-4.)

Och när alt thetta således är vthrettat, begyrnar Ordinarius then songen: Nw bidie wij then Helge Ard etc. och hele Choren fulfölier samma song alt in til endan, så at thet bliffuer Introitus Missæ. Så lenge första wersen theraff sungen är, stå alle på knä. Men sedhan går hwar j sitt rum. När tijdh är gå Ordinati ad sacram Communionen [1]).

Vid en jemförelse mellan detta vårt äldsta svensk-lutherska ordinationsformulär och Luthers eget jemte öfriga samtida lutherska är det i synnerhet två moment, som vitna om en större sjelfständighet och egendomlighet. Det ena är att ordinanderne ropas vid namn och i församlingens närvaro kallas fram att, iklädde messdrägt, först höra det apostoliska ordet om samma tjenst och embete, hvartill de kallas, och sedan tillfrågas, om de i den treenige Gudens namn vilja åtaga sig prestembetet och i öfrigt förbinda sig att sköta embetet samt ställa sitt lefverne så, att det länder Gud till ära och hans församling till godo.

En fråga af samma innehåll och en mer eller mindre detaljerad förbindelse i samma riktning hade väl alltid förekommit. Men denna förpligtelse hade, såsom vi sett, varit förenad med examen och den dervid förekommande undersökningen, således egt rum före ordinationen, i sakristian eller konsistoriets, den kyrkliga myndighetens, embetsrum. I ordinationen hade sedan blott förekommit den enkla frågan efter lektionen: om de voro beredde att sådant göra, med det enkla svaret ja. Angående denna förpligtelses inrangerande i sjelfva ordinationshandlingen, särskildt den sista frågan om att arbeta för allmän landsfred och förskaffa lydnad mot öfverheten, kunna visserligen meningarna vara delade, huruvida det skall räknas såsom en mot ordinationens eget väsen svarande lycklig förändring eller icke. Det är en fråga, som vi först i följande afdelning närmare kunna inlåta oss på. Här vilja vi blott påpeka att, så vidt vi kunna finna af oss tillgängliga kyrkoordningars datum, vår svenska kyrkoordning af 1571 är den första, som i ordinationshandlingen innehåller en specialiserad förbindelse, men att den sedermera blifver mycket vanlig och förekommer i ännu mer utvidgad form. Att deremot den första frågans formulering om öfvertagandet af sjelfva embetet i den treenige Gudens namn bättre

[1]) Jfr o. a. samling, I, sid. 128—34.

än någon annan motsvarar den uppfattning af ordinationen, som i samtliga kyrkoo. mer eller mindre tydligt framträder, derom kan omöjligt vara mer än en mening.

Likaledes kan det icke gerna vara tvist underkastadt, att det andra momentet, hvarigenom svenska ritualet utmärker sig för sjelfständighet, innebär ett bestämdt företräde. Det är detta, att handpåläggningen, som tänkes förmedla öfverlemnandet af embetet åt ordinanderne, inledes med ord, som tydligen gifva tillkänna både att ett sådant öfverlemnande af embetsuppdraget nu eger rum och i hvems namn det sker, nämligen i den samme treenige Gudens namn, af den fullmagt, som på Guds vägnar af hans församling är åt ordinator gifven. Vi se sålunda härutinnan ett bestämdt, ordinationen sjelf motsvarande procedere i den historiska utvecklingen af den lutherska ordinationens gestaltning.

Det torde derför för vårt ändamål vara tjenligast, liksom det ock ligger närmast till hands, och för oss erbjuder mest intresse, att nu först följa detta vårt svenska ordinationsformulärs vidare utveckling och omgestaltning ända till närvarande tid och först derefter upptaga granskningen af hvad som i andra lutherska ordinationsformulär, vi kunnat förskaffa oss någon kännedom om, kan finnas mönstergildt och anmärkningsvärdt.

Innan vi lemna 1571 års kyrkoordning såsom det första stadiet och den egentlige grundvalen till de följande liturgiska formationerna eller förslagen dertill, som sedermera framkommit, anse vi oss dock böra påpeka att redan der ordinationen framträder såsom en fullt sjelfständig akt, helt skild ifrån utnämning, installation och kyrkorättslig bekräftelse, liksom den också betraktas såsom ett oeftergifligt vilkor för att någon skall få lof att förvalta predikoembetet eller utöfva någon dess funktion. Ordinationen kan och får derför icke ersättas af något församlingens val eller verldslig och kyrklig myndighets än så lagenliga kallelse. Om det sistnämnda heter det omedelbart efter ordinationsformuläret: "Hoo som helst sig fördristar til at bruka Prestaembete, antigen altsammans eller någon deel ther aff, och är doch til samma embete hwarken korat eller kallat, eller effter thetta förescreffna sett aff Biscopen ordinerat, then samme må effter Scolerett straffat warda, thet är, settias j stock, och sedan mista hudena, och ther effter wisas vthaff Stichtet". Och angående det förstnämnda, att installationen var skild från ordinationen, heter det strax efter så: "Tå någhor är ordinerat til Kyrkioheerda öffuer en sokn, skal Ordinarius giffua ho-

nom instelle breff til Prowesten eller någon annan närboendes Clerck, lydandes at sådana person är ordentliga kallat, proberat och confirmerat til Presta-embete, förskickat til Kyrkeheerda vtöffuer sådana sokn etc. Hvilket på en Helgedagh för soknenne skal läsit warda, Och skal tå förberörde Proweste eller Clerck ock så förmana folcket, at the äro honom effter Gudz ord hörige och lydige, och vthgöra honom til vppehelle, all then deel, som the effter skäligheet och lijka plichtige äro" [1]).

I den *kyrkoordinantia*, som *1575* antogs och som skulle vara en förklaring och ett komplement till den tre år förut antagna kyrkoordningen af 1571, förekommer visserligen ingenting, som angår sjelfva ordinationen. Men om den förpligtelse, som deri ingick eller väl rättare borde föregå denna, heter det i 16 art. om Prestamöthe I: På thet att huar och en icke skal predica effter sitt egitt sinne, skola ock Cappelaner som ähro hoos Adelen, wara plichtige att sökia prestamöthe ther the ähro i Stichtet, och på theras lärdom och Embetes wegna, så wel wara Bispenom vndergiffne som andra. II. Item skola alla prester göra skreffteliga sin obligation, när the ordineras, att de altijd wilia beuijsa Öffuerheetenne troheet, såå ock sinom Biscop lydno i Religions saker och vthi thet som rätt är [2]).

1575 års ordinantia.

I det *förslag till kyrkoordning, som under Gustaf II Adolf* utarbetades, är visserligen icke heller med sjelfva ordinationen någon större förändring företagen. Samma moment och ordning dem emellan förekomma här. Den ende skilnaden är att den inledande förmaningen till allmän förbön är vida längre än i förut nämnda formulär. Den börjar med att framhålla den öfver måttan stora välgerning, Gud bevisat och ännu bevisar sin församling derigenom, att han stiftat och fortfarande uppehåller predikoembetet. Dock vill han icke att någon efter eget godtycke skall åtaga sig detta embete, såsom de falske profeter, öfver hvilka han genom Jeremias klagar: "de lupo och jag sände dem intet". Fast hellre är det hans vilja att de dertill skola utkoras genom laglig kallelse af Guds församling och de män, som af församlingen fått det uppdraget. Och fastän de helige profeter och apostlar på ett omedelbart sätt blifvit af Gud sjelf kallade, är likväl en sådan laglig kallelse lika mycket, som den omedelbara, rätt och Gud behaglig, ja den är Guds egen.

Förslaget från Gustaf II Adolfs tid.

[1]) 1571 års k:o., o. a. s., sid. 134—5.
[2]) Ibm, sid. 340.

Och sedan dessa utsagor blifvit bekräftade med citat ur Apg. XX: 28 och 1 Cor. XII: 28, säges det uttryckligen: "Hwarföre och sådana lärare, the så kalladhe ähre af Gudz Försambling, hafwa thet samma löffte som the andra, hwilka Gudh vthan medhel vthkorat hafwer, Såsom Paulus säger til Thimotheum: Församma icke then gåfwo som i tigh är, then tigh giffwin är genom prophetien medh presternes henders åläggningh etc. . . . Thetta skole wij medh flijt besinna, på thet wij må rett döma om thet, som skeer medh sådane kallelser". Härefter följer oförändrad samma tillämpning på i fråga varande ordinander och uppmaning till bön, som i 1571 års formulär. Ordinationsakten fortgår sedan ock oförändrad ända till slutet, der välsignelsen följer omedelbart efter 1 Pet. 5 och så sången: Nu bidhie wij then helighe And etc. En andra olikhet är den, att här icke nämnes något om ordinandernes kommunion utan blott att "Kyrkiotiensten fulfölier, effter som tijdhen och tilfället kräffuer".

Hvad sedan installationen beträffar, säges det icke blott att och huru den skall ega rum utan derjemte förekommer ett fullständigt installationsformulär med en mängd lektioner och förmaningar, först om predikoembetets rätta upphof, sedan om lärarnes embete och uppgift i Guds församling och till sist om alla "Gudz ordz åhörares Embete, och huru the sigh stella skole" [1].

Laurelii och Emporagrii förslag.

Af de många *kyrkoordningsförslag*, som före och efter mediet af det 17:de århundradet utarbetades, är *biskopens i Vesterås, Olof Laurelii*, det utan jemförelse vigtigaste. I andra bokens II kapitel säges om presternes rätta val och kallelse, att biskoparne och domkapitlen skola hädanefter, såsom hittils, välja och kalla sådana unga personer, dock icke under 24 år, som äro i alla afseenden dugliga till embetets verk. Men de skola då icke blott granneligen examineras i lära och lefverne utan aflägga särskilda prof med predikande och andra öfningar. Dock skulle de, sedan de bestått sådant prof och blifvit ordinerade, åter ställas till "förhöör och ransakan", innan de fingo installeras till kyrkoherdar och derigenom ådagalägga huru de förkofrat sig i studier och erfarenhet, att de icke blefvo föredragne framför andre, som genom sina kunskaper och sin tjenst förvärfvat sig rätt till högre uppsteg.

Angående stället för ordinationen säges såväl här som i det dermed nära nog samtidiga *kyrkoordningsförslaget af biskopen i Strengnäs, Erik Emporagrius*, att alla ordinationer skola "skee uppenbarliga i församblingenne och

---

[1]) Kyrkoordningar, o. a s. I, sid. 506- 21.

Dom-Kyrkian, . . . och inge uti enskilte rum. Gör någon biskop annorlunda, warde tillbörliga tilltalat och om han sig icke bättrar näpst och straffat".

Beträffande tiden säges i det förstnämnda att ordinationen, såsom förut varit brukligt, skall ega rum näst före högmessan men deremot i det sistnämnda att den alltid skall ske strax efter slutad gudstjenst, sedan i predikan tillsagts att ordination skall ega rum och församlingen uppmanats till att icke blott bedja om välsignelse till densamma, utan ock öfvervara akten samt med böner vidare befrämja den.

Dessutom föreskrifves här för första gången i bådadera förslagen att ordinandi före akten skola i sakristian eller ock i koret uppenbarligen inför församlingen, biskopen och presterne afgifva en "obligation", som efter ordinationen skall undertecknas med deras namn och innehålla följande sex punkter: 1) att hvarken hemligen hylla eller uppenbarligen utsprida någon annan lära än den, som innehålles i Guds ord och korteligen återgifves i trosbekännelsen: Symbolum Apostolicum, Nicænum, Athanasianum och den rätta Augsburgiska bekännelsen, sådan den på Upsala möte 1593 blifvit antagen, samt att stiftelseenligt förvalta sakramenten och flitigt drifva katekismi lära; 2) att bevisa konung och öfverhet trohet och lydnad samt att tillhålla åhörarne att främja landets bästa; 3) att bevisa biskop och andlige förmän tillbörlig ära och hörsamhet samt att icke söka befordran genom olagliga medel; 4) att årligen och dagligen sträfva efter att förkofra sig i Guds ord och andra nödiga studier; 5) att vinnlägga sig om ett gudeligt, skickeligt och nyktert lefverne, såsom rättsinnige lärare egnar; 6) att åkalla Gud alsmägtig om hjelp och den helige Andes bistånd till att hålla detta alt, bekräftadt med ed: "ther om wij och oss sielfwa på thet högsta skolom beflijta, så sant oss Gudh hielpe til lijf och siäl. Och hwar wij emot it eller flere af thesso stycken oss förbryta och strax icke retta låta, wele wij utan wijdare Protestation hafwa förwerckat wårt Presteembete. Thetta wij och medh wåra namns, med egna henders underskrifvande wele stadfestat och bekreftat hafwa".

Sjelfve ordinationsakten inledes i bådadera på samma sätt, med samma längre uppmaning till förbön, som i förslaget från Gustaf Adolfs tid, blott med en eller annan obetydlig redaktionsförändring, och ett tillägg såsom bevis för att nutida, medelbarligen genom Guds församling kallade lärare hafva samma löfte, som de af Gud sjelf omedelbart kallade profeterne och apostlarne, af följande lydelse: "Therföre insluter Christus under sit löfte om sin nådefulla när-

warelse alla retta Lärare, som i werdenne wara skola, sejandes: Gåår förthenskul uth, lärer alt folck etc. Och si iagh är när idher alla dagar in til werdennes enda".

"Efter uppmaningen till bön faller biskopen med them som ordineras skola och alt folcket nider på knä, siungandes: O du helge Ande kom". Derefter följer genast bönen: O, alsm. G., så att den första kollekten, bönen efter Lit., utelemnas. Efter bönen följa samma lektioner, samma förklaring af ordinator och samma frågor, som i 1571 och 1620 års kyrkoo. Men efter de der förekommande frågorna förekommer här i bådadera en ny tillagd, så lydande: "Wilien I och altijdh til en och annan Gudz församblingz tienst förbijda en lagligh kallelsse, och all olagligh befordring undfly"? Och derjemte eger det här för första gången rum, att svaren och försäkran bekräftas med ed och "pålagt hand å book: Alt thetta wil iagh med Gudz nådh och hielp gerna göra, så sant migh Gudh hielpe". Sedan förekommer ingen annan förändring, oafsedt enstaka ord, än den, att då i 1620 års förslag sången: Nu bidhie wij then h. And, afslutade ordinationsakten och sedan kyrkotjensten fortsattes, efter som tillfället kräfde, afslutas här i bådadera "medh en tienligh kort psalm eller vers", hvilken som helst, och "huar så skee kan medh music eller orgespel".

Men så tillägges här att efter ordinationen "skola hvar och en af the ordinerade Prester inträda i Capitlet och sit namn under obligationen i Presteboken inskrifva, och sedan taga af Ordinario sit Prestebref, uti hvilcket om theras lagliga kallelsse och wigsel witnas skal, på thet the ock, när så omtränger, androm sin lagliga kallelsse kunna bewijsa" [1]).

I bådadera följer sedan utförligt installationsformulär liksom i 1620 års förslag med lika många lektioner. Och i alla dessa tre formulär återfinna vi samma installationsbön och formel, som den vi redan förut funnit i Würtembergerk:o. af 1559 och Kursachsiska af 1580 såsom förenad med och efterföljande ordinationsakten, något som ytterligare bekräftar vår förut framhållna uppfattning af dessa kyrkoo:s ordination såsom till begreppet skild från installationen eller den offentliga bekräftelsen, fastän dermed förenad i en akt.

Det som utmärker dessa ordinationsformulär från de förut nämnda, är tydligen detta, att löftet utvidgats till och tagit form af en skriftlig förbindelse, som före ordinationen afgifves och sedermera i sjelfva ordinationen ytterligare beseglas med edlig bekräftelse. Det första är visserligen icke något för sven-

[1]) K:ordningar, o. a. s. II, 1, sid. 286—313, och samma arbete II, 2, sid. 197—207.

ska kyrkan egendomligt. En sådan mer eller mindre detaljerad förpligtelse hade ifrån början egt rum i flera tyska landskyrkor. Men den stod der i förbindelse med examen och utgjorde en komplettering till denna. Såsom det i examen skulle ådagaläggas, om ordinanden hade tillräckliga kunskaper, så genom förpligtelsen, om han var villig att göra det rätta bruket af dessa. Det var mera en privat förhandling mellan ordinanden och ordinator eller examinatorer såsom kyrkans målsmän, de der i kyrkans namn hade att handla och mottaga förpligtelsen. Detta kunde väl ock sägas vara fallet, om förpligtelsen afgafs i sakristian. Men då hon, såsom här föreskrifves, eger rum i koret uppenbarligen inför församlingen, presterne och biskopen, har hon onekligen fått en helt annan offentlig karakter, som icke blott gör henne högtidligare utan ock ögonskenligen lägger i dagen att det är en förpligtelse, som inför Gud åt kyrkan i sin helhet gifves. Och då hon är så pass utförlig och med ed bekräftas, förefaller det minst sagdt underligt, för att icke säga onödigt, att förbindelsen ånyo strax efter i ordinationen upprepas och icke blott utvidgas med en ny fråga utan ock med ed bekräftas.

Särskildt denna nya frågas tillägg till ordinationslöftena såväl som ock den edliga bekräftelsen vitnar om att man kände sig behöfva och sökte efter ytterligare garanti för att embetet icke skulle missbrukas. Huruvida också sådana garantier derigenom vunnos eller detta var den rätta vägen, på hvilken de ens kunde vinnas, det är en fråga, på hvilken vi här icke närmare kunna inlåta oss. Blott det kunna vi säga, att icke ens dessa befunnos tillräckliga utan man ansåg sig böra gå än längre på den inslagne vägen i nästföljande k:o., *den ännu gällande kyrkolagen af 1686*, som visserligen skulle vara den fullmogna frukten af de många förhandlingar, som föregått Laurelii m. fl:s förslag, men i så många afseenden stod i skarp motsats till dessa.

Ordinationen efter 1686 års kyrkolag.

Det som skiljer 1686 års ordinationsformulär från de föregående och särskildt 1571 års, är i synnerhet att akten inledes med ett tal af ordinator om predikoembetets instiftelse, presternes kallelse och embete, i stället för den förut formulerade, kortare eller längre uppmaningen till bön, och att den förut nämnda förpligtelsen, än ytterligare utvidgad, inrangeras i ordinationsritualet och der upptager så stor plats, nära sex sidor, att den ovilkorligen drager hufvuduppmärksamheten till sig. Ifrån början och ända dittils hade ordinanderne skolat helgas genom Guds ord och bönen (något som särskildt framhålles i danska ordinantian af 1537). Guds ord och bön hade icke blott varit det förnämsta

i ordinationen utan det, som framför annat gjort den till en gudstjenstlig handling, hvarigenom Guds Andes gåfva kunde nedkallas och gudomlig kraft meddelas i och med embetet. Ordinandernes förpligtelse eller det svar och löfte, som af dem fordrades, hade deri blott ingått såsom en nödvändig förutsättning, såsom ett vilkor för och tecken till att ordinanderne också ville öppna sina hjertan för, samt i hela sitt lif, all sin embetes gerning göra ett rätt bruk af det, som gåfves dem. Såsom ordinationen gestaltats i 1686 års kyrkoordning ser det deremot ut, som hade man eller ville man göra gällande en annan uppfattning af ordinationen, som skulle ordinators tal och framför alt den långe, detaljerade och svåre eden, som ordinanderne "lijfligen med Hand å dhen heliga Bibel" skulle aflägga, vara det förnämsta, det som gjorde ordinationen till en gudstjenstlig handling eller åtminstone ersatte det förut konstitutiva Guds ord och bönen. Detta så mycket mer, som den ursprungliga och egentliga ordinationsbönen efter F. v. icke vidare omnämnes och sålunda väl icke alltid förekommit eller måst förekomma. Det heter derom: "Sedan (efter edens afläggande) befaller Ordinator them Prediko-Embetet / I Namn Faders / Sons / och thens Helige Andes / och lägger / tillijka med närwarande Prästerskap / Händerna på theras Hufwud / mädan Fader wår läses; Och då dhe ordinerade äro / förmanas the / med Apostelens Petri ord / at gå och föda Christi hjord. Ther på fölier Wälsignelsen / och sedan slutes alt med en tienlig Psalm".

Då nu 1571 års k:o. ersattes af 1686 och i denna senare ingenting nämnes om denna bön, förefaller det oss, som skulle Ullmans påstående i ofvan anförda arbete, att denna bön utelemnats först i 1811 års formulär, lätt kunna föranleda missförstånd. Äfven om den ännu ofta förekom, hade hon dock icke längre någon fast basis att hvila på. Och då så många missbruk, som vi senare skola se, inritade sig, är det helt naturligt att sådana än mer här förekommo.

Behof af förändring.

I hvilketdera fallet som helst, vare sig denna bön ännu användes eller icke, var det med mycket blandade känslor, som detta ordinationsformulär mottogs och bedömdes. Isynnerhet gaf presteden, såväl till följd af sitt innehåll som dess inrangerande i sjelfva ordinationen och promulgerande af konungen, anledning till mycket missnöje och stora betänkligheter. Det var icke blott en Anander och Boethius, som derom fälde så skarpa yttranden som till exempel detta: "Som eder äro en del af gudstjenst, kommer intet de verldsliga ju allena till att föreskrifva några formular, huru en och annan skall göra nå-

gon ed efter höga öfverhetens befallning, utan det kommer förnämligen prester, Herrans tjenare, och andra i Gudi lärda och trogna män, ja hela församlingen till, sådana formular att fatta, äfvensom andra böneformular åtminstone genomse". I den hemställan, som presterskapet 1689 gjorde rörande den nya kyrkoordningen, framhållas äfven sådana presterskapets betänkligheter vid presteden. Konungen måste med anledning deraf gifva i uppdrag åt dåvarande hofkanslern Gyldenstolpe, Lindschöld, Lovisin och Bugenhjelm, hvilka förmodligen alle deltagit i edsformulärets uppsättande, att derför sammanträda med erkebiskopen och fyra andre biskopar. Och sedan desse förklarat sig tillfredsstälde med den förklaring, de förre afgifvit, gaf konungen till känna att han gillade denna förklaring, "med nådig vilja och befallning att de af presterskapet, som antingen härtill gjort eller hädanefter kunna göra sig någon skrupel eller svårighet om rätta förståndet af eden, taga sig ofvan berörda förklaring till ljus och underdånig efterrättelse derutinnan" [1]).

För tillfället måste man dermed ock låta sig nöja. Men der betänkligheterna äro så djupt grundade, som här var fallet, kunna de icke i längden tillbakahållas eller afvisas med magtspråk. Snart gjorde de sig åter gällande med ökad styrka. Man måste då på annat sätt söka lösa dem. Genom en kunglig resolution på preseståndets besvär beviljades år 1719 eller stäldes åtminstone i utsigt, att presteden skulle blifva i mildare ordasätt författad, på det att den ock måtte kunna hållas [2]). Och då den vid 1723 års riksdag tillsatta s. k. ecklesiastika deputationen fick sig förelagdt att öfverse och förbättra kyrkolagen samt bringa den i öfverensstämmelse med den nya regeringsformen och allmänne landslagen, var tydligtvis meningen att också i ordinationsformuläret nödiga förändringar skolat företagas. Emellertid vardt deraf så godt som ingenting. Visserligen framlade deputationen 1731 för ständerna ett förslag till ny kyrkoordning. Men ärendet uppsköts först till följande riksdag för att då företagas i sammanhang med den allmänne lagen. Och då man der blott hann med landslagen och än en gång fick uppskjuta kyrkolagsförändringen, kom denna senare lika väl som presteds- och ordinationsförändringen att för långliga tider falla i glömska [3]). Men det var icke blott nödiga förändringar, som så uppskötos, utan flera nya missbruk inkommo och blefvo alt allmännare

[1]) Jfr Anjou, Sv. kyrkans historia från Upsala möte 1593—1693, sid. 467—70.
[2]) Jfr Bælter, Historiska anmärkningar om Kyrko-Ceremonierna, sid. 675.
[3]) Jfr Cornelius, Handbok i Svenska kyrkans historia, sid. 249.

vid ordinationen. Vi finna detta af de många kungliga bref, prestmötesbeslut och presteståndets cirkulär, som utfärdades och som både klagade öfver och förbjödo flera sådana, såsom t. ex. att ordinationerna icke förrättades i kyrka eller i annan kyrka än domkyrkan eller ock till följd af mutor, gåfvor och påtryckning från adeln o. s. v. utdelades åt flere än som behöfdes för tjenstgöring [1]).

Det är emellertid först vid *1793 års jubelfest,* som ett nytt steg tages för att råda bot på alt detta onda. Redan året förut hade genom k. brefvet af d. 22 Juni ålagdts samtliga konsistorier att dessförinnan inkomma med nödiga ändringsförslag till en ny handbok. Af flera konsistorier yrkades då att ibland flera nya kapitel, som i handboken borde förekomma, såsom om konfirmation och kyrkoinvigningar, äfven föreskrifter om biskops-, kyrkoherde- och prest-vigningar borde införas. Vid prestvigning gjordes särskildt erinran emot Fader vårs styckande, en erinran, som tydligt visar att man, vare sig för fortgångens skull eller derför, att man icke ansåg det behöfligt, blott läst F. v. en gång, äfven då flera personer ordinerades, och sålunda delat denna bön i lika många afdelningar, som det varit ordinander och handpåläggningar. Detta yrkande tillstyrktes äfven af utsedde deputerade. Men då ärendet tydligtvis icke kunde under jubelfesten medhinnas, öfverlemnades det till fullständig behandling åt en derför tillsatt komité, den s. k. ecklesiastik-komitén [2]). Ordföranden i denna, erkebiskop v. Troil utgaf redan *samma år "Förslag till en ny kyrkohandbok",* som senare lades till grund för komiténs arbeten. Det ordinationsformulär, här förekommer, skiljer sig i flera afseenden både från de förut nämnda och efterföljande. Angående rum och tid för ordinationen säges här uttryckligen att hon bör ske i domkyrkan, om icke laga hinder äro, och efter gudstjenstens slut. Sammanhanget med nattvarden är således här fullständigt upplöst, så att, om ordinationen förut varit introitus missæ, blifver hon här afslutning.

Troils förslag af år 1793.

Efter psalmsång håller biskopen sitt tal eller också en uppmaning till bön, som i det närmaste är densamma, som i 1571 års formulär. Men derefter följer en annan, vida längre bön, som i mycket påminner om den i Coburger-k:o af 1686 förekommande. Den derpå följande lektionsafdelningen är mycket förändrad. I st. f. 1 Tim. 3: 1—7, Tit. 1: 7—9 och Apg. 20: 28—31 utgöres den af Apg. 20: 28, 2 Tim. 2: 15, 24—25; 4: 2—5 och Tit. 1:

Stor förändring, delvis förbättring och försämring.

[1]) Se Wallqvist, Ecclesiastique samlingar, I, sid. 95, 296—313, II, 4, 51, 152, 466.
[2]) Jfr Handlingar rörande Jubelfesten uti Upsala, sid. 88, 103 och 418 f.

7—9, samt 2: 7—8. I st. för den gamla, från Luther härstammande tillämpningen på ordinanderne följer nu en helt annan förmaning, så lydande: "Vare thesse Guddomlige ord djupt och outplånligt intryckte uti edra själar, lefvande i edra hjertan. Blifve the ett rättesnöre för eder vandel, en erindran af edert ansvar. Fördubble de eder vaksamhet. Uppelde the eder nit, och stadge edert beslut, att uppoffra Gud edra hjertan, them I nu, inför thetta altare helgen åt Öfverherdens tjenst. Amen".

Förpligtelsen inledes derpå med följande ord: "Vi kunne icke tvifla att J, intagne af thetta ämbetets vigt, redan länge hos eder sjelfva öfvervägat the dyra plikter eder såsom Evangeliska predikare åligga. Vi kunne icke tvifla, att J, med the ifrigaste böner, uti Jesu namn, anropat then Högsta om bistånd och hjelp, att värdigt kunna bestrida thetta ämbete. Till att vidare styrka eder uti thenna heliga föresats, vill jag inför then Guden, som känner edra hjertan, och skall fordra redo för edra löften: inför thetta Altare, hvaräst hvarje botfärdig syndare får en dyrbar försäkran om sin delagtighet i then försoning, J gån att predika: inför thenna Församling, hvars röst en gång skall vittna om edra förbindelser, uppmana eder, att med uppriktighet besvara följande frågor". Derefter följa då till hufvudinnehåll samma frågor, som de fyra förstnämnda i 1571 års formulär, blott annorlunda formulerade i öfverensstämmelse med tidens skaplynne. Den femte, om främjande af landsfrid och lydnad mot öfverhet, är här ersatt af embetseden. Om denne säges i en not: "Någon ändring i Eds-formulairet lära flere finna nödig, och lärer then Commitee, Konungen nådigt behagat nämna till Kyrkoärendenas granskning finna thetta ett värdigt ämne för sin pröfning".

Efter edens afläggande införes här för förste gången ett alldeles nytt moment, den apostoliska trosbekännelsen, som af ordinator inledes med dessa ord: Gören nu äfven, i Jesu namn, inför thenna Christeliga Församling eder Trosbekännelse, och som så afslutas: Then högste Guden gifve eder nåd att uthi thenna tro vara oryggelige, intill ändan, och att theruti styrka them, som edra bröder äro i trona. Derefter sjunges, under det ordinator och assistenter falla på knä: O Tu Helige Ande kom, eller någon annan andakten väckande vers. Sedan de stigit upp, sker öfverlemnandet af embetet med samma ord som förut, dock med följande tillägg såsom öfvergång till bönen: Then Högste gifve, att thet må ske uti en välsignad stund, till eder egen och theras eviga salighet, som eder anförtrodde varda. Vi vilje therom bedja Gud, ifrån hvilken all väl-

signelse kommer. Ja, förener med oss edra suckar, alle som här tillstädes ären, alle J, hvilkas böner äro hörde i himmelen, tå vi under händers påläggning bedje F. v. Här är sedan uttryckligen föreskrifvet att F. v. skall bedjas för hvarje ordinand särskildt, sedan messhake blifvit honom påsatt. Men i stället för den gamla härliga ordinationsbönen och petrinska slutförmaningen följer här blott denna tillönskan före välsignelsen: Then allsmägtige Guden välsigne edert arbete, så att hans stora namn therigenom måtte varda förhärligadt, Christi Församling uppbygd och många själars eviga väl befordradt, genom Jesum Christum vår Herra. Amen.

Det som för detta formulär är utmärkande, utom lektionsafdelningens förökande och åtskilliga förmedlande öfvergångar till de särskilda afdelningarna, är i synnerhet den gamle kollektens utbytande mot en ny längre men icke derför bättre bön, ordinationspsalmens, Veni sancte Spiritus, förflyttande från aktens början till dess midt samt trosbekännelsens afläggande. Det sista är här i prestvigningen ett alldeles nytt moment, som vid denna tid, så vidt vi kunnat finna, ensamt förekommer inom vår svenska kyrka. Visserligen hade icke blott symbolum apostolicum utan äfven de öfriga både ekumeniska och specialkyrkliga symbolerna, långt förut, ja på de flesta ställen ifrån början blifvit nämnda. Men de ingingo då blott såsom en fråga, vanligtvis den andra i förpligtelsen, på hvilken ordinanden svarade ett enkelt ja eller såsom i Strassburger-k:o. af 1598: "Ich glaub und halt dies Alles und bitte Gott, dasz er mich darin ohne alles Wanken bis in sein himmlisches Reich erhalten wolle". Först i senare tid blifver det mera vanligt, att ordinanden sjelf aflägger trosbekännelsen, såsom i den Preussiska agendan af år 1822. Emellertid är det inom vår svenska kyrka ingalunda något novum emergens. I biskopsvigningen, som annars i det mesta öfverensstämmer med prestvigningen, förekom redan i 1571 års k:o. och sedan alt fortfarande en trosbekännelse, som ordinanden omedelbart efter den öfriga förpligtelsen aflade. Men det var icke symbolum apostolicum utan nicænum, som tvifvelsutan för ett sådant ändamål, i ett sådant kultmoment är vida mer passande [1]). Detta införande af trosbekännelsen, isynnerhet om det är den nicenska, måste emellertid räknas såsom en betydelsefull utvidgning, under det att ordinationsbönens uteslutande tvifvelsutan måste karakteriseras såsom en ännu större försämring.

---

[1]) Se 1571 års kyrkoordning, o. a. s. sid. 155.

Såsom vi redan antydt, blef detta Troils förslag såväl till ordinationsformulär som till handboken för öfrigt grundläggande för ecklesiastik-komiténs arbete, som såsom *1799 års profhandbok* utkom och som året derpå öfverlemnades till granskning af preståndet. Det är der i sjelfva verket blott några större eller mindre redaktionsförändringar. Så inledes här akten efter sången med: I Guds, Faders och Sons och then Heliga Andas, Namn. Derefter följer ordinators tal, som här icke längre är frivilligt såsom i 1793 års formulär utan obligatoriskt. Den största förändringen finnes i lektionsafdelningen, som begynner med Matth. 28: 18—20, onekligen väl valdt, och för öfrigt utgöres af nära nog helt andra bibelord: 1 Tim. 4: 7—11, 12, 16; Matth. 5: 16; 2 Tim. 2: 15, 24—25, 22. Något, som med fog kan anmärkas mot denna anordning, är det sönderstyckande, som eger rum af de bibliske texterne. I den följande förpligtelses-afdelningen eger en omkastning rum, så att trosbekännelsen går före de öfriga löftena och frågorna, hvilka för öfrigt äro de samma som i 1793, endast med den skilnad, att i tredje frågan orden "visdom" och "förlossning" äro tillagda. Men så är den egentliga ordinationspsalmen, Veni sancte Spiritus, som i 1793 års formulär var flyttad från början in i aktens midt, här helt struken, utan att ersättas af något annat, hvilket är en mycket stor brist och måste räknas såsom en försämring i stället för förbättring.

Detsamma gäller om 1799 års förslag.

Detta ordinationsformulär, såväl som profhandboken i sin helhet, öfverlemnades vid 1800 års riksdag åt ett handboksutskott, som deri företog en del ändringar och angående vissa kapitel var böjdt för att tillerkänna förslaget af 1793 företräde framför profhandboken af 1799. Frågan fick derför hvila till *1809—10 års riksdag,* der profhandboken efter företagna ändringar blef antagen och genom k. brefvet af d. 7 Mars 1811 påbjöds till allmänt begagnande.

Denna *handboks ordinationsformulär, som i XIV kapitlet* förekommer, öfverensstämmer nästan helt med profhandbokens af 1799. Den enda olikheten är, att här ett modernare stafsätt användes och att en eller annan mindre redaktionsförändring förekommer. Så heter det i inledningen till förpligtelsen: "Af eder väntar Jesu Christi församling i st. f. Vi kunne icke tvifla". Men för öfrigt gäller om detta formulär alldeles det samma, som om det närmast föregående. Såsom den största bristen måste vi betrakta uteslutandet af ordinationsbönen och -psalmen samt 1 Pet. 5; såsom en obestridlig förtjenst upptagandet af Matth. 28: 18—20 som lektion och såsom en mycket betydelsefull, om

Likaledes om ordinationsformuläret i 1811 års handbok.

än kanske med rätta omtvistad förändring, den apostoliska trosbekännelsens införande. Den gifne fördelen medförde alltid ordinationsritualets införande i handboken, som i företalet framhålles, att derigenom en större uniformitet befordrades inom den svenska kyrkan. Och om vi betänka huru många missbruk och sjelftagna ändringar förut förekommit, finna vi lätt att denne fördel, om den icke helt uppvägde de nämnda, mycket stora bristerna, dock lemnar någon förklaring till, att man så länge kunde låta sig nöja med ett så bristfullt och stympadt ordinationsformulär.

Restauration af ordinationen i 1854 års förslag.

Det var nämligen *först 1854*, som första steget togs till en genomgripande restauration af ordinationen i det *handboksförslag*, som då af den 1852 tillsatta handbokskomitén framlades. Komitén bestod, som bekant, af följande sex ledamöter: J. A. Butsch, Th. Annerstedt, A. E. Knös, C. O. Björling, E. G. Bring och Th. Wensjoe. Restaurationen begynner med början, då strax efter ordinators tal den gamle, i 1571 års formulär förekommande och troligen af Laurentius Petri författade, ordinationskollekten: Allsmäktige, evige Gud, åter blifvit upptagen i stället för den i 1793 och 1811 års formulär förekommande längre men i liturgiskt afseende underlägsna bönen. I lektionsafdelningen äro flera lämpliga språk upptagna, äfven det uråldriga och såsom afslutning så särskildt passande Petri-stället. Den utgöres nämligen af följande bibelord: Matth. 28: 18—20; Joh. 21: 15—17; 2 Kor. 5: 17—20; Jer. 15: 19; Matth. 5: 13—16; 1 Tim. 4: 7—8, 12—14, 16; 2 Tim. 2: 15, 16, 22—25 samt 1 Pet. 5: 2—4. Denna afdelnings slut är lika med 1811.

Deremot är inledningen till trosbekännelsen och förpligtelsen åter förkortad, så att det icke vidare framhålles, att det sker "inför Gud, detta altare och denna församling". Det är ju visserligen något, som följer af sig sjelf och så ligger i sakens natur, att det icke behöfver särskildt framhållas. Så mycket mindre, som den förmedlande öfvergången eller inledningen derigenom blifver betydligt kortare. Men å andra sidan kan det icke gerna bestridas, att deri, isynnerhet i motiveringen, låg ett kraftigt gripande och uppbyggande moment, som väl kanske kunde varit förtjent af att bibehållas. Slutvotum efter trosbekännelsen är det samma som förut. Deremot äro förpligtelsefrågorna åter bragta till större öfverensstämmelse med den ursprungliga lydelsen i 1571 års formulär, så att det särskildt framhålles, att det är i den heliga Treenighetens namn, predikoembetet åtages. Så talas det icke vidare om "uppoffring af själs- och kroppskrafter eller efterdöme i rättsinnighet och dygd", hvilket ju, äfven

med alt erkännande af dess sanning och fulla giltighet för alla tider, likväl bär en så tydlig pregel af den tid, då det uppkommit, att det måste räknas såsom en bestämd fördel, att med återgång till det gamla säga så, som det ännu heter: "Viljen I vinnlägga eder derom, att detta embete må i alla stycken rätt och värdigt, Gud till ära och själar till salighet af eder förvaltadt varda, och ... så ställa edert lefverne, att det varder de trogna en eftersyn och ingen förargar"? Det är i dessa senare frågor en helt annan kyrklig klang och djupt kristligt innehåll än i dem af 1793 och 1811 års formulär. Det samma gäller i viss mening äfven om den tredje frågan, fastän den i 1811 års formulär förekommande mycket närmare ansluter sig till eller nära nog utgör ett ordagrant citat af ett bibelord. I 1811 års formulär lyder hon, såsom redan blifvit antydt, så: "Förpligten I eder att, enligt Guds ord predika Försoningens lära, till visdom, till rättfärdighet, till helgelse och till förlossning? I 1854 års förslag deremot: Viljen I alltså städse förblifva vid Guds rena Ord, fly all falsk och kättersk lärdom, (som i 1571 och så här tillagdt) Jesum Christum enligt Guds Ord rätt predika, och de heliga Sacramenten efter Hans instiftelse utdela"?

Inledningen till eden och öfverlemnandet af embetet sker med samma ord som 1811 och som ända från början i vår svensk-lutherska kyrka varit de samma. Deremot är den tillönskan, att det måtte lända till egen och församlingsmedlemmars salighet, samt den öfvergång till bön, som 1811 förekom, här struken och i dess ställe införd den gamla välkända ordinations-sången: O Du helge Ande kom till oss in. I 1793 års förslag var denne psalm inflyttad från begynnelsen till efter trosbekännelsen och förekom sålunda der före öfverlemnandet af embetet. Här är den flyttad ett steg längre fram. Och det måste erkännas, att den här fått en vida lämpligare plats såsom förmedlande sjelfva embetets öfverlemnande och gåfvoutrustningen eller bönen om densamma i och genom F. v., som sker under handpåläggning för hvar och en särskildt.

Derjemte har 1854 års förslag återbördat den gamla härliga, från Luther sjelf härstammande ordinationsbönen, som i 1571 års formulär förekom. Den är här med varsam hand retoucherad och något utvidgad. Den helige Ande utbedes här åt ordinanderne icke blott, såsom i bönens ursprungliga form, på det att de troget och kraftigt skola uträtta Herrens verk, undervisa och straffa med all saktmodighet och lärdom, utan också på det att de, såsom nödvändig förutsättning derför, sjelfve framgent måga under vako och bön styrkas genom

Herrens ord och i striden för Guds rike blifva faste ståndande. Till slut följer, såsom förut varit vanligt, välsignelsen.

Men i "motiverna", som såsom bihang vidfogas detta förslag, fästa komiterade uppmärksamheten på en sak, som väl förtjenade att mera beaktas än hittils skett. Det är återupptagande af korsets heliga tecken vid ordinationen såväl som vid andra liturgiska handlingar, i hvilka välsignelsen ingår. Svårligen torde det med några hållbara skäl kunna bestridas, hvad komiterade derom säga: "en skönare och heligare symbol än korset äger icke Kristi församling; och bristfällig kan derför förvisso i ett vigtigt hänseende den liturgi kallas, som rent af saknar denna symbol". .

Der är det dock närmast fråga om korstecknets upptagande i dophandlingen i förening med exorcismen. Då nu denna uteslutits ur vårt dopformulär, kan sålunda knappast korstecknet på sin gamle plats med fullgiltiga grunder göra sig gällande. Helt annorlunda gestaltar sig förhållandet vid ordinationen och den välsignelseakt, som deri ingår. Om den gäller i alldeles särskild mening hvad i 14 kap. säges: "den urgamla sköna seden, att vid välsignelsens slut korstecknet städse göres öfver församlingen eller öfver den person, som välsignelsen afser, bibehålles än i dag i alla lutherska församlingar, som icke hafva svensk liturgi, ja t. o. m. i alla unerade. Med skäl torde derför kunna sättas i fråga, om ej samma ordning bör åter införas i Sverige, der den var öflig äfven efter reformationen. Någon oevangelisk katolicism kan uti en sådan symbolisk handling omöjligen innebäras" [1]).

Införandet af denna symbol i vår ordinationsritus borde så mycket mindre väcka någon betänklighet eller kunna framkalla någon grundad opposition, som vi redan, i motsats till andra lutherska landskyrkor, hafva en sådan symbolisk handling, hvilkens betydelse och värde i symboliskt afseende väl icke kan sägas gå upp emot eller så tydligt träda i dagen som korstecknet. Det är den, att ordinator och assistenter omedelbart efter embetets öfverlemnande, före F. v. och handpåläggning påkläda ordinanderne messhaken och vid biskopsvigning äfven öfriga embetsinsignier. Och märkvärdigt nog, fastän väl förklarligt, infördes denna symbol i vårt ordinationsformulär just på den tid, då man derifrån borttog så mycket annat, 1793—1811. Visserligen hade ordinanderne redan från början varit iklädde mess-skjortor eller messkläder i sin

---

[1]) Kyrko-Handbok, etc. Underdånigt förslag, 1854, sid. 129—38, samt "Motiverna", sid. 16, 37—38.

helhet. Men påklädandet hade då egt rum i sakristian, så att de före akten trädt fram "in albis". Efter nämnda tid skulle det deremot ega rum under sjelfva ordinationsakten och deri ingå såsom ett särskildt moment, tydligtvis af uteslutande symbolisk betydelse men derför ingalunda värdelöst. Det behölls derför också både i 1854 års formulär och sedermera. Blott den förändring företogs här att påklädningen egde rum under körens och församlingens afsjungande af ordinationssången, O du helge Ande kom till oss in. Om denna förändring kan man i liturgiskt afseende icke säga annat än att derigenom det symboliska momentet, som här åsyftas, bättre tillgodoses, då nedkallandet af den helige Ande och iklädandet af hans utrustning samtidigt ega rum, fastän å andra sidan visserligen mycket talar för att, såsom 1793 föreslagits, ordinator och assistenter falla på knä och så blifva liggande i bön hela tiden, denne sång sjunges.

Af skäl, som vi här icke kunna inlåta oss på, blef 1854 års förslag, trots dess många, allmänt erkända förtjenster, icke antaget af riksdagen. I stället framlade preseståndet eller dess enskilda utskotts pastoralafdelning ett annat förslag, hvilket gaf anledning till att komiterade genom Kongl. Maj:ts remiss af d. 4 Jan. 1855 erhöllo uppdrag att i öfverensstämmelse dermed revidera sitt förslag. Resultatet deraf vardt *1855 års förslag*, hvilket följande år utkom under samme titel: *Kyrkohandbok, hvari stadgas huru Gudstjensten i svenska församlingar skall förrättas.*

I 1855 års förslag blott några smärre förbättringar.

Lyckligtvis äro förändringarna, som i kapitlet om ordinationen företogos, hvarken så många eller så stora, som i flera andra kapitel, i all synnerhet det första om den allmänna gudstjensten. Och hvad ännu bättre är, de smärre förändringar, som här gjordes, måste alla sägas vara förbättringar. Utom några rent språkliga och formela ändringar föreskrifves det här uttryckligen såsom 1811, att ordinator skall inleda sitt tal med: I Guds, Fadrens och Sonens och den heliga Andas, namn. Amen. Dessutom är lektionsafdelningen förökad med ytterligare två bibelställen: Joh. 20: 21—23 och Matth. 10: 32—33, af hvilka isynnerhet det första så väl försvarar sin plats, att dess upptagande måste räknas såsom en stor förtjenst. Tillämpningen af bibelorden på ordinanderne inledes här så: "Herren förläne eder nåd att bevara dessa ord i edra hjertan i st. f. Vare dessa Guds ord djupt intryckte uti edra hjertan". Och i derpå följande inledning och uppmaning till trosbekännelsen är här ytterliga tillagdt: "Af eder väntar Jesu Kristi Församling att I kämpen en god trones kamp, fat-

ten evinnerligt lif och bekännen en god bekännelse", ett tillägg som på ett lämpligt och kraftigt sätt framhåller bekännelsens stora betydelse och hänvisar på dess bibliska begrundning.

Vårt nuvarande ordinationsformulär af 1868.

Väl blef icke heller detta förslag i sin helhet antaget. Men på grund af *första kyrkomötets anhållan 1868* bestämdes genom Kongl. Maj:ts cirkulär af d. 13 November samma år ibland annat, att *1811 års ordinationsformulär skulle utbytas mot 1855 års förslag*, som således sedan dess varit och ännu oförändradt är vår svenska kyrkas ordinationsformulär.

Endast eden, som deri ingår, har flere gånger blifvit förkortad och förändrad. Så genom k. förordningarna af d. 15 April 1829 och af d. 25 Oktober 1878. Och sedan dess hafva upprepade gånger både å kyrkomöte och riksdag motioner blifvit väckta med alt större anslutning, att eden ytterligare måtte förändras eller helst helt afskaffas och utbytas mot ett löfte. Det resultat, som deraf redan framgått, har varit att genom Kongl. Maj:ts cirkulär af d. 16 Maj 1884, till följd af 1883 års kyrkomötes beslut, den med presteden lika lydande eden vid biskopsvigning och kyrkoherdeinstallation blifvit afskaffad samt att innevarande års riksdag beslutat det samma med afseende på presteden. Det af samma kyrkomöte fattade beslutet, att slutorden i presteden skulle borttagas, har visserligen ej föranledt till någon K. Maj:ts åtgärd. Men i fall man får draga någon slutsats af den hastiga tillväxt, nämnda opinion vunnit, tyckas alla tecken tyda på att snart äfven kyrkomötet kommer att uttala sig för borttagande af presteden. Huruvida nu denna förändring för vår svenska kyrka kan vara önskvärd och blifva gagnelig eller skadlig och farlig, det är något, som framtiden får utvisa. Det är dessutom en fråga, på hvilken vi icke här utan först i följande afdelningar kunna inlåta oss.

Hvem får inom svenska kyrkan förrätta ordination.

Innan vi lemna den historiska redogörelsen för vår svenska kyrkas ordination, måste vi deremot något beröra frågan om, hvem som enligt svensk ordning skall förrätta ordinationen. I detta afseende såväl som i många andra gick vår kyrka mera konservativt till väga än de flesta andra lutherska landskyrkor. Hon kunde också göra detta, då hennes reformatorer först och främst understöddes af konungen och till följd af hans kraftiga ingripande reformationen snart omfattades både af riksständer och folk, prester och biskopar. Redan genom Vesterås ordinantia 1527 bestämdes i 1:ste och 19:de artt. att biskoparne hädanefter som dittils skulle bibehålla sin gamla myndighet och magt att viga prester, blott med det vilkor, att de icke fingo ordinera andre än så-

dane, som kunde och ville för folket predika Guds ord [1]). Och dervid har det sedan dess förblifvit. Vår svenska kyrka bevarade således både vid sjelfva öfvergången och har sedan dess bevarat samt kan följaktligen ännu i dag, lika väl som den katolska, göra gällande sin s. k. apostoliska succession. Dock har hon tydligtvis icke dermed accepterat katolska kyrkans uppfattning af denna succession, så att hon för ordinationens giltighet skulle anse nödvändigt att den förrättades af en biskop. Det vore tvärtom det "påwiskliga sett", som i *1571 års k:o.* så bestämdt tillbakavisas vid tal om ordinationen. Denna är "apostolisk och kristlig" samt såsom sådan giltig, när hon förrättas i öfverensstämmelse med det apostoliska ordet och den apostoliska sedvänjan. I denna k:o:s föreskrift om "Biscopar, hwilke på Latijn kallas Superattendentes, Ordinarij eller Ordinatores" redogöres, till en del med ordagrann anslutning till Schmalkalder-artt., för deras embete i allmänhet såväl som för deras ordination.

Fastän det till en början icke var någon skilnad emellan biskop och prest, hade en sådan så småningom uppkommit. Den hade bestått och skulle bestå blott deri, att biskopen, såsom satt öfver presterne, skulle hafva öfverinseende öfver dem och dermed så mycket kraftigare arbeta för enighetens och fridens upprätthållande samt församlingarnas uppbyggelse. "Thet retta Biscops embete, säges det, står ther vthi, at man skal predica Gudz ord och haffua vpseende medh them som vnder hans wårdnat äro". Och derför att han bättre än någon annan visste när och hvar prester behöfdes, skulle han äfven "vthi sitt Sticht ordinera och lagha med Prester, effter som S. Paulus scriffuar til Tit.:.. och Tim.: Legg icke hastigt henderna på någon. Medh hvilkom ordom han giffuer tilkenna at then som är Ordinarius skal granneliga förweta sig med hwar och en som wil warda ordinerat til Prestaembete, om han ther til tiena kan ellar ey. Ty med mindre han befliter sigh om sådana kundskap, kan icke annars wara, än at han iw offta warder bedragen j sakenne, så at han monga ordinerar, hwilke mera skada än gagn göra j Församblingenne" [2]).

Det är således af praktiska eller, om man så vill, rent kyrkopolitiska skäl, icke af teoretiska eller dogmatiska, hemtade ur ordinationens väsen, biskoparne i vår svenska kyrka förrätta ordinationen. Och sedan domkapitlen fått en mera sjelfständig ställning bredvid biskopen för att med honom dela

---

[1]) Jfr Anjou, Svenska kyrkoreformationens historia II, sid. 25—27.

[2]) Jfr o. a. Kyrkoordningar och förslag dertill I, sid. 144—8.

kyrkostyrelsen i allmänhet, fingo deras ledamöter och i synnerhet vice præses, domprosten, sig också ålagdt att med biskopen deltaga såsom assistenter både i examination och ordination. I *Laurelii k:o.s-förslag* uppräknas ibland "the saker som höra till Consistorium Ecclesiasticum jemte andra: item att examinera them, som Prester skola blifwa, ordinera och wija them, sättia them til och från embetet, förordna them medh församblingennes samtyckio til sina wissa lägenheeter, visitera etc". Och i samma förslag säges på ett annat ställe att "Kyrckioherden widh Domkyrckiona skal wara uti Præsidis stelle, när han antingen för siukdom skull eller andra lagliga hinder intet kan wara tilstädes eller och Biskops sätet är ledigt wordet", utan att här ordinationen undantages [1]).

Denna bestämmelse var emellertid en af de många, som icke blefvo upptagna i 1686 års kyrkolag. Och till följd deraf blef den icke heller allmän praxis. I stället tyckes det, åtminstone vid inträffande biskopsledighet, hafva hänskjutits till konungen såsom "summus episcopus" att för hvarje särskild gång bestämma, hvem som skulle ordinera. En följd deraf blef att vid olika tillfällen olika praxis gjorde sig gällande, beroende på personliga eller särskilda tidsförhållanden. Att detta framkallade missnöje och stor oreda, framgår af åtskilliga k. bref och särskilda förordningar. Så bestämdes genom brefvet af d. 19 Dec. 1748 i den 10 §:" Skulle, under den tid Biskops Ämbetet uti Stiftet wore ledigt, slike förhör anställas i Consistorio med sådane, som Prester warda wilja, och wisse Personer dertil godkännas men förvisas till andra Stift at undfå Ordination, då bör altid Protocollet öfver Examen sändas till den Biskopp, som ordinera skal och honom wara obetaget at åter enskylt med Ordinandis igenomgå det hållna Examen, och så framt något wore emot den enas eller andras Studier och skicklighet skäligen at påminna, då sådant Consistorio, som Examen förrättat, förständiga och med Ordinationen anstå låta". Men knapt åtta år derefter måste genom k. brefvet af d. 17 Juni 1756 göras följande jemkning af detta stadgande. Det bestämdes då i 4 §: "Wid timande ledighet af Biskops ämbetet, och då Consistorierne sjelfve ej erhållit tilstånd at förrätta Prästewigning, utan måste derom anlita någon Biskop wid et annat Stift, skola ej Consistorierne wara förbundne at tillika insända det öfver förhöret hållna Protocoll eller samma Biskop äga frihet, at med de sökande anställa nytt förhör,

[1]) Ibm. II, 1, sid. 373 och 368.

utan bör den Biskop, som i sådan händelse anlites, åtnöga sig med det bewis, som de sökande ifrån sit Consistorio äga om deras skickelighet" [1]).

Häraf synes framgå att, då konsistorierna sjelfva ej erhållit tillstånd att ordinera, kunde de derom vända sig till hvilken biskop, de behagade, och att denne biskop då måst rätta sig efter och nöja sig med den examen, de låtit ordinanden genomgå. Det var ett stadgande, som måste föranleda berättigade betänkligheter och som åtminstone omöjliggjorde ordinators efterföljande af Pauli förmaning till Timotheus, som i 1571 års k:o. framhållits såsom högsta kanon, att icke för hastigt lägga händerna på någon, d. v. s. icke viga någon, förr än han sjelf förvissat sig om att ordinandens embetsverksamhet blefve församlingen till gagn. Emellertid var det långt ifrån alltid, som konungen vägrade konsistoriet att förrätta ordinationen eller befalde att en annan biskop skulle ordinera. Vid arméen ordinerade fältprostarne ofta, under åren 1703—6 i Jarislav och under krigstider, hvar och när helst det behöfdes. Om hofpredikanten Nohrberg berättas det utförligt, huru han den 13 Mars 1713 högtidligt ordinerade två prestkandidater, dervid presterne Sederberg, Odén, Edenius och Lindberg assisterade [2]). Och om domprosten Hydrén i Upsala säger hans biograf uttryckligen att "han under ledigheten efter tvenne framledne Herrar Ärkebiskopar med nådigt tillstånd utöfvade Biskops-Embetet medelst förrättande af de då nödige befundne Prestvigningar [3]).

Men år 1792 ingick biskop Olof Celsius i Lund med anhållan till Kongl. Maj:t, att i anseende till hans höga ålder och hans krafters dagliga aftagande domprosten Munck måtte varda tillåtet, att under hans återstående lifstid förrätta förekommande prestvigningar. Derpå erhöll domkapitlet i k. bref af d. 31 Aug. samma år det svar, att, "som både kyrkolagen och en sådan acts värdighet fordrar att den bör af biskop förrättas, så hafva Wi till berörda Eder anhållan icke kunnat i nåder bifalla". Det var således rent afslag och det med en motivering, som hvarken förut eller efteråt annars iakttagits och näppeligen låter försvara sig. Ty hvad kyrkolagens kraf beträffar, hafva vi dels sett huru dermed förhåller sig, dels månde det väl varit den mest lagenlige

---

[1]) Jfr Modée, Publiqua Handlingar, Placater, Förordningar, Resolutioner etc. Tom. IV, sid. 2819, VI, sid. 3951.

[2]) Se Wallqvist, o. a. a. II, sid. 130—131.

[3]) Personalier öfver Domprosten L. Hydrén af Erkebiskop U. v. Troil, Upsala 1790, sid. 64.

utväg, att, då biskop eller ordinarie ordinator af lagenliga, ofrånkomliga skäl vore förhindrad att fullgöra sina partes, hans i alla andra fall sjelfskrifne ställföreträdare också af summus episcopus förordnats att förätta ordinationen. Och hvad "aktens värdighet" angår, så hade den helt visst mycket bättre blifvit tillgodosedd genom den föreslagna anordningen än genom en annan vid samma tid, såväl som både förut och efteråt ofta förekommande, hvilken dessutom stod i uppenbar strid icke blott med ett annat kyrkolagens stadgande utan, såsom vi snart ytterligare i följande afdelning skola se, med ordinationens eget väsen. Och det var, att ordinationen icke förrättades i domkyrkan eller ens i kyrka als utan i biskopens privata hem.

Hvar skall ordinationen förrättas.

Det var nämligen icke alltid svårigheten löstes på samma sätt, som 1803, då Lunds domkapitel ingått till konungen med anhållan att, som den länge tillämnade och behöfliga ordinationen först måst uppskjutas till följd af biskopens sjukdom och sedan inställas till följd af hans dödliga frånfälle, dess dåvarande vice preses, domprosten Hesslén, måtte erhålla tillstånd att utföra densamma. Genom k. brefvet af d. 28 Juli samma år förordnades då Wexiö-biskopen Mörner att förrätta i fråga varande ordination för Lunds stift. Men genom ett k. bref af d. 13 Juli 1809 erhöll samme Hesslén, hvilken det i motsats till Upsala-domprosten icke tillåtits ordinera 1803, såsom biskop tillåtelse att i anseende till sin höga ålder och sjuklighet i sina boningsrum förrätta ordination med 14 sacri ministerii Candidater, hvilka efter behörig kallelse blifvit vederbörligen examinerade och godkände. Och det var för öfrigt icke hvarken förste eller siste gången, som ordinationen utförts på ett rum, som icke mycket motsvarade "aktens värdighet" såsom en offentlig gudstjenstlig handling, i hvilken församlingen i sin helhet borde deltaga.

Redan kort efter vår nuvarande kyrkolags utfärdande hade man i detta afseende tagit sig sådana friheter, att konungen fann sig föranlåten att derom utfärda en särskild förordning, som finnes anförd i ett af Bælter citeradt bref till Consist. af d. 15 November 1694. "Konungen hade kommit i erfarenhet, huru man i många Stift hölt för en vilkorlig ting til at ordinera Prester uti hvad Kyrka man hälst behagade; hvarföre denna act drogs ifrån sjelfva Domkyrkan bort till en annan, hvarest man fant för sig beqvämligast". Han befalde derför uttryckligen att "Prestvigningar måga uti inga andra kyrkor än Domkyrkan anställas, med mindre icke nödfall annorlunda fordra. Äfven om Prestvigningar i sådana fall äfven till andra kyrkor kunde förläggas, så var

det dock en gammal loflig plägsed, att de skedde i Domkyrkan. Då kunde de Consistorii ledamöter, som varit tilstädes vid Prestens förhör, äfven vara närvarande vid hans vigning och dermed inför Gud och Församlingen offenteligen betyga, at de honom rätteligen pröfvat, och med det erendet försvarligen och ordenteligen umgått. Et så förnämt rum, som en Domkyrka är, kunde ock påminna den gemena man om Predikoembetets heder och värdighet, efter Preste-ordination häldre der, än i andra Kyrkor, förrättades" [1]).

Från denna bestämmelse meddelades emellertid ofta befrielse efter ansökan hos konungen, så snart giltiga skäl voro för handen. Så t. ex. genom k. brefvet af d. 4 April 1732, som lemnade biskop Linnerius i Lund tillåtelse att, "då hans höga ålder och svaga helsa vållade svårighet att i domkyrkan utföra ordinationen, förrätta sådana sysslor i sitt eget hus" [2]).

Men trots mycket sökande, icke minst i härvarande domkapitels-arkivs ännu för det sista århundradet oregistrerade bref, har det icke lyckats författaren att upptäcka något k. bref, som en gång för alla fritagit biskoparne från den af ålder brukliga och såväl i kyrkolag som handbok föreskrifna bestämmelsen, att ordinationen skall ega rum i domkyrkan, så framt icke laga hinder äro. Endast tillvaron af ett sådant bref eller en sådan senare gifven bestämmelse kunde nämligen gifva skenbart och tillfälligt berättigande eller åtminstone lemna tillräcklig förklaring till det annars oförklarliga men allmänt kända förhållandet, att icke blott under biskop Faxes tid här i Lund utan på många andra ställen ordinationen ofta förrättats i biskopens hem, äfven då hvarken sjukdom eller något annat laga hinder stod i vägen för att hon egt rum i domkyrkan eller någon annan kyrka, d. v. s. i församlingens midt.

I hvilketdera fallet som helst, vare sig detta förfarande grundar sig på vederbörligt tillstånd eller ej, måste det vida mer sägas strida emot "aktens värdighet" såväl som den lutherska ordinationens hela föregående historia, än ifall ordinationen, då biskopen är hindrad, förrättades af domprosten eller domkapitlets vice preses, så snart denne annars sjelf är ordinerad. I vårt sista kyrkolagsförslag, som 1873 utgafs af den i enlighet med 1868 års kyrkomötes skrifvelse tillsatta kyrkolagskomitén, är åtminstone ett steg taget i denna rigt-

---

[1]) Jfr Bælter, o. a. a. sid. 676—7.

[2]) Här anförda k. bref finnas, med undantag af det år 1694, samtliga i Lunds domkap:s arkiv; det af d. $^{13}/_{7}$ 1809 dock icke i vederbörlig ordningsföljd utan bakefter i tomen 1809—10.

ning, som, ifall det fullt toges ut och blefve såsom lag bestämdt, på ett efter luthersk uppfattning fullt tillfredsställande sätt skulle lösa denna fråga. Komitén utgjordes, som bekant, af följande ledamöter: Henning Hamilton, A. N. Sundberg, P. Genberg, W. Flensburg, J. J. Nordström, P. J. Emanuelsson med Hamilton såsom ordförande och J. M. Sjögren såsom sekreterare. Förslaget ställer sig med hänsyn till vår fråga i allmänhet på samme ståndpunkt som Laurelii k:o.s-förslag derutinnan, att domkapitlet med biskopen skall taga del i stifts- och kyrko-styrelsen. Så bestämmes det, att ansökan om inträde i prestembetet skall ingifvas till domkapitlet i det stift, inom hvilket sökanden vill blifva anstäld. Domkapitlet skall förelägga honom att, der det icke förut eger kännedom om hans predikogåfvor och förmåga att meddela kateketisk undervisning, aflägga prof härpå och sedan förekalla honom att undergå prestexamen till utrönande såväl af hans vetenskapliga insigter i teologiens särskilda delar, som ock huruvida han i kyrkans bekännelse är fast grundad. Denna prestexamen skall inför domkapitlet afläggas, hvilket deröfver skall afgifva betyg. Godkännes han i denna examen, heter det vidare, "då må domkapitlet honom till prestembetet kalla och biskopen honom dertill, på sätt kyrkohandboken föreskrifver, inviga. Är biskopsembetet ledigt eller har biskopen förfall; anmode domkapitlet biskop i annat stift att den prestvigning förrätta. För den, som blifvit i föreskrifven ordning prestvigd, utfärde biskop, som honom vigt, prestbref, hvari skall angifvas det stift, af hvars domkapitel den prestvigde blifvit till prestembetet kallad, och hvilket han derefter såsom prest skall anses tillhöra" [1]).

Då domkapitlet här alt igenom framträder såsom den handlande myndigheten, så att det kallar till prestembetet och i dess namn prestbrefvet utfärdas, så hade man efter sådana premisser kunnat vänta att också intet annat domkapitel skolat ordinera än det, i hvars stift tjenstgöringen skall ega rum, och att sålunda vid biskops förfall eller frånfälle dess vice ordförande skolat förrätta ordinationen och dess öfrige kompetente ledamöter såsom assistenter deri deltaga. Detta så mycket mer, som stiftsindelningen här bibehålles och domkapitlets öfverordnade myndighet öfver hvarje inom dess stift tjenstgörande så skarpt framhålles, att det i prestbrefvet skall utsättas, när det är en icke till kapitlet eller stiftet hörande biskop, som utfärdar detsamma. Då det lik-

---

[1]) Jfr Förslag till kyrkolag och kyrkostadgar, afgifvet d. 2 Oktober 1873 af den för revision af 1686 års kyrkolag i nåder förordnade komité, sid. 25—26.

väl bestämmes, att i sådant fall domkapitlet skall anmoda biskop i annat stift att förrätta prestvigningen, kunna vi icke betrakta detta annorlunda än såsom en inkonseqvens emot den annars genomgående uppfattningen, som dessutom står i strid med eller åtminstone omöjliggör den i vår äldsta lutherska kyrkoordning uttalade uppfattningen om en ordinators uppgift. Bland annat, delvis förut anfördt, heter det nämligen der: "för thenna sakena skul, haffuer ock en Biscop wordit kallad Ordinarius eller Ordinator, thet lydher på Swensko en Skickare eller Skickningesman".

Vi måste derför i detta afseende gifva företrädet åt och förorda såsom bättre motsvarande denna fullt lutherska uppfattning det tillägg, som på detta ställe göres af den ene komité-ledamoten, riksarkivarien D:r Nordström. Motsvarande ställe i hans reservationsvis afgifna förslag lyder nämligen så: "Prestordination skall af biskopen i stiftet i enlighet med kyrkohandboken förrättas. Är biskopsembetet ledigt, eller är biskopen af sjukdom eller annat förfall hindrad att ordinationen förrätta; anmode domkapitlen biskopen i något af de närmaste stiften derom. Der omständigheterna så fordra, må dock ordinationens förrättande äfven kunna åt domprosten eller äldste, prestvigde ledamoten i domkapitlet uppdragas". Och för att ytterligare belysa den fråga, som härmed stått i så nära sammanhang, afsluta vi citationen med det, som derpå omedelbart följer: "Ordination skall förrättas i stiftets domkyrka, om nödfall ej fordrar att det annorstädes sker. Innan ordinationen företages, bör den, om så ske kan, näst föregående sön- och högtidsdag i kyrkan kungöras. Efter verkstäld ordination skall till den prestvigde prestbref utfärdas, underskrifvet af den, som ordinationen förrättat, samt innehållande uppgift om det stift, han derefter skall såsom prest anses tillhöra" [1]).

Endast ifall ett sådant tillägg eller medgifvande göres och i lag bestämmes, kunna alla de kraf tillgodoses, som, efter hvad vi hoppas, på grund af föregående framställning framträda såsom lika mycket grundade i vår lutherska kyrkas bekännelse, som betingade af ordinationens historiska utveckling inom vår svenska kyrka. Man skulle då åtminstone slippa se eller utan någon svårighet såsom helt ogrundade kunna tillbakavisa yttranden sådana som detta af vår tids väl tvifvels utan störste liturgiske författare, v. Zezschwitz: "den svenska biskopliga ordinationen är i grunden intet annat än ett romerskt

[1]) Ibm, sid. 248.

arf i den lutherska kyrkan och en till återvändande i den katolska kyrkan förledande brygga"[1]).

Jemförelse med andra lutherska landskyrkor.

Och jemföra vi, såsom väl skäligt är, i detta afseende vår svenska kyrka med andra lutherska landskyrkor, så finna vi att det bland dem alla blott var i Preussen och till en del i Danmark, som ordinationen under närmaste tiden efter reformationens genomförande förrättades af biskoparne. Annars uppdrogs hon åt superintendenten eller hvilken annan prest, som dertill befans lämplig. På förstnämnda ställe upphäfdes emellertid snart nog biskopsembetet och ersattes af konsistorierna, hvarför äfven der ordinationen uppdrogs åt superintendenterne. Men desse superintendenter intogo lika litet här som annanstädes samma ställning till konsistorierna, som biskoparne eller domprostarne till våra domkapitel. De voro hvarken ordförande eller vice ordförande, oftast ej ens medlemmar af konsistoriet, utan blott dess underordnade, befullmägtigade tjenstemän, som utförde eller öfvervakade utförandet af konsistoriets beslut och bestämmelser.

I Schlesvig-Holstein var det icke ens superintendenten eller generalsuperintendenten, som förrättade ordinationen, utan prostarne. Genom ett k. rescript af d. 16 Januari 1666 afgjordes den strid, som en längre tid angående denna sak egt rum mellan prostarne och generalsuperintendenten, så, att prostarne såsom dittils skulle behålla rätt att utföra ordinationen, generalsuperintendenten skulle blott tillse att alt tillgick på vederbörligt sätt. Och den rätten bibehöllo de ända till 1723, då den öfverläts åt generalsuperintendenten, som sålunda äfven i detta hänseende likstäldes med biskoparne i den öfriga delen af riket[2]).

I och dermed, att vi så i detalj följt vårt svenska ordinationsrituals historiska gestaltning från dess början ända in i närvarande tid, hafva vi ock, såsom genom ett perspektiv, fått eller kunna åtminstone mycket lätt göra oss en föreställning om, huru ordinationen med sina olika gestaltningar utvecklar sig äfven i andra lutherska landskyrkor. Ty såsom vi påpekat, försiggår utvecklingen inom vår svenska kyrka ingalunda oberoende af den öfriga lutherska kyrkans utveckling utan fast hellre i ständig vexelverkan dermed. Äfven om svenska kyrkan till följd af både sin egen föregående historia och sitt

---

[1]) Real-Encyklopädie von Herzog und Plitt, Leipzig 1883, XI, p. 82.

[2]) Jfr Pontoppidan, Annales Ecclesiastici Danicæ diplomatici, IV, p. 537.

isolerade läge i många afseenden intager en mycket sjelfständig ställning och genomlöper en alldeles särskild utveckling, kunna dock den allmänkyrkliga utvecklingens stora böljslag icke underlåta att med större eller mindre kraft låta sig förnimmas äfven inom henne. Den olika karakter, som för de särskilda tidsskedena derute i det hela är utmärkande, trycker alitid i någon mån sin stämpel på hennes utveckling under samma perioder, äfven om det här icke blifver lika djupt.

Vi hafva sett huru här det 16:de och första hälften af det 17:de århundradet representerade den första utvecklingens höjdpunkt; det följande århundradet: stagnationen, der man ännu något så när höll fast vid de gamla formerna; det derpå följande: förfallet, då man stympade och utbytte de gamla formerna mot moderna och odugliga; samt sista hälften af det 19:de: restaurationen, der man sökte återställa och vidare utbilda den gamla utvecklingen. Och det är samma karakter hos de olika perioderna, vi finna afpreglad i Tysklands och öfriga länders lutherska kyrka, blott ännu mycket tydligare och djupare. Det gäller om utvecklingens höjdpunkt, att åtminstone på flera ställen ordinationen vunnit en rikare gestaltning än i vår svenska kyrka. Men det gäller ännu vida mer om förfallets tider, att då ordinationen vida mer stympats och vanstälts ända till oigenkänlighet. Vi vilja nu, för att icke blifva vidlyftigare än nödvändigt är, anföra blott några få bevis på bådadera.

Ordinationens högre utveckling i Coburger- och Weimar-k:o.

Såsom exempel på en rikare utveckling, åtminstone delvis, kunna vi anföra *Coburger-k:o. af 1626* och den *Weimarska af 1664*. Så redan i inledningen, der vexelsånger utföras mellan ordinator och kören med församlingen, i det han först på latin eller tyska sjunger:" Veni sancte spiritus, hvarpå kören svarar: Reple tuorum corda fidelium etc., vidare han: Cor mundum crea in me deus, Alleluja, och kören: Et spiritum rectum innova in visceribus meis, Alleluja". Derpå följer den vanlige kollekten med bön. Först efter denna inledning följer, såsom förberedande lektionen, ordinators tal eller ett i agendan formuleradt tilltal till ordinanderne och församlingen i sin helhet. Dess hufvudinnehåll är i Weimar-k:o. detta: bland andra välgerningar, Herren bevisat sin kyrka, är det icke den minsta, att han såsom sädens Herre sänder trogne arbetare i sin säd samt både utrustar dem med nödiga gåfvor och gifver välsignelse åt deras arbete. Derför böra vi af hjertat tacka och ifrigt bedja honom derom. Särskildt böra vi nu erinra oss detta med afseende på närvarande ordinand, som dertill blifvit kallad och som lofvat att i sitt predikoembete rätta

sig efter Guds ord, den kristna kyrkans tre hufvudsymboler och den lutherska kyrkans bekännelseskrifter. Öfvergången till lektionen lyder så: Derowegen so wollen wir nun gegenwärtigen berufenen Pfarrer mit Fürhaltung Gottes Worts, Erinnerung seines Amtes und herzlich emsigem Gebete nach christlichem und apostolischem Gebrauch ordiniren und ihm das h. Predigtamt befehlen und auftragen. Also schreibt S. Johannes, hvarpå såsom lektioner följa: a) Joh. XX: 21—23, b) Matth. XXVIII: 18—20, c) Matth. XVI: 19 och XVIII: 18, d) 1 Tim. III: 1—7, e) 1 Tim. IV 12—16, f) Act. XX: 28—31.

På lektionen följer i Coburger-k:o. följande förklaring med fråga: "Erstlich höret ihr hie, dasz euch der h. Geist berufen und setzet euch zum Bischofe in seine Heerde und Kirche; darum sollt ihr glauben und gewisz sein, dasz ihr von Gott selbst berufen werdet, weil euch die Kirche berufen und begehrt hat, denn was die Kirche hierinnen thut, das thut Gott durch sie, damit ihr nicht für eingedrungen geachtet werdet. Zum Andern höret ihr hie, wie für eure Person beides, leben und lehren sollt, nämlich etc. (i anslutning till Luthers forma). So frage ich euch nun vor dem Angesicht der hochgelobten Dreifaltigkeit, in Anwesen der h. Engel Gottes und dieser christlichen Versammlung: Seid ihr willig und bereit, solch Amt anzunehmen und treulich zu üben, so wollen wir aus Befehl der Kirche durch unser Amt euch ordiniren und bestätigen, wie Paulus Tito und Timotheo gebeut, dasz sie sollen in den Städten und Flecken Aelteste setzen und das Wort befehlen denen, so tüchtig sind, auch andre zu lehren. Wollet ihr nun solches thun? R. Ja". Och efter handpåläggningen:" Jesus sprach zu seinen Jüngern: Friede sei mit euch! Gleichwie mich mein Vater . . . denen sind sie behalten" (XX: 21—3), med F. v. och ordinationsbönen.

I Weimar-k:o. sker öfverlemnandet af embetet med följande ord:" Auf diese eure gethane Zusage bitten wir Gott, den Vater unsers lieben Herrn Jesu Christi, den einigen wahren Herrn der Aerndte, dasz er euch als von ihm ausgesendeten und ordentlich berufenen Diener seiner Kirchen mit seiner Gnade durch den h. Geist stärken und in eurem Amte regieren wolle. Und ich als verordneter Superintendent der Kirchen dieses Fürstenthums nach meinem Amt neben meinen mir zugeordneten Herrn Collegis befehlen *euch an Gottes Statt* das h. Kirchen- und Predigtamt, dasz ihr dasselbe in allen Punkten und allermassen, wie es zuvor aus Gottes Wort erzählet ist, treulich ausrichten sollet nach dem Vermögen, das Gott, wenn ihr fleiszig beten und studiren werdet,

darreichen wird. Und thue euch hiemit zu solchem eurem Amte nach uraltem christlichen und apostolischen Brauche der Kirchen durch Auflegung der Hände und ernstes Gebet ordiniren, (Hier legt der Superintendent dem Ordinandus die Hand auf) im Namen Gottes des V. u. d. S. u. d. h. G. Amen. Ad diaconos: Imponite manus. Derpå följer F. v. och Barmh. G. Sedan derefter den i Luthers Form förekommande petrinska slutönskan följt, lägger superintendenten åter handen på ordinandens hufvud och säger: Benedicat tibi dominus ex alto, ut facias fructum multum et copiosum. Efter samma Weimar-k:o. skall kommunion afsluta ordinationen "neben anderen Hauptursachen auch darum, damit der Ordinand dadurch öffentlich und ungescheuet zu erkennen gebe, dasz er unserer christlichen Religion ohne Falsch und Heuchelei zugethan und verwandt sei" [1].

En oklar blandning i Badiska ritualet af 1720.

Ett i sitt slag märkligt ordinationsformulär innehåller *Badiska k:o. af 1720*. Det står ännu på höjdpunkten af utvecklingen, för så vidt som der både den gamla ordinationsbönen och en mängd lektioner förekomma. Men det egendomliga ligger deri, att lektionerna äro fördelade i fem grupper och att tillsamman med hvarje sådan följer särskild tillämpning på ordinanden. Den förste gruppen framhåller embetets gudomliga instiftelse: Joh. XX: 21—23, Luc. X: 16, 1 Cor. IV: 1—2. Den andre: embetets uppgift, att föda Kristi hjord med Guds ord, sådant det i den heliga skrift och lutherska kyrkans symboliska böcker förekommer: Apg. XX: 28—31. Den tredje: embetsbärarnes lif och vandel i kärleken: 1 Tim. III: 1—4, 1 Petri V: 2—4. Den fjerde: deras lidande, bedröfvelse och svårigheter: Joh. XV: 19. Den femte slutl.: embetets löften, frukt och välsignelse: Jes. 55: 10—11, Matth. V: 12. Men att det icke helt förmått hålla sig uppe på denne höjdpunkt, det visar sig deraf, att efter lektionen följer först ordinationsbönen, derpå F. v. och så till sist sjelfva ordinations- eller väl snarare det dermed förenade installations-uppdragets öfverlemnande. Till det sista sluta vi af sjelfva lydelsen, som är lika med det i Würtemberger-k:o af 1457 förekommande [2]).

Vi hafva anfört detta formulär för att visa huru man redan så tidigt som 1720 hade begynt stympa och på orätt ställe placera de moment af ordinationen, som ännu funnos qvar. Så finnes här hvarken den urgamle ordinationssången, Veni sancte, eller kollekten, icke heller någon ordentlig fråga till eller förpligtelse af ordinanden. För den sista skulle väl de i lektionsafdelningen

[1]) Jfr Höfling, o. a. a. sid. 138—145.
[2]) Jfr Höfling, o. a. a. sid. 160—3.

inflätade förmaningarna föreställas utgöra ett slags ersättning, fastän de tydligtvis dertill icke mycket lämpade sig. Den gamla ordinationsbönen förekommer visserligen här något retoucherad och lyckligt nog utvidgad. Men hon står här på orätt plats, icke blott före embetets öfverlemnande utan före F. v., som ju annars, och det med rätta, såsom Herrens bön gått före församlingens. Något egentligt insättande i embetet eller öfverlemnande af embetsfullmagten i Herrens namn förekommer icke utan i stället installationsformeln i öfverhetens namn. I st. f. den petrinska slutönskan finnes dessutom en lyckönskan eller slutförmaning, som icke på långt när kan mäta sig med den annars brukliga.

Ordinationens djupaste förfall i Würtenberger-agendan af 1809.

Snart blefvo emellertid stympningarna än flera, så att slutligen af hela ordinationsformuläret fans mycket litet qvar och intet i sin ursprungliga, mer eller mindre adeqvata gestalt. Vi vilja nu icke tala om att den egentliga ordinationen på många ställen helt undanträngdes och blott i någon mån ersattes af installationen. Men såsom exempel på det djupaste förfall anföra vi ordinationsformuläret i *Würtenberger-agendan af 1809.* Akten inledes med en sång, hvarpå ordinator omedelbart efter ordinationstalet ställer till ordinanden denna fråga och uppmaning: "Sind Sie nun entschlossen, alle Pflichten eines evangelischen Lehrers treu und gewissenhaft zu erfüllen, so versichern Sie dessen ietzt ihre nunmehrige Gemeinde, und bestärken Sie sich selbst in diesem heiligen Entschlusse, durch eine feyerliche und mit Andenken an Gott, unsern Richter, gegebene Zusage! Antwort des Ordinanden: Ja! mit Gottes Hülfe! Dieser knieet sodann nieder. Der ordinirende Geistliche legt ihm die rechte Hand auf das Haupt und spricht: Im Namen Gottes des V., des S. u. des heil. G. ordne und weihe ich Sie nun feyerlich zum öffentlichen Lehrer des Evangeliums Jesu u. Seelsorger bey dieser Gemeinde und erinnere Sie vor dem Heiligen und Allwissenden, diesem Amt mit der gewissenhaftesten Treue vorzustehen, im ernsten Andenken an die Rechenschaft, welche an ienem Tage der gerechte Richter von Ihnen fordern wird, und im festen Vertrauen auf den Beistand dessen, der Ihnen diesen grossen Beruf angewiesen hat. Sein Geist sey mit Ihnen! Kraft und Muth und Weisheit erfülle Sie, und reiche, ewig bleibende Früchte Ihres Amtes folgen Ihnen nach vor Gottes Thron! Amen".

Derefter följer en lång, ännu mer reflekterande bön eller rättare tre alternativ att välja på, hvilka dock allesamman bära sin tids lätt igenkänliga karakter och icke i något afseende kunna jemföras med de gamla kärnfriska och lifskraftiga ordinationsbönerna. Så t. ex. börjar den första på följande

sätt:” Gnädiger und barmherziger Vater im Himmel! von welchem alles Gute kommt, theile Du die Gaben deines Geistes diesem neuberufenen Prediger deines Wortes immer reichlicher mit. Lege den Worten in das Innerste des Gemüthes seiner Zuhörer die Kraft bey, dass sie den Verstand derselben aufklären und erleuchten; dass sie die Herzen derselben reinigen und bessern; dass sie die Glaubigen in ihren frommen Entschliessungen stärken”. Och i den sista, ännu längre bönen förekomma ibland annat följande ”fromma önskningar”: ”Erleichtere ihm dann aber auch die Last seines Amtes. Schenke und erhalte ihm eine dauerhafte Gesundheit. Mache seinen Beruf angenehm durch das offene Zutrauen, die aufrichtigste Liebe, treue Ergebenheit und willige Folgsamkeit dieser Gemeinde gegen die Ermahnungen deines Wortes aus seinem Munde. Seegne, beglücke, erfreue ihn durch die angenehmste Erfüllung iedes billigen und frommen Wunsches. Erhalte ihm einen allezeit heitern Geist, damit er, innigst versichert von deiner Vaterhuld, aufgerichtet durch die frohen Aussichten ins bessere Leben, die Iesus unsern Glauben geöffnet hat, so viel Gutes an dieser Gemeinde und unter den Kindern dieser Gemeinde ausrichten möge, als Du ihm Anlass geben und Kräfte schenken wirst”[1]).

Såsom häraf synes, är det icke nog med att bönen förlorat nära nog all karakter af ordinationsbön, för att icke säga hvarje kristlig halt. Det som från början och ända dittils varit det för ordinationen mest konstitutiva momentet, alt hvad lectio eller Guds eget ord hette, är helt uteslutet. En handpåläggning och ett slags invigning till embetet förekommer visserligen, liksom ett förehållande af och en förfrågan om embetspligternas åtagande. Men hvilka dessa ”en evangelisk lärares pligter” äro, det får man endast veta af ordinationstalet. Och icke kan man vänta att detta i allmänhet åtminstone framhåller dem i större djup och med mera kristligt innehåll än den liturgiskt fixerade bönen. Och i hvilketdera fallet som helst, har hvarken handpåläggning eller bön någon fast grund att hvila på, när icke något Guds ord i handlingen förekommer. Visserligen beledsagar handpåläggningen embetets öfverlemnande åt ordinanden eller hans invigning till det offentliga läroembetet i den treenige Gudens namn. Men då icke något Guds ord förekommit, som dertill gifvit anledning, ser det onekligen ut, som skulle det här vara ordinators handpåläggning, hvilken vore det i ordinationen verkande och för den

---

[1]) Jfr Daniel, o. a. a. II, sid. 539-43.

konstituerande. Så har man här genom förytligande af det lutherska ordinationsritualet, fastän från en motsatt utgångspunkt och i motsatt syfte, kommit till samma resultat, som den katolska kyrkan, hvilken så godt som identifierar handpåläggningen med ordinationen eller åtminstone räknar den såsom det primära och konstitutiva. Det är en ny bekräftelse af den gamla sanningen, att ytterligheterna beröra och slå öfver i hvarandra.

En begynnande restauration i Preussiska agendans ordinationsritual.

Helt annorlunda gestaltar sig *ordinationsritualet i den Preussiska agendan af 1822.* Hvad som isynnerhet utmärker detta, är dess kraftige ansatser till en restauration efter äldre formulär, hvilken dock ännu icke helt kan sägas hafva lyckats. Egendomligt nog tyckes det, som hade vårt svenska då gällande formulär derpå utöfvat ett mycket stort inflytande, då det på många punkter nära nog ordagrant öfverensstämmer dermed. Så särskildt i frågorna till ordinanden, i trosbekännelsens och embetsedens afläggande, i ordinationstalets inrangerande före kollektbönen samt i den kungörelse och bön, som vid slutet af högmessan eller före sjelfva ordinationen förekommer.

I ett afseende eger dock detta preussiska formulär ett bestämdt företräde framför vårt svenska, derutinnan nämligen, att det åter upptagit den i 1571 års svenska kyrkoordning och Straszburger-k:o. af 1598 förekommande kollekten, blott något litet förändrad, i st. för den i 1811 års handbok förekommande yngre och i liturgiskt afseende underlägsna bönen. Dock förekommer i upplagan af 1829 en annan kortare kollekt af denna lydelse: "Allmächtiger Gott, himmlischer Vater, wir bitten Dich, Du wollest durch Deinen heiligen Geist diese Deine Diener mit allen nöthigen Gaben zu Ausrichtung ihres Amtes reichlich und gnädiglich erfüllen, auf dasz sie in Lehre und Leben sich unsträflich halten mögen, Dir zu Ehren und uns allen zur Besserung um Christi unsers Herrn willen. Amen".

Derefter följer, liksom från början i vår svenska kyrka varit vanligt, ett uppropande af ordinandernes namn och tjensten, till hvilken de kallas. Lektionsafdelningen inledes sålunda: "Dieweil ihr berufen seid zu dem heiligen Predigtamte, und bereit dasselbe anzutreten: so höret an mit Aufmerksamkeit und bewahret in euern Herzen die theuren Lehren, die euch aus Gottes Wort ietzt sollen vorgelesen werden". Utom de i 1811 års handbok förekommande lektionerna är här åter upptaget Petri-stället, som hos Luther utgjorde afslutningen. Men efter trosbekännelsens afläggande följer 1829 först den i Luthers Forma förekommande förmaningen till ordinanderne och sedan ett längre utförande af

denna i fyra särskilda punkter, förberedande på förpligtelsefrågorna. Sedan efter dessa en lång trohets- och embetsed följt, fortsätter "der weihende Geistliche" sålunda: "Gott der allmächtige stärke und helfe euch, solches alles zu halten! Und ich, Kraft der Vollmacht die mir von Gottes wegen, von seiner Kirche und dem Könige zu diesem Geschäft ist anvertraut worden, überantworte euch hiermit das Predigtamt im Namen Gottes, des Vaters † und des Sohnes † und des heil. Geistes †. Es verleihe der Höchste, dass solches gereiche zu eurer und derer ewigen Seligkeit, die euch anvertraut sind. Darum wollen wir Gott bitten, Ihn, von dem alle gute und vollkommene Gabe kommt, indem wir ietzt unser Flehen vereinigen, in dem Gebete, welches uns unser Heiland gelehrt hat: U. V".

Först efter Fader vår lägga samtlige andlige sina händer på ordinandernes hufvud, under det ordinator uttalar följande välönskan: "Gott der allmächtige segne eure Arbeit in der Gemeine, auf dass sein grosser Name dadurch verherrlicht und vieler Seelen ewiges Heil befördert werde, durch Jesum Christum unsern Herrn. Amen". Derefter följer i flera församlingar kommunion för de ordinerade eller ock blott välsignelsen [1]). I uppl. af 1829 är dock efter denna tillönskan åter upptagen den gamla, från Luther sjelf härstammande, härliga ordinationsbönen, Barmherziger Gott, jemte den petrinska slutönskan före välsignelsen [2]).

Den mest i ögonen fallande oegentligheten i detta formulär är handpåläggningens plats efter F. v., en brist som icke kan sägas vara afhjelpt dermed, att i den senare upplagan ordinationsbönen upptages och tydligen under handpåläggningen läses, än mindre dermed, att uttryckligen angifves det embetets öfverantvardande i den treenige Gudens namn skall beledsagas med korstecken för hvar och en af de nämnda gudomspersonerna. Och såsom mycket olämpligt måste det betraktas, att en så pass lång och detaljerad trohetsed icke blott mot kyrkans öfverhufvud utan mot landsherren med den politiska författningen ingår i ordinationen.

Restaurationen i Badiska och Würtembergska agendan.

Den nämnda bristen har man ock afhjelpt i de närmast följande ordinationsritualen i den *Badiska agendan af 1836 och den Würtembergska af 1843*, fastän de lida af den i annat afseende ännu större bristen, att lektionerna an-

[1]) Jfr Daniel, o. a. a. II, sid. 544—49.

[2]) Jfr Agende für die ev. Kirche in den Preuszischen Landen, besonders für Brandenburg, II, sid. 19—30.

tingen helt utelemnats eller ock icke komma till sin rätt. I den först nämnda lägga samtlige andlige sina händer på ordinandens hufvud, i det ordinator öfver honom uttalar följande ordinationsformel: "Wir geben euch hiermit, wie es verordnet ist, und nach dem Gebrauche der ersten apostolischen Kirche, vermittelst Handauflegung, das Recht, das Evangelium zu predigen und die Sacramente nach Christi Einsetzung und Befehl auszutheilen, im Namen des Vaters etc. Amen. Der allmächtige und barmherzige Gott segne eure Arbeit, dass durch dieselbe sein grosser Name verherrlicht, die Kirche Christi erbauet, und das ewige Heil vieler Seelen befördert werde durch Jesum Christum, unsern Herrn. Amen". I Würtemberger-agendan "legt der ordinirende Geistliche einem nach dem andern die rechte Hand auf das Haupt, und spricht: So weihe und ordne ich dich denn zu einem rechtmässigen Diener der evangelischen Kirche, und übergebe dir hiemit das Predigtamt, welches Christus, der Herr selber, eingesetzet hat, im Namen Gottes, des Vaters etc. Der Herr rüste dich aus mit Kraft aus der Höhe, und setze dich zum Segen für viele! Er gebe, dass du hingehest und reiche Frucht schaffest, und lasse deine Frucht ins ewige Leben! Amen" [1]).

Af dessa formler eger den sista ett obestridligt företräde derutinnan, att det icke blott är en rätt att predika evangelium, som öfverlemnas åt ordinanden, utan predikoembetet sjelft med alla dess pligter och förmåner öfverantvardas åt och lägges på personen, som derigenom också sjelf inviges till kyrkans tjenare. Det ena som det andra sker icke blott i kyrkans eller i Kristi namn, som närmast instiftat embetet, utan i den treenige Gudens namn. Detta är för öfrigt fallet icke blott i dessa sista, mer eller mindre restaurerade formulär utan, såsom vi sett, i alla, som ännu hafva qvar någon återstod af egentlig ordination. Det är det som mer än något annat bestämmer ordinationens karakter.

Vi komma derför ock att särskildt taga fasta derpå, då vi nu, på grund af den uppvisade historiska gestaltningen, i nästa afdelning skola söka framställa ordinationens eget begrepp och väsen.

---

[1]) Jfr Daniel, ibm., sid. 549 och Kliefoth, Liturgische Abhandlungen, I, sid. 484—7.

IV.

Ordinationens väsen och betydelse.

Gemensam utgångspunkt är den, att ordinationen är en kultakt.

Då vi gå att utreda ordinationens väsen och betydelse, vilja vi taga vår utgångspunkt i en bestämning, som kan och måste delas af alle, såsom den också tydligen framträdt i alla de olika historiska gestaltningar af luthersk ordination, vi ofvan betraktat. Och det är den, att ordinationen, oafsedt hvad hon annars kan vara, är en *kultakt*, en gudstjenstlig handling, som i församlingens midt företages med anledning deraf, att någon blifvit kallad till och skall inträda i det af Kristus sjelf instiftade prediko- eller nådemedelsembetet.

Äfven der denne akt inskränker sig till ett minimum och blott består af bön och handpåläggning, äfven när han uppfattas såsom en bekräftelse af den förut skedda kallelsen och sålunda icke tanken på någon egentlig invigning till eller förläning af embetet såsom sådant tydligare framträder, betraktas han dock alltid såsom en församlingens gudstjenstliga handling. Han skall först tillkännagifvas för församlingen. Församlingen uppmanas att deri deltaga. Men icke nog dermed. Han utföres, till en början åtminstone, innan han utvecklat sig till större sjelfständighet och rikedom, men äfven ofta sedermera, såsom ett i församlingens offentliga högmessogudstjenst ingredierande moment. Detta antingen så, att han, såsom till en början i vår svenska kyrka, bildar introitus missæ. Eller förekommer han först efter men ändock i sammanhang med högmessan, eller såsom afslutning och höjdpunkt i en särskild, derför anordnad bigudstjenst. Eller också — och det är det vanligaste — framträder han midt i högmessan omedelbart före nattvardskommunionen och bildar då tillsammans med denna högmessans höjdpunkt, icke blott så, att nattvarden följer strax efter ordinationen utan ock så, att ordinanden eller de nyordinerade äro de förste, som framträda till nattvardsbordet. Ja mångenstädes är det, såsom vi sett, uttryckligen föreskrifvet, att ordinati skola kommunicera och äfven motiveradt, hvarför det skall ske. Nattvardsgången hör der liksom till ordinationen, ingår såsom ett moment uti denna och bildar, oafsedt hvad han för öfrigt i och för sig är, höjdpunkten eller afslutningen till densamma.

De närmaste konseqvenserna deraf.

Redan denna sistnämnda anordning, och i all synnerhet den särskilda motiveringen, är egnad att gifva oss en mycket hög tanke om ordinationen. Den

låter oss ana att dess betydelse knappast högt nog eller åtminstone icke gerna för högt kan uppskattas, då Herrens egen högheliga stiftelse, den mest innehållsrika nådemeddelelse, som icke blott är höjdpunkten af all gudstjenstfirning på jorden utan förebilden, ja begynnelsen, sådan den här nere kan ega rum, till Lammets bröllop, den eviga saligheten och kärleksmeddelelsen mellan Kristus och hans brud i himmelen, sättes såsom ett moment uti ordinationen och således användes såsom ett medel för befrämjande af det med ordinationen afsedda ändamålets uppnående. Detta sista tydligtvis icke så att förstå, som skulle nattvarden derigenom degraderas till att blott vara ett sådant medel, utan så, att den med bibehållande af sitt eget väsen och sjelfändamål, ja just derigenom och endast derigenom, förmår såsom intet annat bringa ordinationen och det med den åsyftade ändamålet till fullbordan. Vi skola längre fram något närmare utveckla denne tanke och i klarare belysning söka framdraga de konseqvenser, som häri ligga förborgade och redan begynt framträda.

Till att börja med nöja vi oss med att påpeka några af de konseqvenser, som redan deraf kunna och måste dragas, att ordinationen är en gudstjenstlig handling, hvilken sålunda leder sitt ursprung ifrån och har sitt rätta hemvist inom kulten, på det kyrkliga gudstjenstlifvets område. Vi skola då snart finna att dessa konseqvenser visserligen äro både många och för ordinationens väsen mycket belysande. Det är icke nog med att den ena bestämningen af ordinationen såsom kultakt sprider tillräckligt ljus öfver ordinationens väsen, så att vi kunna fullt uppfatta och rätt bedöma hela dess betydelse. Det ljuset sätter oss äfven i stånd till att inse hvarför meningarna om ordinationen varit och ännu äro så olika. Det låter oss åtminstone ana hvarför det dröjde så länge, innan någon allmännare enstämmighet vans eller något så när tillfredsställande svar kunde gifvas på den frågan, hvarför man så och icke annorlunda gestaltat ordinationen, eller hvarför en ordination var behöflig och nödvändig. Orsaken såväl som den tillräckliga förklaringen dertill ligger tvifvels utan deri, att man icke nog besinnat det ordinationen är en kultakt eller rätt behjertat hvilken inneböird deri i sjelfva verket ligger.

Med hänsyn till dess i skapelsetiden framträdande karakter.

Äfven om vi här icke hafva tillfälle, eller det möjligtvis i alla fall icke skulle lyckas oss, att derför prestera ett för alla tillräckligt bindande och öfvertygande bevis, tilltro vi oss dock att, utan någon tvekan eller fruktan för vederläggning, uttala det påståendet, som kanske t. o. m. af många, för att icke säga de fleste lutherske teologer, anses för axiomatiskt visst, att reforma-

tionstidehvarfvets lutherska kyrka i mycket påminde om den apostoliska kyrkan. Reformationen, den lutherska åtminstone, var just en återgång till och ett återupptagande af den i det apostoliska ordet för alla tider nedlagda gudomliga lifskraft, som satte kyrkan i stånd till att förvärfva sin nya centrala tros- och lifs-erfarenhet. Till följd deraf egde hela det egentliga reformationstidehvarfvets lutherska kyrka icke så litet af den apostoliska kyrkans, hela lifvet omgestaltande, nyskapande förmåga. Det lade hon i dagen icke blott på lärans utan i all synnerhet på kultens område. I den lutherska kyrkans gudstjenstlif vann det nyväckta lifvet sin högsta och skönaste uppenbarelse. Det var icke nog med att kyrkan der mera omedelbart än annars sysselsatte sig med det, som hörer till gudaktighet, och i högtidlig firning af sin redan vunna nådes- och lifs-gemenskap med sin Herre vann en alt fullkomligare och allsidigare uppbyggelse på sin alra heligaste tro. Hon frambragte äfven och måste, för att rätt kunna uppbygga sig, skapa sådana former, att detta hennes kultlif både kunde i dem fritt röra sig och finna sitt mest motsvariga uttryck. Och i sjelfva verket voro de liturgiska former och kultakter, hon i sin första tid frambragte, sådana, att de icke blott motsvarade den tidens kraf utan måste till sina väsentliga moment för alla tiders kultlif blifva förebildande, så länge ännu icke någon större, reformationen motsvarande lifserfarenhet blifvit af kyrkan gjord. Detta tydligtvis icke i den mening, som skulle den tidens kultformer för alla tider stereotyperats eller all liturgisk verksamhet sedan dess stagnerat och vara obehöflig. Tvärtom vore det ju kultlifvets egen stereotypisering, hvilket förr eller senare skulle medföra dess död.

Hvad vi med det sagda mena, blifver tydligare, då vi påpeka att våra dagars lutherska kyrka i allmänhet anses lefva ett kraftigt kultlif eller åtminstone ega betingelserna derför, i samma mån det lyckats henne, att återgå till reformationstidehvarfvets lifskraftiga kultkällåder och återställa dess härliga kultskapelser, som under den följande förfallets tid, isynnerhet genom rationalismens och neologiens vandaliseringsarbete, blifvit så stympade. När vi derjemte besinna att det först varit den alra senaste tiden förbehållet, att i begreppsenlig form utreda och med vetenskaplig noggrannhet framställa detta kultlifs hela innebörd såväl som all annan den lutherska kyrkans praktiska verksamhet i sin åtskilnad från den katolska och reformerta kyrkan, så inses lätt det vi icke gerna kunna vänta att hos den lutherska kyrkans äldre dogmatici eller teologer i allmänhet finna någon definition eller systematisk redogörelse, som på ett för

oss tillfredsställande sätt bestämde ordinationens väsen. Då den praktiska teologien såsom särskild vetenskap måste dateras först ifrån Schleiermachers "Kurze Darstellung des theologischen Studiums"[1]), faller genast i ögonen huru pass bevändt det är med vetenskaplig noggrannhet och hur lätt det går att taga miste eller inlägga och finna bekräftelse på origtiga meningar, när man med tillhjelp af den ortodoxa dogmatikens bestämningar tilltror sig kunna afgöra hvad luthersk ordination är och t. ex. med anledning af den der ofta förekommande bestämningen "testificatio eller confirmatio vocationis" påstår att genuint luthersk ordination icke skulle vara något annat än en högtidlig ceremoni eller offentlig bekräftelse.

Likväl händer det ofta att man, äfven då man erkänner ordinationen vara en kultakt, till följd af sådana bestämningar anser sig nödsakad eller berättigad till att betrakta henne blott såsom en kyrkorättslig akt, der en offentlig bekräftelse eller ett högtidligt betygande gifves på ordinandens kallelse. Eller också tror man sig kunna fasthålla ordinationens kultuela betydelse, midt under det att man inskränker den dertill, att ordinanden erhåller ett slags gudomlig förvissning, derigenom att han ställes inför Guds ansigte och församlingen med sin bön, som genom handpåläggningen blifver en "förbön i kroppslig gestalt" tager del i handlingen, utan att genom denna handling någon real nådemeddelelse eller någon gudomlig kallelse annorlunda än genom val och kallelse tänkes förmedlas [2]). Här reduceras således hela kultaktens innehåll till ett församlingens sacrificium, som gifver sig uttryck i ordinandens ställande inför Guds ansigte samt i församlingens bön och den dermed förenade handpåläggningen och invigningen. Men att den första rent kyrkorättsliga uppfattningen icke förmår skilja mellan kult och kyrkorätt eller, ifall hon vill fasthålla denne skilnad, nödvändigt måste söka en annan gestaltning åt ordinationen än den faktiskt historiska, det ligger i öppen dager. Och att det sista betraktelsesättet icke ådagalägger en luthersk uppfattning af kultens begrepp, då detta inskränkes till en församlingens gerning, ett hennes sacrificium, utan på sin höjd en reformert, det torde för en hvar i dessa saker något bevandrad lätt nog blifva inlysande. Dock vilja vi med denna benämning ingalunda tillvita ens reformerta kyrkan såsom sådan denna inskränkning af ordinations- och kultbegrep-

[1]) Jfr. Harnack, Praktische Theologi, I. sid. 29–41.

[2]) Jfr Andersen, o. a. a., sid. 164—76. Samma uppfattning tyckes ligga till grund för o. a. art. i Teol. Tidskrift, Upsala 1885, sid. 179—98.

pet utan blott angifva denna uppfattnings slägtskap med reformert åskådning i allmänhet.

Den af ortodoxien fasthållna och vidare utvecklade bestämmelsen.

Dessutom är det icke svårt att med citat ur de mest framstående ortodoxe dogmatici ådagalägga att, äfven då de bestämma ordinationen såsom en sådan "testificatio et confirmatio vocationis", de dock långt ifrån inskränka akten till ett sådant församlingens sacrificium. Hos Chemnitz heter det t. ex. i Exam. Conc. Trid. i fråga om ordinationen: "Ad hanc actionem valde accomodatus fuit ritus impositionis manuum: I. Vt persona illa Ecclesiæ publicè designaretur et renunciaretur, legitime esse electa et vocata .. II. Vt ille qui vocatus erat, de diuina sua vocatione confirmaretur et simul admoneretur, se destinari, addici, et quasi deuoueri ad ministerium et cultum Dei. III. Vt esset quasi publica et solennis Ecclesiæ coram Deo protestatio, in electione et vocatione seruatam esse formam et regulam à Spiritu S. præscriptam, 1 Tim. 5. IV. Vt illo visibili ritu significetur, Deum approbare vocationem, qvæ fit voce Ecclesiæ... inde fit, quod Deus largitur gratiam per impositionem manuum. V. Vt in orationibus... persona illa, quasi offerretur Deo, et sisteretur in conspectum ipsius... significaretur quam necessaria sit peculiaris gratia et benedictio diuina atque ita oratio Ecclesiæ accenderetur, et iuxta Jacobum redderetur actuosa seu operosa".

Här nämnes visserligen först att ordinationen är en offentlig bekräftelse, ett högtidligt tillkännagifvande att ordinanden på lagligt sätt blifvit kallad och vald. Men icke är detta hvarken det enda eller det, som gör akten till en kultakt. Det är tvärtom detta, att icke blott ordinanden ställes inför Gud och erinras om sin bestämmelse samt liksom offras eller inviges till Herrens tjenst utan äfven församlingen träder fram med bön och betygande att hon vid kallelsen stält och fortfarande nu i ordinationen vill ställa sig på Guds eget ords grund. Detta alt kan ju visserligen sägas vara blott sakrificiela handlingar. Men derjemte nämndes det, att icke blott Guds ord förekom utan att Gud sjelf godkände och bekräftade den kallelse, som skett genom kyrkan, samt att icke blott en särskild nåd och gudomlig välsignelse var för ordinanden nödvändig utan ock att Gud skänkte sådan nåd genom ordinationen. Detta är med så tydliga ord utsagdt, att det omöjligt kan missförstås eller borttydas. Och detta sista är ju alt sådana sakramentala akter, att de tillsamman med de förut nämnda sakrificiela visserligen bilda en kultakt, sådan lutherska kyrkan fordrar det, för att hon åt en kyrklig handling skall gifva detta namn. Och att denne så beskaffade akt är något helt annat än en kyrkorättslig handling och derför

måste hafva helt annan verkan än en sådan, det ligger i öppen dager. Åtminstone är det Chemnitz' mening, då han omedelbart derefter säger: "haec.., quia nititur mandato et promissione diuina, non est irrita. Hoc vero est qvod Paulus dicit: Donum quod est in te, per impositionem manuum". Derefter citeras Apol:s ord att, om ordinationen så fattas, man icke bör hafva något emot att kalla henne ett sakrament i vidsträckt mening, hvarvid dock erinras att hon bör skiljas från dop och nattvard. Hon är icke såsom dessa ämnad att meddela återlösningens nåd och syndernas förlåtelse, icke heller böra alle ordineras, som behöfva denna nåd.

Ordinationens nåd deremot säges kunna mottagas och innehafvas äfven af månge, som såsom Judas icke hafva återlösningens nåd och syndernas förlåtelse. Detta är ett yttrande så märkvärdigt, att det väl, för att kunna förstås, behöfver den förklaringen, som derpå följer, att det är en skilnad emellan de löften, som äro förbundna med ordinationen och dem, som äro förenade med dop och nattvard [1]). Meningen dermed kan icke gerna vara någon annan än den, att de löften, som äro förbundna med ordinationen, gälla embetet eller snarare embetsgerningen såsom sådan och icke så mycket personen i och för sig, samt att derför Herren håller dessa löften, gör sitt ord och sakrament verksamma, äfven då de af en otrogen embetsbärare förvaltas, så framt det annars sker i öfverensstämmelse med Kristi instiftelse. Detta skulle man kalla ett slags "opus operatum", som vid första påseende icke tyckes höra hemma inom lutherska kyrkan. Men vid närmare betraktande visar det sig vara den för lutherska kyrkan särskildt utmärkande läran om nådemedlens objektivitet, oberoende icke blott af den mottagandes utan ock af den förvaltandes personlighet. Häraf framgår då ock att det äfven efter Chemnitz är nådemedlet och då tydligtvis Guds ord om embetet, som i första hand gör ordinationen till en kultakt, hvilkens löfte med derpå grundade bönhörelse och verkan för öfrigt Herren sjelf fullbordar. Nog är detta också en "confirmatio vocationis" och det den alra härligaste, nämligen Guds egen. Men det är något helt annat än en blott kyrkorättslig testificatio och confirmatio eller sakrificiel böneakt.

Visserligen må det medgifvas, att icke alle lutherske dogmatici yttra sig lika tydligt och fulltonigt om ordinationen såsom en sådan nådemedelsförvaltning och kultakt utan att de oftast stanna vid benämningen af en "kyrklig

---

[1]) Se Chemnitz, Examinis Concilii Tridentini Opus, Genevæ MDCXXXIV, pag. 417.

ordning" eller "offentlig bekräftelse" af kallelsen till embetet. Men dessa bestämningar måste tydligtvis, der icke annorlunda är angifvet, ses i den belysning, hvilken från sådana ställen, som det ofvan anförda, faller öfver dem. Så ligger i sjelfva verket samma uppfattning till grund för Gerhards bestämning, då han betecknar ordinationen som den offentliga och högtidliga handling, genom hvilken embetet öfverlemnas åt derför lämplig person ("ministerium commendatur") och denna derför inviges ("consecratur") [1]).

Ännu tydligare och utförligare beskrifver den siste gammal-ortodoxe dogmatikern Hollazius ordinationen således: "Ordinatio est actus solemnis, quo persona idonea in conspectu Dei. et ecclesiæ declaratur esse examinata et legitime vocata, a negotiis profanis segregatur, certumque in ecclesia obeundum munus ipsi commendatur, ad quod ab Episcopo, vel Presbytero, per χειροθεσίαν et solemnes preces inauguratur, atque officii sui rite faciendi grauiter admonetur". Angående handpåläggningen säges att den eger rum för flera särskildt nämnda ändamål: a) "Vt sit solemnis testificatio, personam præsentem esse idoneam, rite electam et legitime vocatam, b) Vt sit signum benedictionis diuinæ, quam sacra persona in officio suo a Deo exspectare debeat. Vid. Gen. 48: 14, Matth. 19: 15; c) Vt admoneatur minister vocatus, se Deo esse consecratum, et quasi mancipatum, Leu. 1: 4; d) Vt preces publicæ pro ministro in conspectum Dei et ecclesiæ adducto sint ardentiores".

Äfven här betraktas ordinationen först såsom ett högtidligt betygande och en offentlig förklaring, att ordinanden är lagligen kallad. Men det är icke nog med att han så ställes fram inför församlingen. Han ställes i första hand fram i Guds åsyn (in conspectu Dei). Der icke blott afskiljes han från alla verldsliga (profanis) göromål utan inviges (consecratum), såsom en Guds lifsegen eller ett åt honom helgadt offer, till Guds tjenst. Denna invigning sker visserligen genom högtidliga böner, på samme gång som han dervid allvarligen erinras om att på öfligt och vederbörligt sätt (rite) sköta sitt embete. Men äfven sjelfva embetet anförtros och öfverantvardas åt honom (munus ipsi commendatur) och det sker icke blott under församlingens bön utan genom ordinators och assistenters handpåläggning (ab episcopo vel presbytero per χειροθεσιαν). Denna handpåläggning är sjelf ett tecken på den gudomliga välsignelse, som den helgade personen af Gud bör vänta i sitt embetes gerning (signum bene-

---

[1]) Gerhard, Locorum Theologic. Tomvs XII, Tvbingæ MDCCLXXIV, p. 145.

dictionis divinæ). Hos en luthersk dogmatiker, såsom väl Hollazius om någon måste erkännas vara, kan detta tecken på välsignelse, då det i en kulthandling förekommer, icke gerna, såsom inom reformerta kyrkan hos hennes teologer, en Zvingli eller Calvin, vara blott ett "tecken, som betyder" eller "afbildar", icke heller gifvas som "underpant" på en välsignelse, som i framtiden skall meddelas. Det måste fast hellre vara ett tecken, som verkligen betecknar och på något sätt förmedlar det, som betecknas; ett tecken sålunda, som meddelar gudomlig välsignelse.

Men då det här säges att handpåläggningen är ett tecken på den välsignelse, som ordinanden bör af Gud vänta i sin embetsgerning, så ligger här helt säkert samme tanke till grund, som den vi funno uttalad hos Chemnitz. Ordinanden får visserligen i ordinationen välsignelsen. Men hon gifves icke närmast åt honom personligen, eller rättare, hon åstadkommer icke på hans egen person någon märkbar förändring, förnimmes af honom sjelf kanske icke als, såsom hon ju icke heller är ämnad för något sådant eller för hans personliga frälsning och salighet. Hon gifves fast hellre för och åt hans embetsgerning. Dock måste han tydligtvis, ifall han skall få åtnjuta den, sköta sin embetsgerning efter Herrens vilja, i öfverensstämmelse med Kristi instiftelse. Och än mer, han måste liksom se Herren i händerna efter den. Han måste icke blott i ordinationsstunden med tron omfatta Herrens löftesord om sådan välsignelse utan alt fortfarande "bör han", såsom det heter "af Gud vänta välsignelsen i utöfvandet af sin embetsgerning". Denna välsignelse framstäldes nu på det citerade stället af Hollazius såsom betecknad och meddelad genom handpåläggningen. Men att icke handpåläggningen är det enda eller ens närmaste mediet för denna välsignelse, det framgår af det svar, han gifver på frågan om ordinationens nödvändighet. Derom heter det: "Necessitas ordinationis est ordinata ob εὐταξίαν, siue decorum et præceptum diuinum quamuis ritualium numerus et forma pro arbitrio ecclesiæ varient; non absoluta tamen est necessitas" [1]). I den närmare förklaringen till detta svar säges det, att ordinationen visserligen är nödvändig, icke blott för den kyrkliga ordningens skull, som fordrar att ordinanden offentligen förklaras skicklig att sköta det embete, som anförtros åt honom, och högtidligen afskiljes från verldsliga göromål till embetets tjenst samt dertill inviges, utan äfven för den gudomliga befallningens skull:

[1]) Hollazius, Examen Theologicum Acroamaticum, Holmiæ et Lipsiæ MDCCL, pag. 1339—43.

"Præceptum diuinum clare innuit imperatiuus ἀφορίσατε, Act XIII: 2. Separatio itaque in genere, quocunque ritu fiat, est de necessitate præcepti diuini".

Denna gudomliga befallning om ett afskiljande och invigande till embetets tjenst gäller för alla tider och blifver sig i alla tider lik. Men antalet och formen för de särskilda ritus, som vid denna invigning förekomma, kunna vexla efter kyrkans bestämmelse. Det framgår redan deraf att i N. T. nämnas på ett ställe bön och handpåläggning (Apg. VI: 6), på ett annat bön, handpåläggning och fasta (Apg. XIII: 3), på andra åter blott handpåläggning såsom karakteriserande ordinationen (1 Tim. IV: 14; V: 22). Ja, hela ordinationen såsom sådan är ingalunda på det sättet absolut nödvändig, att icke i nödfall en, som af kyrkan på lagligt sätt blifvit kallad, kunde sköta embetet, äfven innan han ordinerades och vigdes, ja äfven utan hvarje särskild ordinationsritus. Nödfall, der de verkligen förekomma, hafva dock sin egen lag. Ordinationen bör derför aldrig annat än i nödfall underlåtas. Men såsom exempel på sådana nödfall nämnas belägringstillstånd och farsoter, då ingen ordinerande prest kan erhållas. Och af denna exemplifiering på nödfall bekräftas än ytterligare att Hollazius lika väl som Chemnitz, fastän icke med så skarp betoning, framhåller ordinationen såsom en kultakt, eftersom den icke får eller kan förrättas af någon annan än en embetsbärare eller ordets tjenare, som är fullt kompetent att utföra andra kulthandlingar.

Icke lemnar sålunda hvarken den störste eller siste "ortodoxe" dogmatikern något det ringaste stöd eller ens medgifvande åt en sådan uppfattning af ordinationen, att hon blott skulle vara en kyrkorättslig bekräftelse eller på sin höjd en sakrificiel kultakt, det vill m. a. o. säga ett blott moment i en gudstjenstlig handling. Och att denna uppfattning kunnat ända in i sista tid bibehålla sig måste, minst sagdt, väcka förvåning, sedan dock för lång tid tillbaka ordinationen nästan öfveralt utbrutits ur sin ursprungliga gemenskap med högmessan och gestaltats till en sjelfständig kultakt. Det är tillräckligt bevis för, hvad i inledningen antydts, att man ännu icke på långt när hunnit mellan den praktiska teologiens särskilda discipliner uppdraga nödiga gränslinier eller tillfyllest uppodla de sträckor, som derinom finnas. Ännu mindre har man på enskilda kyrkliga lifsyttringar och lifsformer hunnit tillämpa och genomföra hvad man annars i teorien allmänt erkänner om det stora hela.

De af den nyare praktiska teologien utdragna konseqvenserna.

Ty det är ju numera en af de mest erkända sanningar, som den nyare praktiska teologien ändtligen bragt fram i ljuset, att luthersk kult lika myc-

ket skiljer sig från både romerska och reformerta kyrkans kult, som trots luthersk lära från katolsk och reformert, samt att det för den lutherska kulten utmärkande just är att vara ett möte mellan Herren och församlingen, deri såväl Guds nådemeddelelse i Kristus Jesus, som församlingens mottagande af densamma, kommer till sin fulla utöfning och högtidliga firning. Eller m. a. o.: kulten är, för att motsvara sitt begrepp efter luthersk åskådning — det erkännes nu af enhvar, som vill och kan anses för luthersk teolog — en enhet af eller lefvande vexelverkan mellan sacramentum och sacrificium, en Guds gåfva och ett församlingens, deraf framkallade, böne- tros- eller sjelfhängifvenhets- och tacksägelseoffer [1]). I hvarje kyrkans handling, som skall få namn af en sjelfständig kultakt, således icke blott ett i en sådan ingående moment, måste följaktligen alltid på något sätt ingå en Guds nåd eller gåfva och ett församlingens eller enskilde församlingsmedlemmars evkaristiska offer. Men deraf skulle ju då nödvändigt följa att, när man erkänner ordinationen vara en kultakt, så måste man ock gå in på, så kan man omöjligt komma från det medgifvandet, att i ordinationen äfven någon Guds nåd eller gåfva gifves, så framt man annars vill förblifva vid, hvad man förut erkänt. Endast ifall man ännu står qvar på den Schleiermacherske ståndpunkten och betraktar kulten blott såsom en skön och högtidlig framställning ("Darstellung") af den kristna församlingens själslif i dess olika rörelser och yttringar i förhållande till Gud, eller också delar den reformerta kyrkans dermed beslägtade uppfattning af kulten, kan man, utan att motsäga sig sjelf eller afvika från sin en gång intagne ståndpunkt, komma ifrån ett sådant erkännande.

Vill man deremot göra allvar af det obestridliga faktum, att ordinationen är en verklig kultakt, så är den första konseqvens, som deraf måste dragas, den, att deri förekommer så väl något sakramentalt som sakrificielt och att hon följaktligen utgör en sammanslutning eller lefvande enhet af en Guds gåfva och menniskans hängifvenhet åt eller mottagande af och tacksägelse för denna gåfva. Och för att nu genast angifva andra, så måste vidare af dess bestämning såsom kultakt följa först och främst, att detta för kulten väsentliga och, såsom andligt, inre eller osynliga gifver sig uttryck i sådana yttre former eller framträder under gestalten af sådana handlingar, hvilka i skönhet och högtid-

[1]) Jfr. Harnack o. a. a. I, p. 252—271, och Billing, Om Sacramentum och Sacrificium i den Lutherska Culten, Lunds Univ. Årsskrift, 1868, p. 38 f.

lighet motsvara kultens innehåll. En ytterligare konseqvens häraf är den, att det icke stannar vid en förhandling mellan ordinand och ordinator eller församling — ty det är icke kult als — icke heller mellan ordinand och ordinator såsom i första hand blott Herrens tjenare — det skulle vara ett slags privatkult motsvarande den enskilda husandakten och blott såsom sådan stridande mot församlingens karakter af Kristi kropp och brud. Fast hellre måste det här blifva fråga om en förhandling mellan församlingen i sin helhet, om än med särskild hänsyftning på ordinanden, och hans såväl som församlingens gemensamme Herre [1]). Häraf framgår såsom ett korollarium till sist den konseqvensen, att i ordinationen både församling och ordinand hvar och en på sitt sätt skola deltaga, så att derifrån ingen enda är helt utesluten, men att dock ingen annan såsom ordinator kan förmedla förhållandet mellan desse eller stå i spetsen för och dymedelst förrätta sjelfva ordinationen än den, som såsom innehafvare af det kyrkliga nådemedels- eller kult-embetet, sjelf är ordinerad och eger rätt att utföra öfrige kultakter, såsom vi sågo särskildt af Hollazius framhållas [2]).

Dessa bestämningar hos ordinationen träda, såsom omedelbara konseqvenser af hennes kultkarakter, af sig sjelfva så tydligt i dagen, att derom icke gerna kan vara mer än en mening. De kunna åtminstone icke med hållbara skäl bestridas af någon bland dem, som erkänna ordinationen vara en kultakt, så att de icke blott teoretiskt hafva tillegnat sig utan ock praktiskt vilja göra gällande en genuint luthersk uppfattning af kulten.

Ordinationens genus proximum måste uppsökas genom en gruppering af samtlige kultakter.

Helt annorlunda gestaltar sig förhållandet, när det blifver fråga om att närmare bestämma beskaffenheten af ordinationen. Man kan då icke längre hålla sig vid det för alla kulthandlingar gemensamma utan måste uppsöka det för ordinationen egendomliga, hvarigenom hon skiljer sig från alla andra, hennes "differentia specifica". Men skall denna undersökning få något vetenskapligt värde, så kunna vi icke nöja oss med att såsom närmaste "genus proximum" betrakta ordinationens karakter af kultakt. Det blefve en alt för sväfvande bestämning, som icke mycket lämpade sig dertill och som dessutom icke heller vore rigtig. Det gifves nämligen helt visst, ja det måste gifvas ett annat närmare eller egentligt "genus proximum", efter som det gifves flera olika slag och grupper af kyrkliga kulthandlingar.

[1]) Jfr Harnack o. a. a. I, sid. 248, och Ullman o. a. a. I, sid. 17—37.
[2]) Jfr Eklund, Det kyrkliga gudstjenstfirandet, sid. 5, 73, 94 och 106 f.

Vi kunna således icke helt undgå att inlåta oss på den mycket svåra frågan efter en indelning eller gruppering af kultakterne. Och det är en fråga, som långt ifrån ännu funnit sin lösning utan högeligen motser en sådan, som bättre än de många hittils framkomna förmår skaffa sig allmänt erkännande och vinna tillämpning på alle särskilde kultakter. Den utan jemförelse vanligaste indelningen är den, som fördelar samtlige kultakter i de tre grupperne: initiationer, kommunioner och benediktioner. Det är en indelning, som onekligen sprider mycket ljus öfver de olika kulthandlingarnas beskaffenhet och hjelper oss att särskilja många af dem i deras egendomlighet ifrån andra, såsom den också på flera olika sätt blifvit begrundad och använd. De vanligaste sätten torde vara ett af dessa två: antingen att man tager till indelningsgrund det olika sätt, hvarpå sacramentum förhåller sig till sacrificium och derefter fördelar de olika kultakterne i desse tre grupper eller också utgår ifrån det kyrkliga lifvets egen rörelse och tager hänsyn till det sätt, hvarpå detta lif till sina väsentliga moment sättes och utvecklas genom de olika grupperne af kultakter.

I förra fallet bestämmer man skilnaden så, att man till de kyrkliga initiationerna hänför alla de kultakter, i hvilka det sakramentala intager en predominerande plats framför det sakrificiela, der församlingen ånyo födes såsom en Kristi församling i enskilde medlemmar eller sätter desse i ett nytt förhållande till sig sjelf. Visserligen kan sacrificium äfven här icke helt fattas. De blefvo då icke längre några kultakter. Men det är reduceradt till ett minimum, så att det t. ex. som i barndopet hufvudsakligen består deri, att man låter Herren gifva sig sin nåd utan att göra uppsåtligt motstånd, under det att församlingen, i hvilken detta dop eger rum, derför frambär det egentliga tackoffret men barnet sjelft först i hela sitt kommande lif, efter som det tillgodogör sig dopets gåfva. Till kommunionerna räknas deremot alla sådana kulthandlingar, genom hvilka den fullaste rikedom såväl som enhet af sacramentum och sacrificium förmedlas, så att icke blott sacrificium helt motsvarar sacramentum utan ock hela den kristliga församlingen såsom sådan gemensamt uppbygger sig af alla sin Guds huses rika gåfvor. Med benediktioner åter menar man sådane kultakter, i hvilka det sakrificiela har en predominerande betydelse, så att t. o. m. det sakramentala, som i dem förekommer, blott är s. k. sakramentalt af andra ordningen. Det vill m. a. o. säga att den nåd eller välsignelse, med hvilken kyrkan der möter enskilde af sina medlemmar vid vissa betydelsefulla tillfällen i deras lif, visserligen är

Herrens gåfva men en sådan, som genom kyrkans egen lifsutveckling förmedlats och genom kyrkans hand, genom hennes särskilda anordning nu lägges på individen [1]).

I senare fallet, då man utgår från det kyrkliga lifvets egen rörelse, hänför man till initiationernas grupp alle sådane kultakter, i och genom hvilka det kyrkliga lifvet först framträder i sina begynnelsepunkter på ett sådant sätt, att derigenom nya, för detta lif sjelft väsentliga moment sättas. Med kommunionerna åter förstås de kulthandlingar, i hvilka detta kyrkliga lif framträder i sin fulla och högsta utveckling och sålunda företer en explikation af hvad som innehålles i det redan satta; medan man deremot tänker sig att i benediktionerna det kyrkliga lifvet framträder i sin fulländning, så till vida som kyrkan der vänder sig utåt och trycker välsignelsens insegel på det af henne från verlden eröfrade.

Indelningen i initiationer, kommunioner och benediktioner kastar ej tillräckligt ljus öfver ordinationen.

Hvarken utrymmet eller planen för denna afhandling medgifver att vi här inlåta oss på ett närmare skärskådande af denna indelning med framhållande af hvad deri är hållbart eller icke. Blott det måste vi säga, att den med alla sina förtjenster, trots alt det ljus, som derifrån faller öfver månge af de öfrige kultakterne, dock icke förmått åt ordinationen gifva ens så mycken belysning, att en säker vägledning vunnits, då det blifvit fråga om att bestämma till hvilkendera gruppen ordinationen rätteligen bör hänföras. Tvärtom råder derom ännu den största meningsskiljaktighet. Och det icke blott ibland dem, som i hufvudsak på samma sätt bestämma dess väsen. Ifall ordinationen t. ex. blott af dem räknades såsom benediktion, hvilka sätta dess betydelse lägst eller hufvudsakligen betrakta den såsom en uråldrig, vördnadsbjudande ceremoni eller "högtidlig förklaring" och "kyrkorättslig bekräftelse", så skulle man ju finna det helt naturligt efter nämnda indelning och gruppering. Det sakrificiela hade ju då en så predominerande betydelse, att det sakramentala, om annars något sådant funnes, vore reduceradt till ett minimum, så att det blott bestode i en gudomlig besegling på kallelsen och den välsignelse, som församlingens förbön, här i förkroppsligad gestalt, alltid medför, der den är verksam. Men när man nu får se att äfven författare sådane som en Kliefoth, hvilken i ordinationen inlägger så mycket sakramentalt, att han af många räknas just i detta stycke såsom katoliserande, dock hänföra ordinationen ibland benediktionerna, såsom

[1]) Jfr Billing, sist a. a. sid. 80–85, och Ullman, o. a. a. II, 2, sid. 1—4.

han i sitt banbrytande arbete gör [1]), då måste man antaga ett utaf två: antingen att denna uppfattning delas af alle, som närmare göra sig reda för hvad som menas dermed, att ordinationen är en benediktion, eller också att denna indelning är för uppfattningen af ordinationen alldeles ofruktbar och värdelös. Det första alternativet har redan längesedan vederlagts af verkligheten, ity att ända in i sista tiden flere liturgiske författare betraktat och fortfarande betrakta ordinationen såsom en initiation, hvilka dock ingen lär vilja frånkänna hvarken vilja eller förmåga att sätta sig in i ordinationens väsen, exempelvis, för att hålla oss till vår egen kyrkas teologer, Ullman i sin redan nämnda liturgik och domprosten C. Olbers i sina muntliga föreläsningar. Vi måste derför stanna för det sista alternativet och besluta oss för att lemna denna indelning såsom obrukbar, då det gäller att finna det genus proximum, under hvilket ordinationen obestridligen måste hänföras. Detta hindrar oss dock icke från att villigt erkänna att den betraktelse, som derför ligger till grund, långt ifrån är ofruktbar för det närmare bestämmandet af ordinationens väsen.

Detta vårt beslut vinner ytterligare stöd deraf, att en bland de siste författare, som utförligare behandlat ordinationen, i sin afhandling använder en hel afdelning [2]), för att tillbakavisa den efter hans mening origtiga och olutherska Kliefothska uppfattningen, som han utan vidare benämner "Romanismen indenfor Reformationen", emedan den skulle föra med sig "Sacramentets Tilbagekomst". Det felaktiga och olutherska i denna uppfattning skulle efter hans förmenande ligga deri, att det sakramentala momentet för mycket gjordes gällande och ordinationens verkan bestämdes dertill, att 'ein Pastor wird'. Man skulle till följd deraf väntat att han sjelf velat betrakta ordinationen såsom en hufvudsakligen sakrificiel akt eller åtminstone bestämt benediktionens karakter annorlunda än Kliefoth. Det gör han nu visserligen ock på sitt sätt. Men dock tager han i sin positiva bestämning af ordinationens väsen sin utgångspunkt i Chemnitz': "Deo sistitur persona", och säger med anledning deraf: "Ordinationens Indhold kan i Almindelighed ikke bestemmes rettere end som en saadan Fremstilling eller et Møde mellem Herren og Ordinandus, i hvilket Aanden är den virkende Potens ('veni creator spiritus'), som ved den forste apostoliske Ordination sagde: *ἀφορίσατε κ. τ. λ.* Synligt och hørligt fremstilles

[1]) Jfr Kliefoth, Liturgische Abhandlungen, I, sid. 394—442.
[2]) Andersen, o. a. a. sid. 194—255.

dette Møde mellem Herren og Ordinandus i Ordinationshandlingens Midtpunct: Haandspaaleggelsen og Forbønnen over den Fremstillede, udført gjennem Tilsynsembedet (ἐπισκοπή, Apg. 1: 20) i Menighedens Sted".

I detta ena afseende måste vi gifva honom rätt i oppositionen emot Kliefoth, att församlingen bör på ett fullare och aktivare sätt taga del i ordinationen, så att de gåfvor, som der förmedlas, det möte, som der eger rum mellan ordinanden och Herren, förmedlas och föranstaltas genom församlingens eget möte med Herren. Detta visserligen icke så att förstå, som skulle Kliefoth helt neka detta. Han fordrar ju tvärtom att församlingen eller rättare kyrkan skall icke blott framställa ordinanden inför Herren och liksom offra honom åt hans tjenst, utan ock genom sitt embete, med ordinators hand, lägga Guds eget ord om embetet på honom och med sin bön öfver honom nedkalla den Guds välsignelse, som detta ord utlofvar och han för sitt embetes skötande behöfver. Men då det säges, att i ordinationen, till skilnad ifrån vokationen, menniskorna skola träda tillbaka och Herren Gud sjelf träda fram i sitt ord gent emot ordinanden och sjelf gifva honom embetet, så ser det onekligen ut, som skulle detta ske nästan omedelbart, eller som skulle ordet kunna vara ett medel derför, utan att det af menniskor förmedlades och af en annan ordets tjenare förvaltades i en kristen kultfirande församling. Och då ordinationen bestämmes blott såsom en benediktion, i hvilken församlingen sjelf ingenting mottager, inses det icke lätt, huru hon åt ordinanden skall kunna förmedla en sådan gåfva eller huru det på honom lagda ordet skall insätta honom i embetets tjenst till församlingens uppbyggelse. Man måste åtminstone medgifva att församlingens uppbyggelse dervidlag icke kommer till sin rätt och att det derför förefaller, som skulle ordinationens gåfva icke stå i något lefvande inbördes sammanhang med andra åt församlingen gifna gåfvor utan på något förunderligt, för att icke säga magiskt, sätt ligga innesluten i och förmedlas genom Herrens ord, sådant det af ordinator med munnen uttalas och med handen lägges på ordinanden.

Kultakterne indelas efter sitt förhållande till högmessan.

Och det är icke utan att samma anmärkning, och det kanske i än högre grad, måste rigtas emot uppfattningen af ordinationen såsom en initiation. Äfven om man icke med initiation menar sättandet af en ny lifsbegynnelse, såsom den endast i dopet eger rum, utan fattar den mera vidsträckt såsom en akt, genom hvilken kyrkan sätter en enskild individ i ett nytt förhållande till sig sjelf, så kan kyrkan eller församlingen icke företaga en sådan handling utan i lefvande gemenskap med sin Herre och sitt hufvud Kristus, sådan han

icke blott i nådemedlen är närvarande utan framför alt genom deras förvaltning i församlingsgudstjensten bevisar sig verksam. Men då måste icke blott ordinanden utan ock församlingen i ordinationen eller den dermed förenade kulten af denne sin Herre mottaga någon ny gåfva eller välsignelse, som sätter henne i stånd till att göra ordinanden icke blott till sin utan Herrens tjenare. Och det är i högmessan, der hela fullheten af Herrens nåd gifves, såsom den kan gifvas här nere i denna timlighetens verld, som församlingen i ordets och nattvardens kommunion erhåller all den nåd, hon dertill behöfver. Högmessan eller hufvudgudstjensten, i hvilken derjemte hela församlingen såsom sådan och alle hennes myndige medlemmar deltaga, bildar icke blott sammanfattningen och höjdpunkten af alla andra möjliga kulthandlingar utan utgör äfven det frö, hvarur de framgått, den medelpunkt, kring hvilken de alla vända sig och med hvilken de ständigt måste blifva i någon förbindelse, derest de skola kunna betraktas såsom kultakter. Der såsom ingen annanstädes framträder kulten såsom sjelfändamål.

Ordinationens genus proximum: en kultakt af teleologisk natur.

Man har derför på sista tiden med rätta börjat att, såsom t. ex. Zezschwitz och hos oss Eklund, indela alle öfrige kultakter efter det olika förhållande, hvari de stå till detta högmessans centrum, antingen de derför bereda nödiga förutsättningar eller deraf utdraga konseqvenserna och för särskilda ändamål, åt särskilda personer förmedla högmessans allmänna välsignelse. Och då vi ansluta oss till denna indelning, tro vi oss utan någon större svårighet eller fruktan för att röna ihållande motsägelse kunna finna det genus proximum, hvarunder ordinationen närmast måste hänföras. Det är, mena vi, den grupp af kultakter, som icke såsom högmessan hafva sitt ändamål i sig sjelf utan företagas i något annat, utan för dem sjelfve liggande, syfte, för uppnående af just det samma ändamål, som med högmessan afses. Det är en numera af liturgiske författare inom lutherska kyrkan så godt som allmänt erkänd sanning, att högmessans gudstjenstfirning har och skall hafva karakteren af sjelfändamål. Hon företages visserligen för församlingens uppbyggelse men på den redan lagde grunden, för uppnående af det syftemål, som är grundadt i hennes egen lifsgemenskap med Gud i Kristus Jesus och som fullt varder förverkligadt i den triumferande församlingens eviga gudstjenst, som tager sin början dermed och når sin höjdpunkt deri, att den himmelske brudgummen i sin församling möter den prydda "brud, som icke mer någon fläck eller skrynka hafver", och derför med henne ostördt och helt firar Lammets bröllop. Der varder kommunionens begrepp helt realiseradt och det så, att hvarken några initiationer eller benediktioner vidare be-

höfvas eller kunna komma i fråga. Det gifves då icke mer några nya personer eller områden, som kunna inordnas inom församlingen eller behöfva såsom förutsättningar och medel beredas för församlingslifvet och dess lifsyttringar, icke heller några lifsområden och förhållanden, som ytterligare behöfva af det eviga lifvets krafter genomträngas och genom församlingens välsignelse eller kultverksamhet i allmänhet dertill kunna förhjelpas. Gud är då i och genom Kristus, församlingens hufvud och Herre, "alt i alla", såsom han kan och skall blifva det. Och det är allom nog.

Helt annorlunda förhåller det sig med församlingens gudstjenstfirning här nere i dessa "Kedars hyddor". Ej blott till följd af utvecklingens egen lag utan än mer på grund af syndens och dödens fortfarande herravälde inom församlingen, i hennes eget lif, för att icke tala om deras ännu större magt utanför hennes område, måste ständigt nya hinder undanrödjas, nya eröfringar göras, nya organ skapas för att upprätthålla och fortbilda det inom församlingen befintliga kristendomslifvet i allmänhet och kultlifvet isynnerhet. De gudstjenster och kultakter, som för detta alt blifva erforderliga, kunna tydligtvis på många olika sätt indelas och grupperas. Men då utrymmet här icke tillåter oss att ingå på, än mindre angifva grunder för en sådan indelning och det dessutom icke skulle sprida något klarare ljus öfver ordinationen än det, vi redan genom föregående betraktelse vunnit, måste vi dermed låta anstå. Blott det vilja vi säga att Zezschwitz:s anordning icke synes oss vara den lämpligaste, då han först behandlar ordinationen, och ensamt den, före högmessan. Äfven om det med skäl kan sägas, att "ordinationen idéelt föregår alle andre kultakter, såsom den der är kulthandling i högsta stil samt lemnar betingelsen för alt ordnadt kultlif och deri ingående vexelverkan mellan liturg och kommunionförsamling" [1]), så är det dock icke den enda betingelsen. Konfirmationen t. ex. är en liknande med afseende på samtlige medlemmar af kommunionförsamlingen. Vi inskränka oss derför nu till att, efter bestämmandet af ordinationens genus proximum, söka angifva dess differentia specifica, som skiljer den från alla dess samarter af kultakter. Först derefter kunna vi komma till ett närmare bestämmande af ordinationens väsen och betydelse.

Ordinationens differentia specifica.

Då vi sett att ordinationen såsom kultakt inordnar sig bland de gudstjensthandlingar, hvilka utöfver det för all kult såsom sådan närmast liggande och utmärkande, församlingens sjelfuppbyggelse, företagas i ett särskildt syfte, för upp-

[1]) v. Zezschwitz, System der Praktischen Theologie, II, p. 286—7.

nåendet af ett bestämdt ändamål, skall tydligen det för ordinationen egendomliga, dess differentia specifica, framträda vid ett närmare betraktande af detta syftemål. Och detta är — derom lära väl icke meningarna kunna vara delade — att med afseende på ordinanden just genom ordinationen såsom kultakt alt det skall uträttas, som kyrkan anser behöfligt för, att han, såsom rite vocatus, skall ega rätt att förvalta hennes nådemedelsembete. Den åt kyrkan gifne ordo, den från Kristus och apostlarne härstammande allmänna anordningen eller befallningen om en nådemedelsförvaltning, såsom oumbärlig för församlingens uppbyggelse, individualiseras genom ordinationens kultakt på ordinanden såsom en ny bärare af detta embetsuppdrag. I ordinationen ingår sålunda icke eller bör icke ingå alt, hvad kyrkan med afseende på en sådan blifvande embetsbärare har att företaga, utan blott det, men också alt det, som såsom tillhörande kulten eller församlingens egen sjelfuppbyggelse befrämjar uppnåendet af detta syftemål. Vare sig man såsom Zezschwitz fattar detta syfte såsom närmast gående derpå ut, att bereda en af betingelserna för ett ordnadt kultlif, eller man såsom Eklund fattar det såsom en af dess konseqvenser, låter det inskränka sig till att bringa högmessans allmänna välsignelse i tillämpning på den person, som skall bekläda den särskilda tjensten inom det kyrkliga lifvet, så förändrar detta ingenting i sak med afseende på det nämnda syftet. Det blifver i alla fall det ofvan sagda, att kyrkan med afseende på ordinanden gör, hvad hon såsom kultfirande församling anser sig böra göra för och med en ny bärare af hennes kultembete.

Ordinationens betydelse för församlingen, såsom en hennes kultakt.

Fasthålla vi nu dessa båda bestämningar af ordinationen såsom en församlingens kultakt med nämnda syfte, så torde vi med deras tillhjelp lätt nog komma till en närmare bestämning af ordinationens egentliga väsen och betydelse. Vi kunna då tydligen icke inskränka oss till att, såsom det förut allmänt varit och ännu hos sådane författare t. o. m. som Kliefoth och Ullman är förhållandet, betrakta ordinationen blott med afseende på hennes betydelse för ordinanden. Tvärtom vilja vi göra början med att utreda hennes betydelse för församlingen, en anordning, hvilkens nödvändighet vi hoppas framgå af hela den föregående framställningen. Och tydligt är då att vi, med tillämpning af det ofvan sagda om den lutherska kultens begrepp, icke kunna inskränka denna, såsom det vanligen sker, dertill, att församlingen såsom sådan skulle taga del i de sakrificiela moment, som i ordinationen ingå, och blott ordinanden blifva delaktig af dess rent eller blandadt sakramentala innehåll. Församlingen fram-

ställes väl såsom bedjande, såsom offrande ordinanden åt Gud och genom sitt embete läggande Guds ord och löfte på ordinanden. Men detta är ju från församlingens sida idel sakrificiela handlingar, som, derest de i en kultakt skola få sin rätta betydelse och fulla kraft, måste omvexla med och framkallas af motsvarande sakramentala. Församlingen skulle ju annars icke kunna hemta någon verklig uppbyggelse deraf. Och ifall icke ordinationen förlänade någon sådan äfven och framför alt åt församlingen, förtjenade hon i sjelfva verket icke att kallas en kultakt. Och om vi i detta afseende blott något närmare granska de olika moment, som ingå i ordinationen, skola vi helt visst snart finna att der äfven för församlingen förekommer lika mycket sakramentalt som sakrificielt.

Introitus' sacramentum åt och sacrificium af församlingen.

Betrakta vi först inledningsakten, så utgöres den af en psalm, som, äfven om den såsom sådan kan sägas vara af sakrificiel natur och ofta tager gestalt af bön, dock lika ofta och kanske rättare derjemte alltid innehåller ett sakramentalt moment. Så innehåller ju t. ex. Veni sancte och ps. 316 i vår sv. psalmbok ett gudomligt löfte om att Anden "skall komma och med sin nåd och frid blifva i sina kristtrognas hjertan" samt den trosfasta förvissningen, att "Gud förordnat och ständigt sörjer för den helga tjenst, som skall förkunna himlens dyra ord för jorden". Och då han "af alla tungomål och land församlar folken i Herrens Jesu Kristi tro endrägteliga", så är det väl, såsom intet annat, en församlingens uppbyggelse. Den derpå följande kollekten är just det derpå svarande och deraf framkallade sakrificiela momentet, som lika mycket tager hänsyn till församlingen som ordinanden eller snarare uteslutande framhåller församlingens behof af rättsinnige lärare.

Ordinationstalets och lektionernas tillämpning på församlingen.

I ordinationstalet och lektionerna gälla visserligen de sakramentala momenten på ett alldeles särskildt sätt ordinanden. Men detta utesluter icke utan förutsätter fastmera att dessa lika mycket, ja t. o. m. i första hand gälla församlingen såsom sådan. På ordinanden kunna de tillämpas, endast så vidt han är en medlem af församlingen samt har fri och obehindrad tillgång till alla de nådeshåfvor, som åt henne redan äro gifna och altjemt varda förlänade. Då vi här med församlingen icke mena församlingen i motsats till utan i organisk enhet med sitt embete, till åtskilnad blott från den ene eller de få af församlingens medlemmar, som skola ordineras, är det närmast församlingen, som fått och hvilken derför fortfarande närmast skall tillgodogöra sig äfven sådana uppdrag och löften, sådana förpligtelser och gåfvor, som med kultembetet

äro förenade. Henne gäller lika väl hvad Herren sade till sine lärjungar: "Gån ut och gören alla folk till lärjungar" o. s. v., som Pauli ur 68 ps. citerade ord, att "Herren, som uppstigit i höjden, har gifvit menniskorna gåfvor", då han tillämpar det icke blott på apostlarne och evangelisterne utan på herdarne och lärarne inom församlingen.

Uppdraget och förpligtelsen fullgör församlingen, d. v. s. kyrkan sjelf i sin helhet genom den enskilda lokal- och stifts-församlingen eller landskyrkan derigenom, att hon i ordinationen tager den af henne sjelf födde och fostrade ordinanden och ställer honom fram inför Herrens altare, offrar honom åt hans tjenst och lägger på honom eller af honom utkräfver de förpligtelser, som hon af sin Herre fått sig pålagda angående denna embetets gerning. Men ingalunda är det nog dermed. Icke kan hon heller göra detta, såsom hon bör, utan att ock offra sig sjelf, utan att för hvarje gång hängifva sig alt fullare åt Herren och ifrån honom nedbedja alt rikare nåd icke blott åt ordinanden utan äfven åt sig sjelf. Det är icke blott ordinanden utan också hon sjelf, som behöfver helgas genom Guds ord och bön. Detta helgande fullgöres ingalunda blott derigenom, att hon offrar sig sjelf i och med ordinanden åt Herren eller på denne lägger Guds ord och löfte om nåd och välsignelse, utan först derigenom, att hon sjelf deraf mottager, hvad Herren i detta sitt ord ämnat åt henne, sålunda för egen del också tillgodogör sig de sakramentala moment, som i ordinationen gifvas åt henne.

Lektionernas sacramentum och sacrificium.

Fråga vi nu hvilka dessa Herrens gåfvor äro, så måste vi först och främst hänvisa till innehållet i de löften, som i lektionerna förekomma, hvilka allesamman hafva sin tillämpning och kunna användas för församlingens alt fullständigare uppbyggelse på hennes alra heligaste tro. Vi kunna nämligen omöjligt föreställa oss att icke den bön, som i kollekten frambäres, att "Herrens kristeliga församling måtte varda uppbygd", skulle varda hörd lika väl i ordinationsgudstjensten som annars, der gudstjenst af hans församling firas och eljes de förutsättningar äro för handen, som derför alltid äro nödvändiga. Och dessa löftens innehåll är så rikt, att det väl förmår tillfredsställa hennes mest olika behof, ifall hon annars med öppet och mottagligt hjerta gör det sig till godo. Dock är uppfyllelsen af ordets löfte om dess vanliga, uppbyggande kraft icke den enda sakramentala gåfva, som i ordinationen gifves åt församlingen.

Då hon i ordinationsbönen erkänner att hon "icke utan af Herrens milda hand kan bekomma rättsinnige och trogne lärare" samt förehåller honom hans löfte, att sjelf sända sådane arbetare i sin säd, så är detta ett tydligt bevis

uppå, att hon betraktar eller kan och bör betrakta den genom Guds ord helgade ordinanden såsom en gåfva ifrån kyrkans Herre. Sedan hon sjelf gjort med honom, hvad i hennes förmåga stått, för att bereda honom till embetets tjenst, offrade hon honom åt Herren och mottager honom nu tillbaka såsom en gåfva af Herrens hand, den der af honom sjelf, genom hans ords helgande krafter blifvit invigd till en Herrens tjenare, som nu har att i Herrens eget namn handla med församlingen. Och dermed kan ordinationens närmaste syfte med afseende på församlingen sägas vara uppnådt. Midt under det att hon sjelf blifvit helgad genom Guds ord och bön, har hon icke blott uppbygt sig sjelf på sin alra heligaste tro, såsom hon i sine enskilde medlemmar behöfver det, utan ock i en af desse skaffat sig ett organ, som på helt annat sätt än tillförene kan och skall såsom Herrens tjenare och Guds ords förkunnare eller bärare af hans nådemedelsembete medverka till en församlingens ännu rikare och allsidigare uppbyggelse. Men att denne dock icke derför upphört att vara en medlem af församlingen utan lika väl som andre församlingsmedlemmar behöfver taga del i församlingens uppbyggelse, och derför icke har något annat eller kraftigare medel att tillgå än församlingen i sin helhet, de heliga nådens medel, det finner sitt uttryck deri, att han efter ordinationen, i spetsen för men tillsammans med öfrige kommunikanter begår Herrens heliga nattvard.

Församlingens uppbyggelse når sin höjdpunkt i nattvardskommunionen, afslutningen på ordinationen.

Och först genom denna kommunion uppnår församlingens uppbyggelse i ordinationens kultakt sin kulminationspunkt och rätta afslutning. Först der undfår församlingen det högsta sakramentala moment, som framför alla de andra förtjenar kallas sakramentet *κατ'ἐξοχήν*, emedan Herren der gifver icke blott andra sin nåds helgande krafter eller personer, såsom gåfvor åt församlingen, utan gifver sig sjelf, sin egen personlighet. Först derpå kan också från församlingens sida följa det fulla sacrificium, der hon icke blott i bön hängifver sig åt sin Herre eller i ordinanden offrar en af sine medlemmar till hans tjenst utan gifver sig sjelf hel och hållen åt Herren tillbaka, och detta icke blott, såsom vid de flesta andra tillfällen, såsom en från embetsbärare isolerad församling utan i organisk enhet med honom eller flere sådane, exempelvis assistenterne. Det är således en kommunion icke blott mellan Herren och församlingen eller mellan Herren och ordinanden eller mellan ordinanden och församlingen utan emellan dem alla på en och samme gång. Man kan derför i viss mening säga att kommunionen, såsom ett i ordinationen ingredierande moment, bättre och fullare än någonsin annars kommer att motsvara sitt eget begrepp.

Men är detta rigtigt, såsom det väl torde vara svårt att bestrida, så följer deraf att det måste räknas såsom ett bevis på bristande insigt i ordinationens såväl som kommunionens väsen, då man stympade den gamla lutherska ordningen och skilde ordinationen icke blott från högmessan i sin helhet utan äfven från dess höjdpunkt: nattvardsfirningen. Sedan både ordinationen och högmessan utvecklat sig till den rika gestaltning, som nu är fallet, att i dem båda förekomma alla former af ordets kommunion, torde det icke vara skäl att, såsom Zezschwitz yrkar, åter förena dem till en enda akt. Åtminstone torde flera skäl kunna anföras mot en sådan anordning, bland andra det, att akten onekligen derigenom blifver något öfverlastad och alt för lång. Men att deremot ordinationen, ifall hon, såsom väl bäst är, skiljes ifrån högmessan för öfrigt, dock icke borde skiljas ifrån nattvarden utan i stället dermed förblifva förenad, derför tala icke blott historiska skäl utan, såsom vi hafva sett, lika mycket principiela, grundade såväl i ordinationens, som i nattvardskommunionens eget väsen. I hög grad önskligt vore det derför, att vid den handboksrevision, som nu uppdragits åt en derför utsedd komité och som helt visst vid nästa kyrkomöte förelägges till antagande, en restauration af vårt gammallutherska ordinationsformulär så till vida bragtes till stånd, att åtminstone tillfälle genom ritualet bereddes till att åter förena ordinationen med nattvardsgång och derigenom gifva henne den rätta afslutningen.

De betänkligheter, som möjligen skulle kunna resa sig deremot, att på det sättet liksom bryta ut nattvardsgången ur högmessan, torde redan vara bemötta dermed, att en sådan utbrytning förut egt rum och numera allmänt erkännes icke blott med afseende på ordinationen och andra dermed beslägtade kyrkliga handlingar, exempelvis konfirmation och vigsel, utan äfven i afseende på nattvarden, i det ju på många ställen inom den lutherska kyrkan särskilda nattvardsgudstjenster, utan sammanhang med högmessan, för särskilda ändamål anordnas. Och i detta fall skulle det ju just ske för att råda bot på den styckning, som egde rum, då ordinationen bröts ut ur högmessan och dermed äfven lösrycktes från det, som dermed bort blifva förenadt. Äfven om ordinationen såsom sådan, i all synnerhet då man blott fäster sig vid dess betydelse för den enskilde ordinanden, kan sägas och måste erkännas vara fullständig äfven utan nattvardsgång, så gestaltar sig dock, såsom vi sett, förhållandet helt annorlunda, då vi höja oss till betraktande af ordinationen såsom en församlingens kultakt. Då fordrar hon såsom sin komplettering och höjdpunkt nattvarden, som ensam förmår gifva henne en fullt motsvarande afslutning.

Ordinationens betydelse för ordinanden.

Innan vi öfvergå till den sista afdelningen af vår afhandling, som skall redogöra för ordinationens liturgiska gestaltning och öfver hvilkens råmärke vi redan trädt in med uttalande af ofvan nämnda kraf, måste vi emellertid nu närmare betrakta ordinationens betydelse för ordinanden sjelf. Skall denna betydelse rätt träda i dagen, måste vi tydligen äfven här utgå från samme utgångspunkt, ordinationens syfte. Det var, såsom vi minnas, detta, att i och genom en församlingens kultakt alt det men också endast det skulle göras, som församlingen ansåg behöfligt för en hennes nye bärare af kultembetet och som till kulten kunde hänföras. Efter som ordinanden är och måste förblifva en sedligt fri personlighet, är det icke nog med att han af församlingen offras och framställes inför Herrens altare. Han måste sjelf dit framgå och sjelf offra sig till den särskilda Herrens tjenst, han i ordinationen skall invigas till.

I vårt svenska ordinationsformulär har detta moment, i motsats till de alra flesta andra, fått ett särdeles lyckligt uttryck deruti, att ordinanden eller ordinanderne, innan den egentliga ordinationen begynner, ropas vid namn och ifall det icke förut skett, stiga fram till altaret och der blifva de egentliga eller närmaste objekten för handlingen. Under inledningsakten, psalmsången och kollektbönen, som, efter hvad vi längre fram skola se, bör föregå ordinationstalet, och delvis åtminstone äfven under detta senare tillhöra de ännu församlingen. Det vill m. a. o. säga: då taga de ännu del i ordinationsakten på samma sätt, som samtlige andre församlingsmedlemmar. Visserligen äro de på förhand beredde och på ett alldeles särskildt sätt kallade till ordinationen. Och i medvetandet och känslan deraf eller snarare af hvad, som skall komma, förnimmes det helt visst från början på annat sätt för ordinanden än för andre. Men detta är dock blott något subjektivt eller, kanske rättare, beroende af den tyvärr blott alt för vanliga objektiviteten, att i denna sjelfviskhetens verld alltid hvar och en är sig sjelf närmast. Detta gör att vi på annat sätt taga del i handlingar, der vi sjelfve äro medelpunkterne om icke hufvudpersonerna. Rent objektivt sedt, är dertill i detta fall ännu ingen anledning. Såsom vi redan hafva visat, är både introitus och kollektbönens innehåll sådant, att deri lika väl och på samma sätt alle församlingens medlemmar kunna deltaga som ordinanden, för så vidt de annars ega qvar något af det rätta församlingssinnet. Helt annorlunda blifver det, då ordinandens namn uppropas. Då skall han, såsom ingen annan af församlingens medlemmar, träda fram inför Herren och hans församling för att af Herren sjelf afsöndras från desse andre försam-

lingsmedlemmar samt genom Guds ord och församlingens bön helgas till den särskilda tjenst, som med Herrens och församlingens kultembete är förenad. Och derför är just sjelfva uppropandet af hans namn i hög grad betecknande, liksom sjelfva framstigandet till eller qvarblifvandet vid Herrens altare, sedan det är gifvet till känna hvarom fråga är, derpå är hans sakrificiela svar.

Lektionerna gälla på ett särskildt sätt ordinanden.

Lektionerna måste till följd deraf på ett alldeles särskildt sätt gälla honom. Om församlingen med afseende på de uppdrag och förpligtelser, som här åläggas, kunde sägas fullgöra dem dels derigenom, att hon i ordinationen lägger dem på ordinanden, dels derigenom att hon i sine enskilde medlemmar för öfrigt deraf gör den särskilda tillämpning, som deras olika kallelse fordrar, så behöfver och kan icke ordinanden låta sig nöja med en sådan blott indirekt och förmedlad applikation. Honom gälla de direkt och omedelbart. Ja, genom handpåläggningen läggas de på det mest ögonskenliga sätt på honom, så att intet tvifvel eller tvekan kan vara derom, att de gälla honom och andre hans medordinerade såsom inga andre. Andre kunna möjligtvis vid tillämpningen af dem göra ett orätt bruk, antingen för mycket skärpa eller försvaga dem, och derigenom gå miste om den rätta uppbyggelsen. Ordinanden behöfver och får icke göra någotdera. Han skall taga dem såsom de lyda.

Hans deremot svarande sacrificium i trosbekännelsen och förpligtelsen.

Men innan dessa förpligtelser såväl som sjelfva embetsuppdraget så kunna läggas på honom, att han sedan omöjligt kan blifva fritagen ifrån dem utan ett svårt försyndande, måste han först dertill gifva sitt uttryckliga samtycke. Han måste sjelf ikläda sig den förpligtelse, som för honom skall vara så hårdt bindande. Huru nu denna förpligtelse skall gestalta sig, antingen hon skall inskränka sig till ett blott ja på ordinators fråga, om han vill åtaga sig embetet med alla dess förbindelser, eller till samma svar på flera detaljerade frågor, eller slutligen han sjelf skall afgifva edlig bekräftelse eller ett högtidligt löfte, det är en sak, hvars närmare utredande först i siste delen kan ega rum. Här kunna vi blott säga det, att den olika formuleringen icke ändrar något det minsta i denna förpligtelses eget väsen. Och det är, att den skall utgöra det sacrificium, som ordinanden såsom svar frambär på det af Herren gifna uppdragets sacramentum, och att den såsom sådan är ett nödvändigt ingredierande moment i ordinationens kultakt.

Deraf är då ock en gifven följd att, för så vidt det annars är någon principiel skilnad mellan kult- och kyrkorätts-handlingar, formen för denna förpligtelse aldrig kan förändra förpligtelsens karakter och göra hela förpligtelsen,

för att icke säga hela ordinationen, till en kyrkorättslig bekräftelse. Då denna förpligtelse, såsom visserligen ofta varit fallet, antagit en helt och hållet kyrkorättslig för att icke säga civilrättslig eller borgerligt politisk pregel, vitnar det blott om att man icke förstått eller tillräckligt besinnat ordinationens karakter af kultakt. Sjelfva den edliga bekräftelsen har icke gjort förpligtelsen det minsta grand svårare, lika litet som prestedens borttagande skulle göra henne lättare, såsom månge af de i våra dagar så ifrigt petitionerande och derför agiterande tyckas förmena. Genom det löfte, som här inför Herrens altare afgifves eller det enkla ja, hvarmed ordinanden ikläder sig den i lektionerna gifna och genom frågorna applicerade förpligtelsen, förbinder han sig sjelf lika mycket, som genom eden, hel och hållen åt Herren såsom hans egen. Han öfverlemnar hela sin person åt Herrens tjenst och lofvar att egna alla sina krafter, alt det, han har och får, åt den presterliga gerning, åt den kyrkas embete, hvartill han inviges.

Men just derför att han såsom prest skall tjena den bestämda konfessionskyrka, som viger honom, kunna vi icke med Kliefoth säga att hvarje förpligtelse till denna kyrkas bekännelseskrifter och kyrkoordning skulle strida emot ordinationens väsen och derför böra aflägsnas ifrån ordinationen utan måste med Ullman yrka på dess bibehållande. Men väl borde icke blott all slags trohets- och undersåte-ed mot den verldsliga öfverheten borttagas utan ock förpligtelsen till konfessionskyrkan förenas och samarbetas med förpligtelsen till kyrkans Herre, så att det icke, såsom nu är fallet i vårt svenska ordinationsformulär, såge ut som vore det två olika förpligtelser, en mot kyrkans Herre och en mot kyrkosamfundet. Men i hvilketdera fallet som helst, äfven om förpligtelsen till konfessions- och lands-kyrkan kan sägas vara af kyrkorättslig natur eller åtminstone medföra kyrkorättsliga konseqvenser, såsom för öfrigt ordinationen i sin helhet medför de alra vigtigaste sådana, så är dock denna förförpligtelse blott ett moment af mycket underordnad, om än nödvändig, betydelse för ordinationen. Hon kan derför aldrig åt ordinationen i sin helhet gifva kyrkorättsnatur eller göra henne blott till en högtidlig förvissning och offentlig bekräftelse på den lagenliga kallelsen. I sådant fall skulle ju ordinationen nödvändigt upprepas vid hvarje transport till en annan presterlig befattning, då hon deremot nu aldrig upprepas, icke ens vid en förflyttning från en landskyrka till annan, under det att då likväl förpligtelsen upprepas och särskild prested afägges.

Icke heller är det ordinandens egen förpligtelse, som helgar honom till Herrens och församlingens tjenst. Det är fastmera Guds ord och församlingens bön, som ensamma förmå helga alt det, som skall helgas. Men detta helgande försiggår icke blott eller ens närmast derigenom, att Guds eget uppdrag och embetets pligter åläggas honom, utan framförallt derigenom, att också den välsignelse, nåd och kraft, som Herren i sitt ord om embetet utlofvar, på honom appliceras. Derom gäller i afseende på ordinanden det samma, som sades om förpligtelserna. Då församlingen för att i sine enskilde medlemmar hemta den välsignelse och uppbyggelse, som hon behöfver, måste öfverlåta åt desse att deraf sjelfve göra tillämpning på hvars och ens olika behof, så behöfver ordinanden icke göra detta. Lika väl som behofvet och krafvet läggas på honom, sådana de af honom såsom embetsbärare måste kännas och fordras, lika visst förehållas honom i samma lektioner just den välsignelse, de löften, gåfvor och krafter, som han i och för sitt embetes skötande behöfver och kan göra räkning på att af Herrens hand mottaga. Han behöfver icke liksom sjelf draga ut af dem, hvad han särskildt på sig kan tillämpa. De skola fastmera i hela sin fullhet appliceras på honom. De varda i och med handpåläggningen realt tillegnade just honom, såsom den der till embetets tjenst helgas och utrustas.

Sacramentum så stort, att hela hans lif och församlingens hjelp i förbön fordras för sacrificii frambärande.

Dessa löftens rika och mångfaldiga innehåll utgör just den sakramentala gåfva, som gifves åt ordinanden och som ensam eller åtminstone i första hand förmår helga och sätta honom i stånd till att rätt sköta det embete och fullgöra de förpligtelser, som åt honom öfverlemnas. Men förutsättningen för att han skall kunna tillgodogöra sig hela detta sakramentala innehåll är här, såsom öfveralt annars, att han derför är mottaglig och genom tron öppnar sitt hjerta derför, så att han vill och kan frambära det deremot svarande sacrificium. För så vidt som alla dessa löften koncentrera sig ikring och kunna tänkas förenade med sjelfva embetet såsom sådant, måste man säga att det sacrificium, som svarar deremot, utgöres först och främst af det svar, ordinanden afgifver på ordinators fråga, om han vill mottaga embetet. Med det enkla ja öfverlemnar han sig, hela sin person åt den treenige Guden, i hvilkens namn frågan ställes till honom af ordinator. Och då sedan embetet öfverantvardas åt honom under handpåläggning af ordinator och assistenter samt förbön af församlingen i sin helhet, varder han af detta Guds ord och församlingens förbön afsöndrad från alle andre församlingsmedlemmar och alla verldsliga yrken till Guds församlings tjenst i Herrens nådemedelsembete, så att hela hans lif, alla

hans krafter och gåfvor kunna och böra egnas deråt. Det är ett sacramentum så stort och omfattande, att endast hela hans kommande lif med alt, hvad han har och får eller gör, dertill kan utgöra det fullt motsvarande sacrificium. Här, i detta öfverantvardande af embetet under handpåläggning och bön, uppnår ordinationsakten sin kulminationspunkt. Här träder derför också hela ordinationens väsen och innersta syfte tydligast i dagen. Här löpa alla de medverkande faktorerna samman till en enhet för att åstadkomma det resultat, som åsyftas. Ordinator och assistenter tala och handla der visserligen först i Herrens namn men sedan ock i kyrkans. Dock nöjer sig icke församlingen med att representeras af dem såsom sine ställföreträdare. Hon träder sjelf fram inför Herren och understödjer med sin förbön både ordinator och ordinand, bedjande både Herrens och sin egen bön. Här sammansmälta sålunda sacramentum och sacrificium till sin högsta möjliga enhet och motsvarighet, då församlingen till sin helhet, i alle sine medlemmars förbön, väl förmår mycket mer än en rättfärdig mans bön, der hon allvar är, och derför liksom kompletterar hvad som fattas i ordinandens sacrificium. Detta visserligen icke så att förstå, som skulle hon kunna på minsta sätt umbära eller ersätta detta, utan så, att hon dels för sin egen del framträder med bön om att Gud måtte för henne välsigna begagnandet af ordinandens person i embetets gerning, dels understödjer ordinanden i hans egen bön och sjelfhängifvenhet åt Gud, att hans person måtte, så vidt möjligt är, varda helgad eller konsekrerad till ett rätt Herrens organ derigenom, att hans hjerta i och genom tron öppnar sig helt för den välsignelse och nåd, som hon är öfvertygad om att Herren vill åt honom gifva.

Men innan detta embetsuppdrag och, om vi så få säga, koncentrerade sacramentum lägges på ordinanden och derigenom framkallar detta koncentrerade sacrificium, måste församlingen och framför alt ordinator hafva visshet om att också ordinanden eger någon förutsättning för att mottaga denna gåfva och så taga del i detta sacrificium eller, hvilket är detsamma, om han är villig att genom tron mottaga de löften om nåd och välsignelse, som i lektionen erbjudas. Detta gifves derigenom, att ordinanden aflägger sin trosbekännelse på den treenige Guden såsom sin skapare, återlösare och heliggörare. Denna trosbekännelse blifver då det sacrificium, som framkallas och motsvaras af de i lektionen gifna löftena, liksom förpligtelsen motsvarade samma lektions uppdrag och olika embetspligter. Och hafva vi rätt att fatta trosbekännelsen på detta sätt, såsom väl knappast någon lär vilja bestrida, så kunna vi icke blott försvara dess

plats i ordinationen utan häfda dess nödvändighet. Såsom vi sett, var det först 1793—1811 i vårt svenska ordinationsformulär och sedan 1822 i preussiska agendan, som trosbekännelsen upptogs, hvarför också Kliefoth icke als kan finna någon grund dertill utan yrkar på dess aflägsnande. Och sant är visserligen att den apostoliska trosbekännelsen har sin rätte plats vid dopet, konfirmationen och den allmänna högmessogudstjensten samt derför icke borde förekomma i ordinationen. Hon kan åtminstone icke gifva något uttryck åt det, som der skall ådagaläggas, att ordinanden på ett fullare och kraftigare sätt eller åtminstone med någon från det sedvanliga bruket och öfrige församlingsmedlemmar särskild högtidlighet bekänner sin tro. Detta kunde deremot ske genom den nicenska trosbekännelsen. Och då denna i vår svenska k:o. af 1571 förekommer vid biskopsvigning, talar äfven häfden för att hon i ordinationen ånyo blefve upptagen, då hon så mycket bättre än den apostoliska gifver uttryck åt ett för ordinationen väsentligt och nödvändigt moment.

Men i hvilketdera fallet som helst, vare sig det nu sker genom den apostoliska eller nicenska trosbekännelsen, gifver ordinanden blott derigenom uttryck åt sitt hjertas tro och således med full förtröstan omfattar de löften, som i lektionen förehållas honom och i handpåläggningen appliceras på honom, så kunna vi icke fatta annat än att också dessa löftens innehåll på honom måste gå i fullbordan. Och detta först och främst så, att han af kyrkans Herre sjelf, på ett sätt, som icke någon annanstädes, mottager embetet, helgas och inviges till Herrens särskilde tjenare och medhjelpare till Kristi församlings uppbyggelse; men sedan ock så, att han der erhåller den kraft och välsignelse, som han för ett rätt skötande af detta embete behöfver. Åtminstone mägta vi icke inse hvarför det gudomliga ordet, då det i öfverensstämmelse med Kristi egen instiftelse förvaltas, icke här skulle bevisa sig lika kraftigt och verksamt som annars. Dess kraft och verkan är eljes alltid att icke blott trösta med utsigten till en aflägsen framtid utan att meddela det, som i ordet utlofvas och innehålles, der annars de nödiga förutsättningarna för dess mottagande äro för handen. Här gäller det visserligen icke närmast ordets frälsande, nyskapande kraft till bättring och nytt andligt lif. Icke heller är det fråga om en sådan Andens helgande kraft på ordinandens personlighet, att derigenom en character indelebilis påtryckes honom och en öfvernaturlig kraft eller myndighet förlänas honom, att göra nådemedlen verksamma eller sjelf upprepa Kristi försoningsoffer, såsom romerska kyrkan håller före. Nej, det är här fråga om det Guds ord,

som handlar om embetets instiftelse till Kristi kropps uppbyggelse, om dess löften, dess kraft och välsignelse. Är uppdraget gifvet åt Kristi församling, att göra folken till Kristi lärjungar och predika evangelium för alla kreatur, och har Kristi församling eller Kristus sjelf genom sin församling och närmast genom ordinator lagt detta uppdrag på ordinanden såsom hans särskilda embete och uppgift, så måste väl också det löftet om Herrens nåderika närvaro gälla särskildt honom i hans embetsverksamhet. Då Herren i och genom sitt ord säger till ordinanden att han skall taga den helige Ande, så att hvilka han förlåter synderna efter Guds och Kristi vilja, dem varda de förlåtna, eller han i allmänhet lofvar att gifva sine predikares ord kraft till menniskors omvändelse och salighet, så skulle ju Herrens ord icke längre vara sanning, ifall icke också Herren gåfve den, som med tron omfattar dessa ord, hvad de innehålla och lofva.

Och medgifver man, såsom en författare gör, att ordinationen är ett möte mellan Herren och ordinanden, i hvilket Anden är den verkande potensen lika väl vid våra ordinationer som vid den första apostoliska ('veni creator spiritus'), så inse vi icke huru man kan våga inskränka eller nedsätta denna potens till en blott hjelpande och understödjande nåd ("gratia juvans") men frånkänna den hvarje skapande kraft ("gratia creans") [1]. Oss förefaller det, som skulle en sådan uppfattning, långt ifrån att innebära en fast tro på den gudomliga nådens närvaro i ordinationsakten, i stället innebära misstro till Herrens eget ord. Långt ifrån att ordinationen då blifver den ödmjukhetens akt, som förordats, vill hon ju sätta en skranka för Andens skapande magt och derigenom förhindra Herren att fullborda det verk, som han genom sitt ord sagt sig vilja uträtta. Icke heller gifves det någonting mera verkligt förödmjukande och förkrossande på samme gång som upplyftande, vederqvickande och stärkande än denna Guds nåd och kraft, som genom tron mottages och i tron efter hans vilja användes; och det desto mer, ju större den är.

Skilnaden mellan ordinationsnåden och frälsningsnåden.

Det är här visserligen i första hand blott fråga om den nåd, kraft och välsignelse, som för embetets framgångsrika gerning är behöflig. Men icke kan denna genom tron mottagas och i tron användas utan att också ordinanden både i ordinationens högtidliga ögonblick och i sin embetsgernings mest nedtryckande stunder deraf hemtar den rikaste och kraftigaste uppbyggelse, och detta

[1]) Andersen, o. a. a. sid. 248—250.

icke blott under formen af ett ordinationens minne utan till följd af den ordinationens ständigt fortlefvande gåfva, som på honom visar sig så verksam och kraftfull, som endast en Guds gåfva kan det. Detta är ordinationens betydelse med afseende på hvarje ordinand, som med lefvande tro tillgodogör sig den nåd, som i ordinationen gifves. Men ingalunda är ordinationens betydelse i alla afseenden beroende af ordinandens personligt lefvande och saliggörande tro, så att, der denna fattades, ingen ordinationens kraft eller verkan skulle förspörjas. Med fasthållande af den distinktion, som redan våre ortodoxe teologer Chemnitz och Gerhard gjorde mellan "gratia ordinationis" och "gratia reconciliationis", måste vi tvärtom påstå att ordinationen, lika väl, som hvarje annan kulthandling, har en, af all sådan menniskans tro oberoende, objektiv kraft och verkan. Och det är först och främst den, att denne kultakt gör den ordinerade till prest eller i Guds eget namn till honom öfverlemnar embetet, att i Kristi församling predika evangelium och förvalta sakramenten.

Men här måste vi åter särskildt accentuera den betydelse, detta öfverlemnande får derigenom, att det sker i och genom en kultakt. Det objektiva inskränker sig ingalunda till det blott yttre eller kyrkorättsliga, att den ordinerade såsom sådan beklädes med embetets pligter och rättigheter, så att han i det kyrkliga samfundet kommer att intaga en helt annan ställning än förut. Detta är i sjelfva verket blott en gifven konseqvens eller, om man så vill, församlingens sakrificiela svar till och användning af den objektiva gåfva, som i ordinationens kultakt gifves. Det är visserligen sant, att ordinationen icke allena skapar presten i detta ords fulla betydelse af pastor, utan att dertill erfordras både från församlingens och ordinandens sida flera förberedelser och subjektiva vilkor. Församlingen och kyrkan måste derjemte genom sina organ kalla, examinera, förpligta, utnämna o. s. v. Ordinanden måste ega både medfödda och förvärfvade såväl rent naturliga anlag som personliga eller etiska förutsättningar för att kunna blifva och förblifva prest. Men detta alt hindrar likväl icke att det är ordinationen såsom kultakt, som gör och, såsom ingen annan af nu nämnda handlingar, ensam förmår göra ordinanden till prest i luthersk mening, d. v. s. bärare och förvaltare af det genom Kristus sjelf stiftade kyrkliga nådemedelsembetet.

Ty ingen annanstädes än der lägges Kristi ord om detta embetes instiftelse på ordinanden så, att det på honom appliceras och individualiseras till skilnad från alle andre. Ingenstädes säges det så direkt till honom, som i or-

dinationen, att det är ett Herrens embete, som han i den treenige Gudens namn mottager och efter Kristi instiftelse har att förvalta. Ingenstädes får han såsom der mottaga löftet om, att Herren städse genom detta embetes förvaltning af hans ord och nådemedel vill vara verksam eller meddela sin välsignelse och kraft till sin församlings allsidiga uppbyggelse. Ingenstädes kan han derför såsom i ordinationen varda förvissad om, att han af Gud sjelf kallas till och insättes i embetet, så att han icke hör till dem, som sjelfve taga sig äran eller löpa utan att af Herren vara sände. Men den omedelbara följden deraf blifver nu också den, att, då han fullgör detta embetes pligter, då han förvaltar nådens medel, är Herren sjelf genom dessa nådemedel och all hans embetsgerning verksam till menniskors frälsning och salighet. Äfven om han sjelf icke mottager den frälsningens nåd, som i det af honom förkunnade Guds ord innehålles, förminskas och omintetgöres icke deraf detta ordets gudomliga kraft och saliggörande verkan på andre, som med tron omfatta det. Så framt annars hans förkunnelse är i öfverensstämmelse med Guds ord och hans förvaltning af sakramenten eger rum i enlighet med Kristi instiftelse, vill och förmår Herren, enligt sitt eget ord, genom denna hans förvaltning af nådens medel utföra sitt omskapande och helgande verk i menniskors hjertan. Församlingen och alle hans åhörare hafva derför ock att i honom se ett Herrens befullmägtigade ombud att ibland dem förvalta Guds ord och sakrament. Och ifall de icke lyssna till hans skriftenliga förkunnelse utan, i följd af hans eget visserligen nedrifvande föredöme, i otro och olydnad förkasta detta Guds ord, som, äfven såsom ur hans mun framgånget, förmår bevisa sig såsom gudomlig sanning och kraft, blifver deras ansvar icke mindre än ansvaret och domen öfver Guds ords förakt i allmänhet.

Men visserligen måste vi här tillägga — hvad som för öfrigt är så sjelfklart, att det blott behöfver påpekas — att den objektiva kraft och verkan, som i ordinationen gifves och bevisar sig i all den ordinerades embetsgerning, icke länder honom sjelf till gagn och välsignelse utan till dom och förbannelse, ifall den icke på honom sjelf får bevisa sig i något afseende verksam. Och just deri består skilnaden mellan ordinationsnåden, eller huru vi nu vilja kalla denna ordinationens objektiva verkan, och frälsningsnåden, att den icke på samma sätt som denna senare är beroende af menniskans subjektiva tro utan i stället af Herrens löftesord allena. Detta löfte är så fast, denna Guds ords kraft så stor, att, äfven då ordinanden i otro sluter sitt eget hjerta till för dess verkan eller

den redan ordinerade i otro vänder sig bort ifrån den nåd, som i ordinationen gifvits, kan det dock med rätta sägas, att Herrens löfte blifver orubbadt och kraften af hans ord oförsvagad, så snart det blott får framkalla den hjertats tro och meddela den gudomliga nåd, Gud deri nedlagt. Detta visserligen icke så att förstå, som skulle denna ordinationens objektiva verkan vara för någon tillräcklig, eller denna nåd, som i ordinationen gifves åt hvarje ordinand, förmå borttaga taggen ur deras samvete, som utan inre kallelse trängt sig in i embetet, utan så, att en hvar, som blifver ordinerad, har både rätt och pligt att deri se en Guds kallelse till embetets gerning. Då han derför genom tron öppnar sitt hjerta och sin själs ögon så mycket, att han deri igenkänner lika mycket sin inre som sin yttre kallelse, så behöfver han icke ordineras om igen utan blott tillgodogöra sig den nåd, som i ordinationen gifvits och som det gudomliga ordet städse innebär.

Ordinationens oumbärlighet.

Men deraf följer då ock att ordinationen eller den nåd, som i ordinationen gifves, icke kan hvarken umbäras af någon, som med verklig välsignelse vill utföra embetets gerning, eller ersättas af nya födelsens frälsningsnåd allena. Med Hollazius nödgas vi hålla fast vid ordinationens relativa nödvändighet och påstå att något slags ordination för kyrklige embetsbärare är, utom i nödfall, der hon icke kan och derför icke behöfver erhållas, så nödvändig, att hon icke utan mycket stor skada både för embetsbäraren sjelf och Kristi församlings allsidiga uppbyggelse kan underlåtas. Det är ett påstående, hvartill hela den föregående framställningen oundgängligt drifver oss i sökandet efter en rätt uppfattning af ordinationens väsen. Dock vilja vi dermed visserligen icke hafva sagt att aldrig någon nåd och uppbyggelse skulle kunna följa med den oordinerades förvaltning af nådens medel, ifall det annars sker efter Kristi instiftelse, utan blott det, att den, som af likgiltighet försummade eller af förakt försmådde att mottaga den nåd, som genom ordinationen kunde varda honom gifven, skulle för sin embetsgerning sakna det väsentligaste och nödvändigaste. I detta afseende måste vi fullt instämma med en förut citerad författare, hvilkens uppfattning vi annars icke kunnat dela, då han säger att, hvad som med kringgående af ordinationen, utanför ordinationens handling, kan och måste uppsökas styckevis, såsom blott smulor ifrån nådens bord, det samlas i ordinationshandlingen till en invigningens fullhet. Visserligen gifves det menniskor, som i naturligt afseende sakna det nödvändiga och dock lefva. Men lika fattig skulle den i längden blifva i sitt embetslif, som ville utöfva Herrens embete utan

kyrkans invigning i och genom ordinationen. Hans subjektiva armod skulle stå i förhållande till och snart gå upp emot nådemedlens objektiva rikedom [1]).

Handpåläggningens betydelse.

Men har ordinationen en så nödvändig och vidt omfattande betydelse, icke mindre för församlingen än ordinanden, och förmår kyrkan meddela sådan nåd blott genom en kultakt, som är grundad på och hemtar sitt rika innehåll ifrån Guds ord allena, så är det icke svårt att förstå, hvarför kyrkan här icke stannar vid ord utan känt ett behof att fortskrida till en handling eller actus sådan den framträder först och främst i handpåläggningen men sedan äfven i korstecken och investitur med ty åtföljande öfliga åtbörder. Ingen af dessa handlingar kunna vi fatta såsom blott tillfällige och oväsentlige symboler, utan all annan kraft och verkan än den rent symboliska och sinnebildliga. Ännu mindre kunna vi betrakta någon af dem såsom ett adiaforon, hvilket kyrkan efter behag kunde förändra eller helt borttaga. Tvärtom kunna och skola de, hvar på sitt sätt och med det innehåll, som i dem ligger, bidraga till det med kultakten i sin helhet afsedda ändamålet, en församlingens allmänna och ordinandens särskilda uppbyggelse för det gifna syftet.

Men i all synnerhet måste handpåläggningen sägas vara ett för ordinationen så väsentligt och i den nödvändigt ingredierande moment, att hon icke utan skada derifrån kan eller bör skiljas. Ja, vi måste, till följd af det ofvan sagda och särskildt i denna afhandlings första del framhållna, gå derhän, att vi säga det en sådan ordination, vid hvilken ingen handpåläggning förekom, icke med rätta kunde göra anspråk på att anses för en "apostolisk eller rätt kristlig" ordination. Visserligen är handpåläggningen icke genom något apostoliskt bud anbefald, än mindre af Kristus sjelf instiftad på samma sätt, som embetet sjelft, så att mellan henne och ett dylikt instiftelseord något slags unio sacramentalis skulle ega rum och i sig innehålla betingelserna för all ordinationens verkan, såsom förhållandet är med dop och nattvard. Men hon är en af Herrens egne apostlar använd och genom deras användande för kyrkan auktoriserad handling vid och för insättandet i predikoembetet, hvilken derför af kyrkan lika litet får afskaffas eller ringaktas, som t. ex. den under apostlarnes ögon införda ordningen, att fira söndagen såsom nya testamentets hvilodag. Hon har derför också öfveralt, der annars en ordination förekommit, städse varit använd, fastän hennes betydelse mycket olika uppfattats och värderats.

---

[1]) Andersen, o. a. a. sid. 254—5.

Och i sjelfva verket rättar sig nästan alltid den betydelse, som åt handpåläggningen tillerkännes, efter den uppfattning, man har om ordinationen i sin helhet. Handpåläggningen är efter alles medgifvande en koncentration af det, som i ordinationen förekommit. Hon är den handling, som tydligare och kraftigare än någon annan, och derför ännu mer än något ord, gifver till känna eller rättare åstadkommer att ordinationsakten kan anses afslutad och den intention, som dermed åsyftats, fullbordad. Handpåläggningen har derför, såsom bekant, vid romerska ordinationen blifvit det enda verkande och för handlingen karakteriserande, så att, der ingen biskoplig eller genom apostolisk succession förmedlad handpåläggning funnes att tillgå, der kunde ingen kraftig eller rättsgiltig ordination ega rum. Och att vi icke i denna mening anse handpåläggning nödvändigt höra till eller konstituera ordinationen, utan i stället vindicera denna nödvändighet åt det apostoliska ordet om embetets gudomliga instiftelse och fortfarande bestånd, det torde af hela vår framställning så tydligt framgå, att vi icke af någon, som genomläst denna, derför skäligen böra kunna misstänkas.

Men lika tydligt är ock att vi icke kunna inskränka handpåläggningens betydelse till att blott vara ett synligt tecken till att den person, som derför blifver objekt, bekräftas i sitt embete, eller att församlingens bön, genom hvilken han skall invigas och helgas till embetets tjenst, är rigtad på honom, så att handpåläggningen blott blifver hvad man kallat en "förbön i kroppslig gestalt" och såsom sådan meddelar den välsignelse, men också blott den, som denna förbön medför. I sådant fall skulle handpåläggningens såväl som hela ordinationens verkan förlora hvarje bestämbart mått och fast innehåll, då den blefve beroende af församlingens förbön. Och huru ginge det då med sådana ordinationers verkan, der ingen församling eller några "rätte bedjare" vore närvarande? Den komme ju då att vara af noll och intet värde och i hvarje fall att reduceras efter den förbönens kraft, som vid det tillfället kunde påräknas.

Men nu är hvarken bekräftelsen det utmärkande och primära eller bönen det konstituerande och i första hand verkande vid ordinationen utan Guds ord om embetets instiftelse och välsignelse. Och derför är det icke blott förbönens kraft eller välsignelse, som genom handpåläggningen tillegnas ordinanden, utan detta Guds-ordets hela innehåll. Eller kanske rättare och tydligare uttryckt: förbönens egen kraft grundar sig på och begränsas såväl till sitt innehåll som till sin verkan af detta Guds och Kristi ord. Det är icke bedjarnes tro eller

allvar allena, än mindre deras antal, som förlänar åt bönen hennes kraft. Endast deraf att kyrkan, vore det än blott i två eller tre af sine medlemmar, församlar sig i Herrens namn och på grundvalen af hans ord beder om hvad helst hon behöfver, är den bönens kraft beroende, att hon får alt hvad hon beder om, för så vidt annars förutsättningarna för mottagandet äro för handen. Och när derför kyrkan i ordinationen genom ordinator och assistenter under församlingens förbön lägger sina händer på ordinandens hufvud, så gör hon det i det syfte och med den verkan, att hela det innehåll, alla de uppdrag, löften och gåfvor, all den välsignelse och Andens fullhet, som i de föregående lektionerna utlofvats och i bönen nedbedts, varda honom på fullast möjliga sätt tillegnade, så att de blifva hans egen personliga tillhörighet såsom ingen annans.

Det är således inga andra, utanför bönen liggande, särskilda gåfvor eller någon från den ene helige Anden särskild embetsande, som genom handpåläggningen meddelas, utan just de samma gåfvorna, den samma trons, bönens och all krafts Ande, som alle trogne undfå. Men denne Ande meddelar här just de särskilda gåfvor, som för embetets förvaltande till Kristi kropps uppbyggelse behöfvas, eller helgar förut befintliga till den embetets tjenst, församlingen i sin förbön anhåller om. Detta alt verkas dock icke af handpåläggningen utan af Guds ord. Det gifves icke för och genom församlingens förbön utan på grund af Kristi löfte. Visserligen är det församlingen eller kyrkan, som genom sin förbön och sin användning för öfrigt af dessa Kristi löftesord i ordinationen nedkallar dessa gåfvor och krafter. Men det är icke genom bönen utan genom handpåläggningen, som dessa gåfvor öfverlemnas åt och realt tillegnas eller läggas på ordinanden, emedan bönen här, såsom annars, icke är ett "medium *δοτικόν* utan *ληπτικόν*". Dessutom är handen här, såsom annars, det närmaste och egentliga organet för förmedlandet eller öfverflyttningen och öfverlemnandet af hvad, som genom Guds ord gifvits och genom bönen mottagits. Det är derför först genom denna handpåläggning och denna uppfattning af handpåläggningen, som ordinationen såsom en kultakt i äkta luthersk mening kommer till sin fulla afslutning och vinner en sitt eget väsen motsvarande gestaltning.

Men har handpåläggningen en så stor betydelse, måste det tydligen ligga stor vigt uppå att hon också rätt anordnas, så att hon kan gifva ett äfven synbart uttryck åt denna. Huru detta närmare skall ske, i öfverensstämmelse med hela ordinationsaktens gestaltning, det är något, som i vår afhandlings siste del skall visas.

V.

Den lutherska ordinationens liturgiska anordning.

Behöfligheten af en särskild anordning och vidare utbildning.

Då vi tala om en ordinationens liturgiska anordning, förutsätta vi såsom obestridligt att ordinationen lika väl som andre kyrklige kultakter behöfver ikläda sig och framträda i en viss från andra särskild form, hvilken såväl till tid som rum och sätt, så vidt möjligt är, gifver ett motsvarande uttryck åt ordinationens eget väsen, innehåll och syfte. Af den föregående framställningen har tydligt framgått att långt ifrån alltid eller allestädes lutherska ordinationen framträdt i en sådan, ens tillnärmelsevis tillfredsställande, liturgisk form utan ofta måst åtnöja sig med rent af felaktiga eller åtminstone ofullständiga formationer, der än det ena, än det andra väsentliga momentet icke kommit till sin rätt. Och äfven der det varit och är som bäst, såsom det väl måste erkännas vara förhållandet i vårt nuvarande svenska ordinationsformulär, återstår ännu ganska mycket att göra både i utveckling och vidare utbildning, innan det kan anses på ett fullt tillfredsställande sätt tillgodose de berättigade kraf, som vår tid derpå kan och bör ställa. Skall emellertid denna utbildning hafva något verkligt beståndande värde och det åsyftade ändamålet uppnås, så måste hon grunda sig på den redan lagde grundvalen. Hon måste icke blott tillgodogöra sig hvad som från andra håll kan vara att hemta, såsom redan utbildadt, utan ock eftersträfva en fortbildning af sådant, som vid en närmare reflexion visar sig ligga i och fordras af ordinationens eget väsen och som visserligen allmänt erkännes eller bör af alle sakkunnige kunna påräkna erkännande men ännu icke hunnit utföras.

Då vi derför nu för utredandet af ordinationens liturgiska anordning vilja taga vår utgångspunkt i detta ritual och lägga det till grund för vår framställning, måste vi förbehålla oss rätt att deruti påpeka och framhålla åtskilligt sådant, som förut icke kan sägas hafva kommit till sin fulla genombildning. Äfven om det icke förnekas eller med hållbara skäl kan bestridas, att ordinationen är en för hela församlingen gemensam kultakt, af hvilken följaktligen alle församlingsmedlemmar kunna hemta uppbyggelse, så brister det likväl härutinnan mycket i ett konseqvent utförande af vårt ordinationsritual både med hänsyn till aktens gestaltning i tid, rum och sätt.

Hvad behöfver här göras med hänsyn till tiden för ordinationen?

Hvad *tiden* för ordinationen beträffar, så var det, såsom vi hafva sett, ifrån början inom lutherska kyrkan brukligt och uttryckligen föreskrifvet, att hon skulle på ett eller annat sätt ansluta sig till den allmänna högmessogudstjensten på söndagen och ega rum, när helst någon prest behöfde invigas, vare sig för tjenstgöring inom egen församling eller för biträde i en annans. Och det låter icke förneka sig, att derigenom bäst de kraf kunna tillgodoses, som ligga i ordinationens väsen, samt att derigenom också alt tal om ett närmare bestämmande af tiden förfaller, emedan söndagen både genom sin naturliga och historiska bestämdhet för kyrkan eger ett afgjordt företräde framför andre dagar, såsom Herrens uppståndelses- och andeutgjutelses eller kyrkans egen skapelse-dag. Visserligen kan i ett afseende den ene dagen lika väl sägas lämpa sig för ordination som den andre, efter som Herren lofvat att vara när sin församling alle dagar intill verldens ände. Och visserligen må det medgifvas, att denne kultakt såväl som gudstjenstlifvets innehåll i allmänhet förmår genomströmma och fylla lika väl det ena som det andra tidens ögonblick. Men derför kan och får dock kyrkan ingalunda förbise den stora betydelse, hon från början fäst vid sina heliga tider. Lika mycken skada ett sådant förbiseende skulle vålla hennes uppbyggelse i allmänhet, lika mycken välsignelse kan hon hemta deraf, att hon äfven vid anordnandet af ordinationen tager tillbörlig hänsyn till lämplig tid och stund. Detta visserligen icke så att förstå, som skulle vi påyrka att lutherska kyrkan så fäste sig vid dessa tider och dagar, att hon derför uppsköte och försummade en ordination, som af andra högre orsaker var behöflig och önskvärd, utan blott så, att hon, när dessa dertill föranleda, icke låter godtycket eller utanför saken liggande grunder bestämma valet af dag och tid, utan i stället den af kyrkans lifsinnehåll förut bestämda heliga tiden.

Om man derför af hvarjehanda giltige grunder frångår den ännu i vårt ritual gifna bestämmelsen, att ordinationen bör ske på en sön- eller högtidsdag, så vidt icke laga hinder äro, och förlägger den till en hvardag, torde det sålunda vara skäl att dertill utvälja icke hvilken veckodag som helst utan, för så vidt icke andra hinder derför träda i vägen, blott den, som den ena eller andra kyrkliga tiden derför anvisar såsom den lämpligaste. Så exempelvis i adventstiden: julafton eller dagen före förste söndagen i advent, i påsk- och pingst-tiden: tredjedag påsk och pingst, pingstafton eller skärtorsdag, då ordinationen lämpligen kunde förenas med den nattvardsgång, som på den dagen alltid borde ega rum, och i den festlöse delen af kyrkoåret: midsommarafton, Pe-

tri-Pauli- eller Laurentiidagen och, der inga andra märkelsedagar funnos, "dies stationum".

Men i hvilketdera fallet som helst, vare sig hon eger rum på sön- eller hvardag, borde den kungörelse med bön, som nu uppläses på predikstolen ordinationsdagen, förflyttas till eller åtminstone också ega rum näst föregående söndag. Och hvad som framför alt behöfver ändras, det är att det der gifves till känna och lägges församlingen på hjertat att, om än förbönen för ordinanderne vid ordinationen utgör ett mycket väsentligt moment, så är det dock icke hvarken det enda eller förnämsta, hvarför församlingen bör taga del i ordinationen. Detta är fast hellre församlingens egen icke blott subjektiva, genom bönen förmedlade, utan lika mycket objektiva uppbyggelse af Guds eget ord. För detta ändamåls uppnående borde åtminstone i denna kungörelse sägas till, såsom vid konfirmationen, att församlingen såsom sådan, således icke blott anhörige till ordinanderne utan församlingens ledamöter, hade att taga del i ordinationen och "äfven för egen del af denna kristeliga förrättning hemta den uppbyggelse, som åsyftas och deraf hemtas bör". Endast om det på detta eller något annat, lämpligare och mera kraftigt verkande, sätt blifver klargjordt för församlingens medvetande, att hon i ordinationen lika väl som i hvarje annan gudstjensthandling skall uppbygga sig på sin alra heligaste tro, kunna vi vänta och ha grundad anledning hoppas att församlingen mera allmänt skall komma dit, och det icke blott af skådelystnad eller nyfikenhet, såsom nu oftast är fallet, utan med hjerta och sinnen öppna för den nåd, som der gifves äfven åt henne. Och endast om detta blifver fallet, kan ordinationens nåd frambringa all den välsignelse och utveckla alla de rika frukter i församlingslifvet till en allsidig och kraftig uppbyggelse, som Herren med sitt embetes instiftande åsyftat. Och detta högsta mål för all kyrkans verksamhet bör hon väl framför alt genom anordnandet af sin ordination söka befrämja.

Med hänsyn till rummet, der ordinationen skall utföras.

Att detta mål äfven på sitt sätt kan främjas genom beskaffenheten och belägenheten af det *rum*, der ordinationen anordnas, det är något, som också lika allmänt erkännes och icke gerna kan bestridas, sedan uppmärksamheten blifvit fäst derpå [1]). Att kyrkan och der koret framför altaret är för ordinationen lika väl som för nattvarden den mest lämplige platsen och den ende, som dertill bör användas, för så vidt icke, såsom vid enskild nattvardsgång,

[1]) Jfr Eklund, o. a. a. sid. 93—106.

sjukdom och lokala omständigheter lägga oöfverstigliga hinder i vägen, det har från begynnelsen varit lika allmänt erkändt som brukligt. Blott deri hafva meningarna såväl som bruken varit olika, att dertill valts antingen den kyrka, der den ordinerade skulle tjenstgöra, eller ock stifts- eller domkyrkan, der den kyrkliga myndigheten, ordinator och assistenter, varit stationerade. Och det är visserligen en fråga, som är vida mer magtpåliggande och svårlöst än mången föreställer sig. Det kan för bådadera bruken anföras mycket giltiga skäl, och det sådana, att ofta den obestridlige fördel, som i ett afseende med den ene platsen är förenad, tyckes uppvägas af en fullt lika stor olägenhet i ett annat. Äfven om det af flera skäl är lämpligast att förlägga ordinationen till domkyrkan, såsom central- och hufvudplatsen för stifts- eller landskyrkan, och låta den efterföljas af installationen i lokalkyrkan, kan det icke bestridas, att man i allmänhet bör kunna påräkna större deltagande från församlingens sida på det ställe, der ordinanden skall tjenstgöra, än i domkyrkoförsamlingen. Och detta så mycket mer, som der ordinationen, genom att så ofta återkomma, lätteligen blifver något så vanligt, att man dervid icke fäster tillbörligt afseende. Detta skäl är för Kliefoth så afgörande, att han, fastän såsom få framhållande ordinationens allmänkyrkliga och enstående betydelse, som borde betinga dess utförande i domkyrkan, likväl förlägger den till lokalförsamlingens kyrka [1]).

Såsom vi hafva sett, har det redan från början i vår svenska kyrka varit brukligt, liksom det i vårt nuvarande ordinationsformulär ännu är föreskrifvet, att ordinationen skall ske i domkyrkan, så vidt icke laga hinder möta. Och derutinnan vilja vi följaktligen icke heller yrka på någon förändring. Men väl pekar den Kliefothska anmärkningen på ett så allmänt och obestridligt sakförhållande, att vi icke utan vidare kunna tillbakavisa den såsom oberättigad. Fast hellre måste vi på annan väg söka tillgodose det kraf, han här framhåller såsom oundgängligt och afgörande för ordinationens väsensenliga och välsignelserika utförande, nämligen församlingens lifligare deltagande. Och med användande af de resurser, öfver hvilka vår tid förfogar äfven i lokalt och kommunikativt afseende, våga vi påstå att det i de flesta fall icke skulle vara omöjligt, att åvägabringa ett sådant äfven från lokalförsamlingarnas sida. Ett sätt bland många taga vi oss friheten föreslå, att nämligen i alla sådana församlingars kyrkor, der de nyordinerade skola tjenstgöra, en liknande kungörelse

---

[1]) Kliefoth, o. a. a. sid. 458.

och uppmaning med bön, som på ordinationsorten, söndagen förut lades samtlige församlingens medlemmar på hjertat. Församlingen kunde och borde då i sin helhet åtminstone med sina böner understödja och i andanom vara närvarande vid den handling, som för hennes egen uppbyggelse under den närmaste framtiden måste blifva af så öfvermåttan stor betydelse. Och på de alra flesta ställen skulle visst icke några oöfverstigliga hinder finnas för att medlemmar af församlingen, exempelvis någre af dess kyrkoråd eller derför särskildt utsedda ombud, äfven personligen infunno sig vid ordinationen i stiftsstaden och med sitt deltagande deruti betraktades såsom fullgörande ett af församlingens mera magtpåliggande förtroendeuppdrag.

Visserligen förutsätter ett sådant deltagande en närmare sammanslutning och större solidaritet än som nu kan påräknas mellan församling och pastor, isynnerhet som denne senare, såsom embetsbiträde eller endast tillfällig vice pastor, ofta blott en kortare tid kommer att tjenstgöra inom den församling, han först missiveras till, och sålunda icke kommer i den allsidiga beröring med församlingen eller får för hennes uppbyggelse den betydelse, han annars kunde och borde ega. Men å andra sidan är detta en olägenhet, som icke blifver mindre utan snarare alt större med det nuvarande förhållandet. Och kunde den föreslagna anordningen blott bringas till någon första begynnande verkställighet, så skulle snart icke blott denna olägenhet sjelf derigenom i betydlig grad förminskas utan äfven andra dermed sammanhängande och för vår tid väl mer än andra så utmärkande och ödesdigra, åtminstone i någon mån, förminskas i stället för att tillväxa.

Hvad vi här åsyfta är isynnerhet den söndring, isolering och subjektivism, för att icke säga ren egenkärlek, som icke blott enskilda personer emellan omintetgör alt, hvad kristlig kärlek heter, utan äfven inom och emellan våra församlingar hotar att upplösa alt verkligt församlingssinne och all den känsla af samhörighet, som bör utmärka lemmarne i en och samme kropp. Blefve det nu vanligt, att vid våra ordinationer infunne sig representanter icke blott af en eller annan församling utan af alla sådana, inom hvilka någon af de nyordinerade skulle tjenstgöra, så skulle först och främst dessa församlingar känna sig solidariskt förbundna på helt annat sätt än nu är förhållandet med samtlige då ordinerade, efter som ju hvilken af dem, som sedan komme att tjenstgöra inom någon af dessa församlingar, kunde betraktas såsom en just åt den församlingen ordinerad embetsbärare. Redan derigenom skulle den omflyttning, som mellan desse

prester och församlingar kunde blifva nödvändig, icke vålla på långt när den skada eller stagnation i det egentliga uppbyggelsearbetet, som nu ofta blifver följden. Och sedan skulle så småningom alla församlingar inom samma stift träda i samma förhållande till samtlige embetsbärare, i mån som de kommit att taga del i alla eller alt flera ordinationer.

Och hvad som är det vigtigaste af alt, sjelfva ordinationen blefve, då den i stiftsstaden eller domkyrkan egde rum och af representanter från flera församlingar bevistades, icke blott ett synligt uttryck för utan ock det kraftigaste medel till befrämjande af den samhörighet, som bör finnas mellan alla kristna församlingar men framför alt mellan dem, hvilka af historiska eller lokala anledningar äro ämnade att bilda liksom en enda mindre och derför närmare sammanväxt lem inom den stora komplexen eller större lemmen af Kristi kropp, som kallas lands- eller konfessionskyrka. Ordinationen blefve då icke blott en församlingens kultakt, i hvilken lokalförsamlingen såsom sådan toge del, utan en kommunionakt i ordets skönaste och mest omfattande betydelse. Den kunde då så småningom förena och sammansluta alla stiftets församlingar till en enda församling, den der på ett i ögonen fallande sätt i hela kyrkans namn kunde och borde handla. Och om ordinationen så förenades med nattvardskommunionen eller hade denna till sin afslutning — ett kraf, som vi förut sett ligga i sjelfva ordinationens väsen såsom en kultakt — så skulle denna kommunion eller gemenskap blifva så mycket kraftigare och allsidigare, som samtlige desse representanter från skilda församlingar, äfven i temporalt och lokalt afseende, tillsammans åto af samma bröd och drucko af samme kalk. Derigenom skulle då beredas så kraftiga betingelser och säkra garantier, som någonsin kunna åstadkommas, för att också dessa församlingar lärde känna sig "som en kropp och en ande, såsom de ock blifvit kallade i ett deras kallelses hopp". Men kunde detta härliga mål vinnas eller blott i någon, om än ringa, grad befrämjas genom föreslagna anordning — och möjligheten derutaf lär väl ingen kunna eller vilja förneka — då är det för visso väl värdt att arbeta för. Då böra vi icke låta oss afskräckas eller hållas tillbaka, ifall vi icke genast kunna få denna förändring vidtagen eller skåda ögonskenliga frukter af dess genomförande.

Med hänsyn till sjelfva ordinationens ritus.

Hvad nu sjelfva *sättet* för a[illegible]ns utförande eller ordinationens ritus vidkommer, så betingar äfven här och framför alt här uppfattningen af ordinationen såsom en församlingens kultakt åtskilliga förändringar, ifall annars denna uppfattning skall komma till ett konseqvent genomförande. Ty äfven då det

tacksamt erkännes, att vårt ordinationsritual förtjenar kallas mönstergildt, får det dock icke fördöljas, liksom det icke heller kan bestridas, att församlingens deltagande icke kommit till sin fulla rätt eller funnit ett nog motsvarigt uttryck samt att icke heller öfveralt mellan aktens särskilda moment det organiska sammanhang och procedere eger rum, som betingas af aktens eget väsen.

Inlednings-aktens gestaltning.

Så må det gerna medgifvas att den psalm, som inleder akten, gifver församlingen tillfälle att taga del i handlingen och låta henne förnimma något deraf, att det är och skall vara en hennes gudstjenst. Denne psalm kan visserligen, från en sida sedd, sägas vara af sakrificiel natur, så till vida som han framgått ur församlingens hjerta och uppstämmes af församlingen sjelf i samtlige hennes medlemmar. Men för så vidt den annars är rätt vald, bör han vara af sakramental karakter och på ett orienterande sätt framhålla den nåd, Herren bevisat sin församling derigenom, att han åt henne instiftat ett Andens embete, och fortfarande bevisar henne derigenom, att han dertill vill kalla nye bärare, så snart behof deraf förefinnes. Detta sakramentala moment fordrar nu å församlingens sida ett sakrificielt svar. Ett sådant finnes också verkligen, som fullt motsvarar denna bestämmelse i den kollektbön, der hon på grund af Kristi befallning, att bedja om arbetare i säden, anropar honom om att sända sådane rättsinnige lärare, att hans församling af deras arbete må varda uppbygd ("Allsmägtige, evige Gud"). Men denna bön förekommer i vårt nuvarande formulär först efter ordinationstalet. Genom denna anordning har hon förlorat sin karakter af inledande kollektbön och kan minst af alt sägas vara, hvad hon borde vara, ett mot psalmens sacramentum svarande sacrificium. Såsom vi i den historiska utredningen sett, fick hon denne plats, när ordinationstalet infördes i st. f. den ursprungliga uppmaningen till bön. Hon rycktes derigenom ut ur sitt organiska sammanhang på ett sätt, som gör förändring nödvändig.

Enklast kan detta ske derigenom, att hon, såsom ock Ullman föreslår, flyttas tillbaka till sin plats i inledningen, så att ordinationstalet följer först efter denna bön. Detta är det minsta, som kan och måste göras, ifall ett rigtigt sammanhang eller organiskt procedere skall finnas emellan dessa inledande och såväl för hela handlingen, som för en rigtig uppfattning af densamma, så betydelsefulla moment. Men vid aktgifvande dels på denna inlednings gestaltning i vårt äldsta lutherska ordinationsformulär af 1571 och andra dermed beslägtade, dels på de kraf, som visat sig framgå ur ordinationens eget väsen såsom en församlingens kultakt, nödgas vi föreslå en annan anordning, hvilken lika

mycket af historiska som principiela skäl eger ett afgjordt företräde. Och det är den, att denna bön nu får bibehålla den plats, hon har i vårt ritual och genom en så pass gammal häfd förvärfvat sig en viss rättighet till. Men hon bör då icke längre gälla för inledande kollektbön, hvartill hon redan genom sin längd icke mycket lämpar sig, icke heller för ett mot inledningspsalmens sacramentum svarande sacrificium, utan i stället för ett församlingens andra sakrificiela svar på det i ordinationstalet gifna, andra sakramentala momentet.

I vårt äldsta ritual funnos, såsom vi sett, två särskilda kollektböner i inledningen, dels litaniekollekten, då litanian responsoriskt medelst sång utfördes af "två små djeknar" eller också i dess ställe, då icke litanian utan "Veni sancte" sjöngs, "den kollekt, som dertill hörer", dels i båda fallen den genuint svenska bönen för lärare. I den kollekt, som hör till Veni sancte, hafva vi redan igenkänt Luthers egen både på latin och tyska så ofta förekommande kollektbön. Och det är en bön, som både till följd af sitt innehåll och sin korta form bättre än någon annan lämpar sig till inledande kollekt. Att den gamla anordningen med två omedelbart på hvarandra följande kollektböner ur liturgisk synpunkt icke låter sig försvara eller förorda, det behöfver blott påpekas. Men sedan nu den längre svenska bönen blifvit förflyttad efter ordinationstalet och, såsom vi snart skola se, icke blott kan betraktas såsom det dertill hörande sakrificiela svaret utan dertill tyckes vara alldeles särskildt lämpad, tveka vi icke att på det kraftigaste förorda återupptagandet af denna kortare, lika mycket urlutherska som ursvenska, härliga bön till inledningskollekt. Detta så mycket mer, som hon i sjelfva verket bättre än någon annan befintlig eller upptänklig gifver ett lika kort som träffande och kraftigt uttryck åt den tanke, som först tränger sig på församlingen, och den känsla, som bör genomströmma hennes hjerta, då hon församlats till en ordination. På svenska lyder hon sålunda: Herre Gud, käre Fader, Du, som har undervisat och upplyst dine trognes hjertan med den helige Andes upplysning, gif oss att i samme Ande hafva rätt förstånd och alltid fröjda oss af hans tröst och kraft, genom din Son, vår Herre, Jesus Kristus. Amen.

Innehållet i denne kollekt visar att han är författad med anledning af "Veni sancte" och derför visserligen i första hand lämpar sig till ett församlingens sakrificiela svar på det löftets sakramentala innehåll, som ligger till grund för och uttryckes genom denne sång, som i vår nuvarande psalmbok förekommer under n:r 132. Nu har, som bekant, denne psalm blifvit förflyttad till

ordinationsaktens höjdpunkt, sedan den en lång tid varit derifrån helt utesluten. Att nu återflytta honom till introitus för att derigenom få full motsvarighet mellan dess sakramentala och sakrificiela moment, vilja vi visserligen icke påyrka. Detta så mycket mindre, som han dels på sin nuvarande plats bättre än något annat ger uttryck åt, hvad der just behöfves, dels en annan sakramental psalm, exempelvis 316 såväl som ock 315 (Dav. 24) lika väl, om icke bättre, lämpar sig till introitus och såsom sådan förmår framkalla just denna bön, såsom det motsvarande sacrificium. Men då nu denne introitus beror på fritt val, såsom den bör göra för att lemna utrymme åt individuela och obestämbara förhållanden, och då denne psalm såsom sådan kanske icke alltid kan sägas vara af nog sakramental natur och bestämdhet för att framkalla just detta sacrificium, så behöfves här onekligen ett förmedlande och närmare bestämmande moment. Ett mycket lämpligt sådant finnes, såsom vi sett, i Coburger-k:o. och utgöres der af ett responsorium.

Ifall nu t. ex. ordinator (såsom der, efter Veni sancte, som äfven den responsoriskt fördelats mellan församling och liturg) efter psalmens slut läste eller helst sjöng: Skapa i mig Gud ett rent hjerta! Halleluja, och församlingen eller kören derpå svarade: och gif i mig en ny viss Ande! Halleluja! så hade vi här just hvad som erfordras. Först och främst ett konstant bibelord, visserligen hemtadt ur G. T., men lika mycket för hela N. T:s nådeshushållning och all församlingens uppbyggelse grundläggande, som för det med ordinationen afsedda ändamålet särskildt användbart. Såsom sådant, kan det till följd af den löftets rika, oförmedlade innebörd, som ligger deri, sägas utgöra ett renare sacramentum eller åtminstone en fullare koncentration af sakramentalt innehåll än introitus-psalmen. Men å andra sidan kan det, då församlingen der beder "gif i mig en ny viss Ande", betraktas såsom en förberedande begynnelse till, eller om man så vill, en koncentration af det sacrificium, som sedermera i kollekten framträder. Och det sätt, på hvilket denna begynnelse sker, är af den alra största betydelse. Det visar tydligare än något annat att det i den följande kollekten är i församlingens namn, ordinator beder om den helige Ande, och icke blott med afseende på ordinanderne. Den närvarande församlingen behöfver lika väl som Kristi trogne i gångna tider den helige Andes upplysande och nyskapande kraft i alla lifvets förhållanden. Den förutan skulle hon icke våga företaga sig någonting, alra minst en ordination. Och derför beder hon derom i sin första bön. I liturgiskt afseende är det nämligen mest

korrekt och med ordinationens väsen såsom en församlingens kultakt öfverensstämmande att i denne förste kollekt ingen åtskilnad göres mellan församling och ordinander eller någon särskild hänsyftning på desse ens förekommer.

Bland de tre kollekter, som i v. Boeckh's agenda föreslås till alternativt val, kunna vi derför jemte den förste, som just är den af oss föreslagne lutherske, blott godkänna den siste, emedan der jemte hänsyftning på ordinanden hufvudsakligen framhålles församlingens behof. Och ifall icke mer än en kollekt förekommer, kan detta väl försvaras. Men då vi nu förordat den i vårt ritual befintliga längre bönens bibehållande efter ordinationstalet, måste vi helt förkasta den af Boeckh föreslagne andre kollekten, som blott öfver ordinanden nedkallar Andens mångahanda gåfvor till hans embetes skötande men icke als omnämner församlingens behof. En sådan kollekt anteciperar ju i sjelfva verket den egentliga ordinationsbönen, så att denna blott blifver ett tavtologiskt upprepande och utvidgande deraf. Dessutom afbrytes derigenom aktens organiska sammanhang, då ännu icke någon åtskilnad eller förmedling egt rum mellan ordinandens och öfrige församlingsmedlemmars behof. Detta är något, som först genom ordinationstalet eller deremot svarande formulerade förmaning begynner ega rum och sedan fullbordas, då ordinanden kallas fram och i lektionsafdelningen blifver aktens närmaste objekt [1]). Huru nu än denne kollekt gestaltas, så borde dock alltid församlingen genom att sjunga sitt amen lägga i dagen att hon varit med om bönen eller rättare genom liturgen-ordinatorn sjelf inför Herren framburit sitt hjertas behof af denna den helige Andes upplysning.

Derpå skall nu i ordinationstalet Herrens sakramentala svar till församlingen frambäras. Men häraf blifver då ock följden att det ordinationstal icke mycket motsvarar sin uppgift, som blott vänder sig till ordinanden utan att taga hänsyn till församlingen såsom sådan. Fast hellre måste det i första hand eller åtminstone i ett af sina väsentliga moment vända sig till församlin-

---

[1]) Jfr von Boeckh, Evangelisch-lutherische Agende, Nürnberg 1870, II, sid. 219. I ett afseende kan denna agenda med rätta förtjena det vitsord, hon af Kurtz (Lehrbuch der Kirchengeschichte, II, sid. 287) erhåller, att vara den fullmogne frukten af nyare tiders liturgiska studier, så till vida som hon i allmänhet och särskildt här vid ordinationen uppsamlat en mängd materialier af lutherska kyrkans rikaste kultkällåder. Då det likväl fordras mycken urskilning och genom ytterligare studier skärpt sinne för att derur uttaga det äkta lutherska, som dessutom på hvarje särskild punkt motsvarar kultaktens egen organiska gestaltning, vore det skäligt att en utgallring företoges, innan hon definitivt infördes i Baiern och på de många ställen, der hon är antagen till fakultativt bruk.

gen. Det skall ju enligt de flesta k:o.s föreskrift handla icke blott om predikoembetets pligter och löften, som embetsbärarne kunna på sig tillämpa, utan ock om dess instiftelse, värdighet och välsignelse för församlingen, "de dignitate ministerii". Det skall följaktligen framhålla predikoembetet såsom just det organ och medel, Herren ständigt vill använda för att meddela sin Andes upplysning åt den närvarande församlingen, samt hvad församlingen har rätt att vänta af detta embete och pligt att göra, för att inom och utom sitt område möjliggöra dess välsignelserika verksamhet. Dock får ordinationstalet lika litet stanna blott vid församlingen, som vid ordinanden. Det måste ock i sista hand utreda den säregna uppgift, som är embetsbäraren förelagd och nu skall läggas på ordinanden såsom hans ifrån alla andra särskilda lifsuppgift. Men är ordinationstalet så beskaffadt och dessutom grundadt på ett särskildt Guds ord såsom ingångsspråk, som det bör vara, så utgör det ock ett sakramentalt moment, som finner sitt fullt motsvarande sakrificiela svar å hela församlingens sida i den bön, som derpå följer.

På gudomlig befallning beder hon der om trogne arbetare i säden och rättsinnige lärare till Kristi församlings uppbyggelse. Men ännu anhåller hon icke om Andens gåfva åt de i fråga varande ordinanderne särskildt, efter som de ännu icke blifvit från församlingen uttagne. Det sker först i den egentliga ordinationsbönen. Här beder hon blott i allmänhet att Anden måtte varda gifven åt alle hennes medlemmar, lika mycket åhörare som lärare, för de senare, att de med all frimodighet måtte tala ordet och för de förre, att de måtte uppbyggas genom tillväxt i trons kunskap och kärlekens frukter.

Först då församlingen så blifvit uppbygd och med sitt amen gifvit uttryck åt sin förvissning om bönhörelse äfven i detta afseende, är den första, om man så vill, förberedande afdelningen afslutad, der församlingen såsom sådan varit det närmaste objektet. Först derigenom, att hon rätt tagit del i denna gudstjenstafdelning och tillgodogjort sig den nåd, som här gifvits, har hon blifvit satt i stånd till att, såsom sig bör, taga del i och bidraga till det ändamåls uppnående, som med den öfrige delen af denne kultakt afses, för hvilken ordinanderne närmast skola blifva föremål. Detta finner, såsom vi redan sett, sitt mycket expressiva uttryck deri, att ordinandernes namn uppropas och den tjenst nämnes, till hvilken de kallas, samt att sedan alt i akten förekommande rigtas åt och koncentreras på dem.

Öfvergången till och gestaltningen af lektionsafdelningen.

Ifall denne förste del blifvit så organiserad och utförd, som nu påyrkats, behöfves icke någon längre förmedlande öfvergång till lektionsafdelningen. Den

i vårt nuvarande formulär förekommande, som leder sitt ursprung från 1571, är i sådant fall alldeles tillräcklig och motsvarar fullkomligt sitt ändamål, att fästa först och främst ordinandernes men sedan ock församlingens uppmärksamhet på hvad som följer. Icke heller kunna vi finna någon förändring behöflig i den anordning, som från början egt rum i vårt svenska ritual i motsats till de flesta andra, att assistenterne uppläsa de här följande bibelorden. Kliefoths skarpa anmärkning mot den preussiska agendans upptagande af detta bruk, att "om det öfverhufvud är en form, så är det blott formen för en broderlig förmaning men icke en form, som lämpar sig för att lägga Guds ord om embetet och dermed embetet sjelft på en person", kunna vi nämligen icke anse för träffande eller öfverbevisande. Ifall det, såsom i reformerta kyrkan, varit lekmän, som assisterat, så kunde den inneburit något berättigadt. Men när det nu är prester, som assistera, och ordinator såsom innehafvare icke mindre af prestän kyrkostyrelse-embetet åt ordinanden öfverlemnar sjelfva embetet, måste det tvärtom sägas vara en den alra lämpligaste form. Först derigenom komma assistenterne till sin rätt, så att de på något sätt skilja sig från den öfriga församlingen, som äfven den på sitt sätt skall assistera. Först derigenom får deras handpåläggning någon fast och fullt berättigad basis att hvila på, då efter hvad vi förut sett, församlingens förbön allena icke förmår gifva en sådan. Dessutom blifver ju härigenom tydligt uttryckt, hvad som annars genom vår biskopsordination till en del är undanskymdt, att det icke är endast eller närmast såsom innehafvare af kyrkostyrelseembetet utan i egenskap af prest, som biskopen förrättar ordinationen. Ordinationen är en kultakt, hvilken af kultembetet skall förrättas. Just derför icke blott kunna utan böra äfven andre bärare af detta kultembete på ett sjelfständigt sätt taga del i handlingen, så snart det annars kan ske. Men det är först i lektionerna och sedan i handpåläggningen, som detta kan och derför äfven bör ega rum.

Hvad sedan valet och antalet af de i denna afdelning förekommande bibeltexter beträffar, så må det tacksamt erkännas, att de i allmänhet både till innehåll och form äro lämplige allesamman och väl låta sig försvaras, liksom att der intet väsentligt moment saknas. Isynnerhet gäller detta om Matth. 28: 18—20, Joh. 20: 21—23 och 1 Petri 5: 2—4, hvilka visserligen icke kunna eller böra undvaras. Blott med afseende på det sistnämnda skulle vi i likhet med Luther och flera agendor, bland dem den Boeckhska, hellre vilja förflytta det till en annan plats och använda det såsom afslutning på det hela.

Men om flere bland de andre måste det sägas, att de lika väl eller lämpligare kunnat ersättas af andre, som dertill haft bättre både historisk och principiel rätt. Så borde t. ex. de ställen, som i Luthers såväl som i vårt första svensk-lutherska ritual voro de enda: Apg. 20: 28—31, 1 Tim. 3: 1—7 och Tit. 1: 7—9 icke saknas i ett lutherskt ordinationsformulär, isynnerhet som de mycket lätt kunde insättas i st. f. 2 Tim. 2: 15—16 och 22—25. Så kunde ock Jer. 15: 19 gerna träda tillbaka för Hes. 3: 17—19, som för sitt gripande allvar vore en god ersättning och både af Zezschwitz och Ullman förordas. Men framför alt borde Matth. 10: 32—33, 5: 13—16 och Joh. 21: 15—17, af hvilka Zezschwitz utdömer det sista ur formela och det närmast föregående ur principiela grunder, utbytas mot exempelvis Matth. 16: 18—19 eller 18: 18—21, Efes. 4: 11—13 och Jes. 11: 2 (i önskeform såsom uttryck af den gamla "datio spiritus septiformis"). Ordningen dem emellan kunde då lämpligast gestaltas så: Matth. 28: 18—20, Joh. 20: 21—23, Matth. 16: 18—19, Jes. 11: 2, Efes. 4: 11—13, 2 Cor. 5: 17—20, Hes. 3: 17—19, 1 Tim. 3: 1—7, 1 Tim. 4: 7—14, 16, Tit. 1: 7—9 och Apg. 20: 28—31. I hvilken ordning nu än dessa bibelställen förekomma, så utgöra de, såsom Herrens ord, ett sakramentalt moment, som i sig innesluter först och främst den gudomliga nåd och välsignelse, alla de löften och uppmuntringar, som Herren i sitt ord om embetets instiftelse och uppgift förenat med detta samma embete, men sedan ock de många olika kraf och deremot svarande förpligtelser, som dermed äro förbundna. Det är ett sacramentum, som, i det orden föreläsas, också gifves och med hela sitt innehåll i handpåläggningen skall läggas på ordinanden.

Gestaltningen af förpligtelseafdelningen.

Det fordrar derför ock af denne ett motsvarande sacrificium. Detta gifves af honom först och främst i trosbekännelsen men sedan ock i den särskilda förpligtelsen, som derpå följer. Då den förmedlande öfvergång, som i vårt svenska ritual här förekommer, tydligare än den ursprunglige, i Luthers form och 1571 års formulär befintlige, lägger i dagen icke blott att den följande trosbekännelsen är ett sådant sacrificium utan ock att församlingen väntar just detta af ordinanden, bibehålla vi denna oförändrad. Likaså den efter trosbekännelsen följande afslutningen af ordinator ("Herren Gud gifve eder nåd etc."). Af grunder, som i föregående afdelning anförts (sid. 146), föreslå vi deremot, med Zezschwitz och Ullman, att den nicenska trosbekännelsen åter upptages i stället för den apostoliska.

Hvad sedan den andre delen af detta ordinandens sacrificium, förpligtelsen, beträffar, så är det en bland de svåraste frågor, vi här hafva att besvara, huru den lämpligast skall gestaltas. Såsom vi redan i den historiska redogörelsen sett, äro nu så många förändringar af kyrkomötet vidtagna och föreslagna, att vi icke längre kunna förorda bibehållandet af "status qvo". Ty om man borttager slutorden: "så sant mig Gud hjelpe till lif och själ", såsom 1883 års kyrkomöte i skrifvelse till K. Maj:t anhållit om, så har man från presteden tagit bort det, strängt taget, enda, som skiljer eden från det högtidliga, inför Gud afgifna löftet. Och om man utesluter dessa, för den rätta uppfattningen af eden så betydelsefulla ord, utan att sätta något annat i stället, så har man icke blott stympat eden och afbrutit dess kraftigaste udd, utan ock upphäft den förut varande skilnaden mellan de föregående förpligtelsefrågorna, som med ordinandens ja göras till löften, och de löften, som af honom sjelf uttalas.

Den nuvarande presteden har ju i vårt ordinationsformulär utvecklats ur den femte frågan om lydnad och hörsamhet mot "ordentlig öfverhet". Sedan denna fråga ryckts ut ifrån de andra och med sig förenat samt dervid förändrat det löfte eller, om man så vill, den edliga försäkran, som förut lika mycket hörde till alla de andra frågorna och som af en hvar ibland ordinanderne skulle uttalas, så betraktades dessa föregående frågor och svar mera såsom förberedelser till den egentliga förpligtelsen, som icke blott af hvarje ordinand uttalades utan hvars slutord skulle lifligen bekräftas med handen på bibeln. En följd deraf var att denne ed i sig upptog äfven det, som i de föregående frågorna redan förekommit, på det att ordinanden skulle bekräfta äfven detta. Tager man nu bort denna edliga bekräftelse och sålunda i sjelfva verket gör eden till en blott försäkran eller löfte, så återstår det både ur rent formel och liturgisk synpunkt oformliga och, minst sagdt, otillfredsställande, att vi först hafva fyra frågor eller löften och sedan ett löfte, som i sig upptager och åter upprepar dessa samma löften, blott med någon utvidgning i konfessionelt afseende.

Häraf torde tydligt nog framgå den redan i föregående afdelning påpekade nödvändigheten, att på något sätt söka återförena och sammansmälta dessa löften till en enda förpligtelse eller försäkran, som af en hvar ibland ordinanderne kunde på ett eller annat sätt särskildt bekräftas, så att dess förbindande kraft icke försvagades, såsom af det föreslagna måste blifva fallet, utan i stället förstärktes. Lämpligast torde detta låta sig göra genom att, så mycket som möjligt, återgå till vårt äldsta svensk-lutherska ordinationsformulär af 1571 och bibe-

hålla samma antal frågor som der. Visserligen äro i de flesta nyare formulär, exempelvis det Boeckhska, dessa frågor sammanförda till en enda komplicerad fråga. Och visserligen måste det medgifvas, att alt väsentligt väl kan sammanföras på sätt, som der skett. Men en sådan anordning medför en dubbel olägenhet. Dels förlorar akten i högtidlighet, dels kan omöjligt samma uppmärksamhet eller vigt fästas vid de många olika moment, hvilka ingå i en så komplicerad och innehållsrik fråga, som då dessa vidt skilda moment läggas i sär till lika många frågor.

Här gäller det nu först att utröna huruvida ordinanden är villig att åtaga sig embetet såsom sådant. Detta är ett så vigtigt och för alla de öfriga grundläggande moment, att det icke kan sägas komma till sin fulla rätt, ifall det blott förekommer inflickadt i en relativ sats eller blott utgör ett första led, som koordineras med de följande. Men på samme gång måste denna fråga, såsom inledande alla de andra, på något sätt lägga i dagen icke blott embetets beskaffenhet utan ock vigten och betydelsen af alla de svar, som på dessa frågor afgifvas, så att det för ordinanden såväl som för alle dem, som i akten deltaga, blifver rätt tydligt och kraftigt inträngande, att här förpligtelsen börjar. Dessa kraf torde bäst blifva tillgodosedda, om denna fråga erhåller följande lydelse: Inför Gud och denna kristliga församling (eller vid Gud och hans heliga evangelium) frågar jag eder nu om I förklaren eder villige att i den heliga Treenighetens namn åtaga eder det dyra predikoembetet, som Jesus Kristus, eder Frälsare, instiftat? Då ordinanderne på denna fråga svara sitt ja, blifver det ett inför Gud och hans församling eller vid Gud sjelf och hans heliga evangelium afgifvet heligt löfte, som icke blott genom sin lydelse påminner om utan ock fullt ersätter den edliga försäkran, som i begynnelsen af vår nuvarande prested förekommer. Och först efter detta åtagande kan det blifva tal om ett närmare bestämmande af detta embete och dess förvaltande. På ett begynnande och sammanfattande sätt kommer detta till tals i den andra frågan med denna, sitt ursprung närmare kommande, lydelse: Viljen I vinnlägga eder derom, att detta embete må i alla stycken rätt och värdigt, Gud till ära, själar till salighet och hans församling till godo af eder varda förvaltadt? Dermed att ordinanderne svara ja till denna fråga, är i sjelfva verket alt lofvadt, hvartill en kyrklig embetsbärare såsom en Guds och Kristi särskilde tjenare i hans församling kan och behöfver förbindas.

Det fordras nu blott en närmare utveckling af dessa pligter, särskildt sådana de framträda i förhållande till den i fråga varande konfessions- och landskyrkan. Men det är inga nya pligter, som dermed läggas på ordinanden, utan blott en specialisering af de förut åtagna. Detta bör derför tydligt framträda i formuleringen af de följande frågorna. Detta blifver förhållandet, ifall de komma att lyda exempelvis så: Viljen I altså städse förblifva vid den rena evangeliska läran, sådan hon, grundad i Guds heliga ord, det gamla och nya testamentets skrifter, blifvit genom den oförändrade Augsburgska bekännelsen samt Upsala mötes beslut antagen och förklarad, samt fly all falsk och kättersk lärdom, så att I hvarken uppenbarligen förkunnen och utspriden eller hemligen främjen deremot stridande läror, utan Jesus Kristus enligt Guds ord rätt prediken och de heliga sakramenten efter hans instiftelse utdelen? Viljen I desslikes vid utöfningen af edert embete efterlefva och handhafva kyrkans lag och gällande stadgar, så att I visen edre förmän skyldig lydnad och troget efterkommen, hvad eder varder ålagdt, samt bevisen edre åhörare trogen och beredvillig tjenst, bären kristlig omvårdnad om de värnlöse, fattige och sjuke och af den nåd, Gud förlänar, efter yttersta förmåga, hugsvalen och upprätten bedröfvade och bekymrade hjertan? Viljen I slutligen i all eder umgängelse så ställa edert lefverne, att det varder de trogne en eftersyn och ingen förargar? I dessa sista frågor hafva vi upptagit alt, hvad i vår nuvarande prested förekommer och som i en kyrklig embetsed bör förekomma. Skulle dessa frågor, isynnerhet den tredje och fjerde, förefalla något långa och tunga, såsom de gerna erkännas vara, kunde de lätteligen förenklas och förkortas, utan att något väsentligt derifrån uteslöts eller derigenom förändrades. Men här hafva vi velat bibehålla det alt och på nu angifna sätt kombinera det, för att förslagsvis lägga i dagen både huru det kan rymmas och bör ordnas inom de särskilda ordinationsfrågorna.

Men vare sig nu denna anordning, såsom vi hoppas, vinner erkännande eller en annan lämpligare kunde bringas till stånd mellan de olika frågorna, alltid borde, såsom en högtidlig bekräftelse af de förut afgifna enkla svaren på de speciela frågorna, följa en summarisk försäkran af hvar och en ibland ordinanderne särskildt. Denna borde dock icke antaga formen af önskan och bön, såsom Rudin i sin motion till 1883 års kyrkomöte föreslagit [1]). Detta är nå-

[1]) Jfr Allmänna kyrkomötets protokoll år 1883, Motionen n:o 12, sid. 7.

got, som först sedermera finner sitt fulla uttryck i ordinationsbönen och redan i ordinators afslutningsord: "Gud alsmägtig styrke och hjelpe eder att alt detta hålla", som vi önska bibehållna, på ett begynnande sätt kommer fram. Här är det deremot fråga om, icke hvad Gud vill och måste gifva för att förhjelpa ordinanderne till att hålla löftena, utan hvad ordinanderne vilja göra för att komma dertill. Visserligen böra och kunna de icke afgifva så dyra löften och magtpåliggande förbindelser utan i bedjande sinnesstämning, med ett genom tron öppet hjerta för Guds nåd och kraft samt med ett fast förlitande på hans hjelp. Det är således icke nog med att de vädja till sin egen redlighet och samvetsgrannhet, såsom förhållandet skulle blifva vid vår nuvarande prested, ifall slutorden: så sant mig Gud hjelpe till lif och själ! borttoges, då slutet finge följande lydelse: "Detta alt vill och skall jag redligen och samvetsgrant efterkomma"! Nej nog behöfves här, om någonsin, både ett vädjande till och ett förlitande på Guds nåd och hjelp. Men detta skall ega rum med en trosförvissning lika fast, som hade den nåd, här behöfves, redan gifvits, såsom ju ock i sjelfva verket är förhållandet i och genom lektionerna, för så vidt annars dessa med tron omfattats. Det är just här fråga om ordinandernes fulla sacrificium, som framkallats af och derför äfven till formen skall svara mot det sacramentum, som i lektionerna innehållits. Och derför skall det af ordinanderne frambäras med en bestämd förklaring att, så framt det kommer an på deras vilja, så kunna och vilja de ingenting annat eller hellre än bestämdt lofva och orubbligt förpligta sig att hålla alt, hvad i de föregående frågorna fordrats. En lämpligare form, som bättre tillfredsställer dessa kraf, torde knappast kunna finnas eller hopsättas än den, som i vårt äldsta ritual af 1571 förekommer. Och derför stanna vi vid att föreslå dess återupptagande. Den lyder så: "Alt detta vill jag med Guds nåd och hjelp gerna göra". Ifall dessa ord icke blott, såsom der "efter boken lästes öfverljudt" af hvar och en för sig utan, såsom sedermera blifvit brukligt, uttalades af en hvar med handen å bibeln, så torde alla kraf vara tillgodosedda, hvilka i vår tid kunna ställas på en prested eller förpligtelse, som skall ingå såsom ett sakrificielt moment i en kultakt, sådan som ordinationen.

Platsen för och gestaltningen af embetsuppdragets öfverlemnande.

Sedan ordinanderne så förpligtat sig, äro de, så vidt annars denna bekännelse framgått ur ett uppriktigt hjertas lefvande tro, färdige att mottaga såväl embetsuppdraget som den gåfvoutrustning, de hafva af nöden, för embetets rätta skötande. Det återstår nu blott att ordinator och församling äfven göra hvad

de, hvar och en för sig, kunna och böra. Den förre har att genom uttrycklig förklaring öfverlemna embetsuppdraget och tillsammans med assistenter under bön och handpåläggning åt de särskilde ordinanderne förmedla eller på dem applicera både detta och den nämnda utrustningen. Församlingen skall icke blott genom sin förbön frambära och liksom offra ordinanderne åt Herren, att han må antaga dem till sine tjenare i predikoembetet, utan ock öfver dem nedkalla den helige Andes gåfva och all Guds välsignelse. Det är en ingalunda lätt sak att afgöra, i hvilken ordning dessa olika moment böra följa på hvarandra. Accentuerar man det förstnämnda momentet i församlingens bön och sedan i allmänhet lägger hufvudvigten på sjelfva bönakten såsom sådan, så talar onekligen mycket för att, såsom Ullman med Zezschwitz föreslår, låta kultförsamlingens bön i den förträffliga form, vi derför hafva i vårt ritual, gå före det egentliga öfverlemnandet af embetsuppdraget. Och det låter mycket väl säga sig, att på denna församlingens troshandling kan sedan handpåläggningsakten stödja sig, i och med hvilken sjelfva insättandet i embetet samt utrustningen för det samma försiggår.

Dock förmå vi icke tillegna oss denna uppfattning, såsom den mest sakenliga, utan måste i stället förorda bibehållandet af vårt nuvarande rituals anordning så till vida, att embetsuppdragets öfverlemnande såsom ordinationens midt- och höjd-punkt föregår den egentlige bönakten. Och detta först och främst af det rent historiska skäl, att, såsom vi ofvan sett, alla erkändt bästa lutherska ordinationsformulär hafva denna ordning. Blott i sådana, der den genuint lutherske anden försvagats eller ordinationen förenats med installation, går bönakten före embetets öfverlemnande, och detta i de sista tydligen derför, att den egentliga ordinationsformeln skulle kunna förenas med installationsformeln till en enda. Men sedan äfven och framför alt af det principiela skäl, att endast derigenom ett sakenligt procedere af akten i sin helhet kan bevaras.

Söka vi efter en djupare grund till den traditionela anordningen, så upptäcka vi snart att det är den gamle, specifikt lutherske grundsatsen, som nu allmänt erkännes ifrån början hafva legat till grund för och gifvit sig mången gång ett liksom instinktivt uttryck i den lutherska kultens alla skapelser, att nämligen hvarje kultakt består i en sådan enhet eller kombination af sacramentum och sacrificium, der hvarje sacrificium eller särskildt sakrificielt moment framkallas och betingas af ett föregående sakramentalt. Och sedan denne grundsats blifvit erkänd, är det väl värdt att låta honom komma till heders

och blifva det bestämmande icke blott öfver hvarje kultakt i det hela utan ock i anordningen af dess enskilda moment. Efter ordinandens sacrificium i trosbekännelse och förpligtelse behöfves här just nu ett sakramentalt moment. Och dertill lämpar sig såsom intet annat sjelfva embetsuppdraget. Då detta af ordinator uttalas och derigenom embetet sjelft i den treenige Gudens namn öfverantvardas åt ordinanden, upptages han af denne samme Guden sjelf till hans tjenare i prediko- och nådemedelsembetet. Och det är en handling, hvilken visserligen lika mycket som församlingens trosbön stöder sig vid och kan åberopa sig på Herrens egna, vid akten förut förelästa, vitnesbörd och löften i afseende på embetet. Ja, hon är just en konseqvens och trogen åtlydnad af dem, lika väl som församlingens bönakt.

Men icke göres derigenom församlingens förbön eller den dermed förenade handpåläggningen öfverflödig. Tvärtom är det just derigenom, som den egentliga gåfvoutrustningen skall förmedlas, liksom också denna efter embetsuppdragets öfverlemnande visar sig så mycket mer nödvändig och närmare bestämd. Hvad församlingens frambärande och offrande af ordinanden beträffar, så kan det väl sägas få sitt uttryck icke blott i bönen utan i handlingen i sin helhet, som ju just derför anordnats. För öfrigt kan det äfven sägas framträda i sjelfva ordinationsformeln, sådan den lyder och från början lydt i vårt svenska ritual. Då ordinator der öfverantvardar embetet åt ordinanden "enligt den fullmagt, som honom på Guds vägnar af hans församling uti detta ärendet betrodd är", så handlar han icke blott i sitt eget och sin Herres namn utan äfven i församlingens. Och församlingen kan tydligen icke vara med om att åt ordinanden öfverlemna sitt och sin Herres embete utan att förut hafva offrat eller i och med det samma offra honom åt Herrens tjenst. Af desse såväl som af flere andre grunder, som här icke behöfva anföras, föreslå vi derför bibehållandet af denne, inom vår svenska kyrka traditionele, ordinationsformel i oförändrad lydelse, äfven om ur andra formulär en fullare och i åtskilliga afseenden mer tillfredsställande formel kunde hemtas. Blott den förändring tillåta vi oss, med hänvisning till sid. 100, föreslå, att dessa ord, i öfverensstämmelse med ibland andra den preussiska "unerade" agendans ritual, böra beledsagas af korsets heliga tecken. Derigenom skulle på ett i ögonen fallande sätt ådagaläggas att denna handling utfördes icke blott å Guds församlings vägnar utan framför alt å den treenige Gudens egne och att det embete, som åt ordinanden öfverlemnades, var ett embete, hvilket såsom intet annat hade att predika Kristus, den korsfäste,

och i allmänhet arbeta för församlingens alt fastare uppbyggande på den i och genom Kristi kors lagde grundvalen. Hela församlingen finge derigenom en ytterligare uppmaning att besinna, huru detta embetes bärare, i all synnerhet i invigningens betydelsefulla stund, behöfde ställas under det skyddande hägn och den välsignelserika inflytelse, som endast ifrån Kristi kors utströmmar.

Bön-aktens anordning.

Icke heller anse vi någon förändring önsklig i de närmast följande partierna, ordinationspsalmen under investitur, Fader vår under handpåläggning och ordinationsbönen. De utgöra tillsammans det sacrificium, som betingas af embetsuppdragets sacramentum med deraf följande invigning och gåfvoutrustning. Detta sacramentum är så rikt och omfattande, att det icke längre är nog med att ordinanden personligen i trosbekännelse, förpligtelse och bön frambär sitt sacrificium utan hela församlingen tillsamman med ordinator och assistenter måste deri understödja honom och deråt gifva uttryck både i ord och handling, både med Herrens ord i bönen Fader vår och med sina egna i ordinationsbönen.

Ordningen mellan dessa två böner anse vi af både historiska och principiela skäl, som ytterligare längre ned skola visas, böra förblifva den samma, som af ålder varit brukligt, att Fader vår, såsom Herrens egen bön, den der i sig innesluter hela den koncentrerade fullheten af Herrens gåfvor, kommer först och ordinationsbönen följer efter, såsom den närmare explikationen deraf med hänsyn till den egentliga ordinationsnåden och det med ordinationen afsedda ändamålet i sin helhet. Såsom vi redan påpekat, gifver denna bön, sådan hon blifvit af Luther sjelf författad och nu något utvidgad förekommer i vårt ritual såväl som de flesta lutherska, ett så fulltonigt och i alla afseenden tillfredsställande uttryck åt församlingens såväl som ordinandens och ordinators alla känslor och behof vid detta tillfälle, att dertill knappast någon bättre form eller mer motsvarigt uttryck låter sig finna eller åstadkomma. Hon utgår ifrån Herrens eget löfte och uppmaning, såväl som församlingens och ordinandens eget djupa behof af bönhörelse. Hon nedbeder särskildt öfver ordinanden, såsom invigd till det heliga predikoembetet, Herrens helige Ande icke blott för det närvarande ögonblicket eller ordinationsakten i dess helhet utan för all hans framtida embetsverksamhet och hela enskilda lif. Men hon stannar icke härvid. Eller rättare, för så vidt och i samma mån, som denna bön varder hörd men också endast derigenom, kan Kristi evangelium i hans församling bära all den salighetens och det eviga lifvets frukt, som hon sjelf med denna

handling åsyftat. Och derför beder hon också derom. Det är icke nog med att församlingen i denna bön åter sammansluter sig med ordinanden och gör hans behof till sina egna utan hon rigtar sin blick ut öfver denna tidens gränser och hennes deraf beroende timliga, samt såsom sådant mer eller mindre ofullkomliga, uppbyggelse-arbete upp till det eviga lifvets fullmogna frukter, sådana de stå Guds folk tillbaka i den fulländade gudstjenstfirningens himmelska sabbatsro.

Men vi nämnde att det icke blott var i ord eller, om man så vill, hjertats inre handling, såsom väl denna bön förtjenar kallas, som församlingen här frambär sitt sacrificium, utan äfven i yttre handling och påtagliga åtbörder eller, hvad man kallat, mera högtidliga, till gudstjensten sjelf såsom sådan hörande, ceremonier, hvilkas betydelse icke får inskränkas till att vara en blott symbolisk. Hit hör knäböjandet vid bönen, såsom uttryck af hjertats ödmjukhet och djupa behof, iklädandet af den fulla embetsdrägten, såsom uttryck för ordinandens fulla utrustning med den helige Ande, som derunder genom ordinationssången icke blott af ordinand och kör utan af hela församlingen nedkallas, och framför alt handpåläggningen. Beträffande dessa moment, anse vi icke några större utan blott mindre förändringar behöfva påyrkas. Ty hvad investitursången angår, så är det visserligen i vårt nuvarande ritual föreskrifvet, att blott kören, sakta beledsagad af orgeln, skall uppstämma den samme. Och det vore i sanning mycket önskvärdt att denna anvisning till det rent musikaliska utförandet, hvar helst det annars kunde låta sig göra, allmännare än nu är fallet finge mana till efterföljd. Men derigenom skulle tydligtvis icke församlingens deltagande förhindras utan blott finna ett så mycket skönare och kraftigare uttryck, så att derigenom aktens högtidlighet höjdes. Så behöfver ock blott påpekas det önskvärda i, att församlingen lika väl vid ordinationsbönen, som vid kollekten och numera i den allmänna högmessogudstjensten vid alla böner, som vid altaret läsas, genom sitt högtidliga amen ådagalade att det är i hennes namn, bönen framburits, hvarför hon ock bör på något hörbart sätt taga del i den samma. Likaledes följer det så godt som af sig sjelft, att församlingen borde lika väl under ordinationsbönen, som under kollekten och andra böner, om icke knäböja, ifall utrymme och lokalitetens beskaffenhet för öfrigt lägga hinder i vägen, så åtminstone böja ned hufvudet, såsom ett traditionelt och väl behöfligt uttryck af den hjertats undergifvenhet, som hos hvarje rätt bedjare måste finnas. Och blott såsom ett förbiseende eller en inkon-

seqvens kunna vi betrakta det förhållandet, att i vårt nuvarande ritual är föreskrifvet, att ordinator, under det han beder kollektbönen med de öfrige skall knäböja, medan det vid ordinationsbönen blott säges att han skall vända sig till altaret och "läsa bönen". Nog borde väl ordinationsbönen bedjas i knäböjande ställning lika väl, som kollekten, eller snarare af vida djupare och nödvändigare grund. Det är något, som omöjligt kan bestridas, så snart man blott besinnar den utomordentligt stora betydelse, som kyrkan och särskildt den lutherska från början tillerkänt denna bön. Med bönen Fader vår är det något helt annat, då hon af ålder, så godt som utan nämnvärda undantag, beledsagats af handpåläggning för hvarje ordinand särskildt.

Handpåläggningens utförande och fördelning.

Hvad nu till sist anordnandet af denna handpåläggning beträffar, så kan man icke gerna undgå att med Ullman erkänna, det denna icke kommer till sin fulla rätt i vårt nuvarande ritual, då hon blott eger rum under Fader vår. Det måste medgifvas, att derigenom den egentliga ordinations- och församlingsbönen kommer att gestalta sig nära nog såsom ett slags bihang, hvilket följer efter den egentlige ordinationsakten och derför icke kan påräkna den uppmärksamhet och det deltagande, som den så väl förtjenar. Att nu låta handpåläggningen på samma sätt som under Fader vår fortsättas äfven under denna bön, såsom Ullman föreslår och det i många ritual är föreskrifvet, skulle ju väl kunna låta sig göra, när det blott är en eller två, som skola ordineras. Men när det, såsom hos oss, isynnerhet i de större stiften, ofta är fallet, att icke mindre än 8—10 personer eller derutöfver samtidigt ordineras, skulle denne bön-akt icke blott oproportionerligt förlängas utan ock genom det ideliga upprepandet blifva så tröttande och öfverlastad, att vi icke våga förorda en sådan anordning. Men i anslutning till, hvad vi i flera formulär sett vara fallet, exempelvis Weimar-k:o. af år 1664 och Kursachsiska af 1580 (sid. 81), der assistenternes handpåläggning tyckes intaga en sjelfständig ställning efter ordinators, i det desse dervid hvar och en för sig säga: "sis maneasque consecratus Deo", taga vi oss friheten föreslå ett sätt, som skulle skänka akten den erforderliga sjelfständigheten, utan att medföra den nämnda olägenheten. Det skulle kunna ske sålunda, att ordinator efter Fader vår visserligen ginge upp till altaret och, efter en uppmaning till församling och assistenter att ytterligare bedja, knäböjande föreläste ordinationsbönen, under det att assistenterne fortsatte bönen med handpåläggning, ifall det blott är en, som ordineras. Är det deremot flere, kunde assistenterne lägga hvar sin högra hand på en ordinand eller,

ifall desses antal så kräfde, använda båda händerna. Assistenternes antal borde då bestämmas efter ordinandernes, så att, om det t. ex. funnes tre, fyra, sex eller åtta ordinander, skulle det vara respektive tre, två eller fyra, tre eller sex, fyra eller åtta assistenter. Skulle man mot denna anordning vilja göra den invändningen, att det icke öfverensstämmer med ordinationens väsen, att handpåläggningen förrättas af assistenterne på ett så sjelfständigt sätt, att ordinator icke deri deltager, så är det en anmärkning, som lika mycket gäller assistenternes uppläsande af bibelorden i lektionsafdelningen, såsom vi sett att visserligen Kliefoth ur angifna skäl förkastar äfven detta. Anmärkningen kunde lika väl här som der hafva något berättigande, ifall assistenterne icke sjelfve voro prester eller bärare af kultembetet. Men när de detta äro och när man, såsom hos oss, låter dem i egenskap af assistenter utföra hela lektionsafdelningen, är det så långt ifrån att denna anordning skulle strida emot ordinationens väsen, att den fast hellre står i den fullaste öfverensstämmelse dermed, ja kräfves deraf såsom en gifven konseqvens. Ty så snart man blott besinnar hvad som är handpåläggningens betydelse i ordinationen, inser man snart att just en anordning sådan, som den föreslagna, skulle bättre än något annat symbolisera den obestridliga sanningen, att den välsignelse, som förut i F. v. liksom på ett koncentreradt sätt nedbedts och lagts på ordinanderne, nu skall specialiseras och särskildt appliceras på en hvar ibland dem. Att detta skedde blott genom assistenternes handpåläggning hade således sin fulla motsvarighet derutinnan, att de enskilda bibelorden äfven af dem uttalats, under det att ordinator meddelade sammanfattningen af dem alla i det egentliga embetsuppdraget och lade denna på en hvar i lika koncentrerad form genom sin och assistenternes gemensamma handpåläggning under Herrens egen bön. Ett fullare och under alla förhållanden hela handlingen mera motsvarande uttryck torde således icke kunna gifvas åt ordinationsbönen, än om hon så utföres under ordinators, ordinanders och församlingens knäfall samt assistenternes handpåläggning.

Afslutnings-aktens gestaltning med nattvardsgång.

Dermed äro alla yttre, objektiva förutsättningar gifna för att ordinationsakten skall kunna anses fullbordad och särskildt ett fullt motsvarande sacrificium frambäras till det genom embetsuppdraget gifna sacramentum. Och för så vidt äfven de inre, subjektiva förutsättningarna äro hos ordinanden till finnandes, har man, så vidt vi kunna inse, ingen rätt att tvifla på att det med handpåläggningen såväl som med ordinationen i sin helhet afsedda ändamålet varder uppfyldt och ordinanden följaktligen derigenom erhåller den invigning

och utrustning, han för sitt embetes skötande behöfver. Sedan alle förenat sig om ett samfäldt, förtröstansfullt amen, kan således den egentlige ordinationsakten dermed anses fullbordad. Det återstår då blott sjelfva afslutningen. Såsom sådan skulle vi först och främst vilja föreslå jemte välsignelse och lofsång den af Luther använda petrinska förmaningen, hvilken nu förekommer som den sista bland lektionerna, i omedelbar tillämpning på ordinati: Så gån nu och vården Guds hjord, som är när eder, och hafven akt på honom, icke af tvång utan sjelfmant, icke för slem vinnings skull utan beredvilligt, icke heller såsom herrar öfver församlingarna utan såsom föredömen för hjorden. Och sedan, då Öfverherden varder uppenbar, skolen I undfå härlighetens ovanskliga krona.

Detta dock blott i sådana fall, då af en eller annan anledning någon nattvardsgång icke kunde anordnas. Men i regel borde, af förut angifna skäl (sid. 139—40) och i anslutning till den äldsta lutherska kyrkans allmänna bruk, nattvardsgång följa omedelbart efter den petrinska förmaningen. Denne nattvardsgång skulle naturligtvis anordnas efter samma ritual, som då den eger rum i förening med högmessan, således begynna med öflig salutation och prefation, fortskrida till konsekration och distribution samt afslutas med nattvardskollekt, lofsång, välsignelse och slutpsalm. I nattvardsgången borde först och främst alle de nyordinerade taga del men sedan ock så många församlingsmedlemmar, som det önska, både från lokalförsamlingen och de andra representerade församlingarna samt, om möjligt, alle assistenterne, med undantag af en, som, ifall ingen annan prest vore närvarande, finge biträda ordinator vid distributionen. För samtlige desse kommunikanter borde tydligtvis förut, helst aftonen före ordinationsdagen, anordnas särskildt skriftermål, der ordinator skriftade och der han, när så önskades, äfven i enskild skrift kunde förhandla med kommunikanterne och i all synnerhet med ordinanderne. Detta tillfälle kunde för dem blifva ytterst välsignelserikt, ifall det rätt användes till den sista allvarliga och djupare sjelfpröfning, som de ovilkorligen måste företaga och väl äfven ofta kunde behöfva hjelp till, då de ämna sig till att taga ett för icke blott hela deras lif utan för Kristi församling så betydelsefullt steg. I denna för ordinationen särskildt förberedande skriftermålsgudstjenst borde då ock ingå såsom afslutning den bön före ordination, som i vårt nuvarande ritual förekommer och som här oförändrad kunde bibehållas. Vid kungörandet af ordinationen i den allmänna högmessogudstjensten borde hon deremot utvidgas på sätt, ofvan föreslagits.

Det ordinationsritual, vi på grund af föregående framställning vilja förorda, skulle sålunda framträda i följande gestalt:

Om invigning till Predikoembetet.

Denna bör, efter föregången kungörelse och bön på predikstolen i domkyrkan och alla de församlingars kyrkor, till hvilka prester skola invigas, helst ske på sön- och högtidsdag eller derför särskildt lämplig veckodag och ega rum i domkyrkan, så framt icke laga hinder äro.

Till begynnelse sjunges en psalm, hvarunder ordinandi, klädde i mess-skjortor, assistenter och biskop eller ordinator framträda till altaret och ordna sig på öfligt sätt. Messhakar läggas förut på altarringen efter den ordning, i hvilken ordinandi stå.

Sedan psalmen slutat, sjunger eller läser biskopen recitativt, vänd till altaret:

Skapa i mig, Gud, ett rent hjerta! Halleluja!

Härpå svarar församlingen, ledd af kören:

Och gif i mig en ny, viss Ande! Halleluja!

Biskopen fortsätter på samma sätt.

Herre Gud, käre Fader, Du, som har undervisat Dine trognes hjertan med Din helige Andes upplysning, gif oss att i samme Ande hafva rätt förstånd och alltid fröjda oss af hans tröst och kraft, genom din Son, vår Herre, Jesus Kristus.

Församlingen instämmer: Amen!

Biskopen håller derpå sitt ordinationstal, som han inleder sålunda:

I Guds, Fadrens, Sonens och den helige Andens namn. Amen!

Efter dess slut säger han:

Låtom oss bedja!

Härefter vänder han sig till altaret och beder, under det de öfrige med honom knäböja:

Alsmägtige, evige Gud, vår Herres Jesu Kristi Fader, som sjelf hafver befalt oss att vi skola bedja om arbetare i Din säd! Vi bedja Dig att Du af Din outgrundliga barmhertighet värdes sända oss rättsinnige lärare . . . beständig i din kunskap; genom Jesus Kristus, vår Herre!

Församlingen: Amen!

Biskopen vänder sig till församlingen. Notarien uppläser deras namn, som skola ordineras, jemte tjensten, till hvilken de kallas. Biskopen fortfar derefter:

Emedan I ären kallade till det heliga predikoembetet och på det I med oss och vi med eder må rätt besinna helgden af detta kall, så låtom oss nu höra Guds ords löfte och förmaning!

Assistenterne läsa följande språk:

Matth. 28: 18—20. Jesus sade: Mig är gifven all magt i himmelen och på jorden. Gån fördenskull ut och gören alla folk till lärjungar, döpande dem till Fadrens och Sonens och den helige Andens namn, lärande dem att hålla

alt det, jag har befalt eder. Och se, jag är med eder alle dagar intill verldens ände.

Joh. 20: 21—23. Jesus sade till sine lärjungar: Frid vare eder; såsom Fadren hafver sändt mig, så sänder ock jag eder. Och när han sagt detta, blåste han på dem och sade till dem: Tagen den helige Ande. Hvilka I förlåten synderna, dem äro de förlåtna och hvilka I behållen dem, dem äro de behållna.

Matth. 16: 18—19. Jag säger ock dig igen att du är Petrus och på denna klippa skall jag bygga min församling och dödsrikets portar skola icke varda henne öfvermägtige . . . löst i himmelen.

Jes. 11: 2. På dig skall hvila Herrens Ande, vishets och förstånds ande, råds och starkhets ande, Herrens kunskaps och fruktans ande.

Efes. 4: 11—13. Han har ock satt somlige till apostlar . . . till Kristi fullkomliga ålders mått.

2 Cor. 5: 17—20. Hvar nu någon är i Kristus . . . försona eder med Gud.

Hes. 3: 17—19. Du menniskobarn, jag hafver satt dig till en väktare öfver Israels hus . . . din själ.

1 Tim. 3: 1—7. Det är ett fast ord: om någon begär ett biskopsembete . . . snara.

1 Tim. 4: 7—14, 16. Öfva dig sjelf till gudaktighet . . . dem, som höra dig. (Framför alt bör icke 14 v. såsom varande kardinalställe öfverhoppas.)

Tit. 1: 7—9. En biskop bör vara oförvitlig såsom Guds förvaltare . . . tillrättavisa de motsägande.

Apg. 20: 28—32. Så hafven nu akt på eder sjelfve och på hela hjorden . . . alle dem, som äro helgade.

Derefter fortfar biskopen.

Herren förläne eder nåd att troget bevara dessa ord i edra hjertan! Blifve de ett rättesnöre för eder vandel, en erinran om edert ansvar! Föröke de eder vaksamhet, uppelde de edert nit att nu och alltid helga eder till Öfverherdens tjenst!

Af eder väntar Jesu Kristi församling att I, öfvertygade om predikoembetets vigt, redan hos eder sjelfve öfvervägt de dyra pligter, hvilka detta embete ålägger eder. Af eder väntar Jesu Kristi församling att I med trogna böner i Jesu namn anropat Gud om nåd och kraft att det värdigt utöfva. Af eder väntar Jesu Kristi församling att I kämpen en god trons kamp, fatten

evinnerligt lif och bekännen en god bekännelse. Afläggen nu inför Gud och denna kristliga församling eder trosbekännelse!

Nicenska trosbekännelsen förestafvas af notarien.

Jag tror på en enda Gud, alsmägtig Fader, skapare ... synligt och osynligt.

Och på en enda Herre, Jesus Kristus, Guds enfödde Son . . . på hvilkens rike ingen ände skall vara.

Och på den helige Ande, Herren och lifgifvaren . . . och den tillkommande verldens lif. Amen.

Sedan trosbekännelsen är aflagd, säger biskopen:

Herren gifve eder nåd att blifva faste i denna tro intill änden och att deruti styrka dem, som äro edre bröder i tron.

Derefter framställer biskopen följande frågor:

Inför Gud och denna kristliga församling (eller vid Gud och hans heliga evangelium) frågar jag eder om I förklaren eder villige att i den heliga Treenighetens namn åtaga eder det dyra predikoembetet, som Jesus Kristus, eder Frälsare, instiftat?

Svar: Ja.

Viljen I vinnlägga eder derom, att detta embete må i alla stycken rätt och värdigt, Gud till ära, själar till salighet och hans församling till godo af eder varda förvaltadt?

Svar: Ja.

Viljen I altså städse förblifva vid den rena evangeliska läran, sådan hon, grundad i Guds heliga ord, det gamla och nya testamentets skrifter, blifvit genom den oförändrade Augsburgska bekännelsen samt Upsala mötes beslut antagen och förklarad, så att I hvarken uppenbarligen förkunnen och utspriden eller hemligen främjen deremot stridande läror, utan Jesus Kristus enligt Guds ord rätt prediken och de heliga sakramenten efter hans instiftelse utdelen?

Svar: Ja.

Viljen I desslikes vid utöfningen af edert embete efterlefva och handhafva kyrkans lag och gällande stadgar, så att I visen edre förmän skyldig lydnad och troget efterkommen, hvad eder varder ålagdt, samt bevisen edre åhörare trogen och beredvillig tjenst, bären kristlig omvårdnad om de värnlöse, fattige och sjuke och, af den nåd, Gud förlänar, efter yttersta förmåga hugsvalen och upprätten bedröfvade och bekymrade hjertan?

Svar: Ja.

Viljen I slutligen i all eder umgängelse så ställa edert lefverne, att det varder de trogne en eftersyn och ingen förargar?

Svar: Ja.

Derefter skall en hvar af ordinanderne för sig svara högt, med hand å den af ordinator framräckta bibeln:

Alt detta vill jag med Guds nåd och hjelp gerna göra!

Vidare säger biskopen:

I erkännen således edra förbindelser. I hafven förklarat edert allvarliga uppsåt att dem uppfylla. Gud alsmägtig styrke och hjelpe eder att hålla alt detta! Och enligt den fullmagt, som uti detta ärendet, på Guds vägnar, af hans församling är mig betrodd, antvardar jag eder härmed prediko-embetet i Guds, Fadrens † och Sonens † och den helige Andens † namn. Amen.

De som invigas falla på knä och kören, beledsagad af orgeln, uppstämmer Ps. n:o 132:

O du Helge Ande, kom till oss in . . . endrägteliga. Halleluja! Halleluja!

Biskopen med assistenterne sätter under sången messhakarne på dem, som invigas, och beder efter sångens slut, under händers påläggning för hvar och en särskildt:

Fader vår . . . Amen.

Derefter stiger biskopen åter upp till altaret och säger:

Låtom oss ytterligare bedja!

Hvarpå han vänder sig till altaret och knäböjande, medan assistenterne fortsätta handpåläggningen på samtlige ordinanderne, beder följande bön:

Evige, barmhertige Gud, käre himmelske Fader, Du, som hafver sagt till oss genom Din älskelige Son, vår Herre, Jesus Kristus: Säden är mycken . . . det eviga lifvets frukt; genom Din Son, Jesus Kristus, vår Herre.

Församlingen: Amen! Amen! Amen!

Härpå vänder sig biskopen till de invigde och säger:

Så gån nu och vården Guds hjord, som är när eder, och hafven akt på honom, icke af tvång utan sjelfmant, icke för slem vinnings skull utan beredvilligt, icke heller såsom herrar öfver församlingarna utan såsom föredömen för hjorden. Och sedan, då Öfverherden varder uppenbar, skolen I undfå härlighetens ovanskliga krona.

Här följer nattvardsgång efter det annars förekommande ritualet med salutation, prefation, konsekration, distribution, bön, tack och lof, hvari först och främst ordinati och assistenter men sedan öfrige församlingsmedlemmar taga del. Ordinator assisteras vid distributionen af en bland assistenterne eller någon annan tillstädes varande prest.

När detta är slutadt, säger biskopen, i det han utsträcker sina händer:

Böjen edra hjertan till Gud och anammen välsignelsen!

Herren välsigne eder och bevare eder . . . Amen.

Akten afslutas med en lofsång, hvarefter församlingen åtskiljes, ordinati gå tillbaka i sakristian samt erhålla der af ordinator sina prestbref och af honom såväl som af assistenterne lämpliga välönskningar.

Ifall ordinationen finge ikläda sig en sådan liturgisk form, skulle helt visst lättare än nu är fallet dess egentliga syfte och betydelse träda i dagen såsom en församlingens kultakt i och för besättandet af hennes kultembete. Och i mån som det lyckats oss att i någon, om än så ringa, grad bidraga till en rigtigare uppfattning af ordinationens väsen och gifva anledning till genomförandet af en liturgisk gestaltning, som till äfventyrs bättre än den här föreslagna gifver uttryck åt ordinationens höga syfte, är också det mål vunnet, som författaren med denna afhandling åsyftat.

Innehåll:

FÖRELÄSNINGAR

OCH

ÖFNINGAR

VID

KUNGL. UNIVERSITETET I LUND

VÅR-TERMINEN

1889.

Kansler:

PEHR JAKOB VON EHRENHEIM,

J. U. K., f. d. Stats-Råd, R. o. K. af K. M. O., St. Off. Fr. H. L.,
L. K. V. A.

Pro-Kansler:

WILHELM FLENSBURG,

Th. o. F. D., Biskop i Lunds Stift,
K. m. st. k. N. O.

5

REKTOR:

THEODOR WISÉN,

F. D., Professor i Nordiska Språk,
En af de Aderton i Svenska Akademien, R. N. O.

PRO-REKTOR:

AXEL MÖLLER,

F. D., Professor i Astronomi, K. N. O. 1 Kl., L. K. V. A.

Pensionerade Lärare.

JACOB GEORG AGARDH, *M. D., F. Jub. D., f. d. Professor i Botanik, K. N. O. 1:a Kl., L. K. V. A.*

CARL FREDRIK NAUMANN, *M. o. F. D., f. d. Professor i Anatomi, K. W. O. 1:a Kl., R. N. O.*

AXEL NYBLÆUS, *J. U. o. F. D., f. d. Professor i Praktisk Filosofi, K, N. O. 1:a Kl., L. K. V. A.*

MAGNUS FREDRIK BRAG, *F. D., f. d. Adjunkt i Österländska Språk.*

Theologiska Fakulteten.

Professorer.

CARL OLBERS, *Th. o. F. D., Professor i Kyrkohistoria och Symbolik, Förste Theologie Professor och Domprost, L. N. O.,* föreläser offentligen å lärosalen N:o 2 kl. 11 f. m. Sjette Seklets Kyrkohistoria och leder öfningarna på seminariet.

CARL WILHELM SKARSTEDT, *Th. o. F. D., Professor i Exegetisk Theologi f. d. Kontrakts-Prost, Kyrkoherde i St. Uppåkra, L. N. O., Prodecanus,* föreläser offentligen å lärosalen N:o 2 kl. 10 f. m. Månd. och Tisd. Apostlagerningarna, Thorsd. och Fred. Romarebrefvet samt Profeterne Hosea och Micha.

CLAS WARHOLM, *Th. o. F. D., Professor i Dogmatik och Moraltheologi, Kyrkoherde i Kärrstorp och Glostorp, L. N. O., n. v. Decanus,* är för sjukdom tjenstledig.

SVEN LIBERT BRING, *Th. o. F. D., Professor i Praktisk Theologi, Kyrkoherde i Hellestad, Dalby och Bonderup, L. N. O.*, föreläser offentligen å lärosalen N:o 2 kl. 9 f. m. Månd. o. Tisd. Homiletik, Thorsd. o. Fred. Kasuistik, samt leder homiletiska och katechetiska öfningar.

Extraordinarie Professorer.

MARTIN GABRIEL ROSENIUS, *Th. o. F. D., e. o. Professor i Exegetisk Theologi, Kyrkoherde i Stångby och Wallkärra*, föreläser offentligen å lärosalen N:o 2 kl. 8 f. m. Månd. o. Tisd. De mindre Profeterne, Thorsd. o. Fred. Hagiographa.

PER GUSTAF EKLUND, *F. D., Th. K., e. o. Professor i Moraltheologi och Symbolik, Kyrkoherde i Husie och W. Skreflinge*, förestår t. v. ord. professuren i Dogmatik och Moraltheologi, föreläser å lärosalen N:o 2 kl. 1 e. m. Dogmatik, samt leder liturgiska och katechetiska öfningar.

Docenter.

OTTO NATHANAËL THEOPHILUS AHNFELT, *Th. K., V. D. M., Docent i Systematisk Theologi*, förestår t. v. e. o. prof. i Moraltheologi och Symbolik, föreläser å lärosalen N:o 2 Månd., Tisd., Thorsd. o. Fred. kl. 12 midd. Moraltheologi.

FRANS AUGUST JOHANSSON, *Th. K., V. D. M., Docent i Exegetisk Theologi*, biträder vid de homiletiska öfningarna, samt genomgår enskildt å läros. N:o 4 kl. 1 en kurs i Hebreiska för theol. filosofisk examen.

OLOF HOLMSTRÖM, *Th. K., V. D. M., Docent i Kyrkohistoria*, föreläser enskildt Kyrkohistoria samt biträder vid de homiletiska öfningarna.

Juridiska Fakulteten.

Professorer.

GUSTAF BROOMÉ, *J. U. o. F. D., Professor i Stats- och Processrätt, R. N. O., R. D. D. O.*, föreläser offentligen å lärosalen N:o 3 kl. 10 f. m. Statsrätt samt enskildt Processrätt Onsd. o. Lörd. kl. 11 f. m. å läros. N:o 3.

Grefve GUSTAF KNUT HAMILTON, *J. U. D., Professor i Administrativrätt och Nationalekonomi, R. N. O., R. N. S:t O. O., n. v. Decanus*, föreläser offentligen å lärosalen N:o 3 kl. 9 f. m. Nationalekonomi samt enskildt Månd., Thorsd. o. Lörd. kl. 3—5 e. m. Kyrkorätt.

PHILIBERT HUMBLA, *J. U. D., Professor i Civilrätt, R. N. O.*, föreläser offentligen å lärosalen N:o 3 kl. 11 f. m. Svensk Sakrätt och Familjerätt.

PER ASSARSSON, *J. U. o. F. D., Professor i Straffrätt och Juridisk Encyklopedi, R. N. O.*, föreläser å lärosalen N:o 1 kl. 8 f. m. Svenska Straffrättens speciella del.

Extraordinarie Professor.

ALFRED OSSIAN WINROTH, *J. U. K., e. o. Professor i Romersk Rätt och Rättshistoria*, föreläser offentligen å lärosalen N:o 3 kl. 1 e. m. historisk framställning af obligationsrätten, samt enskildt kl. 5 e. m. Månd., Tisd., Onsd., Thorsd. o. Fred. Civilrätt och Allmän rättslära, historiskt utveckladt.

Docenter.

JOHN ADOLF ASK, *J. U. K., Docent i Svensk Civilrätt*, föreläser enskildt Månd., Onsd. o. Lörd. kl. 12 midd. å läros. N:o 3 Svensk Privaträtt.

JOHAN HJELMÉRUS, *J. U. K., Docent i Administrativ Rätt*, föreläser offentligen Finansrätt Onsd. o. Lörd. kl. 10 f. m. samt enskildt samma ämne Månd., Onsd. o. Fred. kl. 6 e. m. å lärosalen N:o 3.

GUSTAF ANGELO BROOMÉ, *J. U. K., Docent i Processrätt*, meddelar enskild undervisning.

Medicinska Fakulteten.

Professorer.

CARL JACOB ASK, *M. o. F. D., Chir. M., Professor i Chirurgi och Obstetrik, Föreståndare för Chirurgiska och Obstetriska Kliniken, K. W. O. 1:a Kl., R. N. O., n. v. Decanus*, meddelar offentligen på lazarettet kl. 11 f. m.—1 e. m. klinisk undervisning i Chirurgi och Obstetrik samt genomgår en kurs i Gynekologi.

MAXIMILIAN VICTOR ODENIUS, *M. o. F. D., Professor i Theoretisk och Rättsmedicin, R. N. O., L. K. V. A.*, föredrager å pathologiska institutionen Månd., Tisd., Thorsd. och Fred. kl. 10 f. m. Allmän Pathologi med tillhörande mikroskopiska öfningar.

JOHAN LANG, *M. o. F. D., Professor i Medicinsk och Fysiologisk Kemi, R. N. O., R. W. O., L. K. V. A.*, föreläser å med.-kemiska lärosalen kl. 2 e. m. Farmaceutisk Kemi samt leder öfningarna å det medicinskt kemiska laboratoriet.

HJALMAR OSSIAN LINDGREN, *M. D., Professor i Anatomi, R. N. O.*, föredrager å anatomiska anstalten kl. 9 f. m. Månd. o. Tisd. Anatomi

samt Thorsd. o. Fred. Histologi i förening med praktiska öfningar samt leder arbetena på den anatomiska och histologiska institutionen.

MAGNUS GUSTAF BLIX, *M. D., Professor i Fysiologi och Embryologi*, föreläser å fysiol. inst. kl. 12 midd. Fysiologi samt genomgår Thorsd. och Fred. å fysiologiska laboratoriet en kurs i experimentel Fysiologi i förening med praktiska öfningar.

SEVED RIBBING, *M. D., Professor i Praktisk Medicin, Föreståndare för Medicinska Kliniken*, håller å lazarettet kl. 8—10 f. m. Kliniska föreläsningar, samt undervisar Månd. kl. $^1/_2$ 7—8 e. m. i Laryngoskopi.

Extraordinarie Professorer.

MICHAËL KOLMODIN LÖWEGREN, *M. D., e. o. Professor i Ofthalmiatrik, Lazarettsläkare, R. N. O.*, håller kliniska föreläsningar öfver Ögonsjukdomar å lazarettet Onsd. och Lörd. kl. 9—11 f. m. och anställer Fred. kl. 6 e. m. Ofthalmoskopiska öfningar.

HANS BENDZ, *M. D., e. o. Professor i Pathologisk Anatomi, Rättsmedicin och Hygien*, leder å lazarettet Månd. och Thorsd. kl. 12 midd. förekommande Pathologiska Obduktioner med demonstration kl. 1 e. m. samt å hospitalet vid inträffade fall kl. $^1/_2$ 1 e. m.; håller en gång i veckan öfning i rätts- och statsmedicin, leder öfningarna på bakteriologiska laboratoriet samt genomgår fr. 15 April—15 Maj en kurs i Pathologisk Bakteriologi.

CARL MAGNUS FÜRST, *M. D., e. o. Professor i Anatomi och Histologi samt Prosektor*, leder de dagliga dissektionsöfningarna å Anatomisalen samt föreläser Onsd. o. Lörd. å anat. aud. kl. 1 om sinnesorganens anatomi.

Docent.

AXEL OTTO LINDFORS, *M. D., Docent i Gynekologi och Obstetrik, förordnad att förestå e. o. professuren i Pædiatrik*, håller å lazarettet Onsd. o. Lörd. kl. 12—2 e. m. Pædiatrisk Poliklinik och föreläsningar.

SVANTE ÖDMAN, *M. L., Öfverläkare vid Lunds Hospital, R. N. O.*, leder den psychiatriska undervisningen vid nämnda Hospital.

Filosofiska Fakultetens Humanistiska Sektion.

Professorer.

GUSTAF LJUNGGREN, *F. D., Professor i Æsthetik, Literatur- och Konsthistoria, En af de Aderton i Svenska Akademien, K. N. O. 1:a Kl., K. D. D. O. 1:a Gr., L. K. V. A.*, föreläser å lärosalen N:o 4 kl. 12 midd. Æsthetik.

ALBERT THEODOR LYSANDER, *F. D., Professor i Romersk Vältalighet och Poesi, R. N. O.*, tolkar å lärosalen N:o 8 kl. 12 midd. de smärre dikter, som gå under Vergilii namn.

THEODOR WISÉN, *F. D., Professor i Nordiska Språk, En af de Aderton i Svenska Akademien, R. N. O., Univ:s n. v. Rektor,* tolkar å lärosalen N:o 4 Tisd. o. Fred. kl. 10 f. m. Carmina Norrœna.

JOHAN JACOB BORELIUS, *F. D., Professor i Theoretisk Filosofi, R. N. O.*, föreläser å lärosalen N:o 9 kl. 9 f. m. Månd. o. Tisd. Psychologi, Thorsd. o. Fred. Kritisk framställning af Tankeriktningarna inom den nyaste filosofien, leder derjemte filosofiska öfningar Månd. kl. 6 e. m.

CHRISTIAN CAVALLIN, *F. D., Professor i Grekiska Språket och Literaturen, R. N. O., L. K. V. A., Decanus*, föreläser å läros. N:o 10 kl. 1 e. m. Theocritus.

VOLTER EDVARD LIDFORSS, *F. D., Professor i Nyeuropeisk Linguistik och Modern Literatur, R. N. O., K. Sp. O. Isab. Cat., R. Sp. K. C. III:s O.*, föreläser å lärosalen N:o 4 kl. 11 f. m. Månd. och Tisd. Fornhögtyska efter Braunes Lesebuch, samt Thorsd. o. Fred. Shakespeare's 'As you like it.'

ESAIAS HENRIK WILHELM TEGNÉR, *F. D., Professor i Österländska Språk, En af de Aderton i Svenska Akademien, R. N. O.*, föreläser kl. 8 f. m. å läros. N:o 5 Månd. o. Tisd. Syriska samt Thorsd. o. Fred. Jobs Bok.

PER JOHAN HERMAN LEANDER, *F. D., Professor i Praktisk Filosofi*, föreläser å läros. N:o 9 kl. 8 f. m. Gamla praktiska filosofiens historia samt leder Tisd. kl. 6 e. m. filosofiska öfningar.

MARTIN JOHAN JULIUS WEIBULL, *F. D., Professor i Historia, R. N. O.*, föreläser t. v. Geografi och Statskunskap å läros. N:o 1 kl. 1 e. m.

Extraordinarie Professorer.

ARON MARTIN ALEXANDERSON, *F. D., e. o. Professor i Klassiska Språk*, föreläser å lärosalen N:o 8 kl. 9 f. m. Månd., Tisd. och Thorsd. Aristofanes' "Grodorna" samt leder Fred. kl. 5 i Filol. Semin. öfningar i tolkning af Grekiska inskrifter.

KNUT FREDRIK SÖDERWALL, *F. D., e. o. Professor i Nordiska Språk*, föreläser å lärosalen N:o 10 kl. 8 f. m. Onsd. o. Lörd. Helsingelagen.

FREDRIK AMADEUS WULFF, *F. D., e. o. Professor i Nyeuropeisk Linguistik*, föreläser å läros. N:o 8 kl. 1 e. m. Tisd. Giacomo Leopardi, Onsd. Komparativ Romansk Ljudlära och Lörd. Medeltidens Franska Litteraturhistoria samt leder i Filol. Sem. Thorsd. kl. 1/2 5 e. m. öfningar i Allmän ljudlära.

Docenter.

CARL MAGNUS ZANDER, *F. D., Docent i Latinska språket, Lektor vid Lunds h. allm. Läroverk*, meddelar Thorsd. kl. 10 f. m. å lärosalen N:o 8 enskild undervisning i Latinsk Stilskrifning.

SAMUEL JOHAN CAVALLIN, *F. D., Docent i Grekiska Språket*, leder i Filol. Semin. Tisd. kl. 5 e. m. tolkningen af Catullus samt meddelar enskild undervisning.

EMIL PETERSON, *F. D., Docent i Tyska Språket och Literaturen*, föreläser Månd. o. Tisd. å lärosalen N:o 8 kl. 4 e. m. Luthers skrift "An den christlichen Adel deutscher Nation".

AXEL KOCK, *F. D., Docent i Nordiska Språk*, meddelar enskild undervisning.

SVEN SÖDERBERG, *F. D., Docent i Nordisk Språk- och Fornforskning*, meddelar enskild undervisning.

CARL JUSTUS FREDRIK AF PETERSENS, *F. D., Docent i Nordiska Språk, Andre Amanuens vid Universitets-Bibliotheket*, leder i Filol. Sem. Onsd. kl. 6 e. m. tolkningen af Valda sånger ur den poetiska Eddan.

PONTUS ERLAND FAHLBECK, *F. D., Docent i Allmän Historia*, tjenstledig.

SVEN LINDE, *F. D., Docent i Grekiska Språket*, meddelar enskild undervisning å lärosalen N:o 8 Onsd. kl. 12 i Latinsk stilskrifning och Lörd. kl. 12 i Grekisk stilskrifning.

JOHAN CARL WILHELM THYRÉN, *F. D., Docent i Historia*, uppehåller föreläsningsskyldigheten för e. o. professuren i Historia och Statskunskap,

föreläser offentligt å läros. N:o 1 kl. 2 e. m. Månd. o. Thorsd. Europas historia från 19:de århundradets början samt Tisd. o. Fred. Allmän Historia.

Friherre HANS HUGOLD v. SCHWERIN, *F. D., Docent i Geografi och Statskunskap, Kongo-Statens Konsul för Sverige, R. W. O., R. Belg. Leop. O., R. Port. S:t Jak. O., Off. Fr. Instr. Publ.*, meddelar enskild undervisning.

AUGUST HEIMER, *F. D., Docent i Grekisk Filologi*, meddelar undervisning i Latinsk stilskrifning Onsd. kl. 5 e. m. å aud. n:o 8.

PER JOHAN VISING, *F. D., Docent i Franska Språket, Lektor vid Lunds h. allm. Läroverk*, meddelar enskild undervisning.

JOHANNES PAULSON, *F. D., Docent i Klassisk Filologi*, genomgår enskildt alla dagar kl. 6 e. m. å läros. N:o 4 en kurs i Grekiska för theologisk-filosofisk examen.

NILS FLENSBURG, *F. D., Docent i Sanskrit*, genomgår offentligt en elementarkurs i Sanskritgrammatik Månd. o. Thorsd. kl. 4 e. m. å aud. n:o 5.

EVERT HENRIK GABRIEL WRANGEL, *F. L., Docent i Æsthetik och Litteraturhistoria*, meddelar enskild undervisning.

Filosofiska Fakultetens Mathematiskt Naturvetenskapliga Sektion.

Professorer.

CHRISTIAN WILHELM BLOMSTRAND, *F. D., Professor i Kemi och Mineralogi, K. N. O. 1:a Kl., R. D. D. O., L. K. V. A., n. v. Decanus*, föreläser å kem. läros. kl. 9 f. m. Månd. o. Tisd. Organisk samt Thorsd. o. Fred. Analytisk och Synthetisk Kemi.

AXEL MÖLLER, *F. D., Professor i Astronomi, K. N. O. 1 Kl., L. K. V. A., Univ:s n. v. Pro-Rektor*; f. n. tjenstledig; skall efter tjenstledighetens slut föreläsa å läros. N:o 7 kl. 8 f. m. Sferisk Astronomi.

CARL FABIAN EMANUEL BJÖRLING, *F. D., Professor i Mathematik. R. N. O., L. K. V. A.*, föreläser å lärosalen N:o 7 kl. 1 e. m. Rymdgeometri.

KARL ALBERT HOLMGREN, *F. D., Professor i Fysik, R. N. O.*, föreläser å fys. läros. kl. 12 midd. öfver Elektricitet och Magnetism samt leder Onsd. o. Lörd. de fysikaliska öfningarna kl. 9—2.

FREDRIK WILHELM CHRISTIAN ARESCHOUG, *F. D., Professor i Botanik, L. K. V. A.*, föreläser å lärosalen N:o 9 kl. 1 e. m. öfver de Fa-

nerogama Vexterna i tvenne kurser, den ena Månd. o. Thorsd., afsedd för mera vetenskapliga studier; den andra Tisd. o. Fred., närmast lämpad efter fordringarna till lägre examina; samt leder Tisd. o. Fred. kl. 9 f. m.—12 midd. de fytotomiska öfningarna å botaniska museet.

AUGUST WILHELM QVENNERSTEDT, *F. D., Professor i Zoologi, R. N. O.*, föreläser å zool. lärosalen kl. 12 midd. Månd. o. Thorsd. Evertebraterna, Tisd. o. Fred. Allmän Zoologi.

Extraordinarie Professorer.

OTTO MARTIN TORELL, *F. D., M. K., e. o. Professor i Zoologi och Geologi, Chef för Sveriges Geologiska undersökning, K. N. O. 1:a Kl., Stor-Off. It. Kr. O., K. D. D. O. 2 Gr., Off. Fr. H. L., Off. Fr. Instr. Publ., L. K. V. A.*, vistas i Stockholm.

ALBERT VICTOR BÄCKLUND, *F. D., e. o. Professor i Mechanik och Mathematisk Fysik, L. K. V. A.*, föreläser offentligen å lärosalen N:o 7 kl. 9 f. m. Theorien för de elektriska strömmarne.

BERNHARD LUNDGREN, *F. D., e. o. Professor i Geologi*, föreläser å zool. lärosalen kl. 8 f. m. Öfversigt af Skandinaviens geologi.

SVEN BERGGREN, *F. D., e. o. Professor i Botanik, L. K. V. A.*, föreläser å botaniska lärosalen Månd. o. Thorsd. kl. 11 f. m. öfver de lägre, sedan öfver de högre Kryptogamerna samt demonstrerar på tider, som särskildt tillkännagifvas, i botaniska trädgården blommande vexter.

Adjunkter.

VICTOR VON ZEIPEL, *F. D., Adjunkt i Mathematik, R. N. O.*, föreläser å läros. N:o 7 kl. 9 f. m. Onsd. och Lörd. Analytisk Geometri.

CARL GUSTAF THOMSON, *F. D., Adjunkt i Entomologi*, föreläser å entomologiska museet kl. 1 e. m. Onsd. Hymenoptera, Lörd. Coleoptera.

Laborator.

JOHAN PETER KLASON, *F. D., Laborator i Kemi*, leder Tisd., Onsd., Fred. och Lörd. kl. 8 f. m.—6 e. m. laborationerna i Allmän Kemi.

Docenter.

JULIUS MÖLLER, *F. D., Docent i Mathematik, Lektor vid Lunds h. allm. Läroverk*, meddelar enskild undervisning.

JOHANNES ROBERT RYDBERG, *F. D.*, *Docent i Fysik*, meddelar enskild undervisning.

BENGT JÖNSSON, *Ph. D.*, *Docent i Botanik*, *R. D. D. O.*, meddelar enskild undervisning och biträder vid de fytotomiska öfningarna.

FOLKE AUGUST ENGSTRÖM, *F. D.*, *Docent i Astronomi*, meddelar enskild undervisning.

CHRISTIAN CARL FREDRIK EICHSTÄDT, *F. D.*, *Docent i Geologi*, genomgår en kurs i Allmän Geologi samt meddelar enskild undervisning.

SVEN LEONARD TÖRNQVIST, *F. D.*, *Docent i Geologi*, *Lektor vid Lunds h. allm. Läroverk*, meddelar enskild undervisning.

DAVID BERGENDAL, *F. D.*, *Docent i Zoologi*, leder de zootomiska öfningarna samt meddelar enskild undervisning.

ERNST LEOPOLD LJUNGSTRÖM, *F. D.*, *Docent i Botanik*, meddelar enskild undervisning.

ANDERS ROSÉN, *F. D.*, *Docent i Mathematik*, tjenstledig.

JOHAN CHRISTIAN MOBERG, *F. D.*, *Docent i Geologi*, meddelar enskild undervisning.

NILS HJALMAR NILSSON, *F. D.*, *Docent i Botanik*, tjenstledig.

THORSTEN BRODÉN, *F. D.*, *Docent i Mathematik*, föreläser enskildt å läros. N:o 7 Månd., Tisd. o. Thorsd. kl. 5 e. m. Grunderna af den nyare geometrien samt leder öfningarna å det Math. Semin. Onsd. kl. 4 e. m.

CARL AUGUST RUDELIUS, *F. D.*, *Docent i Kemi*, tjenstledig.

SVEN GUSTAF HEDIN, *F. D.*, *Docent i Kemi*, meddelar enskild undervisning.

JULIUS BERNHARD HAIJ, *F. D.*, *Docent i Zoologi*, meddelar enskild undervisning.

PAUL GERHARD LAURIN, *F. D.*, *Docent i Mathematik*, tjenstledig.

JOHAN JACOB HJALMAR LÖNDAHL, *F. D.*, *Docent i Kemi*, genomgår enskildt å kemiska institutionen en kurs i Kemi för filosofie kandidatexamen och medikofilosofisk examen.

Exercitie-Mästare.

CARL ANDERS HENRIK NORLANDER, *Fäktmästare och Gymnastiklärare*, *Kapten*, *R. S. O.*, *R. Belg. Leop. O.*, *Off. Fr. Instr. publ.*, tjenstledig. — Vikarien WILLIAM BORG, *t. f. Fäktmästare och Gymnastiklärare*, leder

Gymnastik- och fäktöfningar på Universitetets gymnastiksal söknedagar kl. 8—9 f. m. samt 6—7 e. m.

Kl. 12 m.—1 e. m. är gymnastiklokalen upplåten för fria öfningar i gymnastik och fäktning, då gymnastikläraren eller någon hans ställföreträdare är närvarande.

AXEL HJALMAR LINDQVIST, *Ritmästare*, undervisar i Ritkonst å ritsalen Thorsd. och Fred. kl. 8 f. m.

Kapellmästare-tjensten är ledig; *t. f. Kapellmästaren* CARL KEMPFF leder på kapellsalen kl. 4—6 öfningar Onsd. i Orchesterspel och Lörd. i Kammarmusik.

Universitetets Kansli och Räntekammare hållas öppna Månd., Tisd., Thorsd. och Fred. kl. 11 f. m.—12 midd.

Universitetets Bibliothek hålles öppet så väl till utlåning som till begagnande på stället alla söknedagar kl. 10 f. m.—2 e. m.

Universitetets öfriga Institutioner hållas tillgängliga efter anhållan hos Institutionsföreståndarne.

De offentliga föreläsningarna vår-terminen 1889 börja Fredagen den 1 Februari och sluta Onsdagen den 15 Maj.
